

Universitat Ramon Llull

TESI DOCTORAL

FRANCESC DE PAULA MIRABENT I L'ESTÈTICA FRANCESA

Realitzada per **JORDI CARCASÓ DÍAZ**

en el Centre **Facultat de Filosofia de Catalunya**

i en el Departament **Filosofia Pràctica**

Dirigida per **Dr. Ignasi Roviró Alemany**

Francesc de Paula Mirabent

i l'estètica Francesa.

Jordi Carcasó i Díaz

Francesc de Paula Mirabent i l'estètica francesa.

Universitat Ramon Llull. Facultat de Filosofia de Catalunya.

Tesi doctoral per aspirar al grau de Doctor.

Jordi Carcasó i Díaz

Director: Doctor Ignasi Roviró i Alemany

Barcelona, Desembre del 2012.

Agraïments:

Vull agrair a totes les persones que m'han acollit durant tants anys, des dels meus inicis universitaris fins avui dia, a la Facultat de Filosofia de Catalunya. Ja sigui des de la secretaria fins al deganat, m'han ofert sempre un ambient de treball, acompanyament, i mestratge que va molt més enllà del que seria exigible.

Agrair especialment les aportacions, normalment crítiques, però sempre suggerents i esmolades, que en els darrers anys de la seva vida, el professor Josep Maria Vía i Taltavull no va deixar de donar-me.

Les facilitats i la confiança que l'equip de bibliotecaris de la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona m'han concedit durant tant de temps per tal de poder treballar amb documents inèdits o sense catalogar.

Sens dubte, l'agraïment més merescut és per al meu director, el Dr. Ignasi Roviró, que m'oferí un munt de documentació personal, fruit d'hores del seu propi treball, així com les principals pistes i indicacions sense les quals aquesta tesi no hagués estat pas possible.

Índex.....	1
Resum.....	5
Sintesi.....	7
Presentació.....	9
<u>Primer part: La persona.</u>	
Mirabent i l'estètica: aspectes generals i estat de la qüestió.....	13
La seva vida.....	23
La persona.....	23
L'època periodística.....	24
Evolució i balanç de la seva obra literària.....	33
La relació amb Miguel de Unamuno.....	43
La importància del "Sentimiento trágico de la vida" d'Unamuno en el jove Mirabent.....	48
La formació acadèmica i l'inici del filòsof.....	51
La vocació europeïsta, la guerra civil i la II guerra mundial.....	60
L'Escola Catalana de filosofia que seguirà Mirabent: Eixalà, Milà, Llorens i Serra.....	93
Les il·lustracions de "La estètica anglesa del s.XVIII": L'afinitat amb Shaftesbury, la relació dels "platonistes de Cambridge" i la maçoneria.....	99
Les relacions epistolars. El cas de Bayer.....	107
La postguerra i la Càtedra d'estètica.....	133

Les seves obres filosòfiques.....140

Segona part: L'estètica francesa.

Els primers contactes de Mirabent amb l'estètica francesa.....146

Mostres d'aquest replantejament intel·lectual.....146

Per què París?.....149

El context de l'estètica francesa que recull Mirabent.....152

El Pare André, l'Abat Dubous, Diderot i l'estètica literària.....153

El s.XIX. L'estètica francesa i el romanticisme.....157

L'eclecticisme francès: Cousin, Jouffroy i Lamennais.....159

Les doctrines sociològiques de l'art: Saint Simon,
Proudhon i Taine.....165

El vitalisme de Guyau i Séailles.....169

L'estètica francesa del s.XX, de principis de segle fins
l'inici de la segona guerra mundial: Victor Basch,
Henri Focillon, Bergson, Valéry, Lalo, Bayer i
Souriau.....172

Altres elements estètics: Dadaisme i surrealisme.....187

Tercera part : Comparació temàtica. La influència de Basch, Lalo i
Ribot en Mirabent.

La influència de "les sentiments esthétiques" de Charles Lalo al

"De la Belleza" de Mirabent.....191

Coincidències temàtiques a l'hora de tractar el tema del sentiment

entre el capítol IV del llibre “De la Bellesa”, titulat “Del sentiment estètic”, de Francesc Mirabent, i el llibre “Les sentiments esthétiques”, de Charles Lalo.....	195
A l’entorn de la sensibilitat estètica.....	195
Del plaer estètic.....	198
Del joc i de l’instint sexual.....	199
De l’amor i de la simpatia.....	205
Sobre les teories de l’ <i>Einfühlung</i>	214
Els sentiments i el sentiment.....	219
Del sentiment com a energia substancial de l’ànima.....	223
Racionalitat i sentiment.....	229
Del sentiment estètic en el conjunt de l’activitat espiritual.....	234
Victor Basch: Biografia i obra detallada.....	240
La influència jueva, maçònica i la vinculació política.....	242
El context intel·lectual francès, i la teoria de les dues alemanyes.....	245
El filòsof.....	249
Sobre “L’Essai critique sur l’esthétique” de Kant, de Basch.....	252
Introducció a la Crítica del judici de Kant.....	258
Similituds temàtiques entre Basch i Mirabent.....	263
Introducció.....	263
La “psicologització” de l’estètica com a context comú.....	264
Comparació temàtica entre “L’Essai Critique de l’esthétique” de Kant,	

de Victor Basch, i “De la Bellesa” de Francesc Mirabent.....	269
Influències que Basch assumeix i Mirabent confirma.....	269
Coincidències temàtiques d’ambdós autors.....	277
Divergències temàtiques d’ambdós autors.....	311
Un altra autor francès: Ribot i “les imatges afectives” en Mirabent.....	316
Conclusions.....	322
Conclusioni.....	331
Bibliografia.....	340
<u>Annex</u>	
-Quadre de relacions epistolars.....	350
-Article inèdit (Qüestionari presentat a l’Institut internacional de filosofia).....	354
-Carta inèdita (Dr. Serra Huter).....	366
-Les il·lustracions de “La estètica anglesa del s.XVIII”: L’afinitat amb Shaftesbury, la relació dels “platonistes de Cambridge” i la maçoneria.....	367

RESUM

Francesc de Paula Mirabent i l'estètica francesa.

L'estètica catalana és una disciplina filosòfica, relativament jove i escassament treballada, si ho comparem amb la gran quantitat de produccions artístiques produïdes al nostre país de temps ençà. Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana representa una notable excepció dins de la filosofia catalana, a l'aconseguir resituar l'estètica de casa nostra, en el debat europeu dels seu temps, malgrat fos només de manera puntual, i seguint la traça dels estetes francesos.

Mirabent és conegut per ser un dels deixebles del Dr. Serra Hunter a la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona, i seguir així amb una tradició d'arrel escocesa introduïda per Martí d'Eixalà i desenvolupada per Llorens i Barba. De fet, els seus primers estudis filosòfics ("La estètica anglesa del s.XVIII", publicada l'any 1927¹) apunten en aquesta direcció intel·lectual, que alguns filòsofs van anomenar, l'Escola Catalana de filosofia o Escola de Barcelona².

Però quan el Dr. Mirabent elabora el seu llibre més important, "De la Belleza"³ publicat al 1936, hi trobem una bibliografia molt diferent. Els seus referents immediats ja no són pas els filòsofs anglesos o escocesos, sinó els estetes francesos, dels quals en destaquen principalment dos noms que posteriorment treballarem: Victor Basch i Charles Lalo.

L'objectiu d'aquest treball doncs, el podem dividir en dos aspectes:

- A) Des d'un punt de vista històric, mostrar els aspectes inèdits de la persona del Dr. Mirabent, que ens ajudin a interpretar millor el seu pensament filosòfic.
- B) Qüestionar-nos fins a quin punt podríem arribar a considerar Mirabent com un autor de tradició francesa, degut a la forta influència que li suposà l'estètica d'aquest país.

¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *La estetica inglesa del s.XVIII*. Editorial Cervantes. Barcelona 1927.

²MONTSERRAT, Josep i CASANOVAS Pompeu (eds). *Pensament i filosofia a Catalunya II 1924-1939*. Dins el Capítol: Francesc Mirabent i Vilaplana a cura d'Ignasi Roviró. Pàgina 108: "Però troba una particular acollida en el Dr. Jaume Serra Hunter, amb qui ordirà una bona amistat. Serà a través d'ell que Mirabent se sentirà membre de l'anomenada escola catalana de filosofia"

³MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza*. Biblioteca filosòfica dirigida per Pere Corominas. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 1936.

De manera secundària, i com a conseqüència dels objectius anteriors, volem mostrar com la filosofia francesa ha exercit, una funció indicativa per l'Escola de Barcelona, potser de manera silenciosa o no tan treballada com la filosofia britànica, però això no obstant, també fecunda i estimulant.

Més enllà dels paral·lelismes, similituds o desavinences conceptuals amb els filòsofs francesos treballats, apuntarem també, cap a una certa afinitat metodològica, bibliogràfica, i personal, amb alguns d'ells. Això ens portarà a afirmar que Mirabent havia aconseguit fer-se un lloc entre els estetes més importants de França de principis del segle passat.

SINTESI

Francesc de Paula Mirabent e l'estetica francese.

L'estetica catalana è una disciplina filosofica relativamente recente e poco studiata, se si confronta con la gran quantità di produzioni artistiche create nel nostro paese nel passato. Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana rappresenta un'importante eccezione nell'ambito della filosofia catalana, in quanto è riuscito a ricollocare l'estetica di casa nostra nel dibattito europeo del suo tempo, anche se in modo sporadico e seguendo le orme degli esteti francesi.

Mirabent è noto per essere uno dei discepoli del Dott. Serra Hunter presso la Facoltà di Filosofia dell'Università di Barcellona, e per seguire dunque una tradizione di origine scozzese introdotta da Martí d'Eixalà e sviluppata da Llorens i Barba. I suoi primi studi filosofici ("La estètica inglesa del s. XVIII", pubblicato nel 1927⁴) vanno infatti verso questa direzione intellettuale, denominata da alcuni filosofi Scuola catalana di filosofia o Scuola di Barcellona⁵.

Tuttavia, quando il Dott. Mirabent elabora il suo libro più importante, "De la Bellesa",⁶ pubblicato nel 1936, troviamo una bibliografia molto diversa. I suoi punti di riferimento immediati non sono più i filosofi inglesi o scozzesi, di cui menzioniamo principalmente due figure che analizzeremo più avanti: Victor Basch e Charles Lalo.

L'obiettivo di questo lavoro può essere quindi diviso in due aspetti:

A) Mostrare, da un punto di vista storico, gli aspetti inediti della personalità del Dott. Mirabent che ci aiutano a interpretare meglio il suo pensiero filosofico.

B) Chiederci fino a che punto potremmo arrivare a considerare Mirabent come un autore di tradizione francese, in base alla forte influenza che rappresenta l'estetica di questo paese.

⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. *La estetica inglesa del s. XVIII*. Editorial Cervantes. Barcelona 1927.

⁵MONTSERRAT, Josep i CASANOVAS Pompeu (eds). *Pensament i filosofia a Catalunya II 1924-1939*. All'interno del Capitolo: Francesc Mirabent i Vilaplana a cura di Ignasi Roviró. Pag. 108 "Però troba una particular acollida en el Dr.Jaume Serra Hunter, amb qui ordirà una bona amistat. Serà a través d'ell que Mirabent se sentirà membre de l'anomenada escola catalana de filosofia"

⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Bellesa*. Biblioteca filosofica diretta da Pere Coromines. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 1936.

In secondo luogo e come conseguenza degli obiettivi precedentemente descritti, vogliamo mostrare come la filosofia francese ha esercitato una funzione indicativa per la Scuola di Barcellona, probabilmente in modo sottile e non così elaborato come la filosofia britannica, ma comunque in maniera feconda e stimolante.

Al di là dei parallelismi, delle similitudini o delle divergenze concettuali con i filosofi francesi analizzati, faremo riferimento anche a una certa affinità metodologica, bibliografica e personale con alcuni di questi. Tutto ciò ci porterà ad affermare che Mirabent era riuscito a farsi spazio tra gli esteti francesi più importanti degli inizi del secolo scorso.

PRESENTACIÓ

L'estètica catalana és una disciplina filosòfica, relativament jove i escassament treballada, si ho comparem amb la gran quantitat de produccions artístiques produïdes al nostre país de temps ençà. Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana representa una notable excepció dins de la filosofia catalana, a l'aconseguir resituar l'estètica de casa nostra, en el debat europeu dels seu temps, malgrat fos només de manera puntual, i com veurem, en gran part, a recer dels estetes francesos.

Mirabent és conegut per ser un dels deixebles del Dr. Serra Hunter a la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona, i seguir així amb una tradició d'arrel escocesa introduïda per Martí d'Eixalà i desenvolupada per Llorens i Barba. De fet, els seus primers estudis filosòfics ("La estética inglesa del s.XVIII", publicada l'any 1927⁷) apunten en aquesta direcció intel·lectual, que alguns filòsofs van anomenar, l'Escola Catalana de filosofia o Escola de Barcelona⁸.

Però quan el Dr.Mirabent elabora el seu llibre més important, "De la Belleza"⁹ publicat al 1936, hi trobem una bibliografia molt diferent. Els seus referents immediats ja no són pas els filòsofs anglesos o escocesos, sinó els estetes francesos, dels quals en destaquen principalment dos noms que posteriorment treballarem: Victor Basch i Charles Lalo. Són moltes les peculiaritats d'un autor que no segueix la formació intel·lectual dels seus col·legues, que parteix d'uns orígens humils, que s'aïlla en bona part del món artístic del seu temps... i que sembla seguir unes influències també particulars.

L'objectiu d'aquest treball doncs, el podem dividir principalment en dos aspectes:

A) Des d'un punt de vista històric, mostrar els aspectes inèdits de la persona del Dr.Mirabent, que ens ajudin a interpretar millor el seu pensament filosòfic i veure'n els matisos particulars de l'autor davant dels seus col·legues de Barcelona i de París. Per

⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *La estética inglesa del s.XVIII*. Editorial Cervantes. Barcelona 1927.

⁸MONTSERRAT, Josep i CASANOVAS, Pompeu (eds). *Pensament i filosofia a Catalunya II 1924-1939*. Dins el Capítol: Francesc Mirabent i Vilaplana a cura d'Ignasi Roviró. Pàgina 108: "Però troba una particular acollida en el Dr.Jaume Serra Hunter, amb qui ordirà una bona amistat. Serà a través d'ell que Mirabent se sentirà membre de l'anomenada escola catalana de filosofia."

⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza*. Biblioteca filosòfica dirigida per Pere Coromines. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 1936.

aquest motiu, hem inclòs en aquest treball un balanç de la seva etapa periodística, literària, així com elements desconeguts de la seva biografia.

B) Qüestionar-nos fins a quin punt podríem arribar a considerar Mirabent com un autor de tradició francesa, degut a la forta influència que li suposà l'estètica d'aquest país. Per això farem una comparació temàtica del llibre “Les sentiments esthétiques”¹⁰, de Charles Lalo, “L’essai Critique sur l’Esthétique de Kant”¹¹, de Victor Basch, i alguns conceptes de Ribot, amb dos dels principals capítols del llibre “De la Belleza” del mateix Mirabent.

De manera secundària, i com a conseqüència dels objectius anteriors, volem mostrar com la filosofia francesa ha exercit, una funció indicativa per l'Escola de Barcelona, potser de manera silenciosa o no tan treballada com la filosofia britànica, però això no obstant, també fecunda i estimulant.

Més enllà dels paral·lelismes, similituds o desavinences conceptuals amb els filòsofs francesos treballats, apuntarem també, cap a una certa afinitat metodològica, bibliogràfica, i personal, amb alguns d'ells. Això ens portarà a afirmar que Mirabent havia aconseguit fer-se un lloc entre els estetes més importants de França de principis del segle passat.

Per ser exhaustius, hauríem d'haver comprovat les característiques de l'obra de Mirabent amb el conjunt d'estetes francesos de principis del s.XX, però aleshores aquest treball seria d'una extensió molt superior. Cal dir també que hi ha importants absències dins el panorama filosòfic francès de principis del segle passat: Mirabent es troba en un període d'entre guerres, en el qual molts dels que seran notables filòsofs, són encara molt joves, o no s'ha divulgat encara la seva obra. Merleau-Ponty no començarà a fer classes a la Sorbona fins l'any 1949; Maritain va desenvolupar gran part de la seva tasca acadèmica als EUA, i especialment després de la Segona guerra

¹⁰LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*. Félix Alcan, Éditeur. París 1910.

¹¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique de Kant* (1896). Kessinger Publishing 2010.

mundial; Camus i Sartre eren encara massa joves... I altres autors rellevants que si que podien haver servit a Mirabent de precedent, gairebé no els treballa: Per exemple Bergson, malgrat el citi en diverses ocasions al “De la Belleza”, no serà fins a mitjans dels anys 1940 que l'estudiarà profundament.

De la mateixa manera, hem omès autors alemanys importants que han treballat el tema de l'*Einführung* com ara Worringer¹², o la estètica en general, com Heidegger o Benjamin, ja que Mirabent pràcticament no en fa cap referència.

Bona part d'aquest treball s'ha elaborat a partir de la documentació cedida pel Dr. Ignasi Roviró i el material que hi ha al “Llegat del Dr. Mirabent”, a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, motiu pel qual identificarem amb les inicials LIM (UB). Hem treballat directament amb els escrits originals del mateix Dr. Mirabent, així com la seva correspondència personal (CP), diari personal (DI), fitxes de classes... i altres documents que encara no han estat catalogats.

Fruit d'aquest treball iniciat l'any 2006, s'han publicat alguns articles¹³ d'acord amb l'estat de la investigació en cada moment, que ens han servit per contrastar les dades amb altres col·legues i estimular la investigació que s'ha vist finalment completada en el treball present.

¹²WORRINGER, Wilhelm. (Aquisgrà 1881-Munic 1965). Historiador i teòric de l'art alemany. El seu treball més conegut (Abstracció i empatia) diu que hi ha dos tipus d'art: el d'abstracció (que s'associa a una manera primitiva de veure el món), i el d'empatia (que s'associa, en sentit ampli, al realisme, i que s'aplica a l'art europeu des del Renaixement).

¹³CARCASÓ i Díaz, Jordi. *L'economia*. XI Col·loquis de Vic. (Edició a cura de Josep Monserrat i Ignasi Roviró). Vic 2007. *Francesc de Paula Mirabent: L'economia des del sentiment*. Pàgina 134.

-*Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana: la importància del sentiment en la captació de la bellesa*.

“Actes del Primer Congrés Català de filosofia”. Grau, Andreu, Roviró, Ignasi i Montserrat, Josep (Eds.) Editat per la Societat Catalana de Filosofia. Barcelona 2011. Pàgina 133.

-*La imatge XVI* Col·loquis de Vic. (Edició a cura de Josep Monserrat i Ignasi Roviró) Vic 2012. *Mirabent i les imatges afectives de Th. Ribot*. Pàgina 102.

-*La influència de l'estètica francesa sobre Francesc Mirabent*. Journal of Catalan Intellectual History (Revista d'història de la filosofia catalana). Num.4.Volum 2. Barcelona 2012. Pàgina 149.

-*L'estètica francesa i l'escola catalana: el cas de Mirabent*. “II Congrés Català de filosofia”. Casaban, Enric i Serra, Xavier (Eds.) Editorial Afers Catarroja-Barcelona 2012. Pàgina 185.

Aquesta tesi s'inscriu dins el projecte I+D de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull "La estètica catalana y sus aportaciones a la estètica española (1800-1936)" FFI2009-07158.

PRIMERA PART: LA PERSONA

MIRABENT I L'ESTÈTICA: ASPECTES GENERALS I ESTAT DE LA QÜESTIÓ.

Els estudis fets sobre Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana, no són molt nombrosos, però per evitar caure en reiteracions o generalitzacions, hem dividit en dos blocs aquelles obres que considerem prioritàries per entrar a conèixer la filosofia del Dr.Mirabent, i un altre bloc amb les obres secundàries que podrien adequar-s'hi com a complement.

Aquesta distinció l'hem feta tenint present l'objectiu de demostrar la importància de la filosofia francesa, i per tant centrant-nos més en les pistes que els diversos treballs ens poden donar, que no pas en aprofundir d'entrada, en les teories de Mirabent.

Dins de les obres que hem considerat prioritàries, podem distingir-ne tres etapes diferenciades: Per una banda aquelles obres publicades poc temps després de la seva mort (Querol al 1953 i Carreras Artau al 1957). Posteriorment hi hagué una revifalla a mitjans dels anys 1980 (Guy al 1983 i Agustin i Bilbeny al 1985), però no ha estat fins els treballs realitzats per Roviró l'any 2003, que els estudis sobre Mirabent s'han incrementat de manera notable (Doll i Verdaguer al 2003, Cuscó al 2005, Jacques al 2010, Fosses i Carcasó al 2011). Cal destacar que en alguns d'aquests darrers estudis hi hem trobat una diferència important: no s'han limitat a explicar elements històrics, o matisos de la seva obra, sinó que hi han trobat comparacions amb altres autors contemporanis, que han permès situar el pensament de Mirabent a l'avantguarda de la mateixa actualitat filosòfica.

Creiem que la importància de la filosofia francesa és un d'aquests nous elements que poden donar una nova dimensió a l'obra de Mirabent, malgrat com veurem, en la majoria d'estudis realitzats fins ara, la filosofia francesa sigui una influència menor, dins de l'Escola de Barcelona, o escola catalana.

Obres prioritàries.

1. *La escuela estética catalana contemporánea*, de Miguel Querol Gavalda¹⁴.

Malgrat les dades biogràfiques, i una menció dels diversos treballs fets per Mirabent, aquest és un estudi molt complet bàsicament del llibre “De la Belleza”, del qual en fa una explicació gairebé capítol per capítol.

Per Querol, Mirabent és un dels autors que sens dubte configuren l'escola estètica catalana, amb un enfocament platònic i kantian, ubicant el seu espiritualisme dins la corrent cartesiano-lebniziano-birania, però sense fer cap altre referència a la filosofia francesa.

2. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*, edició a cura de Joaquim Carreras Artau¹⁵.

El recull més complet del que disposem de la producció filosòfica de Mirabent feta pel seu col·lega i professor de la Universitat de Barcelona, Joaquim Carreras Artau. Consta de 15 articles, 23 notes i 5 recensions.

El Volum II, inclou la seva tesi doctoral, i primer llibre de filosofia “La estetica inglesa del s.XVIII”, així com 6 escrits en llengua catalana, 3 documents sobre la seva projecció internacional, i un apèndix amb la memòria docent i el programa de l'assignatura d'estètica.

No és però, un estudi de la seva obra, sinó tan sols un recull d'aquesta, de la que en fa una breu presentació al pròleg, on ubica Mirabent en la tradició catalana:

“...y podemos considerarle como el esteta mas calificado de este corriente específicamente catalana en la línea que arranca de Milá y Fontanals¹⁶”.

¹⁴QUEROL Gavalda, Miguel. *La escuela estética catalana contemporánea*. CSIC. Madrid 1953. Pàgines 85-109.

¹⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Edició a cura de Joaquim Carreras Artau. CSIC. Barcelona 1957. Vol. I i II.

3. *Histoire de la Philosophie Espagnole*, d'Alain Guy¹⁷.

“Par la finesse de son jugement esthétique, vous pouvez comparer Ravaisson, critique d'art, et Guyau”¹⁸.

Síntesi molt breu, del que defineix com a “testimoni del catalanisme”¹⁹. Segons Guy, degut a la seva concepció de bellesa com a aspiració superior, sembla que Mirabent apunti cap a un idealisme estètic, però no és així, ja que el sentiment de l'experiència estètica, parteix d'una subjectivitat inicial i ens condueix cap a una preocupació objectiva.

A més de mencionar els pensadors catalans i l'escola d'Edimburg, Guy fa referència a l'estudi de Mirabent de l'obra de Maine de Biran, V.Cousin, Boutroux i Bergson.

4. *Sobre la Estética del Dr. F.Mirabent*, d'Antonio Agustín²⁰.

Amb el pròleg del que fou Catedràtic d'estètica de la Universitat de Barcelona, David Estrada, el llibre pretén ser una resum que posa de manifest els grans temes del llibre *De la Bellesa*, coincidint amb la reedició d'aquest feta l'any 1985, i seguint fins i tot els mateixos capítols.

Poc centrat en les influències, ni la ubicació de Mirabent en el panorama estètic europeu, es limita a mencionar la importància de la filosofia anglesa i de Kant sobre el seu pensament. Es refereix a alguns filòsofs francesos com Bergson²¹, Lalo²² i

¹⁶CARRERAS i Artau, Joaquim. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. CSIC. Barcelona 1957 Vol.I. Pàgina 9.

¹⁷GUY, Alain. *Histoire de la Philosophie Espagnole*. Publications de l'Université de Toulouse-Le Mirail. Toulouse 1983. Pàgines 363-365.

¹⁸GUY, Alain. *Histoire de la Philosophie Espagnole*. Publications de l'Université de Toulouse-Le Mirail. Toulouse 1983. Pàgina 365.

¹⁹Id. Pàgina 363.

²⁰AGUSTÍN, Antonio. *Sobre la Estética del Dr. F.Mirabent*. PPU. Barcelona 1985.

²¹Id. Pàgina 27.

²²Id. Pàgina 57.

Jouffroy²³, però únicament en les cites literals de Mirabent, sense treballar-ne el contingut ni la continuïtat d'aquesta línia de pensament.

Constata la manca d'una estètica rigorosa i continuada, vinculada a la rica producció artística catalana. Exposa les fases de l'obra de Mirabent, des de la insuficiència de les teories de la *Einfühlung*, a la manera com el sentiment estètic es manté al marge del subjectivisme romàntic i del cientisme, gràcies al judici del gust, i la projecció del judici estètic cap a uns principis superiors o perfectius.

Destaca que es considerarà "per actitud i mètode", un continuador de la tradició filosòfica catalana del sentit comú, considerant-lo el darrer representant de l'escola dels deixebles de Llorens i Barba.

Sobre la estètica del doctor Mirabent

Antonio Agustín Justribó
"Sobre la estètica
del doctor F. Mirabent"
Prólogo de David Estrada Herrero
Promociones Publicaciones
Universitarias
Barcelona, 1985

Justribó dedicado a Francesc Mirabent –que en su día, al ser presentado como tesina de licenciatura, mereció la más alta calificación– se centra en la mencionada "De la Belleza".

Afirma David Estrada que Antonio Agustín escribe sobre Mirabent "como aquel que ha descubierto un tesoro y se explaya en su descripción y valoración". Siendo así, el objetivo del estudio de Antonio Agustín no es únicamente hacer una introducción de la teoría y la obra de Francesc Mirabent, sino también, y a través suyo, sumergirse en el fascinante mundo, muchas veces desconocido y olvidado, del arte y de la belleza. Una excusa, como otras, para filosofar. El propio Antonio Agustín termina el estudio con las últimas palabras de la obra de Mirabent "De Belleza": "Cloure un llibre només és fructuós quan significa obrir un marge a la pròpia meditació".

EL doctor Francisco Mirabent Vilaplana falleció el 5 de mayo de 1952. Considerado por muchos –el profesor de Estética de la Universidad de Barcelona, David Estrada entre ellos– "como el esteta más calificado de una corriente filosófica específicamente catalana en la línea que arranca de Milà y Fontanals", su estètica se desarrolla en el marco general de la filosofía. "Fuera de la filosofía, la estètica será todo menos estètica", solía decir en clase.

"De la Belleza" es la obra más importante del doctor Mirabent, obra que apareció con el subtítulo de "Iniciació als problemes de l'estètica, disciplina filosòfica".

El estudio de Antonio Agustín

G. M.

Diari La Vanguardia, del 29 d'agost del 1985.

5. Filosofia contemporània a Catalunya, per Norbert Bilbeny²⁴.

Podem considerar-la encara avui dia, una obra de referència pel que fa al treball de la filosofia catalana.

Dedica un capítol sencer a Mirabent²⁵, a qui demostra conèixer amb exactitud. En les descripcions generals de l'autor, fa referència a Plató, els anglesos i Kant com a referents:

²³AGUSTÍN, Antonio. *Sobre la Estètica del Dr. F. Mirabent*. PPU. Barcelona 1985. Pàgina 55.

²⁴BILBENY, Norbert. *Filosofia Contemporània a Catalunya*. Edhasa. Barcelona 1985.

²⁵Id. Capítol XIII. Pàgina 249.

“L'autor del Fedre, junt amb els tractadistes anglesos del segle XVIII i poc més tard Kant, seran en endavant, les tres referències literàries del pensar de Mirabent.”²⁶

Tot i això, citarà posteriorment l'espíritualisme francès²⁷, i la metafísica francesa del s.XIX, la qual diu que ultrapassa amb la filosofia del sentit comú²⁸.

Pel que fa al nostre estudi, les aportacions de Bilbeny són d'un gran valor, ja que és dels primers filòsofs en suggerir les afinitats amb la filosofia francesa, contra les habituals catalogacions de l'obra de Mirabent com a filosofia gairebé exclusivament anglòfona:

“Mirabent es considerarà continuador... de la *tradició* filosòfica del *sentit comú*, que el connectava alhora amb l'idealisme francès i anglès...”²⁹

6. *Francesc Mirabent i Vilaplana*, d'Ignasi Roviró³⁰.

La biografia més completa i detalla que s'ha publicat de Mirabent. Hi figuren aspectes que no havien estat mai treballats, com ara el seu judici al *Tribunal regional de responsabilidades políticas*, la mort de la seva muller, la seva vida com a empresari, així com els seus orígens polítics republicans i catalanistes. L'estudi de la seva etapa periodística i literària segueixen un rigor i detall excel·lents.

7. *Francesc Mirabent*, d'Ignasi Roviró³¹.

Complement de l'estudi anterior, cal afegir-hi la catalogació del conjunt de la seva obra filosòfica, així com la selecció de 5 textos de Mirabent que serveixen tenir una visió molt completa de l'obra de l'autor.

²⁶BILBENY, Norbert. *Filosofia Contemporània a Catalunya*. Edhasa. Barcelona 1985. Pàgina 251.

²⁷Id. Pàgina 255.

²⁸Id. Pàgina 258.

²⁹Id. Pàgina 258.

³⁰ROVIRÓ, Ignasi. *Francesc Mirabent i Vilaplana*. Dins de *Pensament i filosofia a Catalunya II 1924-1939*, de Josep Montserrat i Pompeu Casanovas. (Eds.) INHECA (Institut d'Estudis Humanístics Miquel Coll i Alentorn). Barcelona 2003. Pàgines 105-135.

³¹ROVIRÓ, Ignasi. *Francesc Mirabent*. Col·lecció Eusebi Colomer. Núm.3. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Barcelona 2003.

8. *Jaume Serra Hunter i Francesc Mirabent: els últims sospirs d'una relació intel·lectual*³², de Rubén Doll i Miquel Verdaguer.

Estudi complet de la relació epistolar entre Mirabent i Serra Hunter, durant els anys 1936 i 1943, des de l'inici de la guerra civil espanyola, fins la mort de Serra Hunter. Posa de manifest l'amistat i el profund reconeixement mutu dels dos autors, malgrat la distància física, política,... El contingut filosòfic de les cartes és gairebé inexistent, però ens posa sobre avís d'una estreta relació de Mirabent amb els filòsofs francesos de la Universitat de la Sorbona. Això es concreta en el convit de la Societat Francesa de Filosofia (de la qual Mirabent n'era membre) a Serra Hunter, per tal que aquest darrer pogués fugir a França en plena guerra. Finalment, Serra Hunter decideix quedar-se a Barcelona, fins que amb la desfeta del Govern de la Generalitat Republicana, ha d'exiliar-se primer a França i posteriorment a Mèxic. Aquell mateix any 1939 coincideixen en sentit invers, l'exili de Serra Hunter amb el retorn a Barcelona de Mirabent. Sembla ser, que conjuntament amb els germans Carreras Artau i el professor Pere Font i Puig, ajuden les filles de Serra Hunter perquè puguin desplaçar-se fins a Mèxic i retrobar-se amb el seu pare. El text inclou les quartilles, escrites en català, que Mirabent llegí com a homenatge a la Universitat un cop assabentat de la mort de Serra Hunter.

9. *De l'estètica a la filosofia: Francesc Mirabent i la reivindicació de la bellesa*, de Joan Cuscó i Clarasó.

Cuscó ubica Mirabent dins la tradició Catalana de Llorens i Barba, Milà i Fontanals i Jaume Serra Hunter, amb un rerafons clàssic (Paltó i Aristòtil), contrari a les aportacions posteriors de Hegel, Croce i Lalo, i lector crític de Kant.

Mirabent intenta vertebrar l'estètica amb la mateixa actitud que alguns del seus companys de l'escola catalana:

“Mirabent se situa en una posició pariona de la d'altres autors de la filosofia catalana contemporània, com Ramon Turró o Eduard Nicol i la seva metafísica de l'expressió³³”.

³²DOLL, Rubén i VERDAGUER, Miquel. *Jaume Serra Hunter i Francesc Mirabent: els últims sospirs d'una relació intel·lectual*. Revista Comprendre V-2003/1.

Seguint el clar mestratge de Jaume Serra Hunter:

“Així doncs, podem considerar que l'obra estètica de Mirabent segueix les perspectives que Serra Húnter estableix per a la *nova filosofia*³⁴”

Molt encertadament diu que Mirabent contraposa:

1-El segle XVIII amb l'estètica Kantiana i l'escola escocesa de filosofia.

2-El segle XIX amb el positivisme i el psicologisme.

Cuscó té el mèrit de ser el primer autor que relaciona directament Mirabent amb tendències actuals de la filosofia, especialment la relació de la filosofia amb la psicologia i la neurociència d'autors contemporanis com Jorge Wagensberg (segons el qual en el procés de coneixement coincideixen intel·ligibilitat i bellesa), David Bohm (pel qual la bellesa és el punt central del procés cognitiu), o Semir Zeki, que mostren un interès constant per les qüestions artístiques i científiques.

Pel que fa a la influència francesa, únicament menciona la influència del filòsof francès, Poincaré³⁵ sobre Ruyra³⁶, especialment en els lligams entre conscient i inconscient:

“entre les influències de Ruyra i les de Mirabent o Poincaré, hi ha diferents llocs d'encontre, entre els quals destaquen aquells en què es fa evident que la bellesa és quelcom que s'inscriu dins el procés cognitiu humà.”³⁷

³³CUSCÓ Clarasó, Joan. *De l'estètica a la filosofia: Francesc Mirabent i la reivindicació de la bellesa*. Revista Enrahonar. Volum 7. Número 2. UAB 2005. Pàgina 70.

³⁴Id. Pàgina 70.

³⁵POINCARÉ, Henri (Nancy1854–París 1912). Matemàtic francès destacat pels seus treballs sobre equacions diferencials i les seves aplicacions ala mecànica celest. Elaborà també una teoria sobre l'origen de les idees segons el qual es produeixen per “incubació”, és a dir, després d'un període de pensament inconscient. Va desenvolupar tota una teoria sobre la capacitat de creació que posava l'accent en els processos inconscients del coneixement.

³⁶RUYRA i Oms, Joaquim. (Giraona1858-Barcelona 1939). Escriptor català que havia conreat la poesia i el teatre, però que destacà especialment pels relats, els contes breus, on destaca per l'afinada psicologia dels seus personatges i així com una important font folklòrica.

³⁷CUSCÓ Clarasó, Joan. *De l'estètica a la filosofia: Francesc Mirabent i la reivindicació de la bellesa*. Revista Enrahonar. Volum 7. Número 2. UAB 2005. Pàgines 72 i 73.

10. *L'estètica de Francesc Mirabent: Anacronia i anticipació*, de Jessica Jacques Pi³⁸.

Original estudi on exposa diversos aspectes poc treballats de Mirabent. Per una banda posa de manifest les limitacions de l'autor en el seu rebuig frontal a Hegel (quan aquest identifica estètica i filosofia de l'art), així com l'escàs tractament que Mirabent fa del símbol en els seus treballs, que hagués pogut permetre compaginar, si més no, alguns dels temes treballats.

Però al marge de les anacronies dels textos de Mirabent, cal valorar molt positivament aquells elements innovadors:

a) En potenciar el concepte del gust, aquest deixa de ser un element subjectiu, per tenir una dimensió finalista, de comunicació, seguint la nova facultat sorgida pel sentit comú estètic de Kant. Mirabent elabora un concepte d'estètica lligat a una ètica, una metafísica,... molt allunyat de les teories sobre el geni, i molt més proper a les teories democratitzadores de l'art contemporani.

b) Mirabent fa una extensa reivindicació de l'estètica de la natura, que en el seu moment poca gent més realitza. A diferència de la filosofia de l'art, en l'experiència estètica de la natura, no hi ha ruptura amb l'ésser humà, sinó continuïtat.

Algunes d'aquestes tesis ja havien estat anticipades, de manera molt més superficial i sense tanta exactitud, per Maria Isabel Cabrera García l'any 1998³⁹:

a) "La primera gran aportación de este autor es erigir al hombre centro de toda actividad estética, artística o intelectual."⁴⁰

b) "Mirabent encuentra una de las fuentes de inspiración más importantes, si no la que más, en la Naturaleza, que día a día y gracias a su estudio, sigue descubriendo nuevas vías que obligan a nuevos tipos expresivos, a una renovación del Arte"⁴¹

³⁸JACQUES Pi, Jèssica. *L'estètica de Francesc Mirabent: Anacronia i anticipació*. Revista Enrahonar, número 44. UAB. 2010. Pàgines 93-104.

³⁹CABRERA García, Maria Isabel. *Francisco Mirabent Vilaplana. Portavoz de las primeras experiencias críticas de acercamiento a la vanguardia tras la guerra civil*. Cuadernos de arte. Universidad de Granada. Editorial Universidad de Granada. Num.29. 1998. Pàgines 165-172.

⁴⁰Id. Pàgina 166.

⁴¹Id. Pàgina 171.

11. FOSSAS, Xavier i Puigdomènech, Jordi. *El pensament català*⁴².

Breu resum de la vida i obra de Mirabent, que “sobreeixí en filosofia per haver estat l'autor de l'obra més extensa, metòdica i solvent que a l'entorn de l'estètica s'escrigué a Catalunya en la primera meitat del segle XX.”⁴³

Destacant la condició de deixeble de Serra Hunter, l'ubiquen dins d'una estètica psicologista, que intenta oposar-se als excessos subjectivistes de la Crítica del judici de Kant, i així troba en el judici la font de la universalitat, on la raó estableix un pont de comunicació amb el sentiment.

Destaca la seva relació entre ètica i estètica, de la mateixa manera que ho havien indicat Milà i Fontanals, o Sòcrates: entenent l'estètica com una voluntat de “perfectabilitat”.

No fa cap referència a les fonts de la seva obra més enllà de la l'escola catalana.

12. *Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana: La importància del sentiment en la captació de la bellesa*, per Jordi Carcasó⁴⁴.

Descripció on destaca el paper del sentiment dins l'obra de Mirabent: El sentiment actua com a estímul, i té en compte emocions, desigs, tendències, així com altres elements sensitius, que són garbellats per la intel·ligència i la voluntat. Això, permet donar-los-hi un element de perfecció, molt similar al concepte de finalitat, i que podem apreciar a través del sentit comú estètic, convertint el sentiment en una peça clau del gust i del coneixement. L'estudi aprofundeix en el paper del sentiment en l'obra “De la Bellesa”, de Mirabent, però pràcticament no fa referència a les possibles relacions, o orígens de les seves teories, més enllà de les habituals ubicacions dins de l'escola de Barcelona, o escola catalana.

⁴²FOSSAS, Xavier, i Puigdomènech, Jordi. *El pensament català*. Edicions Documenta Balear SL. Palma de Mallorca 2011. Pàgines 101-106.

⁴³Id. Pàgina 101

⁴⁴CARCASÓ i Díaz, Jordi. *Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana: La importància del sentiment en la captació de la bellesa*. Actes del I Congrés Català de Filosofia. Coordinat per Andreu Grau i Ignasi Roviró. Pàgines 517-522. Edició a cura de Josep Montserrat. Editorial IEC. Barcelona 2011.

Obres complementàries:

-BERRIO, Jordi. *El pensament filosòfic català*. Editorial Bruguera. Barcelona 1966. Pàgina 106.

-BOFILL i Bofill, Jaime. Revista *Convivium*. Article inèdit: Més apunts sobre la síntesi estètica. Publicat a la revista *Convivium*. Any II, Núm. (1957). Pàgines 183-190.

-CABRERA García, Maria Isabel. *Francisco Mirabent Vilaplana. Portavoz de las primeras experiencias críticas de acercamiento a la vanguardia tras la guerra civil*. Cuadernos de arte. Universidad de Granada. Editorial Universidad de Granada. Num.29. 1998. Pàgines 165-172.

-CARCASÓ i Díaz, Jordi. *Francesc Mirabent i l'economia dels sentiments*. Edició a cura de Josep Montserrat i Ignasi Roviró. *Col·loquis de Vic XI. L'economia*. IEC. Barcelona 2007. Pàgines 134-140.

-ESCUADERO, Avelina i VILANOU, Conrad. Entre altres autors. *Alexandre Sanvisens i Marfull, pedagog i pensador*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona 2005. Pàgina 50-51.

-LLUÍS Font, Pere. *Esquema històric de la filosofia Catalana*. Revista Enrahonar: Quaderns de filosofia. UAB. Número 10 (1984). Pàgines 183-189.

-NICOL, Eduardo. *El problema de la filosofía hispánica*. Editorial Tecnos. Madrid 1961. Pàgina 206.

-RUIZ i Calonja, J. *Panorama del pensament català contemporani*. Editorial Vicens Vives. Barcelona 1963. Pàgines 467-469.

-SERRA, Xavier. *Història social de la filosofia Catalana*. Editorial afers. Sueca. (País Valencià) 2010. Pàgina 184.

LA SEVA VIDA.

La persona.

“el meu cognom patern, d’home de mar; el meu cognom matern, d’home de plana, encara que la Vilafranquina era l’àvia... Sitges i Vilafranca. Vilafranca, el seu seny. Sitges, la gràcia marinera amb la seva blavor on encara és present la claror grega...”⁴⁵

Al 21 de Novembre de 1888, neix a Barcelona, Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana al número 3 del Carrer d’Àlvarez⁴⁶, fill d’Antoni Mirabent i Clotilde Vilaplana, en el si d’una família humil. Des de ben jove treballa per col·laborar amb la modesta economia familiar, alhora que va despertant una inquietud intel·lectual que el porta a col·laborar a diversos diaris de tendència liberal i republicana⁴⁷.

Al 1907, ja publica escrits a diversos diaris:

-*El liberal*, de Madrid⁴⁸.

-*El pueblo*, de València (republicà fundat per Vicent Blasco Ibáñez).

-*El radical* i *La unión republicana* (de Nicolás Salmerón). Aquests últims escassament treballats.

Cal afegir-hi també els articles inèdits publicats a “La Tarde” de Palma de Mallorca, el “Diario de Tortosa” i “La esfera” de Madrid que seguidament mostrem.

Aquesta vocació intel·lectual és paral·lela a l’empenta laboral que demostra al 1908, quan comença a treballar per una casa de xarops (de J.A.Riera), i posteriorment, al 1910 quan funda els *Laboratorios Mirabent* amb el despatx a casa seva (Carrer Claris, 48) i

⁴⁵Llegat del Dr. Mirabent. Diari Personal. Universitat de Barcelona. Pàgina 79.

⁴⁶LLM. DI. (UB) Pàgina 14.

⁴⁷ROVIRÓ, Ignasi. Francesc Mirabent. Col·lecció Eusebi Colomer. Núm.3. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Àmpliament explicat a les pàgines 7-24.

⁴⁸Id. Pàgina 7

l'obrador al Carrer Mallorca 188. L'empresa es dedicava a la importació i elaboració de productes farmacèutics.

L'època periodística.

Mirabent i “*Las pasiones de la política.*”⁴⁹

Malgrat el diari “El Liberal” de Madrid, sigui possiblement el més treballat i reconegut en els diversos estudis sobre Mirabent, volem destacar la seva col·laboració habitual amb el diari “El Radical”, així com amb altres diaris que fins ara es desconeixien: “La Tarde” de Palma de Mallorca, el “Diario de Tortosa” i “La esfera” de Madrid.

Targeta original de propaganda del laboratori de Mirabent. En aquest cas correspon a l'original enviada al Dr. Justo Sesé de Saragossa.

a) El Radical:

Destaca la seva col·laboració a *El Radical*⁵⁰ des de 1907 a 1913 ininterrompudament on hi trobem un total de 67 articles de Mirabent, escrits entre els 18-19 anys i els 23, per tant ens trobem davant les seves primeres manifestacions periodístiques, els seus primers escrits, on es deixa portar per la passió dels ideals.

Al llarg d'aquets anys decisius assistirem a una evolució molt concreta: De l'interès per la política al pas cap a la literatura, i posteriorment de la literatura a l'estètica i la filosofia. El seguiment permet copsar l'evolució d'uns ideals polítics cap a uns altres clarament artístics-literaris que després derivaran, en l'home ja madur, en la filosofia i veurem com això haurà fet canviar força alguns d'aquella ideals originals.

⁴⁹Manera de definir aquesta època de Mirabent, segons Hermenegildo Giner de los Ríos, tal i com explica al pròleg del llibre Alondra, posteriorment comentat.

⁵⁰“El Radical. Diario republicano”. Almeria. 1902-1917.

L'interès dels primers articles és més aviat biogràfic, especialment tenint en compte que Mirabent mai va ser amic de confessions autobiogràfiques i en tenim per tant poques dades. L'estudi de les persones que ell admirava i elogiava ens pot obrir claus sobre la seva manera de entendre el món. Sembla que aviat va desestimar el camí de la política, o bé que va desencisar-se progressivament, però el jove Mirabent va tenir entre els seus admirats personatges destacables de la història de Catalunya i d'Espanya.

Articles del 1907.

Els primers articles conservats, de juliol de 1907, parlen d'un jove admirador dels ideals liberals i republicans. El projecte de "Solidaritat Catalana" l'atrau i l'emociona.

Al setembre comença la seva dura crítica al lerrouxisme, que relaciona directament amb la intolerància i la utilització de la política "*como medro personal*". També comença a entreveure les diferències en la percepció de la política a Catalunya i la resta d'Espanya. Per a ell, l'esperança és Catalunya, on el caciquisme ha sortit derrotat.

Surt al pas de les crítiques que arriben de fora de Catalunya, concretades en la signatura del "Manifiesto de la Comisión Republicana anti solidaria de Madrid". Defensa fermament l'espanyolitat dels seus membres i la seva fe en una revolució intel·lectual i no violenta, lluny de tota intolerància.

Pel jove Mirabent, l'objectiu de totes les esquerres espanyoles és el camp republicà; respectant les diferents composicions, manifestacions i drets.

Articles del 1908.

El primer és del 15 de gener i fa un contundent al·legat del dret al sufragi universal. Destaca el valor del vot, insubstituïble per al progrés dels pobles.

Continuen les dures crítiques a Lerroux per la seva ambició i supèrbia, no obstant disculpa alguns seguidors de bona fe...⁵¹

Parla de passat (desfilades militars..) i de futur (el “Congreso de Juventudes Republicanas” en preparació). També parla de superar diferències inútils, perjudicials, de superar i sotmetre tots a la disciplina republicana.

A l'agost, arran de la condemna a mort de Juan Rull⁵², fa una dura crítica de la pena de mort, dient que només satisfà els instints més baixos de l'ésser humà.

Cap a finals d'any, reflexiona un altre cop sobre el regeneracionisme, citant a Unamuno⁵³, al “Maestro” Salmerón⁵⁴ i recorda quins són els seus ideals de progrés: han d'estar basats en la cultura i l'educació del poble, en el respecte...

Les lluites internes en la política catalana i en l'estatal compliquen el panorama. La mort de Nicolás Salmerón ho empitjora tot en les files republicanes. Les eleccions de desembre es presenten complicades, ell està a favor de Solidaritat Catalana tot i que hi veu dificultats.

“La derrota de Solidaridad”, així titula l'article del dia 18 d'aquest mes. Encara espera que el republicanisme reaccioni i Solidaritat aprengui del fracàs.

Articles del 1909.

La defensa dels ideals federalistes, l'admiració del líders com ara Gabriel Alomar i, especialment, Pi i Margall⁵⁵ o el llegat de Salmerón caracteritzant els articles de 1909.

⁵¹Convé recordar que entre aquests seguidors de Lerroux s'hi trobava H.Giner, que va presentar-se a la candidatura republicana radical-solidària de les eleccions catalanes de desembre de 1908.

⁵²RULL i Queraltó, Joan. (Barcelona 1881-1908). Militant anarquista i confident de la policia. Condemnat per terrorisme en un judici ple d'irregularitats, va ser executat a la presó Model de Barcelona l'agost de 1908.

Tot i que hi ha un canvi significatiu: al gener d'aquest mateix any, apareix el primer escrit de tema estètic i literari, podríem dir, combinat amb d'altres de reflexions sobre la vida en general, tota la resta fins llavors la podríem classificar de tema polític-ideològic.

Durant uns mesos, anirà combinant les diferents reflexions però la tendència estètica i literària anirà guanyant terreny al llarg dels propers mesos fins arribar gairebé a desaparèixer les reflexions polític-ideològiques a partir de 1911 aproximadament.

L'any 1909 fou convuls en la història i la política de Catalunya i d'Espanya. Les crítiques a Catalunya des de fora, les eleccions de maig, amb la victòria del partit de Lerroux, entristiran encara més a Mirabent. Tot i que no ha perdut l'esperança en la possible unió de tots els republicans, la realitat es va imposant.

El 25 de maig escriu, amb motiu d'un homenatge a l'escriptor Àngel Guimerà, que l'optimisme li ve de la literatura, de l'art. És un article interessant perquè parla de la seva evolució personal des dels seus quinze anys de "revolucionari", seguidor de Costa⁵⁶, "hasta ahora, convertido en la menor cantidad de político", se sent transformat per la literatura i l'art. Aquest començarà a ser el nou camí.

Les lluites entre federals i nacionalistes catalans cada cop el deceben més. No falten tampoc referències al terrorisme de l'estiu a Barcelona, tot i que pensa que la serenitat és la millor de les respostes.

El vint-i-cinc de juliol surt un article molt significatiu des de diferents punts de vista: un diari important com "El Radical" dedica la secció "Cabezas parlantes"⁵⁷ a Mirabent Vilaplana, secció en la que normalment apareixen personalitats amb una trajectòria recorreguda i d'edats ja més avançades. Per tant, cal deduir que F.Mirabent era un jove promesa, un escriptor que despuntava i des de les files republicanes seguien de prop.

D'altra banda, sorprèn que acceptés la proposta de parlar de si mateix, tot i que ho fa amb molt de pudor i de prudència. Es defineix com a català que veu en la literatura el

⁵⁶COSTA Martínez, Joaquín (1846-1911). Polític, jurista, economista i historiador aragonès. Principal representant del Regeneracionisme.

⁵⁷L'article es titula *Cabezas Parlantes. Pecados de mi juventud...* Mirabent Vilaplana. El Radical, 25 de juliol de 1909.

seu camí, i es declara admirador de Pi i Margall, reconeix les seves contradiccions internes i no descarta canviar en el futur... “Creo que nada hay definitivo en esta obra del hombre”. Segons diu, no es considera catòlic però sí creu en Déu “Veo en Cristo un gran reformador filósofo...” La fotografia que il·lustra l'article és una de les poques conservades de l'autor.

Els escrits de la tardor fins al desembre demostren el desencís per la marxa dels esdeveniments: la Setmana Tràgica de Barcelona, per exemple. Tot i que les paraules del vell “Mestre” Salmerón li serveixen de consol en moments de crisi personal.

Al desembre es confirma la derrota de Solidaritat Catalana. Queda per la història. Significatives les teories sobre la responsabilitat del clericalisme en tot això. Sobretot per comparar-les amb la seva evolució ideològica i religiosa posterior.

Articles del 1910.

Fins a l'estiu, els articles publicats són, com bé indiquen els títols, “Divagaciones”, “De la vida”: Reflexions sobre l'amor, l'amor boig i l'amor pur, tant idealitzat per ell. En el seu estat anímic predomina la tristesa, el desànim.

Només a l'agost, després d'un míting al “Centro de Unión Republicana”, torna a animar-se i a parlar del model republicà català com a exemple pel republicanisme espanyol. Passat aquest moment, tornarà a les seves reflexions personals, literàries i artístiques. Concretament, el 19 d'octubre escriu una crònica on reconeix que ell ja ha canviat, davant dels que li recriminen “su actual indiferencia con la cosa pública”... Mirabent considera que ara s'inclina cada cop més clarament vers “la bella vida del arte y del amor”.

La redacció d'*El Radical* publica, amb data del 17 de novembre, un article titulat *Mirabent Vilaplana*. Qualificant-lo com a “amable amigo y elegante colaborador”,

explica la seva trajectòria literària, segons diuen, acaba d'entregar una obra i està pròxim a la publicació d'una novel·la, prologada per Giner.⁵⁸

La resta d'articles d'aquest any són reflexions d'un viatge "Por tierras andaluzas"

I més tard a Madrid. Li serveix per anar reflexionant sobre la bellesa del paisatge.

Articles del 1911.

Fins al 1911, els articles portaven majoritàriament els títols "Desde Barcelona para El Radical" o bé "De colaboración. Desde Barcelona". A primers de 1911, el diari crea una secció literària en la qual escriuran escriptors molt importants de l'època.⁵⁹

Aquest any s'intensifiquen les seves col·laboracions en la "Sección inútil", fins un total de 14 articles, l'any següent es reduiran força i s'acabaren al 1913. Gairebé tots es titulen "Crónica" i porten un subtítol variat, segons el tema: "Horas vulgares", "En el monte", "Edad dichosa"... De 1912 en endavant cada escrit tindrà un nom concret, malgrat tingui tendència repetir, per exemple, "Divagaciones", el més emblemàtic de tots ells.

La majoria d'escrits fan descripcions de paisatges i d'estats anímics. El jove Mirabent està canviant i s'està replantejant forces aspectes de la vida: l'interès per l'art i la literatura; l'atracció de la dona i la seva idealització a l'hora; també, a partir de l'estiu, una postura més receptiva vers el tema religiós, com escriu el vint-i-set d'agost, "para que veas como soy una oveja camino de reintegrarse en el redil".

Ple de projectes literaris, segons un article aparegut a "El Radical" al març, acaba de publicar un conte "Las zarzas del amor", col·labora a "El Liberal" de Madrid i té entre mans altres projectes.⁶⁰ Durant aquest any viatge força per la península: Madrid, Astúries, Sevilla... i té temps per observar amb nostàlgia i gaudir dels viatges descrits

⁵⁸Es refereix a *Alondra*. Prologada per Hermenegildo Giner de los Ríos. Editada per Sempere. València, 1911.

⁵⁹Titulada *Sección inútil*, podem trobar en ella moltes influències del Modernisme. Entre els que publiquen al diari, hi ha personatges tan coneguts com Unamuno, Valle-Inclán, Manuel Machado, Joaquín Costa, Pío Baroja, José Echegaray, Benavente, Pérez Galdós, Fco. Villaespesa, Salvador Rueda, Joaquín Dicenta, Pardo Bazán i Juan Ramón Jiménez, que hi publiquen entre 1907 i 1913.

⁶⁰Concretament dos estudis sobre literatura grega: *Versos idíllicos* i *Teatro*, segons el diari.

més tard a les seves cròniques. L'admiració pel cinema i la lectura dels clàssics (Marc Aureli) o les cites de Bécquer també ens situen respecte de les seves preferències.

Articles del 1912.

Al 1912 minven de manera espectacular les seves col·laboracions a *El Radical*. Quin pot haver estat el motiu? Segurament Mirabent està canviant, i està ja molt més entregat a la seva faceta de novel·lista.

Els quatre articles conservats parlen d'un món nostàlgic, de l'amor més pur, de la soledat... L'únic article una mica més vital, és el dedicat a l'elogi de l'automòbil, igual que havia fet amb el cinema abans.

Articles del 1913.

La seva energia literària sembla esgotar-se, si més no en quant al periodisme. Només es conserven tres articles seus del 1913 i tampoc aporten res de nou als escrits anteriorment: records, idealització de la vida virtuosa, de la bondat..., cada cop més aguditzadament.

Al febrer, un company de *El Radical*, "Perico de los Palotes", un altre assidu de la "Sección Inútil", li dedica una ressenya per lloar l'aparició de *El camino Azul* "narrativa espiritual y romántica, aunque él no se atreva a llamarla novela", de la qual acaba dient "nada más moralizador ni más místico" i li augura un gran futur com a escriptor. En això s'equivocava, el camí periodístic de Mirabent tenia els dies comptats, d'alguna manera aquesta etapa ja estava esgotada.

Diari "La tarde" Editat a Palma de Mallorca el 27 de novembre del 1911.

b) “La tarde”:

Al 1911, Mirabent publica també dos articles al diari “La tarde” de Palma de Mallorca.

El primer dels quals al mes de novembre, sota l'apartat de “Crònica”, hi apareix el títol: “El suave consuelo”⁶¹, on Mirabent fa una defensa romàntica de la natura com l'autèntica llar de l'home, en la qual es retroba amb la puresa i fa possible la bellesa.

Hi apareixen els motius habituals de Mirabent: “...el dulce sol de otoño, bajo el raso de los cielos levantinos, al amor de los pinares de Portcelli ó frente a la aventura lejana del mar azul”. Posteriorment, publicarà *El suave consuelo* dins del llibre *Mi ventana florida*⁶² conjuntament amb altres contes breus.

El segon article, està datat al mes de desembre, també sota l'apartat de *Crònica*, i titulat “Carta de otoño”⁶³, on es posa en la pell d'una dona que reviu un festeig estiuenç que sembla acabat, en la freqüent línia melancòlica de l'autor: “dejo en libertad a mis recuerdos y revivo aquellos días luminosos y alegres en que pude amar sin que me atormentara el provenir...”

c) “Diario de Tortosa”:

Titulat “Los Novios”⁶⁴, molt possiblement Mirabent fa referència al seu festeig amb Trinitat Blasi, que era del poble del Masnou. De caràcter costumista, hi apareix la serenor del

Diario de Tortosa. Órgano del partido liberal-dinástico. Dissabte 20 d'Agost del 1910

⁶¹Diari “La tarde” Editat a Palma de Mallorca el 27 de novembre del 1911.

⁶²MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Mi ventana florida*. F. Sempere y Compañía, Editores. València, 1920.

⁶³*La tarde*. Editat a Palma de Mallorca el 5 de desembre del 1911.

⁶⁴*Diario de Tortosa*. “Órgano del partido liberal-dinástico”. Dissabte 20 d'Agost del 1910.

mar, les referències a Grècia, el tren i fins i tot el Casino del poble, tenen el matís sentimental i ensucrat habitual.

d) “La Esfera”, de Madrid

Article titulat: “El enigma de siempre”⁶⁵.

Mirabent exposa dos models de dona, en un text ple de generalitzacions i consideracions pròpies del seu temps: Per una banda, un model que anomena “superficial, sorollós” a la qual els sentits no hi resten indiferents.

Segons Mirabent, és el model de dona que abunda als teatres, passeigs, festes,...i per altra banda, el model de dona que interpel·la el cor humà, i ens fa sentir la dolçor, el dolor, l'esperança... compartint aquells sentiments pròpiament humans:

“...nosotros nos distraemos contemplando el pintoresco y variado desfile de esas muchachas gentiles y enigmáticas que no saben si son muñecas ó son mujeres”

Però al 1911, iniciarà també l'aventura literària.

La esfera. Diari dirigit per Francisco Verdugo Lundi. Num 191. Madrid Agost 1917. Pàgina 19.

⁶⁵ La esfera. Diari dirigit per Francisco Verdugo Lundi. Num 191. Madrid Agost 1917. Pàgina 19.

Evolució i balanç de la seva obra literària.

a) Alondra i els inicis.

La publicació d'*Alondra*, al 1911, encapçalada pel “casi prólogo” d'Hermenegildo Giner de los Ríos⁶⁶, representarà tot un èxit pel jove i més jove escriptor ser avalat per una personalitat tant influent en el món cultural de l'època, professor de la *Institución Libre de Enseñanza*⁶⁷, germà i col·laborador de Francisco Giner de los Ríos⁶⁸, deixeble de

⁶⁶GINER DE LOS RÍOS, Hermenegildo. (1847-1923). Persona compromesa amb la renovació educativa, cultural i social de la seva època. Germà de Francisco, el professor krausista fundador de la ILE (*Institución Libre de Enseñanza*). Al 1875 va perdre la seva càtedra d'institut juntament amb d'altres professors lliberals Salmerón, Moret, Azcárate..., però al 1876 col·labora en la fundació de la ILE on serà professor de retòrica i ocuparà diversos càrrecs (Secretari, membre de la junta directiva) fins l'any 1891. Va viure a Barcelona, ocupant la càtedra de filosofia a l'Institut entre 1898-1918, on es va retirar. Durant aquests anys, acceptà responsabilitats polítiques des de la seva militància republicana, fou regidor a l'Ajuntament de Barcelona (1903-1907) i arribà a ser diverses ocasions alcalde accidental de la ciutat. Durant aquests temps, va impulsar la càtedra de Dret català a la Universitat de Barcelona. També va crear l'Institut d'ensenyament mitjà per a la dona l'any 1910. Des de l'alcaldia fou un dels pioners en la difusió de les colònies escolars. Com a filòsof i pedagog, és conegut per ser l'autor de l'obra *Moral universal*, on planteja un codi de moral laic, basant-se en la importància de l'educació (com a font de progrés per a l'home i la dona que ha de portar-los a la ciència i a l'art); l'amor al treball i a fer el bé per al bé mateix, sense esperar recompensa. Tots ells ideals d'influència krausista.

⁶⁷La Institución Libre de Enseñanza (*Institució lliure d'ensenyament*). Creada al 1876 per un grup de catedràtics de la *Universidad Central* de Madrid, entre els que es trobaven Francisco Giner de los Ríos, Gumersindo de Azcárate i Nicolás Salmerón. El seu objectiu era defensar la llibertat de càtedra i negar-se a ajustar els seus ensenyaments a qualsevol dogma oficial en matèria religiosa, política o moral. S'inspiraven en la filosofia de Karl Christian Friedrich Krause (Krausisme) que va tenir una especial influència a l'Estat espanyol a finals del segle XIX. Van desenvolupar una gran tasca educativa al marge de l'Estat creant un establiment educatiu privat laic, que va començar en primer lloc per l'ensenyament universitari i després es va estendre a l'educació primària i secundària.

Van donar suport al projecte els intel·lectuals més progressistes d'aquell moment, com Joaquín Costa, Augusto González de Linares, Hermenegildo Giner de los Ríos, Federico Rubio i altres persones compromeses en la renovació educativa, cultural i social. Des de la seva creació l'any 1866, i fins la guerra civil espanyola, al 1936 es va convertir un centre de referència pedagògica.

Alguns dels col·laboradors del *Boletín de la Institución Libre de Enseñanza* foren Bertrand Russell, Henri Bergson, Charles Darwin, John Dewey, Santiago Ramón y Cajal, Miguel de Unamuno, Maria Montessori, Lev Tolstoi, H. G. Wells, Rabindranath Tagore, Juan Ramón Jiménez, Gabriela Mistral, Benito Pérez Galdós, Emilia Pardo Bazán, Azorín, Eugeni d'Ors, Ramón Pérez de Ayala, i alguns d'íntimament vinculats amb la institució, com Julián Sanz del Río, Antonio Machado Álvarez, Antonio Machado i el seu germà Manuel Machado, entre molts d'altres.

⁶⁸GINER DE LOS RÍOS, Francisco (Ronda 1839 - Madrid 1915) Filòsof, pedagog i assagista espanyol. Va cursar l'ensenyament mitjà a Cadis i Alacant, i l'educació universitària a Barcelona, però al 1863 es trasllada a Madrid i allí entra en contacte amb el grup dels krausistes. Fou deixeble de Julián Sanz del Río, i molt influenciat per Rousseau, Fröbel i Pestalozzi. Al 1876 funda la *Institución Libre de Enseñanza*, de la qual en farà de director. Està considerat un dels grans renovadors de la vida intel·lectual espanyola.

Julián Sanz del Río⁶⁹ gran introductor del pensament Krausista a la península ibèrica. El Krausisme fa èmfasi en l'educació com a eina de perfeccionament de la societat. Lluny de les teories revolucionàries del moment, els Krausistes aposten per la inestimable relació entre l'home i la natura, el valor i respecte pel cos i l'exercici físic, el laïcisme, l'educació mixta i especialment la formació en els valors ètics, sobretot el del treball com a eina de perfeccionament moral. Alguns d'aquests professors universitaris fundaran la *Institución Libre de Enseñanza*, com a resposta i solució a l'exclusió oficial de l'ensenyament universitari del que van ser víctimes.

El mateix Francisco Giner serà mestre entre d'altres del poeta Antonio Machado, a qui li dedica un poema en assabentar-se de la seva mort:

“A Don Francisco Giner de los Ríos.

...Y hacia otro luz más pura

Partió el hermano de la luz del alba,

Del sol de los talleres,

El viejo alegre de la vida santa...”⁷⁰

H.Giner és conscient en el pròleg de les limitacions d'aquesta primera obra de Mirabent, especialment des del punt de vista literari. El Mirabent literat encara ha d'aprendre moltes coses, però li inspira una profunda simpatia. Potser perquè veu en ell aquest model d'home que des de la *Institución* tant predicaven: amor a la cultura, esforç personal, treball, esperit de superació, modèstia...

El professor, anima al joveníssim, “*casi niño*” escriptor a seguir per aquest camí, amb l'esperança que no perdi en el trajecte les seves millors qualitats.

⁶⁹SANZ DEL RÍO, Julián (Sòria 1814-Madrid 1869). Filòsof i pedagog espanyol, introductor i impulsor del Krausisme a l'Estat espanyol. Fou Catedràtic d'història de la filosofia a la Universitat de Madrid i al 1843 se'n anà a estudiar a Alemanya, on entrà en contacte principalment amb la filosofia de Krause, tot i que prengué també diversos matisos de la filosofia de Fichte i Hegel. Entre els alumnes més destacats cal anomenar el ja citat Francisco Giner de los Ríos, i Leopoldo Alas (Clarín), amb els que configura un grup d'intel·lectuals que compartien una mateixa ideologia, comportaments i fins i tot maneres de vestir. Tot plegat va fer que fossin acusats de sectaris, corruptors dels joves i panteistes per personatges com ara Mareclino Menéndez y Pelayo, o Gumersindo Laverde.

⁷⁰MACHADO, Antonio. *Campos de Castilla*. Editorial Cátedra 1976. A *Don Francisco Giner de los Ríos*. Pàgina 159.

Alondra és una obra primerenca, i com a tal, formalment se'n ressent, però esdevé un document interessant per a conèixer l'aventura literària de Mirabent que sens dubte va contribuir a dibuixar al pensador, al filòsof posterior.

L'obra està dividida en diversos apartats amb noms de composicions musicals, (*Improntu, Sonatina, Rapsodia*). Curiosament totes són composicions breus, com la pròpia novel·la. Mirabent possiblement ens recorda que ell també ha pogut "interpretar" passatges d'un altre, de manera semblant a la que un músic interpreta una peça musical, malgrat el compositor en sigui un altre. Ell hi posa un nou ritme, matís, entonació...

En el cas de *Sonatina* recorda molt a R. Darío, en el seu conegut poema del mateix nom⁷¹, però, on la influència del nicaragüenc es farà més palesa és en "*El camino azul*" (cal recordar que *Azul* és el nom de la primera obra de Darío⁷²).

El protagonista d'*Alondra* pateix una *efusión sentimental*, desbocat pels sentiments, de gran noblesa interior però incapacitat per a l'acció, incapaç de reaccionar.

Recorda els diversos protagonistes de novel·les de la *Generación del 98*, especialment: *La voluntad*⁷³ d'Azorín i *Camino de perfección*⁷⁴ de Pío Baroja. En tot cas, demostra que coneix aquests autors perfectament, fins al punt d'imitar-ne estil, temàtica, referents, simbolismes...

La dona per exemple, és presentada com un univers hipersensible i hermètic per a l'home. L'amor i l'admiració no aconsegueixen que el protagonista superi la seva inacció i es resigna a viure en el record. El millor de la novel·la s'ha de buscar en les descripcions del paisatge i la relació d'aquest amb els propis estats d'ànim.

⁷¹DARIO, Rubén. *Prosas Profanas y otros poemas*. Editorial Akal. Madrid 1999. Pàgina 95: *La princesa está triste...¿qué tendrá la princesa?* *Sonatina*, publicat per primera vegada al 1893, és un dels poemes més coneguts i representatius del Modernisme.

⁷²DARIO, Rubén. *Azul*. Red Ediciones. Las Palmas de Gran Canaria, 2011. Publicada al 1888, fou la primera obra important de Darío i renovadora dels models estètics literaris del moment.

⁷³MARTÍNEZ Ruíz, José (Azorín). *La voluntad*, Editorial Catedra, Madrid 1997. Publicat per primera vegada al 1902.

⁷⁴BAROJA, Pío: *Camino de perfección*. Alianza Editorial, Madrid 2001. Publicat per primera vegada al 1902.

“En el campo, parecía consagrarse –en un terrible silencio- la leyenda sombría de dos almas que descansan. Una, con un sueño de letargo. La otra, con un reposo glacial i definitivo”.⁷⁵

La segona part d'Alondra, *Búcaro* és un conjunt de cinc narracions curtes amb un denominador comú: el sentimentalisme que desprenen totes elles, i la incapacitat d'acció d'uns protagonistes atònits davant dels esdeveniments, incapaçs de reaccionar, rendits abans de lluitar... Com el protagonista que a través dels seus *devaneos* amorosos aprèn a valorar una relació formal de festeig, o fins i tot en la renúncia a l'amor.

Nostàlgia, emocions a flor de pell, al bell mig ens trobem alguns hendecasíl·labs que recorden, salvant les distàncies, el sonet XXIII de Garcilaso:

“En tanto que de rosa y azucena”, que comencen: “En dónde estás mujer de rosa y nácar...”⁷⁶

La tercera part, *Visiones del camino (Crónicas de un viajero lírico)*, intenta captar la bellesa del paisatge i reflexionar sobre la seva gent, des de l'emoció.

La Manxa i Andalusia són els escenaris que el protagonista recorre i analitza, i és aquí on notem més clarament la influència del *Regeneracionismo*, dels escriptors del 98 que en aquells moments ja havien publicat algunes obres fonamentals.

En el capítol: *Cerca de la Mancha*, llegim:

“...¿voluntad? A caso ellos no sepan, no sabrán nunca, cuál es esta íntima fuerza triunfal que se llama voluntad (...). Pueblos sin ambición, pueblos de lento y adormecido corazón...(...). Siento un dolor espiritual (...). Aventar esa somnolencia, destruir esas vacilaciones, despejar ese ambiente de tristeza y espantable rutina (...).Yo no sé cómo...”⁷⁷

Possiblement li arriba a través de la seva amistat amb Giner de los Ríos, l'admiració pel paisatge i el dolor regeneracionista.

⁷⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Alondra*. Sempere y Compañía Editores. València 1911. Pàgina 123.

⁷⁶DE LA VEGA, Garcilaso *Sonetos*. Red Ediciones. Barcelona 2012. Pàgina 43.

⁷⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Alondra*. Sempere y Compañía Editores. València 1911. Pàgines. 227-228.

El mateix Azorín a *La voluntad* retrata clarament aquesta tendència a la inacció, la falta de voluntat en definitiva que aquest grup denunciava mitjançant el paisatge de l'Espanya de l'època⁷⁸.

b) *El camino azul*.

El camino azul (1912) també dedicat a Don Hermenegildo Giner de los Ríos és segurament la novel·la més interessant de la seva breu carrera literària. És la més extensa, la més aconseguida des del punt de vista estilístic. Novament hi apareixen clares influències i afinitats d'escriptors hispànics de finals de segle, especialment de Rubén Darío.⁷⁹

La solitud, el somni, la crisi de valors existencials, el sensualisme i el posterior desengany són temes recurrents en el Modernisme espanyol⁸⁰ i els trobem clarament exemplificats en *Amalio*, el protagonista de l'obra, que, després d'una temporada a Madrid en contacte continu amb l'art, ja no sap encaixar en el seu *Guardamar* llevatí que se li presenta més aviat com un paradís perdut.

Després d'una intensa vida sentimental, només l'art i la bellesa el consolen, desencisat de l'amor fins el punt de creure'l inaccessible per a ell.

“Se sentía terriblemente empedeñecido, aunque consolado por el arte. Llegó a amar la música como un seguro espiritual a donde iban a refugiarse las últimas conmociones (...) y se hizo refinadamente idealista (...). El arte le había encerrado en sus hebras de oro del ideal.

⁷⁸JIMÉNEZ -Pedraza, *Manual de Literatura Española*. Volumen VIII. Cenlit Ediciones 1991.

⁷⁹Es fa difícil d'entendre la *Generación del 98* i el Modernisme literari sense les aportacions de Rubén Darío. Assimila els corrents estètics europeus i els recrea amb la tradició hispano-americana.

⁸⁰Modernisme: en paraules de Juan Ramón Jiménez: “Era el encuentro de nuevo con la belleza sepultada durante el siglo XIX por un tono general de poesía burguesa. Esto es el modernismo: un gran movimiento de entusiasmo y libertad hacia la belleza” Extret de Juan Ramón JIMÉNEZ: *El Modernismo. Notas de un curso* (1953). Ed. Aguilar. México 1962. Pàgina. 17.

Ello le llevó a un culto fèrrico por la belleza pura, la belleza impecable, inmaculada, armónica.

La Belleza Eterna. La única ley de la vida era la eternidad de la Belleza.”⁸¹

Amb una clara similitud a Rubén Darío, l'art esdevé un refugi i una resposta en la que superar les mancances, desigualtats, frustracions... de la societat del moment: La exteriorització de la crisi del valors de finals del segle XIX.

Quan tot falla es refugia a la seva torre d'ivori, en l'art i la bellesa, en *el camino azul* que constantment busca:

“...y labran para mi vida un puesto azul”⁸²

“ Idea alegre y reparadora, azul como una mañana abrileña”⁸³

“ Nada humano me hace descender desde los altos azules donde sueño.”⁸⁴

“ Y en su corazón, el supremo amor al bien. El camino azul de las almas buenas.”⁸⁵

El color blau que apareix contínuament té les connotacions rubenianes de l'ideal de la bellesa: el blau és el mar de Grècia, és la plenitud, és l'harmonia... És la influència directa del Modernisme.

Convé recordar que *Azul* és el primer llibre important de Darío. Amb gran influència del parnassianisme francès: l'adjectivació, la sintaxi... El propi títol *Azul* sembla inspirat en l'antiga Grècia, en el Parnàs; és el color del somni, del firmament, de l'oceà... No hi ha constància que conegués la frase de Víctor Hugo: *L'Art c'est l'azur*, però en tot cas, sí que en coneixia el significat.

El blau esdevé un element clau en el modernisme, i particularment en l'obra de Mirabent, que possiblement extreu de Darío: *A Prosas profanas i Cantos de vida y*

⁸¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *El camino azul*. Editorial Cervantes. Barcelona 1912. Pàgina 67.

⁸²Id. Pàgina 28.

⁸³Id. Pàgina 77.

⁸⁴Id. Pàgina 201.

⁸⁵Id. Pàgina 282.

esperanza el poeta ha superat les diverses influències i sorgeix la seva veu més autèntica, mentre que a *Cantos de vida y esperanza* l'extraordinària bellesa formal s'hi uneix la profunditat de tot allò que és humà i existencial.

Si el blau és doncs important, no ho serà menys l'altre terme del títol: *El camino*. Ens mostra la lluita per a donar sentit a la seva vida de la que en surt gairebé derrotat del tot, i li manca voluntat per a imposar-se a sí mateix.

“...¿Qué le falta..?.el amor al bien.”⁸⁶

Quan la tensió vital que ha de suportar arriba a fer-se-li impossible, l'amor i la bondat de la seva germana li fan recuperar l'esperança.

Al final, aconseguix de fer compatibles els seus ideals juvenils d'exquisidesa amb la realitat. Si es vol, de realisme i idealisme. L'amor al treball i a l'esforç que Giner de los Ríos tant defensava, i la capacitat de somniar i fer el bé que Alonso Quijano⁸⁷ “*príncipe de poetas y espejo de corazones*”⁸⁸ representava.

Amb l'exemple de les persones més íntimes, l'amistat sincera de *Julio*, interlocutor imprescindible; l'amor desinteressat i l'exemple de la seva mare i de la seva germana, en troba la clau:

“Es el camino. Vencerte a ti mismo. Sólo así puedes recobrar la paz espiritual”.⁸⁹

Ha entès que l'amor, l'art i la filosofia requereixen l'esforç, que ens encamina cap a la universalitat i el bé comú; en definitiva, que ha sortit de sí mateix i descobreix els altres.

c) *El sapo romántico*.

Cal destacar el valor del llibre pel fet que les mateixes il·lustracions estan fetes pel propi Mirabent⁹⁰.

⁸⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. *El camino azul*. Editorial Cervantes. Barcelona 1912. Pàgines 232 i 233.

⁸⁷CERVANTES, Miguel de: *Don Quijote de la Mancha*. Alianza Editorial Madrid 1998.

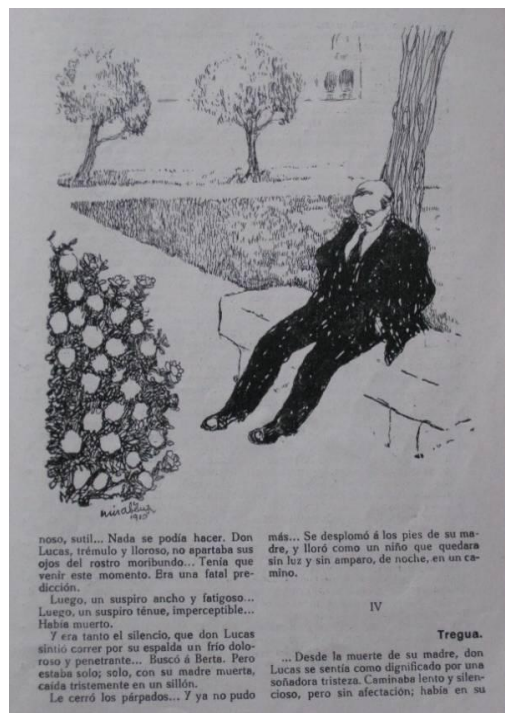
⁸⁸JIMÉNEZ – PEDRAZA: *Manual de literatura española*. Vol. VIII i Vol.IX. Cénit ediciones. 1991.

⁸⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *El camino azul*. Editorial Cervantes. Barcelona 1912. Pàgina 256.

De fet, desconeixem aquesta faceta artística, però al diari “La esfera”⁹¹, consta que Mirabent ha elaborat uns dibuixos⁹² de Pestalozzi⁹³.

El sapo romántico va ser publicat per Mirabent al març de 1914, (tot i que probablement escrita al 1910 si fem cas de la data que consta en una de les il·lustracions del propi autor).

Dedicat a D. Alfredo Vicenti, que va ser periodista i director de *El Liberal* des de 1906 fins al 1916, aparegué editada per la col·lecció de narracions curtes i contes “El Libro popular” narra la història d'un vell professor en un poblet llevantí amb el sobrenom de “El sapo romántico” perquè “hacía recordar la grotesca figura de las ranas”, però en aquest cas, la melancolia i la frustració de viure entre joves i reconèixer la seva buidor personal, el porten cap a la seva destrucció moral i física al cedir a les seves passions. En aquest cas, la granota no era cap príncep encantat...

MIRABENT Vilaplana, Francesc. *El sapo romántico*. Ed. *El libro popular*. Madrid 1914. Pàgina 273, amb una il·lustració signada pel mateix Mirabent.

Una mostra del reconeixement del seu llibre, és la bona crítica que li fan des de Diaris diversos, com ara el diari “la Decisión”⁹⁴, de Toledo.

⁹⁰ROVIRÓ, Ignasi. *Francesc Mirabent i Vilaplana*. Dins de *Pensament i filosofia a Catalunya II 1924-1939*, de Josep Montserrat i Pompeu Casanovas.(Eds.) INHECA (Institut d'Estudis Humanístics Miquel Coll i Alentorn). Barcelona 2003. Pàgina 123.

⁹¹*La esfera*. Diari dirigit per Francisco Verdugo Lundi. Num 104. Madrid 1915. Pàgina 37.

⁹²Id. Pàgina 35

⁹³PESTALOZZI, Johan Heinrich (Zurich 1746-Brugg 1827). Pedagog Suís, reformador de la pedagogia tradicional, que encaminà cap a l'educació popular. S' inicià en les teories de Rousseau, però desenvolupà una teoria que feia especial incidència en desenvolupar l'hàbit de l'esforç. Com a il·lustrat defensava una religió sense dogmes, malgrat considerar-se cristià (protestant).

⁹⁴*La decisión*. Toledo 28 de febrer del 1914. *Año III. Num 69*. Pàgina 6: “Un estilo elegante y castizo, una cultura enfadosa y la mas peregrina habilidad para urdir argumentos interesantísimos, no obstante su sencillez y naturalidad, han valido a F.Mirabent y Vilaplana justa fama de escritor ameno y novelista. La

d) *Viejo amor*.

“*Viejo amor* es una narración poética descriptiva notablemente, de amores desgraciados, debido a la pluma de Mirabent Vilaplana, el elegante cronista de *El liberal*”⁹⁵

Ens trobem de nou amb el paisatge estiuec a la costa de llevant, que serveix d'escenari per la història on el protagonista, viu en el record i la melancònia malaltissa d'un antic amor idealitzat. El retrobament amb l'antiga xicota li permet reviure la passió fins que, poc abans de sucumbir a ella, reacciona i se n'adona de que ells dos ja no són els mateixos d'antuvi i decideix passar pàgina i mirar endavant amb esperança.

e) *Mi ventana florida*.

Mi ventana florida, subtitulada *Prosas*, de 1912 és un recull de diversos contes encapçalats pel publicat anteriorment: *Viejo amor*, als que succeeixen: *Tragedia sentimental*, *Don Silvano*, *Belial*, *Jimeno el misógino*, *Golondrina*, *Soledad*, *Doña Clarita*, *Episodio*, *Maese Raimundo*, *El suave consuelo*, i *Retorno (carta de una mujer)*.

MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Mi ventana Florida*. Editores F.Semper y Compañía. Valencia 1920.

crónicas publicadas por Mirabent en *El Liberal*, esa escuela de literatos y periodistas, prueban nuestro acierto de modo irrefutable...”

⁹⁵*El Graduador*. *Diario independiente*, propiedad de Antonio Galdo Lopez. 26 d'abril del 1913. Alacant. Pàgina 3.

Dedicat a Vicente Clavel⁹⁶, valencià, com l'editor Sampere, així com també, la majoria d'escenaris de les històries que s'hi expliquen: La costa lleuantina (Guardamar, Pinares...ja coneguts pel lector). Recorda molt a *Azorín* i al seu llibre *Castilla*⁹⁷.

Des de la serenitat, des de la bellesa del mar *magnífico y azul*, l'autor recorda i somnia.

Coneixem a grans trets alguns personatges d'altres relats. Són històries de tragèdies doloroses, tristes, de solitud, de renúncia i de dolor, però també de consol, de conductes exemplars i, sobretot, històries on l'amor, la bondat i el bé redimeixen l'ésser humà o si més no, el conforten.

Viejo amor i *Belial* ens poden servir per resumir el conjunt del llibre: Hi ha un canvi d'escenaris idíl·lics del camp a la ciutat, escenari de profundes transformacions en aquells anys.

Dient-ho en paraules de Tuñón de Lara:

“el nuevo tipo de intelectual no se presenta ya como un bohemio y, cada vez menos, como un incomprendido. Esta es una señal de su inserción social.”⁹⁸

No aporten temes nous a *El camino azul*, però insisteix i en matisa algun d'ells; amb la qual cosa completa i, en bona mesura, es tanca l'etapa literària de Mirabent.

f. Conclusions literàries:

Les seves novel·les i contes no han superat del tot les influències i les imitacions d'altres escriptors. Tot i que s'estén en las descripcions líriques del paisatge, la sensualitat i les imatges sensorials amb una gran fluïdesa, no aconsegueix evitar un estil sovint moralitzant i un xic repetitiu.

⁹⁶CLAVEL Andrés, Vicente.(València 1888-Barcelona 1967) Editor valencià establert a Barcelona on dirigí l'editorial Cervantes. Impulsor de la celebració del “dia del llibre” en honor a Cervantes. Aconseguí que el 1926 el rei Alfons XIII signés el Real Decret pel qual s'institua oficialment la “Fiesta del libro español” el dia del naixement de Cervantes (7 d'octubre). A partir de 1930, després d'una llarga polèmica, passà a celebrar-se en la data de la seva mort (23 d'abril).

⁹⁷MARTÍNEZ Ruíz, José. *Castilla*. Editorial EDAF. Madrid 1996.

⁹⁸TUÑÓN DE LARA. M.: *Medio siglo de cultura española. (1885-1936)*.Ed. Tecnos. Madrid 1973. Pàgina 161.

L'etapa literària de Mirabent és el prolegomen de la seva carrera d'escriptor: Abandonarà la novel·la per l'assaig o, el que és el mateix, deixarà la literatura per la filosofia. No és només un canvi de gènere, sinó que hi troba la seva pròpia veu en aquest canvi, i es troba amb tota una nova generació.

Mirabent pertany a aquesta nova generació "noucentista", en terminologia d'Eugeni d'Ors, d'aquelles persones que comencen a publicar entre 1905 i 1915 i acaben la seva trajectòria vital vers 1960 com a màxim, malgrat el millor de la seva producció es situa als volts de 1910-1930: Manuel Azaña, Salvador de Madariaga, José Ortega y Gasset, Eugeni d'Ors, Bosch i Gimpera, Rovira i Virgili, Josep Carner, Carles Riba... Una generació oberta a la cultura, que manté viu l'ideal universitari i mira cap a Europa, sempre des d'una visió integradora.

Davant la generació de finals de segle, malgrat admirar-los i de ser els seus models de joventut, hi ha profundes diferències: Aquelles s'expressen en to sentimental i les seves protestes eren individuals; aquests superen l'individualisme i abracen el que és social, miren d'incidir en la política i/o en la societat.

Des d'una perspectiva catalana és el moment que el Modernisme cultural i literari va deixant pas al Noucentisme que empeny amb força. Els escriptors creatius deixen de ser els protagonistes principals d'aquest moviment, i la inquietud intel·lectual es diversifica: historiadors, arquitectes, metges, filòsofs... És, per tant, coherent que la novel·la sigui desplaçada per l'assaig, com a gènere més adient per a expressar-se.

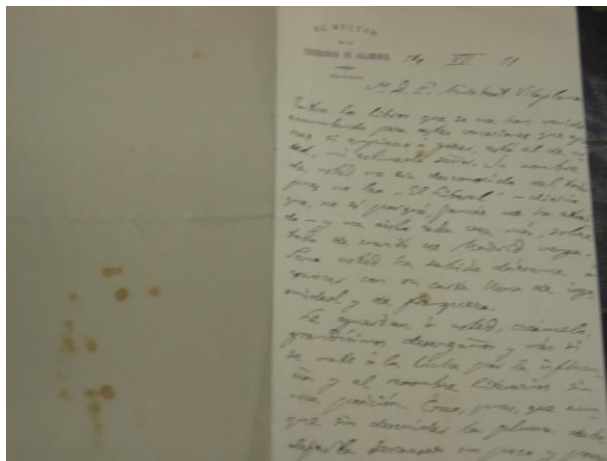
LA RELACIÓ AMB MIGUEL DE UNAMUNO

Un personatge cabdal en aquesta primera etapa del Dr.Mirabent, serà Miguel de Unamuno⁹⁹, amb qui mantindrà una relació epistolar. Unamuno li donarà un parell de

consells que Mirabent seguirà parcialment, i que el portaran a matricular-se, ja de gran, a la Universitat de Barcelona. Unamuno l'aconsella clarament:

A-Que estudiï una carrera universitària que li permeti la docència a la universitat.

B-Que es posicioni políticament per tal que pugui ser apadrinat en la seva tasca docent:

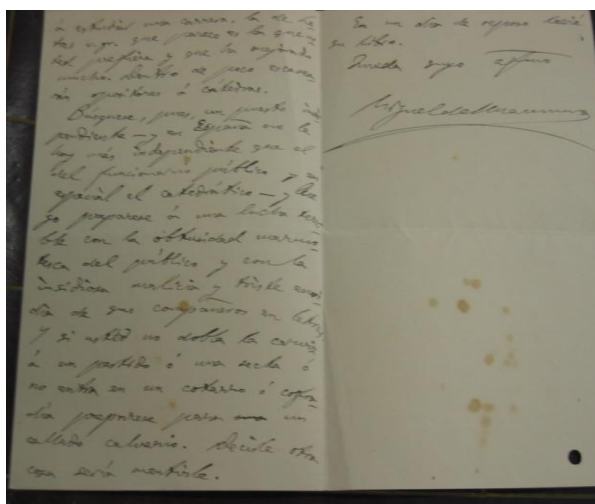

“Creo, pues que aunque sin LLM.CP.(UB).Carta original de Miguel de Unamuno a Francesc Mirabent.

descuidar la pluma, debe dejarla descansar un poco y ponerse a estudiar una carrera, la de Letras u.gr. que parezca es la que usted prefiera y que ha mejorado mucho.

Dentro de poco, escasearán opositores a cátedras.

Búsquese pues, un puesto independiente –y en España no lo hay más independiente que el funcionario público, en especiales catedrático- y luego

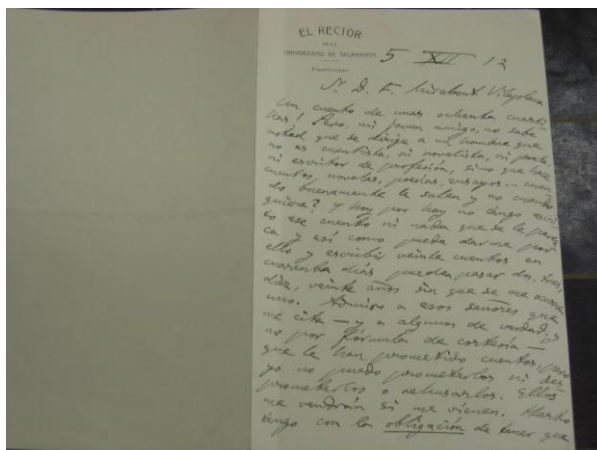

prepararse a una lucha terrible contra la oscuridad Unamuno a Francesc Mirabent. LIM.

marmotesca del público y en la insidiosa malicia y triste envidia de sus compañeros en letras. Y si usted no dobla la camisa a un partido o una secta o no entra en un catarro o cojera, prepárese para un callado calvario.

En un día de reposo leeré su libro.¹⁰⁰

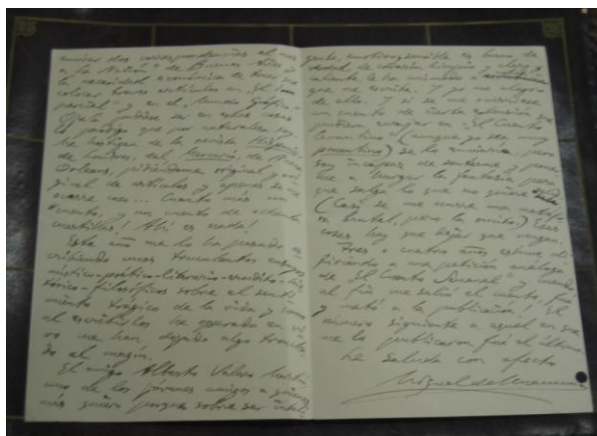
Malgrat només disposem de dues cartes originals, el tracte que Unamuno dispensa a Mirabent, sembla indicar que hi hauria una certa periodicitat de relacions, i possiblement algun possible encontre¹⁰¹. Mirabent, fins i tot demana a Unamuno la seva col·laboració en forma de conte, per una publicació, però aquest declina l'oferta per motius de feina:

LLM.CP.(UB).Carta original de Miguel de Unamuno a Francesc Mirabent.

“Este año me lo he pasado escribiendo unos truculentos ensayos místico-poético-literario-erudito- histórico-filosóficos, sobre el sentimiento trágico de la vida y como al escribirlos he apenado en vivo, me han dejado algo tronchado el magín.

El amigo Alberto Valero Martín, uno de los jóvenes amigos a quienes más quiero porqué sobre ser inteligente, emotivo y sensible, es bueno y de verdad, de corazón limpio y claro y caliente, le han animado a usted a que me escriba. Y yo me alegro de ello. Y si se me ocurriese un cuento de cierta

LLM.CP.(UB).Carta original de Miguel de Unamuno a Francesc Mirabent.

¹⁰⁰ LIM. DI. (UB) Cartes.

¹⁰¹LIM (UB). Ho indica el fet que el llibre “El sentimiento trágico de la vida”, que Mirabent posseeix, està signat pel mateix Unamuno.

extensión que pudiera encajar en el cuento Cervantino (aunque sea yo muy ponentino¹⁰²) se lo enviaría, pero soy incapaz de sentarme y ponerme a hurgar la fantasía para que salga lo que quiere salir (casi se me ocurre una metáfora brutal, pero la omito). Esas cosas hay que dejar que vengan”.¹⁰³

Unamuno no només l'aconsella, sinó que l'introdueix en el món de la filosofia, amb un tema que esdevindrà determinant en les seva vida: El sentiment¹⁰⁴.

Quan durant la dècada del 1910, Mirabent llegeix el *Sentimiento trágico de la vida*, en quedarà profundament impressionat, i en farà un munt d'anotacions i reflexions que seran tractades també a les seves obres literàries a partir *del hombre de carne y huesos*¹⁰⁵:

A- La importància de la fisiologia en el temperament: “no suelen ser nuestras ideas las que nos hacen optimistas o pesimistas, sino que es nuestro optimismo o nuestro pesimismo, de origen filosófico o patológico quizá, tanto el uno como el otro, el que hace nuestras ideas”¹⁰⁶

B- La importància de la consciència com a element a través del qual captem el món.

C- La vida com a impuls i necessitat a partir de la qual en sorgeix la necessitat de conèixer i aprendre.

D- La immortalitat de l'ànima o la persistència del nostre ésser i l'afany d'immortalitat.

Cal destacar diverses coincidències biogràfiques entre Unamuno i Mirabent, la primera de les quals és tràgica:

1-Ambdós pateixen al llarg de la seva vida l'experiència de la mort d'un ésser molt estimat. Unamuno perd el seu fill al 1897, i Mirabent la seva muller al 1946.

¹⁰²Subratllat original de l'autor.

¹⁰³LIM. CP. (UB).

¹⁰⁴UNAMUNO, Miguel de. “Del sentimiento trágico de la vida”. Editorial Optima. Desena edició. Barcelona 1999.

¹⁰⁵Pot veure's al llibre “Del sentimiento trágico de la vida”, que utilitzà Mirabent i que es troba al LLM.(UB).

¹⁰⁶UNAMUNO, Miguel de. “Del sentimiento trágico de la vida”. Editorial Optima. Desena edició. Barcelona 1999. Pàgines 48-49.

En aquell moment, Unamuno pateix una certa crisi espiritual en la que es planteja la qüestió del destí de la consciència. Podríem dir que tot l'optimisme científic, tecnològic, racional... s'estronca davant l'experiència de la mort, i troba en el sentit pràctic i moral kantiana, una resposta que no havia trobat en l'àmbit teòric, fugint així de l'absurd però mantenint una concepció tràgica de la vida.

Més que cap demostració, l'intent és el d'aclarir un sentiment vital, amb un estil espontani, directe, sovint reiteratiu, a vegades lleugerament apassionat, que ens permet anar furgant en la consciència o fins i tot en el subconscient, i trobant en Kant un sòlid referent.

2-Hi ha també un paral·lelisme polític entre Unamuno i Mirabent. Ambdós autors s'havien declarat partidaris del regeneracionisme espanyol, compromesos amb una nova idea d'Espanya.

Unamuno havia estat membre del partit socialista de Bilbao, mentre Mirabent es declarava obertament republicà, liberal de tendència esquerrana. Això no obstant, ambdós personatges es posicionaren ben aviat al bàndol franquista durant la guerra civil, però al cap de poc temps, i per diversos motius, se'n deceben i se'n desenten.

Unamuno ho fa públicament el mateix any 1936, en el conegut incident amb Millán Astray a la Universitat de Salamanca¹⁰⁷, mentre que Mirabent la decepció li arribarà més tard, ja que durant l'inici del cop d'estat al juliol del 1936, es troba a l'estranger. Però la decepció serà tan

Diari *El pueblo*. Publicat el dia 2 d'abril del 1936

¹⁰⁷Al 12 d'octubre del 1936, es celebrava "el dia de la raza" al paranin de la Universitat de Salamanca, i després de diversos discursos on per exemple s'havia dit que Catalunya i el País Basc eren dos càncers que calia exterminar, Unamuno prengué la paraula i digué la famosa frase: "Venceréis pero no convenceréis", a la qual el militar Millán-Astray, contestà amb crits de "Viva la muerte".

profunda que acabarà adjudicant els mateixos vicis al govern franquista que al govern de la República, fins i tot equipara el seu exili de l'any 1936 a un segon exili que viu a partir del 1939 dins mateix de Barcelona, tal i com veurem posteriorment al seu diari personal.

Veiem però, una mostra de l'admiració de Mirabent cap a Unamuno, quan qualifica de *maestro* a l'article publicat a la portada del diari *El Pueblo* de València, al 1909.

En aquest article titulat *Teorías arbitrarias*, i novament sota l'apartat de *Crónicas*, Mirabent declara la seva lluita contra l'escepticisme, seguint l'estela del que considera el mestre, Miguel de Unamuno:

“...El maestro Unamuno nos ha dicho que prefiere la duda a la verdad, porque así la lucha es continua y nos llena de vida...”¹⁰⁸

La importància del “*Sentimiento trágico de la vida*” d'Unamuno en el jove Mirabent.

En el llibre “El Sentimiento trágico de la vida”, Unamuno ens mostra un concepte d'home que no pot reduir-se a un jo pensant, ni a unes formulacions físiques, ni biològiques... El fet de “sentir-se home” és previ al pensament, invertint així la màxima carteisana de “Cogito, ergo sum”.

Aquest sentiment sorgeix davant els grans interrogants de la persona: davant la mort és quan se sent el sentiment de tragèdia, d'abandó, i és en aquest moment en què es pren allò que té, les pròpies experiències, per subjectives que siguin, i es configura la consciència. L'única manera de vèncer el sense sentit, és lluitant, en una actitud Quixotesca, que tan sovint citen ambdós autors.

Davant el sentiment d'abatiment o de mort, la llibertat ens possibilita convertir aquesta energia d'abatiment o de mort, en quelcom amb sentit en el moment en què hi elaboro una finalitat: Cal un esforç moral, una substància que transcendeixi l'impuls d'immortalitat (allò que Kant defineix com a postulat) quan ho anem elaborant com a consciència moral.

¹⁰⁸*El pueblo*. Editat a Alacant. Portada del 2 d'abril del 1909. Article signat a Madrid el Març del 1909.

Mirabent hi trobarà una sintonia total amb el que posteriorment serà el seu mestre, Jaume Serra Hunter:

“Diu Jaume Serra Hunter que la facultat de jutjar primerament és vital i sensible, i després, més tard, és racional.”¹⁰⁹

Però la gran pregunta serà la de la intencionalitat del món, cosa que ens remetrà a l'ànima i al seu destí personal que comprèn la totalitat de l'home, no per curiositat, sinó per tal d'aclarir el destí de la seva existència, que parteix del sentiment tràgic, i que es projecta universalment. Aquest sentiment és el que ens permet obrir-nos a la realitat, allò que ens fa sentir i patir abans de pensar-hi.

Per això diu que l'home filosofa amb tot el seu ésser, a partir d'una font sentimental on convergeixen les arrels poètiques i religioses, i que no és l'home “pensant” del cartesianisme, sinó un “home de carn i ossos”, que se sent home abans de pensar.

Aquí ens trobem en un altre element cabdal per ambdós autors; el sentit transcendental, més enllà del sentit merament biològic, i que consisteix justament en donar-hi un significat, trobar-hi la nostra finalitat:

“el mundo es para la conciencia. O mejor dicho, este para, esta noción de fidelidad, y mejor que noción sentimiento, este sentimiento teológico no nace sino donde hay conciencia. Conciencia y finalidad son la misma cosa en el fondo...”¹¹⁰

Novament la relació amb el factum moral kantianà ressorgeix: L'home “de carn i ossos”, al produir-se com a subjecte, és alhora, un univers de significació (encarnació de totes les dimensions transcendents de l'home en la seva existència carnal, i les seves dimensions en la llibertat).

El sentiment de no-res, de tragèdia i de mort és el que fa sorgir la compassió i l'esforç moral per afirmar-se en la constitució d'un sentit, davant del sense-sentit i de la mort. Hi ha una lluita constant entre el món de la consciència que dóna un sentit (apariencial de la representació en Kant), i la pretensió d'universalitat i eternitat (món noümic o

¹⁰⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 213.

¹¹⁰UNAMUNO, Miguel de. *Del Sentimiento tragico de la vida*. Editoril Optima. Barcelona 1999. Pàgina 57.

substancial Kantià). Aquests dos móns, la consciència els sent com a propis, malgrat la seva íntima contradicció (finit-infinit, representació intel·lectual-aspiració ideal,...en una mena de relació d'amor, tendència, relació...).

La consciència, l'home "de carn i ossos" es troba doncs, amb unes necessitats, però també vinculada a un destí que arrenca de la seva arrel i que vol transcendir-se, "reptant" l'infinit. Unamuno relaciona el destí de la llibertat amb la qüestió del sentit i la finalitat de l'univers. La voluntat de no morir és la mateixa que la voluntat de sentit, una exigència moral que no pot ser provada, però que ha de ser postulada perquè la llibertat tingui sentit. Potser per això, la majoria de protagonistes de les obres literàries de Mirabent són individus que pateixen un món interior que els debat entre les grans gestes poètiques, i les mesquineses de la vida.

Hi ha també una certa influència krausista en el valor de l'esforç, ja que a diferència del platonisme, Unamuno no parteix de la immortalitat de l'ànima, sinó més aviat de l'esforç Kantià, de l'experiència subjectiva, de l'esforç moral que configurarà la consciència. El tema de la immortalitat no està doncs vinculada a un ordre metafísic demostrable, sinó a la passió de la subjectivitat que s'interessa en existir, en l'entramat del sentiment del que posteriorment parlarà Mirabent.

Hi ha per tant un ordre moral inevitable, que explica la intuïció moral d'aquesta subjectivitat, com la capacitat de posar-se una finalitat i donar-hi un sentit dins del nucli de l'univers: aquesta és la tasca de la llibertat.

Si Kant ha vinculat la vida moral amb la immortalitat com a postulat, Unamuno a més, hi afegeix el sentiment com un impuls vital que incrementa la seva perfecció, de manera molt semblant a la que farà Mirabent quan el considera "energia espiritual"¹¹¹.

Per fer referència als filòsofs britànics, que tant admirava Mirabent, podem considerar, que si Hume no troba cap altre sortida a l'escepticisme que la creença (*belief*), Unamuno apel·la a la necessitat de conviccions i il·lusions, una mena de fe en la consciència com a llibertat, i la seva potència d'afirmació creadora, dona una finalitat a l'univers (tot

¹¹¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 136. Punt VII: Del sentiment com a energia substancial de l'ànima.

plegat és el Kant de la tercera antinòmia, que es troba a mig camí entre el mecanicisme i la teleologia).

En aquesta necessitat de sentit, la fe i la raó, poden tendir a intentar dominar-se a si mateixes, però davant la impotència del cor de diluir la raó, o viceversa, en sorgeix un conflicte que possibilita la llibertat. En aquest xoc, en sorgeix una fe que s'alimenta del dubte, i alhora una raó que no pot tancar-se sobre si mateixa.

En el fons, la certesa de la mort com la de la immortalitat, ens farien impossible la vida, perquè destruirien les condicions de la lluita pel sentit. Per això el Quixot n'és l'exemple: en la desesperació resignada, el vitalisme d'una fe basada en la incertesa.

LA FORMACIÓ ACADÈMICA I L'INICI DEL FILÒSOF.

Al 1916, ja amb un bagatge periodístic i empresarial considerable, Mirabent obté el grau de batxillerat a l'Institut de Tarragona, amb una qualificació d'aprovat.

Fins aquest moment, Mirabent és un jove espavilat, però sense estudis, que acaba d'arrencar un negoci propi d'importació de medicaments i s'ha consolidat com a articulista a diversos diaris.

Aprovats els cursos de batxillerat, i malgrat les moltes hores de dedicació al negoci, no abandona mai la seva formació cultural i sent la necessitat de formar-se en doble sentit: Com a empresari i com a home culte o humanista.

Al 1920 publica la darrera novel·la de la que tenim constància, "*Mi ventana florida*", i seguint els consells del mateix Unamuno, entra a la Universitat de Barcelona, on s'inscriu a la Facultat de Filosofia. Això implicarà l'abandó definitiu de la literatura i el periodisme, però serà en canvi la consolidació d'un nou filòsof¹¹². En un primer moment destaca la influència el Dr. José Jordán de Urries y Azara¹¹³, que li impartirà "teoria de la literatura i de les Arts", i especialment el Dr. Jaume Serra Hunter, que l'any 1922 li encarrega la càtedra de Psicologia Superior. Sota "l'apadrinament" del

¹¹²Segons Ignasi Roviró (Francesc Mirabent. Col·lecció Eusebi Colomer núm.3) Pàgina 8: "...sembla ser que Mirabent preparava una novel·la posterior, titulada *Mari-Cruz*, que segurament no va arribar a publicar-se."

¹¹³JORDÁN DE URRÍES y Azara, José. (Saragossa 1868- Madrid 1932). Catedràtic d'Estètica de la Universitat de Barcelona des del 1902 i de psicologia superior. Va pertànyer a la *Academia de Buenas Letras* i a la *Academia Provincial de Bellas Artes*.

Dr.Serra Hunter, Mirabent passarà a ser ajudant de classes pràctiques adscrita a la càtedra d'història de la filosofia de la Universitat, i l'any 1927 presenta a Madrid la seva tesi doctoral: "La estètica inglesa del s.XVIII¹¹⁴".

De les bones crítiques rebudes en concret, a tall d'exemple, la publicada al diari "La Vanguardia" el 12 de juny del 1927:

LA ESTETICA INGLESA DEL SIGLO XVIII, por F. Mirabent Vilaplana. Editorial Cervantes. Barcelona.

Este libro es una investigación metódica de los fundamentos de la estética moderna.

Los tratadistas y los historiadores de la Estética suelen afirmar que el punto de partida de las ideas estéticas modernas se encuentra en los pensadores alemanes del siglo XVIII. Pero el autor de este ensayo hace patente el valor de los estéticos ingleses del siglo XVIII como precursores de la estética kantiana y señala las influencias decisivas que sobre la estética alemana del siglo XVIII ha ejercido el pensamiento inglés.

La mayoría de los problemas planteados originalmente por los pensadores ingleses del siglo XVIII conservan toda su vivencia en la estética contemporánea, mientras que, por el contrario, las teorías estéticas peculiares del siglo XIX (el idealismo hegeliano, el romanticismo, la estética sociológica, etc.), van apareciendo cada día con menor eficacia para explicar la substantividad de la experiencia estética.

En el análisis de los elementos psicológicos del hecho estético, los pensadores ingleses del siglo XVIII se relacionan estrechamente con las teorías del realismo espiritualista contemporáneo, y por esto es autor ha creído prestar un servicio a la ciencia estética, estudiando la obra fecunda de esos precursores, a quienes apasionaba profundamente toda meditación sobre lo Bello.

En este ensayo, el ideal de la conducta humana aparece regulado por la belleza moral y por la belleza estética, como verdades supremas de la vida del espíritu.

«La Estética inglesa del siglo XVIII» es una investigación metódica de los fundamentos de la estética moderna que acredita a su autor, don Francisco Mirabent Vilaplana, culto profesor de la Universidad de Barcelona. La obra ha merecido un premio extraordinario de la Universidad de Madrid.

Malgrat no estigui signat, l'autor de la crítica posa de manifest dos elements determinats en l'estètica de Mirabent:

1-La consideració de la “filosofia anglesa del s.XVIII” com un dels antecedents de l'estètica, qüestionant el tradicional monopoli germànic de la nova disciplina.

2-La relació entre l'estudi dels fets psicològics fet pels pensadors anglesos, i el realisme espiritualista contemporani.

Aquest mateix any, Joaquim Xirau i Palau¹¹⁵, deixa vacant la seva auxiliaria temporal a la universitat de Barcelona, responsabilitat que assumeix Mirabent fins l'any 1931¹¹⁶.

LA CATEDRA DEL DOCTOR DAURELLA.
—Se ha dispuesto que el auxiliar temporal de esta Facultad de Filosofía y Letras don Francisco Mirabent Vilaplana, se encargue de la cátedra de Lógica Fundamental, vacante por fallecimiento del doctor Daurella, con derecho al percibo de los dos tercios del sueldo de entrada al profesorado; y que el ayudante don José María Batista Roca, perciba los haberes que corresponden al referido profesor auxiliar.

Fragment del diari La Vanguardia, del 24/11/1927.

L'any 1927, assumeix també la Càtedra de Lògica, després de la mort del Dr. Daurella, i tal i com indica el fragment posterior, Josep Maria Batista i Roca¹¹⁷, substitueix Mirabent en les tasques de professor auxiliar.

¹¹⁵XIRAU Palau, Joaquim. (Figueres 1895- Mèxic 1946). Deixeble de Jaume Serra i Húnter i Tomàs Carreras i Artau, es doctorà a la Universitat de Madrid, on fou deixeble de José Ortega y Gasset i Manuel García Morente, però també fou influït per Manuel Bartolomé Cossío i la *Institución Libre de Enseñanza*. Hi realitzà tesis doctorals sobre Jean Jacques Rousseau i Gottfried Wilhelm Leibniz. També va estudiar dret a la Sorbona de París, Brussel·les, Ginebra, Leuven i Cambridge. Juntament amb Jaume Serra Hunter i Francesc Mirabent va formar l'anomenada *Escola de Barcelona*, i hi va tenir com a deixebles tota una generació de coneguts filòsofs com Josep Maria Calsamiglia i Vives, Josep Maria Font i Puig, Jordi Maragall i Noble, Josep Ferrater i Mora, Francesc Gomà i Musté, Eduard Nicol, i Jaume Bofill i Bofill. Tot i proper a René Descartes, era seguidor de la fenomenologia d'Edmund Husserl i de la orientació filosòfica de Max Scheler, Henri Bergson i George Edward Moore, la seva tendència filosòfica es basa en la teoria dels valors, on intenta superar l'idealisme subjectiu mitjançant la noció de l'amor, ja que l'activitat amorosa es troba en la confluència de l'ésser i el valor, i és on s'hi supera la condició subjecte-objecte. Alhora, creia que el ser concret resultava, per una banda, de la cooperació de l'eternitat de la fluència dinàmica i intensiva, i per l'altra, de l'eternitat dels elements immutables que la defineixen i l'enquadren. En acabar de la guerra civil espanyola el 1939 s'exilià a França, després a la Gran Bretanya i finalment a Mèxic, on hi fou professor a la *Universidad Nacional Autónoma de México* (UNAM) i també professor al *Liceo Franco-Mexicano*.

¹¹⁶ROVIRÓ, Ignasi. Francesc Mirabent. Col·lecció “Eusebi Colomer” núm.3. Pàgina 9.

¹¹⁷BATISTA i Roca, Josep Maria (Barcelona, 23 de juny de 1895 - 27 d'agost de 1978) Historiador, etnòleg i polític català. És considerat un dels fundadors de l'antropologia de base científica a Catalunya, així com un dels introductors de l'escoltisme als Països catalans. Profundament catalanista, i relacionat amb alguns grups independentistes armats (Bandera negra, ORMICA i EPOCA), s'exilià al 1939 a Anglaterra, on feu

Poc després, presentarà la seva renúncia al càrrec per incompatibilitat amb les seves obligacions professionals al Laboratori, però continua vinculat a la Universitat, i al que serà el seu gran mestre: el Dr. Jaume Serra Hunter. La seva relació intel·lectual donarà pas a una amistat que durarà fins la mort de Dr. Serra Hunter, ja a l'exili¹¹⁸.

És precisament l'etapa de finals dels anys 1920 i la dècada dels 1930, que ens trobem en la seva època més productiva. La solidesa i bona marxa del seu negoci farmacèutic fan que pugui dedicar-se a allò que no va poder fer de jove: la cultura, que ressorgia encara, a cavall de l'empenta de la Renaixença¹¹⁹.

Mirabent s'ha casat¹²⁰, segueix de primera mà els neguits filosòfics de la universitat, té la possibilitat de fer conferències¹²¹, assisteix a congressos¹²², viatja cada estiu al Balneari de Bad-Nauheim (Alemanya)¹²³, on alleugereix unes dolences renals cròniques...

Tot plegat, una vida aparentment plàcida, de gran poder adquisitiu, poc habitual en un fill d'obrers barcelonins de l'època, que li permet mantenir el seu neguit de formació intel·lectual.

Ell mateix s'encarrega de pagar-se la impressió de la seva tesi doctoral ("La estètica anglesa del s.XVIII"), i enviar-la a facultats i professors d'arreu d'Europa.

de professor d'història al *Trinity College* de Cambridge i impulsà la creació de l'*Anglo-Catalan Society*. Continuà la seva vinculació política com a secretari del Consell Nacional de Catalunya a l'exili, del qual el Doctor Josep Trueta, un altre amic de Mirabent, n'era vocal.

¹¹⁸DOLL, Rubén, i VERDAGUER, Miquel. *Jaume Serra Hünter i Francesc Mirabent: els últims sospirs d'una relació intel·lectual*. Revista *Comprendre* V-2003/1

¹¹⁹AGUSTÍN, Antonio. "Sobre la Estètica del Dr. F.Mirabent". PPU. Barcelona 1985. Pàgina 130: "heredero de la *Renaixença* e inmerso en la ola romántica de verdadera pasión por la naturaleza. La arquitectura, la escultura, la pintura, las artes decorativas, se afanaban sin tregua por hallar una suerte de fusión con la naturaleza. Y Mirabent no puede escapar a esta corriente dominante."

¹²⁰Dimecres 18 d'octubre del 1916: Es casa amb Trinitat Blasi i Hospital (El Masnou 1893- Barcelona 1946) a l'Església de la Mare de Déu de la Mercè, de Barcelona. Ella treballava en una botiga de joguines que els seus pares tenien al carrer Pelai, però la seva família eren del Masnou, del Carrer de la Quintana, número 65 o 75. Van a París de viatge de noces (22 d'octubre al 3 de novembre) i s'instal·len a viure al carrer València, posteriorment al carrer Claris 42, després a una torreta a Sant Gervasi i finalment al Carrer Claris 48.

¹²¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. "Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos" Volum II. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto "Luis Vives" de Filosofía. Barcelona 1957. Pàgina 170. Conferència realitzada a l'Ateneu Barcelonès: "L'escola escocesa i les seves influències en els filòsofs catalans del segle XIX".

¹²²Assisteix al VII Congrés Internacional de Filosofia a Oxford (1930), intervé a les discussions del VIII Congrés Internacional de filosofia a Praga (1934).

¹²³De l'estiu del 1924 a l'estiu del 1938, ininterrompudament.

Som al millor moment de la trajectòria de Mirabent, on compagina l'èxit professional als Laboratoris que ell mateix havia creat, la participació a la fàbrica de la família de la seva muller, un munt de coneixences, l'assistència a congressos internacionals, conferències...

Una de les coneixences que fa en aquell moment, i de les poques que en deixa constància, és Gabriel Alomar¹²⁴, al qual exposa les seves reserves sobre la sensibilitat catalana tan de Primo de Rivera com d'Azaña:

“Parlant un dia amb Gabriel Alomar, a qui acabaven de presentar-me a casa d'una amics i vegada única que l'he vist, vaig dir-li i es va indignar, que en la qüestió de Catalunya, tan recel m'inspirava Azaña, com Miguel Primo de Rivera. Llegiu els plans dels intel·lectuals de Catalunya que es poden llegir a la Revista de Catalunya de 1938, on les paraules d'en Ferran Soldevila o d'en Carles Pi i Sunyer, són clarament significatives.”¹²⁵

Però tota aquesta projecció quedarà estroncada per tres fets determinants:

- La guerra civil a l'Estat espanyol.
- La segona guerra mundial.
- Una llarga postguerra en la que intentarà refer un camí que ja no podrà recórrer.

Quan al 8 de juliol del 1936 se'n va de Barcelona cap a Bad-Nauheim, a alleugerir els seus dolors renals, no s'imagina el tomb inesperat i determinant que suposarà per a ell, i pel país, l'esclat de la guerra civil espanyola el dia 17 del mateix mes del juliol.

¹²⁴ALOMAR i Villalonga, Gabriel (Palma de Mallorca 1873, El Caire 1941). Fou poeta, prosista i assagista molt relacionat amb el moviment artístic del modernisme català. Al 1888, després d'acabar els seus estudis a Palma de Mallorca, se'n va anar a Barcelona per continuar la seva educació, on es convertiria en un periodista i publicaria poesia. Se'l relaciona amb el moviment literari del noucentisme, amb influències poètiques de Gabrielle D'Anunzio i Giosuè Carducci. Col·laborà a nombrosos diaris com “El poble Català” i “El Imparcial”. Políticament va formar part del Bloc Republicà Autonomista el 1915, del Partit Republicà Català i posteriorment fou un dels fundadors de la Unió Socialista de Catalunya (USC). Fou ambaixador de la Segona República Espanyola a Itàlia el 1932-1934, i des del 1937, ambaixador a Egipte, on es mantingué exiliat en acabar la guerra civil espanyola.

¹²⁵LIM. DI. (UB) Pàgina 95.

A Catalunya, s'inicia un període de forta inestabilitat, amb episodis de revenges i assassinats duts a terme per militants anarquistes o comunistes incontrolats, cap a membres del clergat, empresaris, propietaris, o senzillament sospitosos de ser-ho.

La prudència fa que Mirabent i la seva muller decideixin no tornar a Barcelona, i s'instal·lin a Bad Nauheim.

Al mes d'agost i setembre es desplaça a Marsella per recollir la germana de la seva esposa (Agustina Blasi i Hospital), ja que el seu cunyat, Francisco Pagès i Casals, havia estat assassinat a Barcelona, per la seva condició de director-gerent de la *S.A. Indústries de Aluminió (SAIDA)*, del carrer Taquígraf de Barcelona. No en tenim més constància, però Mirabent dirà posteriorment, que el seu nebot Manel, fill de Francisco Pagès, també fou assassinat amb el seu pare. Resta viu el nebot Josep Maria Pagès i Blasi¹²⁶, a qui el matrimoni Mirabent, n'exercirà una funció de padrins.

Fa un altre viatge a Gènova, a rebre els seus sogres: Salvador Blasi i Rull i Mercè Hospital per retrobar-se al mes d'octubre amb tota la família a Roma.

Mirabent s'ha convertit en un exiliat, i per tant l'única possibilitat de tornar a Catalunya és a través d'una victòria franquista, que en aquell moment feia bandera dels valors cristians de la reconciliació i del perdó, la confraternització entre els diversos pobles d'Espanya, etc. És curiosament al Vaticà, on el Pare Albareda¹²⁷, li exposa la seva

¹²⁶LIM. DI. (UB).Pàgina 99.

¹²⁷ALBAREDA i Ramoneda, Anselm Maria. (Barcelona, 16 de febrer de 1892 - 19 de juliol de 1966). Al 1904 ingressà al monestir de Montserrat i hi feu els seus vots solemnes l'any 1908. Hi fou ordenat sacerdot el 7 de juliol de 1915. Es traslladà a Roma, on a l'*Athenaeum di S. Anselmo* es llicencià en teologia el 1919. Interessat per la història dels monestirs catalans, es graduà a la *Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica* sota la direcció de Franz Ehrle S.J., cardenal diaca de *S. Cesareo in Palatio*, i prosseguí els seus estudis a la Universitat de Friburg de Brisgòvia (Alemanya). Romangué a Montserrat fins al 1936, fins que pocs dies abans de l'esclat de la guerra civil fou reclamat a Roma per a ser nomenat prefecte de la Biblioteca Vaticana, càrrec que ocupà més de vint-i-cinc anys. Reorganitzà profundament les instal·lacions i serveis d'aquesta biblioteca i la dotà dels mitjans i tècniques més moderns per a la classificació i la consulta. El 1951 fou distingit amb el títol honorífic d'abat titular de Santa Maria de Ripoll i investit, a Montserrat, en una cerimònia presidida pel cardenal Eugène Tisserant, degà del Col·legi Cardenalici. El 1962 el papa beat Joan XXIII creà Anselm Maria Albareda cardenal diaca de *S. Apollinare alla Terme Neroniane-Alessandrine* i el consagrà arquebisbe titular de Gissària. Participà activament al Concili Vaticà II en les comissions dedicades als estudis eclesiàstics. El 1963 assistí al conclave que elegí el papa Pau VI. Va ser acadèmic numerari de l'Institut d'Estudis Catalans, de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de la *Pontificia Accademia delle Scienze*. Havia estat investit doctor *honoris causa* per les universitats de Friburg de Brisgòvia, Fordham (Nova York) i Georgetown (Washington DC).

prevenció abans de jutjar precipitadament la situació de la guerra civil espanyola, i li mostra per primera vegada els dubtes sobre el que pot significar el franquisme¹²⁸.

Al mes de novembre, els seus sogres, la seva cunyada i el nebot es desplacen a Palma de Mallorca, zona controlada ja per les tropes franquistes, mentre que ell, a principis d'any, es desplaça a París i ocupa una feina en una de les cases que representava des de 1919, als Laboratoris "Lobica", fins a mitjans de juny. Ho aprofita també, per posar-se en contacte amb les cases distribuïdores de productes farmacèutics per confirmar la suspensió absoluta de distribució dels seus productes amb el seu Laboratori de Barcelona, per evitar així que el "Comitè Obrer de Control" instal·lat a la seva empresa, pogués fer-hi negoci¹²⁹.

Segurament pensant que la guerra duraria poc temps.

Durant el mes d'agost del 1937, assisteix i col·labora al IX Congrés Internacional de Filosofia a París, on presenta la comunicació: "Les valeurs esthétiques et le jugement du gout"¹³⁰.

Assisteix i col·labora al II Congrés Internacional d'Estètica, amb la comunicació: "Vérité et réalité ans l'expérience esthétique"¹³¹.

Mereix especial atenció el fet que Mirabent hagués fet convidar un dels seus mestres: el Dr. Jaume Serra Hunter, que en aquells moments tenia el càrrec de Vice-President del Parlament de Catalunya. D'acord amb l'estudi de Rubèn Doll i Miquel Verdagué¹³², basat en les cartes que es conserven al llegat del Dr. Mirabent¹³³, sembla que la seva intenció era la de fer convidar Serra Hunter al Congrés d'Estètica a París, a través de la *Société Française de philosophie*, presidida pels filòsofs i amics de Mirabent, Raymond Bayer¹³⁴ i Charles Lalo¹³⁵.

¹²⁸LIM. DI. (UB) Pàgina 191.

¹²⁹DOLL, Rubèn, i VERDAGUER, Miquel. *Jaume Serra Hunter i Francesc Mirabent: els últims sospirs d'una relació intel·lectual*. Revista *Comprendre* V-2003/1. Pàgina 55.

¹³⁰LIM. CP. Actes, fascicle XII, PÀG 80-89.

¹³¹LIM. CP. Actes, volum I, pàg.67-72.

¹³²DOLL, Rubèn, i VERDAGUER, Miquel. *Jaume Serra Hunter i Francesc Mirabent: els últims sospirs d'una relació intel·lectual*. Revista *Comprendre* V-2003/. Pàgina 55.

¹³³LIM. CP. Cartes amb el Dr. Serra. (UB).

¹³⁴Vegi's aquest mateix treball: "L'estètica francesa del s.XX,..." Pàgina 171.

¹³⁵Id.

Serra Hunter es trobava en un moment d'incertesa, desencís... Possiblement superat per les circumstàncies a les que havia de fer front com a Vice-President del Parlament d'un país en guerra en un govern compartit amb sindicalistes i anarquistes armats i descontrolats.

Finalment, una certa reorganització de l'exèrcit republicà i el sentit de responsabilitat i compromís, fan optar a Serra Hunter per quedar-se a Barcelona, fet que marcarà tràgicament el destí del Dr.Serra, i la seva relació.

Mirabent continua la seva tasca filosòfica, i passa a formar part de la "Junta Organitzativa" com a membre del "Comitè Permanent dels Congressos Internacionals d'Estètica" (al costat de Víctor Basch, Charles Lalo i Raymond Bayer).

Al 2 d'octubre del 1937 torna a l'Estat espanyol i passa una temporada a Sant Sebastià (en aquell moment controlat per l'exèrcit franquista), esperant poder tornar a Barcelona. Ja al 1938, aconseguix que es faci efectiu l'enviament gratuït de medicaments per a l'exèrcit franquista així com altres donatius. Continuarà fent els viatges estiuencs a Bad Nauheim des de Sant Sebastià, fins que a finals d'hivern del 1939, torna a Barcelona.

Hi ha pocs treballs que ens puguin donar dades d'aquests moments en la vida de Mirabent, i per això hem hagut de recórrer al *Diary*¹³⁶ personal del mateix autor:

En els primers moments del 1939, el *Diary* pren un to marcadament polític, una mena de memorial de greuges i lamentacions polítiques, fins que mica en mica va agafant un to que recorda clarament els dissortats protagonistes de les seves obres amb qui cada vegada s'assemblarà més.

En un àmbit pràctic, el sentiment serà també el nexa d'unió entre els seus escrits estètics i la seva vivència personal. El *Diary*, li servirà de guió per ordenar els seus sentiments¹³⁷, i ens ajudarà a nosaltres a entendre mica millor la seva situació personal. Hem classificat el *Diary* en 4 àmbits que manifesten diversos moments de la vida del Dr. Mirabent; tots ells interessants però massa extensos per treballar-los acuradament en

¹³⁶LIM. DI. (UB) Març del 1940. Utilitzem el mot *Diary* en anglès, mantenint el mateix mot que utilitzava Mirabent per referir-se al seu diari.

¹³⁷LIM. DI. (UB) Març del 1940. "el que m'interessa és retenir la memòria dels fets que semblen marcar un moment important en l'evolució dels meus sentiments...Si no fixo les idees amb mots, estic de seguida desorientat. Em cal la referència, el guió".

aquest treball, motiu pel qual ens centrarem en aquells escrits del seu *Diary* que fan referència a la seva vocació europeïsta, principalment la relació francesa:

A. El desengany a la Barcelona de la postguerra: El catalanisme a l'Espanya franquista.

Tractat especialment des del 1939, fins al 1947, on destaca el seu compromís amb una Espanya federal i un ferm catalanisme liberal, que es contraposa a la visió unitària i centralista del franquisme. La seva formació britànica, li dóna un sentit de pàtria molt més obert, amb una clara vocació d'universalitat. Malgrat els seus escrits polítics no són mai publicats, el seu *Diary* deixa constància de la gran intensitat d'aquest debat intern.

B. La sortida europea.

És indiscutible la vocació internacional en la que sempre va voler situar la filosofia catalana a través de la divulgació de la seva obra. Ho demostren no només els llistats de professors universitaris d'arreu d'Europa a qui havia fet arribar exemplars del seus llibres, sinó també la gran quantitat de correspondència que mantenia amb els intel·lectuals europeus, la seva participació a diversos Congressos Internacionals de filosofia a partir del 1930, i finalment unes certes similituds temàtiques amb l'estètica francesa, que posteriorment veurem¹³⁸.

C. La vivència de la fe cristiana.

En un primer moment, manifesta un desencís vers el catolicisme oficial del franquisme, del que en reclama un retorn al valors autèntics de l'Església, i posteriorment d'un cristianisme més esmolat, on s'interroga i revolta davant la mort de la seva muller, alhora que reconeix el valor intel·lectual i moral del Sant Pare.

¹³⁸Vegi's d'aquest mateix estudi: "La influència de *les sentiments esthétiques*, de Charles Lalo al *De la bellesa* de Mirabent."

Els darrers anys de la seva vida, trobarà un gran consol en la fe cristiana, així com en l'amistat amb diversos sacerdots (Ramon Roquer¹³⁹, Joan Roig i Gironella¹⁴⁰,...)

D. La mort de la seva esposa i l'abatiment,

La seva esposa, na Trinitat Blasi i Hospital, mor al 1947, i significa l'inici de la seva decadència personal. Cada vegada amb menys amics, una relació familiar complicada, i morts els seus mestres, la pèrdua de la seva muller significa la pèrdua del pal de paller que el sustenta. Un cop morta, inicia un camí de tancament, que el durà a la mort al 1952.

La vocació europeïsta, la guerra civil espanyola i la II guerra mundial.

*"...la no freqüentació de l'Estranger, aquest vici tràgic dels patrioters d'Espanya..."*¹⁴¹

En aquesta etapa, que a grans trets direm que comprèn la dècada dels anys 30, els viatges per Europa són diversos, però malauradament no de tots n'hem trobat una referència concreta. No hi ha cap treball previ que hagi investigat, o ni tan sols catalogat el munt de material que el Dr.Mirabent va deixar al seu llegat, i per tant, pel fet de treballar amb un material inèdit (en aquest cas, el seu propi diari personal), i el valor històric dels mateixos documents, algunes de les cites seran força extenses.

Un dels mèrits de Mirabent és la vocació internacional. L'any 1916, va de viatge de noces a París, però especialment important són els mesos de vacances ininterromputs

¹³⁹ROQUER i Vilarasa, Ramon (Ripoll,1901 – Barcelona, 1978). Sacerdot, filòsof i periodista. Doctor en teologia per la Universitat Gregoriana; llicenciat en Filosofia per la Universitat de Barcelona. Professor a l'Institut Maragall i més tard, a la Universitat de Barcelona. Vinculat també al món del periodisme; professor de la seu barcelonina de l'Escola Oficial de Periodisme. Un dels introductors del pensament de Husserl i de Heidegger a Barcelona.

¹⁴⁰ROIG i Gironella, Joan. (Barcelona, 1912 – Sant Cugat del Vallès, 1982) Jesuïta i filòsof. Ingressà a la Companyia de Jesús el 1927 i estudià en diverses facultats de l'orde, llicenciat en filosofia (1934) i en teologia (1940). Exercí el professorat de metafísica a la facultat dels jesuïtes de Sarrià, de Barcelona (1942-49), i a la de Sant Francesc de Borja, de Sant Cugat del Vallès (1949-67). El 1949 fundà l'Institut Filosòfic de la Fundació Balmesiana de Barcelona, de la qual en fou el director. Fundador també de la revista *Espiritu* (1952), que dirigí des del 1954. S'encarregà de diverses tasques de direcció editorial i col·laborà assíduament al *Correo Catalán* (1949-65) i a *La Prensa* (des del 1966).

¹⁴¹LIM. DI. (UB). Pàgina 50.

que farà anualment des del 1924 fins al 1938 al Balneari de Bad Nauhem, a Alemanya, des del qual farà estades a Lausana (Suïssa), així com diverses ciutats franceses.

Sabem que sovintejava Madrid pels amics que hi tenia, la manera com descriu el *Prado* i les vivències personals que hi explica al seu *Diary*, així com el seu primer viatge a Itàlia l'any 1925, que com a mínim repetirà un parell de vegades més (l'any 1937 i l'any 1951).

Sabem també que va estar a Anglaterra pels reiterats cops que cita el goig dels Museus de Londres, i a diversos Congressos:

Al 1930 assisteix al VII Congrés Internacional de Filosofia d'Oxford; al 1934, al VIII Congrés de Filosofia de Praga; i al 1937, al IX Congrés Internacional de Filosofia de París.

Des de bon principi (ja en l'elaboració de la seva tesi doctoral mira cap a la filosofia anglesa), entén que cal situar-se en l'àmbit internacional, i per això Mirabent envia exemplars del seu llibre "De la Bellesa" als següents amics, professors i institucions¹⁴² en una excel·lent campanya de promoció nacional i internacional, a l'abast de molts pocs:

Barcelona.

-Tomás Carreras i Artau, Joaquim Carreras i Artau, Joaquim Xirau, Pere Font i Puig, Joaquim Blacells, Joan Planella, Josep Mompou, Josep Palau, Joan Mirabent, Just Cabot, Rafael Gay de Montellà, Martí Oliva, M.Rodríguez Codolà, Feliu Elies, Josep Tarruella, August Malvehy, Albert Bonet, Ramon Roquer, Ramon Balaguer, Pere Sensat, Antoni López Llansàs, Agapito Caballero, Xavier Tort, Manuel de Montoliu, Albert López Lloret, Joan Esterlich, Vicens Clavel.

-Acadèmia Catalana de Belles Arts de St.Jordi. (Barcelona)

¹⁴²LIM. CPE. (UB). Llistat d'exemplars enviats.

Madrid.

-Rafael Altamira, José Ortega y Gasset, Julián Aesterio, Gregorio Marañón, Salvador de Madariaga, Ramón Pérez de Ayala, E.Díez Carredo, H.R. Romero Flores.

-Revista de Occidente(Madrid), Ateneo de Madrid.

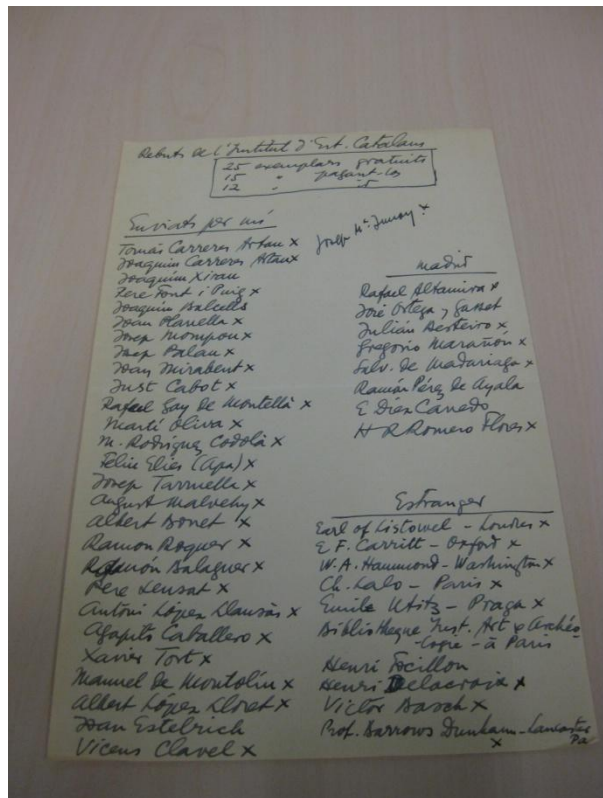
Estranger.

-Earl of Listowel (Londres),
E.F.Carrit- Oxford, W.A.
Hammond (Washington),
Emile Utzit (Parga), Henri
Focillon, Henri Delacroix,
Victor Basch, Ch.Lalo (París),
Prof. Barrons Dunham
(Lancaster).

-Bodelian Library. Library of
the University(Oxford-
England), The University
Library. University of London.

South Kensington (London-
England), Library of the

University, (Cambridge- England), "Philosophy". The British
Institute of Philosophy. (14, Gordon Square- London-
England),"Mind" Macmillan & Co. (St.Martin's Street- London-
England), Revue d'Art & d'Esthétique. (23 Rue de Constantimople-
París- France), Bibliotheque Hist.Art e Archéologie (Prof. E.
Souriau du París), Revue Métaphysique et de Morale. (103, Boulevard
St.Michel- París- France), Revue Philosophique. (108, Boulevard
St.Germain- París- France), Bibliothèque de L'Université de París (Rue

LLM.CPE.(UB). Full de notes escrit pel mateix Mirabent on indica els enviaments del seu llibre.

de la Sorbone- París- France), Faculté de Lettres de l'Université de Montpellier. (França), Faculté de Lettres de l'Université de Toulouse. (França), Faculté de Lettres de l'Université d'Aix-en-Provence. (França).”¹⁴³

Això no obstant, hi ha constància que n'envia més dels que trobem en aquest llistat, ja que entre la seva correspondència, hi ha cartes d'agraïment de persones o institucions que han rebut els llibres, i no figuren a les anteriors llistes¹⁴⁴, com ara:

-Biblioteca Apostòlica Vaticana- P. Albareda.

-The Philosophical Review, Cornell University, Ithaca, New York.

-University Club, Philadelphia

-Université de Lausanne. Faculté des lettres. G. Bonnard.

-Angel de Apraiz, Vitòria

-Giornale di metafisica. Società Editrice Internazionale. (Genova 8 de febrer del 1949)Prof. M.F.Sciaccia.

Tornant al 1939, Mirabent no deixa de preocupar-se de la situació europea, per això en critica les revolucions (cal recordar la seva condició de víctima de la guerra civil) i sorprèn amb una peculiar postura: es considera anglòfil, i germanista alhora, cristià i liberal, catalanista i franquista (val a dir que únicament els primers anys), i especialment crític amb els moviments revolucionaris:

“Tenim Anglaterra, els països nòrdics, Suïssa, la mateixa França i àdhuc els Estats Units d'Amèrica, que es van transformant socialment sense commoure els seus suports fonamentals. Si els altres països hem tingut la desgràcia que per raons diverses no hem pogut o no hem sabut dirigir una evolució natural en les relacions polítiques i econòmiques dels homes, no sé ben bé si és just atribuir-ho a defectes de la democràcia i del liberalisme... Els infants insulten i peguen als objectes que els han fet mal per ineptitud de manejar-los...”¹⁴⁵

¹⁴³LIM. CPE. (UB).

¹⁴⁴LIM. CPE. (UB).

¹⁴⁵LIM. DI. (UB) Pàgina 38.

Coneix bé Anglaterra ja que n'ha fet la seva tesi doctoral: és l'Anglaterra del *Gentleman*, de l'elaboració del gust, del sentiment profund, d'un concepte d'imperi obert a la diversitat cultural, de la regeneració... Una visió possiblement idealitzada, però que l'acosta més en moments de confrontació a prendre partit pels anglo-germànics (postura difícil de defensar):

“Tots els pobles –democràcies i no democràcies- viuen en una exaltació histèrica de llurs glòries i llur passat. Només n’hi ha una (vull dir entre les que ara es troben en el fragor de les tremendes controvèrsies diplomàtico-polítiques) que es manté com sempre sense fer al·lusió a la seva força, ni a les seves virtuts, i quan ocasionalment ha de parlar del propi rearmament o de la pròpia disposició davant dels possibles conflictes sempre ho fa amb serena dignitat, sense fanfarroneria ni *matonisme*. És Anglaterra. L'excepció, la única excepció. Llegeixo discursos, articles, comentaris... Escolto les seves informacions de ràdio i m'informo d'alguns llibres. Alguna exaltació ve dels grups d'esquerra, barroers com de costum (i d' això no se'n salven ni els anglesos)...”¹⁴⁶

Una de les crítiques constants de Mirabent, serà la crítica al que en diu *l'ego espanyol*, al tancament o al provincianisme tan característic de la intel·lectualitat espanyola del moment. No deixa de ser també una crítica social, en el moment en que aquest aïllament va lligat a unes condicions de vida difícils per la majoria de la societat:

“...el cert és que la no freqüentació de l'Estranger, aquest vici tràgic dels patrioters d'Espanya, ens dóna el miratge que a fora tot és, si fa o no fa, com ací. No parlo de la gent en general, parlo dels intel·lectuals, dels professionals, dels dirigents d'indústries. Ni es mouen ni viatgen, i si ho fan és per turisme, i no per estudi ni comparació. Aquest és l'error... I la conseqüència és que Espanya continuem sent un país de tercer o quart ordre, sense confort, sense higiene, sense empreses culturals o econòmiques de pes en el món, sense aigua, ni voravies, ni escoles, ni...”¹⁴⁷

¹⁴⁶LIM. DI. (UB) Pàgina 39.

¹⁴⁷LIM. DI. (UB) Pàgina 50.

Els viatges no són exempts de suspicàcies i controls, per això quan intenta vèncer l'aïllament viatjant pel seu compte, hi troba entrebancs constants, i el pitjor de tot és que li costa seguir el fil de la cultura europea:

“Estem esperant el *salvoconducte* per anar a Bad Nauheim a l'agost. Veurem si ens el concediran, o si també consideren que és perillósíssim que uns espanyols vagin a Alemanya...Pensar que el meu afany és poder-hi anar per comprar llibres, llibres...llibres! Devem ésser uns dos-cents somiatruïtes que sentim la terrible disminució mental de no estar al corrent de la cultura europea.”¹⁴⁸

L'u de setembre del 1939, l'inici de la segona guerra Mundial el sorprèn a Alemanya, on finalment ha pogut anar-hi a passar uns dies de vacances. Possiblement no és conscient del que significarà aquella situació, ni de la transcendència del moment, i lluny d'advertir-nos del perill o incertesa dels fets futurs a Europa, fa una apologia del federalisme alemany. El federalisme ha estat sinònim de progrés a Alemanya, tal i com podem comprovar en les nombroses petites ciutats i la seva intensa vida cultural. Sorprèn que l'únic contrapunt o crítica a la situació política Alemanya, la trobi en la visió massa centralista que el règim nazi exerceix des de Berlin, que desvirtua així la tradició federal que històricament ha caracteritzar i ha fet progressar Alemanya:

“Veure com augmenta la civilització i el confort a mida que hom s'allunya de les terres llatines. Passejant pels carrers de Stuttgart, deliciós, finíssim, civilitzat en grau màxim. Passejant pels seus carrers, admirant els edificis, vells i nous, els museus, la Universitat, els parcs, les escoles de tota mena d'Arts i oficis, pensava en els avantatges innegables de la descentralització, i potser també dels petits Estats i les petites nacions. El secret de què Alemanya es troben tantes i tantes petites ciutats amb vida cultural íntegra (al marge de Berlin, d'Hamburg, de Colònia, de Munic, de Frankfurt...) pensem en Stuttgart, Hannover, Bonn, Darmstadt, Marburg, Magdeburg, Göttingen, Weimar, Augsburg, Würzburg, Tübingen, etc... és que foren capitals de petits regnes, o de ducats, o de marquesats, o ciutats lliures etc... on el règim d'autonomia permetia, amorosament vetllats pels qui estaven directament interessats... Avui per

¹⁴⁸LIM. DI. (UB) Pàgina 46.

desgràcia hi ha un perill d'extinció i de decadència per l'absorció unificadora de Berlin... Potser és que segueixo sent tan federalista com sempre. Però l'exemple m'és tan favorable... A França hi ha París, i a part? A Suïssa, els petits estats del Nord, la mateixa Anglaterra, també la diversificació és notablement fecunda...”¹⁴⁹

Mirabent fa unes anotacions sorprenents sobre la seva impressió dels primers dies de guerra a Alemanya:

- Per una banda exposa que és una nefasta notícia i apunta la manca d'elements de judici.

- La correcció, el bon tracte i l'ordre d'una alemanya en guerra, a diferència d'una Espanya que malgrat viure “en pau”, no ha mantingut cap dels valors que se li atribueixen.

- En alguns moments, fins i tot gairebé sembla justificar la declaració de guerra, i l'interpreta com la resposta a les humiliacions que alemanya ha patit després de la primera guerra mundial, i que Hitler ha esta capaç de fer reeixir.

Citem literalment, degut al valor històric d'aquest diari personal, on el Dr.Mirabent es converteix en observador privilegiat de l'inici de la guerra des d'alemanya:

“I quan esperàvem un retorn difícil, el miracle el representa en les facilitats i el bon tracte rebuts per part dels alemanys: Tot han estat facilitats, àdhuc hem pogut anar en auto de lloguer de Nauheim a Frankfurt, i d'allí en tren sense cap *agobi* fins a Stuttgart, i després altra vegada en auto des de Stuttgart a Suïssa. Tot perfectament organitzat, cap esverament. Ordre, disciplina per tot...organització... Al nostre hotel de Nauheim, dotzenes de soldats instal·laren un quarter general, telèfons, etc. I mai no hi hagueren ni sorolls, ni crits, ni incorreccions... Els oficials i els caps, amables, silenciosos i dignes, sense cap èmfasi ni cap despotisme circulaven i ordenaven... Ah, records de San Sebastián, quan els nostres soldats, i sobretot els nostres oficials es creien amb dret a ésser incorrectes i cridaners i trenca-cadires, i... en nom de l'ofici de “guerrer” que

¹⁴⁹LIM. DI. (UB) Pàgina 47.

practicaven... Contemplàvem amb admiració aqueix poble alemany que fa i està disposat a fer tots els sacrificis, sense trobar-hi una excusa per a perdre la correcció i la dignitat del viure social i personal... Hem creuat combois de tropa i d'artilleria per les carreteres, i mai no han obstaculitzat el nostre pas; portaven sempre la seva mà, deixaven passar el nostre cotxe, ningú no ens demanava altivament cap paper, tot ordenat i serè com unes maniobres... Sortírem d'Alemanya com en temps normal. Duaners correctes que no ens obriren cap maleta, que no ens interrogaren per a res... I pensar que a casa nostra, mig any després de la guerra, encara cal "*salvoconducto*" per viatjar uns quants quilòmetres! I encara hi ha censura en les cartes interiors. Val més no fer comparacions ni comentaris. Els fets s'expliquen sols.. O s'expliquen només veient tantes escoles i tantes universitats i tantes llibreries i tantes ciutats i pobles on tot és net, i cuidat, i silenciós, i pulcre... Ah, i cap desfilada, i cap manifestació patriòtica i cap himne de cantonada, i al cine, aparegut Chamberlain i Daladier i tothom callat, i el Führer i tothom callat... Però la Pàtria, Deutschland, al cor de tots, omplint magníficament el pit dels ciutadans, a qui no calen certs patriotismes de cabaret per fer noblement el deure que cadascú té assignat... Si, ja sé que hi ha grans parades i grans formacions... Però això és pel cine i per l'estranger. El ciutadà no ho necessita, vull dir el ciutadà com nosaltres, els qui mani qui mani, obeïm sempre, el ciutadà que creu en Hitler perquè amb totes les reserves que es vulguin, i que jo sóc el primer de fer, ell ha dut a Alemanya a la més ràpida de les reinstauracions, al més formidable dels redreçaments. No sé com acabarà aquesta guerra, ni qui serà el vencedor. Qüestió llarguíssima de comentar i exposada sempre a conclusions errònies... Però que Hitler ha donat a Alemanya un sentit de confiança en si mateixa i de reparació de molts *agravis* terriblement immerescuts, és certíssim. I ho diu un home com jo, fidel admirador d'Anglaterra... Però he procurat sempre aclarir-me els conceptes, desfer-me prejudicis, moure'm amb imparcialitat...és evident que ningú no vol la guerra. Durant els dies d'estada a Alemanya, ja declarada la guerra, comprovava que ningú no l'acceptava alegrement. Tampoc no la volien ni els anglesos ni els francesos. Guerra de governs, xoc d'ideologies i de partidismes, lluita d'interessos polítics encara més que d'interessos econòmics,

amb tot i que aquests darrers hi juguen fortament, com en totes les guerres. Quan s'entreveia una solució pacífica tothom respirava content, i els cors s'omplien de satisfacció i d'esperança. Quan les tropes alemanyes entraren a Polònia, els ulls s'entelaren i les cares s'enfosquiren... Ningú no volia la guerra. Però quan Anglaterra i França es declaren en estat de guerra i l'irreparable havia arribat, tothom va redreçar-se enèrgicament, i la decisió i la fermesa es llegien en tots els rostres i en totes les actituds. No vull comentar la guerra. Em manquen elements de judici... Però planyo de tot cor als alemanys, els anglesos i els francesos, tots els que es veuen i es veuran embolcallats en la terrible fúria, perquè aquesta guerra és la més absurda i la més inútil de totes les guerres... L'han volguda forces ocultes i prejudicis de doctrina. És imposada per nuclis secrets d'una i altra banda. Els pobles, com sempre, segueixen noblement les consignes que els són donades. En nom de la Pàtria i en nom d'uns principis, és fàcil ensenyar als altres el camí del deure, sobretot quan tota reflexió és dita traïció. Tothom ha desoït les paraules de pau que venien dels llavis sagrats. Els governs tenen a Déu sempre com un instrument dialèctic i mai com un rector veritable. Orgull i ceguesa. I els pobres éssers humans, silenciosos i resignats, vessant altra vegada llur sang sense saber ben bé per a què...”¹⁵⁰

La guerra esclata en la seva cruesa. Bombardejos, invasions, execucions... Mirabent, lector habitual (quan els podia rebre) dels diaris “The Times”, del “Frankfurter Zeitung” i “Le Temps”, reconeix de seguida el dolor i la destrucció propera, especialment ell que ha passat també un exili, i veu com el que havia estat el seu refugi, Europa, s'esmicola en la guerra:

“...contemplem el calvari horrible de les poblacions bombardejades i envaïdes, el tracte brutal dels uns contra els altres; la bàrbara escomesa dels exèrcits i els sofriments increïbles de la gent civil... Progrés d'Europa... ens repugna i ens entristeix que els homes que ens ajudaren a combatre el comunisme ara li obrin les portes d'Europa.”¹⁵¹

¹⁵⁰LIM. DI. (UB) Pàgines 48 i 49. Copiades gairebé íntegrament, degut al seu valor històric.

¹⁵¹LIM. DI. (UB) Pàgina 52.

Tot i això, els esdeveniments de la guerra mundial, aporten un altre motiu d'incertesa i desencís. L'exèrcit alemany no és només l'ordre, la pulcritud i el bon tracte del qual ell va ser testimoni a Alemanya l'any 1939, ni és pas l'exèrcit de la cultura de Goethe o de Kant. Una vegada més, les seves simpaties es veuen traïdes:

“Confesso que no comprenc el llenguatge del món actual. M'explico i simpatitzo amb moltes coses alemanyes. El lector futur, si n'hi ha algun, d'aquest diari ho sap bé. Però una cosa és Alemanya i els seus drets, i una altra és o hauria d'ésser la brutalitat hitleriana, aliada dels soviets.”¹⁵²

Una altra de les constants del seu Diary són les reserves i l'escepticisme davant l'actitud francesa. La seva condició de víctima de la guerra civil espanyola, i els mals tractes amb que aquests van ser rebuts a França aquell moment, es contradiuen amb el bon tracte que exigeixen ara com a víctimes de la segona guerra mundial:

“Sembla que E.E.N ha estat uns dies en un camp de concentració a França abans de *depurar-lo*. Dels camps de concentració, a França en diuen elegantment *centres de rassemblement...* sempre eufèmics els distingits sofistes de la França oficial! I n'expliquen tantes excel·lències que hom pensa que tal vegada hauria estat millor restar-hi... Que ho preguntin als presoners i als fugitius franquistes espanyols que tenien la desgràcia de caure en mans dels humaníssims francesos...”¹⁵³

Al desembre del 1939, ja ha canviat lleugerament la seva visió de la guerra:

-Exculpa el poble alemany, però en censura el règim nazi;

-Exculpa el poble britànic i francès, però en culpa els seus dirigents d'haver generat unes condicions prou humiliants per alemanya, després del tractat de Versalles que han fet possible la reacció nazi a alemanya.

“Tres mesos després de començada la guerra a Europa, m'aturo a examinar l'evolució dels meus pensaments... He pres partit?... D'una banda desitjo que la perdi el nazisme, però no desitjo que la perdi Alemanya. Desitjo que la guanyi

¹⁵²LIM. DI. (UB) Pàgina 57.

¹⁵³LIM. DI. (UB) Pàgina 60.

l'esperit de França i d'Anglaterra, però que la perdin els dirigents de França i Anglaterra... No sé com explicar-ho millor. Els errors de França i d'Anglaterra en jutjar els esdeveniments alemanys després del tractat de Versalles, l'ànim implícit –i moltes vegades explícit- de destruir Alemanya, d'oprimir la seva lliure expressió, de no voler reconèixer uns drets vitals, han fet possible un Hitler, i el nazisme...”

Això no obstant, al desembre del 1939, vaticina la derrota dels nazis (malgrat en aquell moment la seva superioritat bèl·lica era incontestable) degut a la seva coincidència amb l'amoralitat de Rússia, basat en tres característiques:

- Irreligió
- Divinització de l'estat
- Culte a la violència i opressió de la persona humana...

Segons Mirabent, amb aquestes característiques els atansen inevitablement cap a la derrota:

“Jo he vist com el poble alemany no volia la guerra, no la vol. Tampoc la volen els altres pobles bel·ligerants. En el fons, només la vol Rússia, com volia la nostra. I és per ací per on el mal s'ha apoderat del nazisme, per on Hitler ha caigut. Car crec que caurà... Tard o d'hora, segurament més tard que no pas d'hora car la força el protegeix, crec jo, per llarg temps. El nazisme ha exagerat els vicis fonamentals de la seva doctrina, enlloc de pal·liar-los, de remeiar-los, de superar-los. Irreligió, divinització de l'estat, culte a la violència, opressió de la persona humana, unió amb el satanisme soviètic –en el fons coincidència de doctrina amoral...”¹⁵⁴

Elogia la llibertat d'expressió anglesa, a partir d'un article de Wells, on es fa un elogi de certs avantatges dels règims totalitaris, en al·lusió al règim nazi, i contrasta aquest esperit democràtic que tolera la dissidència fins en estat de guerra, amb les concepcions de democràcia de poca volada del continent:

¹⁵⁴LIM. DI. (UB) Pàgina 68.

“A França ningú no podria haver-lo publicat. A Anglaterra ningú no ha posat en dubte el patriotisme d'un Wells, i ningú no li ha privat de dir la seva noble veritat. Però si a França això no seria avui possible, pensem que seria a Espanya, o a Itàlia, o a Alemanya, o als altres països totalitaris!”¹⁵⁵

Al mes de febrer del 1940, viatja a París amb la seva muller, però el París en guerra que troba, està lluny del que havia trobat anteriorment (no hi ha grans exposicions, ni concerts, cap conferència a la Sorbona...), tot plegat el fa insistir en la seva admiració cap a Anglaterra i el tremp moral que significa:

“...l'imperi anglès resisteix, i és encara lluny de la disgregació (gràcies a Déu, car sense Anglaterra, el món seria un caos!), perquè sigui el que sigui l'origen de la seva puixança, hi hagi o no hi hagi violència en la conquesta inicial, l'evolució imperialista s'ha fet de cara a la llibertat i al respecte de les característiques específiques de cada poble absorbit... Exemple únic en el món. Exemple que té la virtut d'indignar als ressentits, als primaris.”¹⁵⁶

Rep una carta de “la nostra excel·lent amiga Helma Tönnies...”¹⁵⁷ des d'alemanya, que l'emociona profundament. Li serveix per fer un balanç de la situació del moment de la guerra, i com la veu del Vaticà és la única veu que s'alça lluny d'interessos partidistes i justificacions cruels. Citem literalment pel valor històric de la interpretació:

“Penso en la misèria moral d'Europa, com diu tan meravellosament el Vaticà. Penso que si cada poble s'apliqués als propis problemes les solucions lleials que sap predicar pels problemes dels altres, seria donat un gran pas per la pau al món. Ah, però tothom en sap molt de fer lliçó als altres, i de parlar-nos de llurs deures, mes quan es tracta d'hom mateix només s'invoquen els drets, i encara amb violència i desproporció. Vegeu els alemanys quan expliquen el que els anglesos haurien de fer a l'Índia... Vegeu els anglesos quan expliquen el que els alemanys haurien de fer a Àustria... Vegeu els francesos quan parlaven de la guerra d'Espanya i el que fan ara amb el comunisme de casa llur. Mai no havia

¹⁵⁵LIM. DI. (UB) Pàgina 71.

¹⁵⁶LIM. DI. (UB) Pàgines 81 i 82.

¹⁵⁷LIM. DI. (UB) Pàgina 89.

estat tan aguda la mala fe diplomàtica i política... I l'actitud de Finlàndia? Voleu res més miserable per part de tot el món? Molts discursos magnífics, moltes manifestacions brillants, alguns milers de grams d'or, i algunes ambulàncies... però el polític i el diplomàtic somrient davant l'epopeia heroica del petit gran poble. Ningú lleial... Tothom esperant que els altres facin la guerra per ajudar no als finlandesos, sinó als propis interessos en lluita. Anglaterra esperant que els pobles nòrdics es llencessin a la guerra pro-finlàndia, que hauria estat en definitiva, contra Alemanya. Els francesos, amb molts homenatges literaris a París pels refugiats finlandesos que potser haurien estat millor a la terra de llur, seguint el trist paper de brillant segon formidable amenaça de la seva força guerrera sense escrúpols. Els EE.UU. enviant diplomàtics a enterar-se! Itàlia cautelosa i fina, jugant amb la seva posició d'avantatge, deixant-se amoixar d'uns i altres. Rússia, satànicament dirigida, complaent-se en sentir-se "tabú" àdhuc per les democràcies occidentals que l'omplen –ara- d'insults i anatemes, però que no s'han atrevit a declarar-li la guerra, com hauria estat la conseqüència lògica de la invasió de Polònia, si aqueixa invasió ha estat en realitat (que ho dubto) la raó de la declaració de guerra a Alemanya.. I Espanya? Ah, això és més divertit. Quan Rússia va agredir Finlàndia, tots els diaris s'inflamaven contra Stalin i el comunisme bàrbar i criminal. Va durar unes setmanes. Però darrerament les coses han anat decreixent en indignació, i les consignes es veu que han manat canviar la orientació dels comentaris: segurament la sort de Finlàndia no interessa de debò. El que interessa és servir la política general d'Itàlia i Alemanya que amb la pau finlandesa veuen –i amb raó- un fracàs de França i d'Anglaterra. Després voldrem que la opinió internacional hagi estat justa i objectiva en considerar la nostra guerra! Quan els finlandesos érem nosaltres, també la opinió internacional es movia per raons de política interna de cada país, i nosaltres ens irritàvem justament... "Misèria moral" d'Europa, diu el Vaticà... Pobres cristians ofegats per una interpretació oficial del catolicisme al

servei de l'Estat, la nostra mirada s'adreça amb gratitud i esperança vers la llum apostòlica que desfà la contradicció imposada...”¹⁵⁸

Dóna mostres d'una filosofia personalista, que defuig de les abstraccions, i creu en el valor de la persona, en un moment crític per la societat europea:

“En jutjar els esdeveniments del dia –invasió de Dinamarca per alemanya, extensió de la guerra als països escandinaus- es diu que les monarquies nòrdiques han estat afeblides pel grau de civilització material que havien assolit. El benestar i el pacifisme són les dues causes de la desaparició com a pobles. I aquest comentari monstruós deixa tan tranquils als qui el formulen, que són, en general, catòlics (certs catòlics externs, es clar) espanyols simpatitzants d'alemanya no sé per quin misteri, o el sé massa! És a dir, doncs, que el poble que ha arribat a realitzar la pau sense exèrcits i el benestar sense odis socials, ha d'ésser bandejat, espoliat i suprimit? En nom de què?... La Humanitat abstracta em repugna, la humanitat individual i concreta m'emociona i m'empena.”¹⁵⁹

L'aversió cap al nazisme és ja total, especialment per l'ensorrament moral que significa:

“Penso com Lord Halifax¹⁶⁰ que el nazisme és una doctrina repugnant (que sega totes les veritats bàsiques de la cultura, i que ha estat imposada a un gran poble sota l'aparença d'un renaixement nacional per un grup d'homes sense escrúpols i assedegats de poder; que transforma els ciutadans alemanys en màquines i elimina totes les qualitats humanes mantingudes per la família i per l'Església cristiana; hostil a les forces espirituals religioses i tots els valors humans...)”¹⁶¹

¹⁵⁸LIM. DI. (UB) 89 i 90.

¹⁵⁹LIM. DI. (UB) Pàgina 97.

¹⁶⁰HALIFAX. Edward Frederick Lindley Wood Comte de, (1881– 1959) Polític conservador del regne Unit, recordat com un dels arquitectes de la política de “l'encalmament” o conciliadora, anterior a la segona guerra mundial. Ocupà diverses responsabilitats ministerials, de les que en destaca la Secretaria d'Estat d' Afers Exteriors al 1938, quan es signaren els Acords de Munich. Anteriorment, a l'abril del 1926, havia succeït a Lord Reading com a Virrei de la Índia, ocupant el càrrec fins al 1931.

¹⁶¹LIM. DI. (UB) Pàgina 98.

La política en general sembla repugnar-lo quan s'allunya dels valors morals, de la persona, i és utilitzada sense solta ni volta per tal de justificar qualsevol de les contradiccions que en temps de guerra acostumen a aparèixer:

-“...llegia a *le temps* una declaració perfecta dels valors morals a propòsit de la mort del cardenal Verdier...que els *massons* i els laics de la III República es recolzin ara en la llei moral de les Esglésies cristianes i més particularment la catòlica, és tan oportunista i miserablement grotesc que un espanyol no pot veure-ho sense revolta interior. Almenys n’haurien d’acceptar totes les conseqüències i no solament aquelles que s’adrecen contra Alemanya... És com la gent d’ací. Parlen que Espanya és radicalment catòlica i que el nou Estat segueix fermament les directives morals de l’Església. I mentre es diu això, tota l’estructura social, política i econòmica de l’Estat no pot ésser ja ni més marxista, ni més allunyada dels principis cristians de respecte a la persona moral humana. Com hem arribat tots plegats a tanta confusió i a tanta audàcia? No crec que hi hagi res més vil que utilitzar les idees més pures, les que més esforç dolorós han costat als homes, per cobrir els interessos o les passions dels Governos i dels partits.”¹⁶²

Sembla que fins aquell moment no ha pres consciència del que signifiquen les conquestes de l’exèrcit alemany:

“...em sento indignat com mai contra la barbàrie teutònica. Aqueixa no és la *meva* Alemanya. Ni els meus amics d’allà són homes que puguin aprovar-ho íntimament... El que no m’explico és que Itàlia segueixi encara ara amb la seva actitud d’adhesió al nazisme... la deshumanització de la vida política d’europa, l’asfíxia de tots els valors cristians. Ja veurem –si Hitler triomfa- el que serà la *pax germànica*- comparada amb la *pax britànica* que tots sabem el que seria. O el que serà, car malgrat tot, el meu cor serva una esperança, àdhuc a través d’una catàstrofe.”¹⁶³

¹⁶²LIM. DI. (UB) Pàgina 100.

¹⁶³LIM. DI. (UB) Pàgina 110.

Al mes de juny, llegit el *Frankfurter Zeitung*, parla d'agressió moral i intel·lectual, especialment contra els “vells liberals”, en un moment en què alemanya està a punt de donar per acabada la guerra al continent:

“...des que la guerra ha començat, la meva lectura quotidiana de la *Frankfurter Zeitung*, em dóna la mida de la distància enorme, incalculable (realment la sensació de temps no és exacta quan es mesura matemàticament) entre un jove dels que ara manen i volen manar, i un *vell* com jo. El leitmotiv de la lluita actual és l'agressió moral i intel·lectual (a part de les agressions físiques) contra els *vells*, i sobre tot, contra els vells liberals: *der Schritt nach vorn wird allerdings gleichsam in Gruppen gemacht, die Zukunft ist antiindividualistisch* llegia no fa gaires dies...és la consigna del *neue Zeit*”.¹⁶⁴

Novament mostra un cert ressentiment envers França pel tracta rebut durant el seu exili:

“Els qui hem passat a França alguns mesos de Front Popular, i hem sofert el que hem sofert durant la guerra d'Espanya -quan gent il·lustrada i benestant, liberal i cristiana ens feia sentir una lleugeresa de criteri que els empetitia llastimosament-, comprenem que avui França paga com mai les injustícies que la seva vanitat l'ha conduïda a tolerar...”¹⁶⁵

Malgrat la victòria militar alemanya, no se'n està de definir-ho com a condemna que reclama una nova llum, insistint en l'adveniment de la derrota nazi, malgrat la incontestable victòria militar:

“Alemanya victoriosa ha donat per acabada la guerra al continent... La lliçó és dura pels pobles anglès i francès. En certa manera, merescuda, i desitjo de tot cor que sàpiguen meditar-la i aprofundir-la. Estic segur que ho faran, car la història de la cultura dels dos pobles n'és una garantia. Dolor i expiació transitòries, d'on sortirà la nova llum. Car no vull creure que la condemna divina sigui inapel·lable. Al contrari.”¹⁶⁶

¹⁶⁴LIM. DI. (UB) Pàgina 119.

¹⁶⁵LIM. DI. (UB) Pàgina 120.

¹⁶⁶LIM. DI. (UB) Pàgina 122.

Davant la superioritat militar alemanya, Mirabent exposa les seves reserves sobre el que significaria la victòria nazi, i especialment el menyspreu cap al nou ordre germànic al que pràcticament titlla de *bèsties*.”

“...l'ofensiva d'Alemanya contra Anglaterra segons sembla serà fulminant. I quan Anglaterra hagi sucumbit, el nou ordre serà un fet. Me'l imagino una mica aquest nou ordre, a jutjar pel que vegi que passa als estats totalitaris. El món dels instints animals m'ajuda a la imaginació.”

Al 1941, es lamenta de no poder comentar les notícies que va rebent degut a la tasca universitària, i especialment no poder-ne elaborar un treball comentat. Una mostra més de la seva vocació clarament europeïsta:

“...retallo molts articles de diaris francesos, anglesos, alemanys i els guardo als meus dossiers, no sé ben bé per què, car la vida ja no és fàcil que m'ofereixi el temps de reunir-los en un treball de comentari.¹⁶⁷”

-“Llegia avui al *Frankfurter Zeitung*... un curiós comentari que tracta de treure importància a les derrotes que estan sofrint els italians...i en un altre es citaven, per desvirtuar-les i per assegurar que aquesta vegada no es confirmarien, dues frases cèlebres, una d'elles de Cavour, l'altra d'un diplomàtic francès(?): *Die Engländer verlieren alle Schlachten -ausser der Letzten-* i *Die Deutschen machen am ende immer eine Dummheit*. Val la pena retenir-ho i meditar-ho.”¹⁶⁸

En plena guerra, elogia les virtuts d'Anglaterra, però és capaç també de manifestar la seva admiració per Alemanya, al distingir Alemanya, dels nazis:

“Jo també, en un món on l'esperit d'Anglaterra s'extingís, ni tindria cap desig de viure. Sobretot si ha d'ésser substituït per l'esperit de l'Alemanya nazi... Cal fixar-se que dic *nazi*, car d'Alemanya jo també en sóc admirador, gairebé un enamorat. Dos pobles que es completen, i que entre tots dos sumen una dimensió de vida espiritual que cap poble ni suma de pobles pot avui igualar.”¹⁶⁹

¹⁶⁷LIM. DI. (UB) Pàgina 152.

¹⁶⁸LIM. DI. (UB) Pàgina 158.

¹⁶⁹LIM. DI. (UB) Pàgina 163.

Al desembre del 1941, finalment pot viatjar, i això alleugereix el seu ensopiment. L'art, del Museu del Prado de Madrid, així com la imaginació, l'ordre, la educació i la llibertat Suïssa, són novament el seu refugi. Paral·lelament, sembla que es desfà dels articles, que havia publicat de jove, una manera simbòlica d'enterrar una època:

“Consignaré però, tres fets que m'interessen: un viatge a Madrid, les nostres noces d'argent (18.Oct.1941) i un viatge a Suïssa... Un altre fet mínim però que marca un punt en el procés del meu viure interior: l'expurgació que vaig fer una tarda de tots els articles, cròniques, narracions, etcètera, publicats en la meua primera joventut (1907-1012) a El Radical d'Almeria, a El Pueblo de València, a El Liberal de Madrid, i la tendresa paternal amb que he fet relligar en un sol volum de novel·letes en castellà que vaig escriure en els meus anys d'ambiciosa desorientació literària... Del viatge a Madrid, vuit dies de repòs i de vida tranquil·la en l'hotel Ritz, en un ambient superficial, com el de sempre a la gran ciutat castellana... Emoció única: renovar el contacte amb el museu del Prado. Tot el demés lamentablement banal... Allí passarem suaument el dia de les nostres noces d'argent... La nostra convivència és harmònica i res no pot alterar-ne el ritme de confiança cordial i segura. Els anys resolen petits problemes í íntims, sense cap importància i a mesura que la floració de la tendresa va fugint dels sentits per radicar, per arrelar pregonament en l'ànima.”¹⁷⁰

“A Suïssa hem viscut encara com si l'home fos (i és!) una criatura racional. L'ordre i la regulació econòmica i política no envaeix el recés de la consciència.”¹⁷¹

Mirabent llença una mena de desig polític a finals d'any, del que se'n desprèn el valor d'una classe dirigent sàvia, en monarquies de reis cultes i una tendència que podríem dir “social-demòcrata”:

“Vull creure que veurem encara una Europa regida per petites monarquies constitucionals a l'estil anglès, més o menys influïdes econòmicament pel vencedor i més o menys adscrites a una concepció socialista de l'Estat en

¹⁷⁰LIM. DI. (UB) Pàgina 184.

¹⁷¹LIM. DI. (UB) Pàgina 186.

l'aspecte econòmic... M'arrisco a fer de profeta almenys per comprovar un dia la meva capacitat d'error.”¹⁷²

A Anglaterra, malgrat el context de Guerra Mundial, la llibertat de premsa o opinió ha es manté com un dels trets fonamentals de la societat, contràriament amb el que passa a la majoria de països restants:

“...recentment s'ha dit: *The House of Commons it's not the Reichstag. Here the unity comes from the discussion of the opinions, not from the suppressions of them.*”¹⁷³

El liberalisme econòmic inclou uns valors de llibertat, igualtat i especialment sentimentals o d'amor, provinents del cristianisme, que ha de servir d'alternativa davant el comunisme, però també davant del capitalisme salvatge:

“D'Alemanya vénen coses com aquestes en un discurs de primer de Maig als obrers (*productores em diem ací ara*), adreçat pel Doctor Ley, el ministre nazi del treball: *Dann werden in diese Krieg nicht das kapital, nicht das Dollar, und das Pfund siegen sondern siegen wird das fleissigste und des tapferste Volk* (*Frankf. Zeitung 3.V.1942*)... Tots els burgesos d'Europa estan avui amb l'ànima enlaire esperant que Alemanya aniquili Rússia... Estan segurs que això representarà l'aniquilació del comunisme?... Si s'imaginen que Alemanya els deixarà tornar a cobrar tranquil·lament el cupó, a fer treballar els obrers les hores que l'amo vulgui, i a no tenir-los com a socis, a retornar a les velles pràctiques del capitalisme egoista –que res no té a veure amb el liberalisme econòmic, de pura essència cristiana...- l'error és tràgic.”¹⁷⁴

Mirabent té sempre present que una explicació dels fets no pot oblidar les persones, i possiblement per això interpel·la la majoria dels seus comentaris, amb persones que coneix, o vivències personals:

“Una carta, rebuda avui de la nostra bona amiga, Helma Tönmies, alemanya catòlica, de Colònia, molt patriota i per consegüent molt poc convençuda del

¹⁷²LIM. DI. (UB) Pàgina 187.

¹⁷³LIM. DI. (UB) Pàgina 196.

¹⁷⁴LIM. DI. (UB) Pàgina 209.

nazisme, ens comunica una nota minúscula, però que ens ha entristit: *Dass der gute Tommy eingegangen ist, wahrscheinlich mangel an Pflege*. El bon Tommy, fou el meu camarada de passeig matinal durant els feliços i no obstant angoixosos mesos d'estada al dolcíssim Nauheim en els anys de la nostra guerra. La nostra amiga diu discretament que la pobra bestiola ha mort de gana... No són solament els homes les víctimes obligades de la fera apocalíptica que ha esdevingut Hitler. A totes les coses es va estenent el dolor i la misèria que aqueix fanàtic –en plena floració de la seva supèrbia satànica- ha acabat per oferir el món. Esperem pacientment l'hora gloriosa en que Déu ens deslliurarà d'aqueix *pesombre*.¹⁷⁵

Al juliol del 1941, en plena especulació sobre el futur de la guerra, parla de la hipotètica victòria alemanya com un món en el qual li faria pena viure. El text és important perquè independentment del fet que els alemanys acabin perdent la guerra, mostra molt bé quin serà l'itinerari que prendrà una vegada es trobi vidu, sol i decebut... Una “vida interior fortament nodrida”, records, la filosofia..:

“Els esdeveniments militars d'aquests dies i la represa de la empenta alemanya a Rússia i a la Cirenaica, i sobretot la incapacitat de reacció i de resistència dels anglesos han descoratjat a molts anglòfils. Un d'ells, excel·lent amic meu, m'ha demanat opinió. Parlo poc de la guerra i quan faig ho faig mig en broma, mig seriosament. Li he dit que m'estranyava molt que algú pogués haver-se fet la il·lusió que els alemanys ja no emprendrien res més victoriosament, i he afegit: *han de tenir encara molts bons èxits abans de perdre...* Acceptem la hipòtesi, per mi absurda, que la guerra l'han de perdre els EE.UU. i Anglaterra... A mi personalment em farà pena el viure. Però ningú no podrà arrabassar-me les evasions infinites. He viscut gairebé cinquanta anys de llibertat i independència. Començo a sentir-me envellit (potser diria millor, com Picasso a Vlaminck¹⁷⁶, *passat de moda*, mut, penetrant i significatiu). Però tinc molts llibres, tinc l'amor

¹⁷⁵LIM. DI. (UB) Pàgina 210.

¹⁷⁶VLAMINCK, Maurice de. (1876 - 1958) Pintor francès que, junt amb André Derain i Henri Matisse, representa una de les figures cabdals del fauisme, un grup d'art modern que, des 1904 a 1908, es caracteritzà principalment per l'ús de colors intensos

de la música i del paisatge, tinc una vida interior fortament nodrida, tinc records abundantíssims de quan el món i les relacions entre els homes i els pobles eren com pot desitjar-les un ésser culte i civilitzat, tinc un tresor d'experiències d'art i de meditació, tinc la filosofia i els seus mestres...”¹⁷⁷

El transcurs de la guerra, pren matisos plens de contradiccions:

“Ahir que parlàvem d'Oliveira Salazar...”¹⁷⁸ es plany de l'aliança anglo-soviètica (que jo també crec que és pertorbadora per tot esperit realment liberal) i diu que de totes maneres no creu que Anglaterra cerqui afavorir el comunisme en l'Europa de demà. Naturalment, la versió alemanya del discurs (vd. *Frankfurter Zeitung* 28.06.42) només insisteix en aquest punt.”¹⁷⁹

Cal destacar un fet gairebé còmic: en un mateix viatge a Lausanne, es troba amb la família Reial Espanyola, exiliada durant la República; amb Carles Cardó¹⁸⁰, exiliat durant el franquisme; i finalment amb Armand Godoy, un feixista que s'auto-exilia.

És a l'Hotel Royal de Lausanne, lloc habitual d'estada de Mirabent a Suïssa, on coincideix amb la família Reial Espanyola, que vivia en aquell moment a Lausanne. Són interessants els matisos i esperances que diposita Mirabent en els futur rei. Especialment el fet que hagi escollit el títol de Comte de Barcelona, el porta a ser optimista, i pensar

¹⁷⁷LIM. DI. (UB) Pàgina 216.

¹⁷⁸SALAZAR, Antonio de Oliveira. (Vimieiro, Portugal, 1889 - Lisboa, 1970), Professor universitari, estadista i dictador portuguès. Ministre de finances entre 1928 i 1932, entre aquest any i 1968 va dirigir el país com a dictador, amb el títol de President del Consell. El 1951, després de la mort del mariscal Carmona, exerceix també interinament el càrrec de President de la República fins al 1968, que serà substituït per Marcelo Caetano el 1968, essent substituït per Marcelo Caetano.

¹⁷⁹LIM. DI. (UB) Pàgina 221.

¹⁸⁰CARDÓ, Carles. (Valls 1884- Barcelona 1958). Sacerdot, teòleg i filòsof. Doctor en teologia, en dret canònic i en filosofia. Després d'exercir de professor al seminari, el 1918 fou nomenat canonge de la seu de Barcelona. Es va iniciar aviat, el 1910, en el camp periodístic col·laborant en diversos diaris, fins que al 1925 funda *La Paraula Cristiana* que va dirigir i des d'on va exercir una gran influència intel·lectual, política, sociològica i religiosa. El 1927 va fundar *El Bon Pastor*, revista dirigida a la clerecia amb caràcter pastoral i homilètic. Els llibres *Diàleg interior* (1934) i *La nit transparent* (1935) són un recull dels seus assaigs i articles. Com a traductor, va col·laborar amb la Fundació Bíblica Catalana, entre 1928 i 1948, traduint dotze llibres de la Bíblia dels quals destaca els Salmes amb una extraordinària recreació poètica. Per a la Fundació Bernat Metge va traduir i comentar tretze volums de l'obra filosòfica de Sèneca, entre 1924 i 1959. El 1936, ajudat per la Generalitat, s'exilia a Torí, i tres anys més tard, es torna a exiliar a Friburg. A l'exili suís coincideix amb el cardenal Vidal i Barraquer, de qui defensa l'actitud de propugnar una solució negociada de la guerra civil, i fa amistat amb Ramon Sugranyes de Franch, catedràtic de llengua a la Universitat de Friburg, el filòsof Jacques Maritain i el teòleg Charles Journet. Ja malalt, el 1954 va tornar a Barcelona on va morir quatre anys més tard.

que hi pot haver un rei castellà que entengui els sentiments catalans, i pugui convertir-se així en autèntic rei d'Espanya:

“...Hem residit a l’hotel Royal de Lausanne perquè allí resideixen els nostres vells amics Dubosc. Però allí resideix també la família reial espanyola. L’hem vista, l’hem coneguda i ens han fet l’honor d’interessar-se per nosaltres, car sembla que tot el que ve d’Espanya els fa sensibles i curiosos. La Reina Mare donya Victòria Eugènia ens ha rebut dues vegades. El Rei Don Joan va venir directament a estrenyem la mà el primer diumenge, en sortir de missa, va dir que sabia que jo era professor a la Universitat de Barcelona, i va preguntar-me algunes coses referents a l’ensenyança. Coses que jo vaig contestar respectuosament, però vagament. Va retenir-me uns minuts amb exquisida amabilitat. Vàrem parlar diferents vegades amb la Reina jove, amb l’Infant Don Jaume (simpàtic i xerraire, malgrat el seu defecte físic, tot i entendre’l bé i entendre ell bé el que li diuen), amb la Infanta donya Maria Cristina, bella i alegre, amb una alegria molt madrilenya... Tots excessivament simpàtics. Coneixent molt bé l’educació del príncep, afectuosos i senzills. Els hem vist a Lausanne fent una vida burgesa, a peu, en tramvia, sense servidors, la Reina jove portant ella mateixa de la mà als seus fills, anant de compres amb una bossa, passejant de bracet amb el seu marit pels carrers de la vil·la com qualsevol ciutadà. L’experiència és interessant i segurament fecunda si algun dia han de ser reis de debò a Espanya. He parlat amb algunes persones del seu voltant i totes elles m’han donat a entendre que tindríem un bon rei. Per a mi el sol fet d’haver escollit el títol de comte de Barcelona em sembla una esperança gratíssima. Si la restauració es realitza, que Déu vulgui que no vingui més tard la decepció de sempre. Els catalans passem d’una esperança a l’altre i mai no veiem que hi hagi un castellà governant que vulgui entendre els nostres sentiments i els nostres problemes.

Sembla però, que Don Joan té una personalitat prou independent per no deixar-se corrompre pels cortesans ni pels demagogs de qualsevol mena. Serà la llarga estada a Anglaterra..? Serà l’ensenyament a l’exili..? Serà que de debò és intel·ligent...? Amb això darrer n’hi hauria prou...”¹⁸¹

Però la diversitat de coneixences de Mirabent no s’atura aquí, i podríem dir que fa una certa amistat amb Armand Godoy. Sembla que era un destacat feixista català, però amb moltes connexions internacionals. És sorprenent el fet que es coneixen “passejant el gos” per Lausanne:

“...He conegut després un home interessant, tot ell Falange i *Fasci*: Armand Godoy. L’he conegut perquè passejant per La Rosiaz vaig veure un gos

¹⁸¹LIM. DI. (UB) Pàgina 226.

magnífic, llop com els meus dels despatx. Vaig acariciar-lo i l'amo es va apropar, i vàrem fer coneixença. Ja d'ell en tenia coneixement perquè el seu nom com a escriptor no m'era ignorat. Durant la nostra guerra va dirigir una revista feixista a París "La Falange". Tota la família és una furiosa admiradora de José Antonio i de Franco. Segueixen essent-ho. És clar, viuen a Suïssa... Estan en relació amb el feixisme internacional. Casa ben tinguda, retrats nombrosíssims, des de Mussolini a Franco, des del Sant Pare a Francis Jammes, poetes, escriptors, filòsofs de tot el món. Biblioteca magnífica, ambient original i distingit, com d'un home de lletres ric, que a més està en una crisi religiosa profunda. Varem parlar molt, l'endemà a casa seva, de filosofia i de literatura. Hem restat bons amics i ens escrivim..."¹⁸²

Finalment, a encàrrec del professor Ramon Roquer, s'entrevista amb el Canonge Carles Cardó, al qual du l'encàrrec que no tindrà cap problema per tornar a Barcelona. No deixa de ser peculiar, que una persona tan crítica amb el franquisme, s'avingui a fer de mitjancer amb exiliats.

"...I una tercera coneixença antiga com a escriptor, d'ara com a home, car personalment no l'havia vist mai: el canonge doctor Carles Cardó, exiliat a Fribourg. Portava del Doctor Roquer l'encàrrec de visitar-lo i dir-li que tornés aviat a Barcelona, que no tindria cap contratemps. Em va rebre amb una certa reserva inicial, però després va esplaiar-se. Ni pensar-hi de tornar a Barcelona mentre no hagi desaparegut el règim falangista. Està molt bé a Suïssa, treballa, escriu, i fa versos. Home interessant, però irreductible. Innegable el seu amor a Catalunya; fàcil d'entendre per a qui com jo, té sentiments gairebé semblants. Però algunes de les seves passions em varen fer comprendre que la reflexió no hi era prou enfondida. Vàrem parlar de Catalunya i del catalanisme, i quan ell repetia aquella famosa acusació de que els catalans manquem de sentit polític jo hi estava d'acord, però vaig pensar que segurament l'actitud del Doctor Cardó era també una prova d'aquesta manca de sentit polític. Hauríem de dir moltes coses, algunes d'elles ja clares, ja latents en el curs d'aquest Diary i no haig pas de repetir-les. Però, tot plegat em va fer l'efecte que els catalans no ens entendrem de debò si primer no provem d'aclarir uns quants punts essencials on juguen altres factors que el sol factor català. El món d'avui no està per localismes sinó són primer ben definibles altres coses..."¹⁸³

La paradoxa del Mirabent republicà, és l'esperança d'una regeneració d'Espanya a partir de la figura d'un rei culte, que representi totes les sensibilitats d'Espanya, com el símbol d'un poder moderador intel·ligent, que aturi les passions i les renúncies dels diversos pobles d'Espanya, segons el model britànic.

¹⁸²LIM. DI. (UB) Pàgina 227.

¹⁸³LIM. DI. (UB) Pàgina 227.

Per aquest motiu, i amb una certa ironia, potser també britànica, es penja el quadre que Don Joan li ha fet arribar al seu despatx, en ple franquisme. Si la seva trajectòria política ha estat plena de decepcions i contradiccions, aquest fet l'interpretem com la darrera de les seves esperances polítiques.

“Avui he rebut per conducte del seu Secretari Don Ramon Padilla, i des de Lausanne, un retrat de Don Joan III dedicat i firmat. S’ha de confessar que saben fer les coses...Delicades i cortesia que són sempre agràides... Un Rei jove, fort, educat a Anglaterra, en un exili modest, pot ésser una esperança de redreçament per Espanya...Qui sap!...De moment, la decepció profunda de tots els que hem estat sempre republicans (i ara comprenem que la llibertat s’ha de merèixer, i que els pobles són com els infants i àdhuc com els homes si no han rebut l’educació interior que els faci forts per ésser dignes de governar-se o de regir-se en república) davant la deserció de tots els qui manaven durant la República, pensem que tal vegada una Monarquia a l’anglesa, o a la nòrdica, podria començar l’educació civil que tots desitgem per a la nostra terra. És una tasca difícil... Franco i Don Joan no són pas incompatibles... L’error de la Falange, i potser del mateix Franco, és l’haver fet un partit on molts espanyols no podem “sentir-nos” enquadrats. La monarquia hauria d’ésser com l’anglesa, el símbol d’unió de tots els espanyols, cadascú amb la seva personalitat... Caldria, però, que els de Valladolid no vinguessin a esguerrar-ho tot altra vegada! I bé, he rebut el retrat i l’he posat al meu despatx...Em sembla, com sempre, que la forma republicana és la més digna dels homes, quan de debò són homes. Però, com que he vist que als espanyols ens manca molt —és una qüestió de llibres, d’ensenyament i de meditació— per a ésser “homes” en el sentit correcte del terme, penso que encara necessitem formes simbòliques, on sota un poder moderador intel·ligent (el cas és que Don Joan arribi a ésser-ho amb l’ajut de tots, ell que té el prestigi d’una tradició reial), es refrenin les passions i les rancúnies, i tots puguem ésser certament iguals...¹⁸⁴”

Mirabent acusa indirectament el sindicat falangista de voler la integració d’Espanya a la Segona guerra mundial al bàndol alemany, cosa que pel moment sembla que s’evitarà:

“Els esdeveniments de la guerra comencen a allargar i a entristir les cares dels hitleristes i dels nazòfils... El temps esvaeix totes les profecies... En quant a Espanya podrem, si som prudents, evitar qualsevol *desmà*. Cal només que els qui governen sàpiguen ésser patriotes, i no homes d’un partit, Ah, aquest *ditxós*

¹⁸⁴LIM. DI. (UB) Pàgines 228 i 229.

partit, tan erradament enlairat i que ve a ésser una forma adulterada del que varem patir a la República.”¹⁸⁵

El seu desengany amb el règim franquista, i el falangisme en concret, és ja evident i arriba a parlar d'un “exèrcit d'ocupació” del règim:

“Comencen a cansar-nos la insistència en perseguir tantes coses: liberalisme, catalanisme, comunisme, maçoneria, influència estrangera, etc. És el mateix que quan els altres perseguien sense mida, també per dissimular els propis abusos i la pròpia inanitat, el feixisme, la religió, el militarisme, la burgesia, etc. No s'han adonat tots que darrera els noms hi ha sempre coses respectables, que responen a sentiments legítims?... Els polítics en general fallen perquè solament saben aprofitar-se de la força destructiva d'aqueixos sentiments, però mai no aprofiten l'impuls constructiu, ordenador... Darrera tots els noms hi ha elements preciosos de l'ànima col·lectiva i és un crim no reconèixer que poden aportar entre tots les solucions de pau i de concòrdia... Però com que, a Espanya, els que manen, com els que han manat, han preferit sempre recolzar en aqueix aglutinant que és la passió, el *trágala*, l'atiar els uns contra els altres...Llegeixo avui, i no recordo d'on, aquesta nota que vull estampar: Burocràcia, aqueix mot que pren ara un sentit sinistre...Exacte i dolorosíssim, sobretot a Catalunya on l'exèrcit d'ocupació dels nostres estalvis, de la nostra cultura, de tot el que és la nostra riquesa moral i material ens dóna la mida de l'afectuosa estimació que sent per a nosaltres el règim...”¹⁸⁶

En el moment en què estableix comparacions entre el règim franquista, i el govern Britànic, o fins i tot el portuguès, el descoratjament és majúscul. Sense llibertat, la veritat no podrà mai florir en una societat:

(gener del 1943)“...l'espectacle d'Espanya, on el desordre de les intel·ligències ha, passat ja al desordre dels cors, i es avui un desordre moral que ens desconsola i ens descoratja. Creuen que manar és amenaçar sempre, esclavitzar, imposar... Pobres il·lusos!... Manar és fer el que ha fet per exemple, Oliveira Salazar, i a més, del que ha fet, dir el que ha dit, sense por de que la força minvi, car no és força material, sinó moral... Manar és fer el que fa Anglaterra, on la força és la veritat oberta i la lliure discussió...”¹⁸⁷

¹⁸⁵LIM. DI. (UB) Pàgina 232.

¹⁸⁶LIM. DI. (UB) Pàgines 284 i 285.

¹⁸⁷LIM. DI. (UB) Pàgina 244.

Al març del 1943, ell mateix se'n adona i pren consciència de la raresa que suposa l'estil de vida que porta. La seva vocació europeista el porta a desafiar la censura, i fer-se enviar llibres des d'Anglaterra.

“Aquests dies he rebut una dotzens de llibres anglesos –publicats durant la guerra d'ara... D'alguns d'ells tinc la petita vanitat de dir que segurament ningú més que jo els té o els ha llegit a Espanya!...Sobretot n'he rebut un... és un treball de B.Croce,¹⁸⁸ la història com *story of liberty*. No creia que el deixessin passar. Ara, que segurament el censor devia ignorar l'anglès, o bé creure que no tenia cap caire sospitós als *ideals* d'avui dia.”¹⁸⁹

Davant els esdeveniments tant a Catalunya com a Europa, insisteix en la necessitat de llibertat i en l'educació, per tal d'evitar que es repeteixi un futur de violència i destrucció. La història li demostra que de la opressió generalment en sorgeix rancor i venjança:

“El totalitarisme i l'opressió són els gèrmens de les conspiracions i de les revolucions de demà...”¹⁹⁰

(Novembre del 1943) “Molts esdeveniments a la guerra durant l'estiu, però el més excel·lit és la caiguda de Mussolini... Pobre home, pobre putxinel·li!... Quina ha estat doncs la compensació de l'estiu? El sol i l'aire meravellós de la Cerdanya, l'olor i l'opulència dels prats i de les muntanyes del Pirineu Català, la transparència i la fortitud de Catalunya, la purificació que de tots costats la naturalesa portava a l'ambient profanat per tantes desercions...”¹⁹¹

¹⁸⁸CROCE, Benedetto. (Pescasseroli, Itàlia.1866 – 1952) Escriptor, filòsof i polític italià. Va escriure sobre molts temes com ara filosofia, història, estètica i va exercir una gran influència en altres figures del pensament italià.

¹⁸⁹LIM. DI. (UB) Pàgina 259.

¹⁹⁰LIM. DI. (UB) Pàgina 282.

¹⁹¹LIM. DI. (UB) Pàgina 289.

Anglaterra continua sent un exemple de la llibertat d'expressió, al deixar en llibertat, el feixista Sir. Oswald Mosley¹⁹², per no vulnerar les seves lleis, malgrat la guerra contra el feixisme alemany:

“...Mentrestant a Anglaterra es deixa lliure, en plena guerra al cap feixista Sir. Oswald Mosley per no infringir les lleis de la llibertat personal, i davant de queixes i dels aldarulls de la plebs socialitzant, el Govern fort i serè manté el seu dret”¹⁹³

Anteriorment ha distingit els alemanys dels nazis, i ara encara en fa una altra distinció; els nazòfils o hitlerites enlloc del germanòfils. Possiblement l'adjectiu germànic l'associa a tota una tradició cultural que coneix prou bé, i que els nazis no representen:

“Espero el dia –potser jo ja no el veuré- en que es puguin establir els comptes dels enormes errors diplomàtics, és a dir, psicològics dels dirigents alemanys, tots ells basats en la fràgil brutalitat de la força i de l'èxit sobtat. Serà també l'inventari de decepcions del pobre nazòfil, sobretot del desventurat hitlerita espanyol, que ha viscut en l'engany perpetu i en el miratge falsiós. I dic nazòfil i hitlerita perquè em repugna dir-los germanòfils, car no ho són... El que ens han ofert com un nou ordre, ja l'hem vist: misèria i desesperació a tot arreu, àdhuc ells mateixos... El que cal és procurar que això no es repeteixi. Somni, ideal, fantasia... El que sigui. Però els homes de bona voluntat han de posar fre als instints...Cal doncs, preveure que l'instint té aqueixes tràgiques riuades. Però, això no vol dir que Alemanya, sense Hitler i sense els nazis, no pugui tornar a ésser un exemple d'aquella alemanya del XVIII –amb les diferències que

¹⁹²MOSLEY, Sir Oswald Ewald (1896 -1980). Polític britànic conegut principalment per ser el fundador de la Unió Britànica de feixistes (BUF) al 1932, partit que arribà a tenir 50.000 membres. Al 1933 quedà vidu, i al 1936 es casà amb Diana Guinness, a casa de Joseph Goebbels, essent Adolf Hitler un dels convidats a l'acte. Un cop iniciada la segona guerra mundial, al 1939, inicià una campanya per assolir una pau negociada amb l'Alemanya nazi; en un principi aquesta iniciativa va ser ven rebuda, però després de la invasió de Noruega, Mosley fou detingut i empresonat durant un temps per les autoritats britàniques.

Acabada la guerra, creà un moviment europeista que proclamava l'existència d'una única nació europea, motiu pel qual alguns hi veuen un dels antecedents de l'europa actual. Al 1977 va ser anomenat rector de la Universitat de Glasgow. Tingué tres fills, un dels quals serà Max Mosley, president de la Federació Internacional d'Automobilisme entre el 1994 i el 2009.

¹⁹³LIM. DI. (UB) Pàgina 294.

comporta l'època- on floriren les arts, i on el sentiment humà va donar fruits exquisits i gairebé perfectes. Si el germanòfil sóc jo!...”¹⁹⁴

Sembla ser que en aquest moment, especialment a partir de la mort de Mussolini a Itàlia, i l'inici de derrotes militars alemanyes, Espanya decideix trencar la seva política d'aliances amb Itàlia i Alemanya. Una mostra més de la manca d'ideals, en el que defineix com a *Sancho pancismo*”:

(Juny 1944)“...Recentment, Churchill, -aqueix home que ens han presentat des que va arribar a primer ministre com un monstre de perversió, àdhuc en constant estat d'ebrietat, pèrfid i destructor...- ha dit unes paraules elogioses d'Espanya i de Franco, i de sobte s'ha aturat tota l'algaravia anti-anglesa, ja no es podia parlar d'un *Gibraltar para Espanya*, com escrivia per les parets el falangisme exasperat, i gairebé estem a punt de veure com hi fa escriure *un Mahón para Inglaterra!* Si aquesta és la penyora que Anglaterra toleri i admeti la continuació del *nacional-sindicalisme*... Car de més verdes n'han madurat en el camp de l'ambició i la *desvergonyeria* política nacional i internacional... Em deia un amic alemany que Hitler havia comentat el viratge del Govern d'Espanya amb paraules despectives... Qualsevol particular que a un altra particular hagués fet el que Franco ha fet a Mussolini i a Hitler, estaria esborrat de tota convivència humana. Diuen que això és habilitat, diplomàcia, finesa, i no sé quantes coses més... He llegit el discurs íntegra al *The Times*, i no s'amaga gaire la finíssima ironia que traspuen totes les frases que dedica a Franco i al seu govern... *Diplomàcia*... Els aliats, a l'hora oportuna, en diran un altre nom; el mateix que els alemanys... I no val ni la pena de parlar de tantes glòries, si a la fi tot es resol amb un vulgar *sancho pancismo!*... Perquè trobo molt bé que no s'hagi anat a la guerra. El que no trobo bé són els procediments emprats per evitar-la, i que no se'm digui que calia maniobrar hàbilment. Ho han fet Suècia, Turquia, i Suïssa, i el mateix Portugal, i mai no han desbarrat com ací la premsa a sou d'uns, i ara potser d'altres, i sempre al servei de les consignes d'un Estat *diplomàtic*.”¹⁹⁵

¹⁹⁴LIM. DI. (UB) Pàgina 295.

¹⁹⁵LIM. DI. (UB) Pàgina 302 i 303.

A Puigcerdà, Mirabent és testimoni de la deserció dels alemanys, que entreguen les armes als soldats espanyols abans de creuar la frontera:

(setembre) “Hem tornat a Barcelona després de dos mesos de repòs a Puigcerdà...m’han donat una preciosa renda de records per oposar a l’espectacle cada dia més horrible dels carrers, de les botigues, dels edificis, dels gests vulgaríssims, del desordre i de la incúria de la nostra desgraciada Barcelona... Els records s’afegien als altres records llunyans –París, Londres, Nauheim, Evian, Roma, Florència...- i en la dolça soledat de les meves hores entre llibres i entre quartilles seran la meravellosa recompensa de la servitud en què vivim... Han passat, però, moltes coses al·lucinants des de Juny, i sobretot l’estada a Puigcerdà. He vist els alemanys, -ah!, aquell orgull satànic, aquella vanitat insuportable...- batuts i fugitius, lliurant les armes als atònits soldats de Puigcerdà, on els oficials espanyols –entre els quals n’hi havia que s’havien vestit l’uniforme alemany de la *División Azul*, no se’n sabien avenir que aquella formidable maquinària de guerra alemanya es desfés ràpidament en tan pocs mesos!...”¹⁹⁶

Novembre 1944: El seu europeisme, contrasta amb el tancament de la intel·lectualitat espanyola, amb contades excepcions com les d’Ortega, que malgrat sigui incapaç d’entendre el sentiment català, pot donar una vocació internacional fecunda i pròspera per a tots:

“...He admirat sempre Ortega i Gasset. M’ha dolgut sempre que no hagi comprès Catalunya... Ortega és una ànima sensible, finíssimament sensible, única en l’ambient intel·lectual de Madrid, i que no ha tingut continuadors reals autèntics entre els seus deixebles. Ortega és massa Europa!”¹⁹⁷

“Ortega és, a més d’un pensador, un escriptor excel·lentíssim.”¹⁹⁸

¹⁹⁶LIM. DI. (UB) Pàgina 308, 309 i 310.

¹⁹⁷LIM. DI. (UB) Pàgina 314.

¹⁹⁸LIM. DI. (UB) Pàgina 315.

Finalment la guerra europea s'ha acabat, però el preu que Europa en paga, és catastròfic:

(escrit al 8 de juny del 1945)“El 8 de maig d'aquest any es va acabar la guerra a Europa, i no he escrit cap comentari. Per desgana, per desànim...”¹⁹⁹

Malgrat sembla refer la seva activitat intel·lectual, la mort de la seva muller al mes de juliol del 1945, serà per ell un motiu més de reclusió i aïllament que el marcarà profundament.

L'any següent, el 20 de febrer del 1946, envia una carta a Don José Camón Aznar²⁰⁰, president de la *Revista de ideas estéticas*, a qui li demana que faci arribar els números publicats de la revista a diversos professors d'arreu del món. Aquest fet ens fa pensar que després de la guerra, ha anat refent mica en mica, el fil de coneixences intel·lectuals que ja tenia abans, destacant-ne novament els seus amics francesos:

“De ser posible, convendría enviarles todos los números ya publicados, por haber mostrado mucho interés en ello.

-Prof. Raymond Bayer, 51 Avenue Henri Martin, París XVI.

-Prof. Charles Lalo, 7, Rue Mirabeau, París XVI

-Prof. E. Souriau, “Société d'Esthétique”. Institut d'Art & Archéologie. París.

-Prof. Henri Delacroix, Doyen de la Faculté de Lettres. Université de París.
París.

-Prof. Louis Lavelle, Professeur au Collège de France, París.

¹⁹⁹LIM. DI. (UB) Pàgina 325.

²⁰⁰CAMÓN Aznar, José. (1898-1979). Advocat, filòsof, historiador, literat i pensador espanyol. Es llicencià en Dret a la Universitat de Saragossa, però es formà com a filòsof al costat de Miguel de Unamuno, a la Universitat de Salamanca. Després de la guerra civil, tornà a la Universitat de Saragossa, on feu classes d'història de l'art, fins que al 1942 obtingué la Càtedra d'història de l'art medieval de la Universitat de Madrid, dins de la *Facultad de Filosofía y Letras*, de la qual en fou també Degà i posteriorment Degà honorari. Membre de la *Real Academia de las Bellas Artes de San Fernando*, de la *Historia i de Ciencias Morales y Políticas*, membre d'honor de la *Real Academia de Bellas Artes de Zaragoza* i de las de Belles Arts de Lisboa, *San Carlos* de València, Sant Jordi de Barcelona, així com nombroses Acadèmies d'Hispanoamèrica. Director de la fundació del *Museo Lázaro Galdiano*. Conseller del *Consejo Superior de Investigaciones Científicas*, President de la *Asociación Nacional de Críticos de Arte*, membre del *Patronato del Museo del Prado*, del *Museo Arqueológico Nacional*, del de *Arte Contemporáneo de Madrid* i del *Alcázar de Segovia*. Membre del comitè que havia de dirigir els estudis del que en aquell moment era el Príncep Joan Carles de Borbó. Va dirigir la *Revista de Ideas Estéticas* del *Consejo Superior de Investigaciones Científicas* fou fundador de la publicació *Goya*, del *Museo Lázaro Galdiano*.

-P. Anselmo Albareda, Prefecto de la Biblioteca Vaticana. Roma. Ciudad del Vaticano.

-Earl of Listonel, 36 Onslow Gardens, London, s.w.7

-Prof. E. Carritt, University College, Oxford. England.

-Prof. A. Hammond, Library of Congress, Washington, U.S.A.

-Prof. Barrow Dunham. University of Philadelphia. U.S.A.²⁰¹

L'agost del 1948, en la mesura que va refent els lligams internacionals, retorna la seva esperança vers l'exemple Britànic:

“...Oh, vella i dolça Anglaterra, miracle i espill, pàtria espiritual per a tants homes, i sobretot per a tants catalans que serveixen a l'amor i a la cultura... Vella i dolça Anglaterra, per als qui mai no perdrem la fe en ella com no la perdem en Catalunya...!”²⁰²

Malgrat assisteixi a diversos Congressos (en aquest cas, a Amsterdam l'any 1948), el seu estat d'ensopiment és general, i tot li suposa una càrrega:

“...Si, Trineta, no hi ha res tan antifilosòfic com un congrés de filosofia... Agitació, externalització, un cert exhibicionisme... Les comunicacions, àdhuc la meua, són excessivament llargues per a escoltar-les amb paciència, i massa curtes si es vol dir tot el que s'ha de dir. Potser el sol avantatge –i encara no sempre– és el de conèixer-nos els uns als altres. El millor seria un Congrés sense comunicacions, només amb banquets, recepcions, passejades i sense necessitat d'avorrir-nos els uns als altres amb coses que poden ésser llegides, i que només llegides donen fruit. La prova és que després s'imprimeixen. I a més, quantes vegades no és més preferible que la coneixença sigui a través dels llibres i de les publicacions... Quines fatxes que es veuen! Quina raó tens Trineta dolça, quan paraves de l'aspecte exterior i de la indumentària de la majoria dels filòsofs. Ací no es salven ni els anglesos... Mireu en Bertrand Russell... Quin aire de titella! A Praga foren més les excepcions. Ací, poques. Un portuguès, un italià, algun

²⁰¹LIM. CP. (UB).

²⁰²LIM. DI-III (UB) Pàgina 124.

clergue de port noble i distingit...Masses capellans, capellanets i capellanassos. El nostre Z. es defensava bé i parla un francès correcte... Algun altre. Però, i les dames?...Quin horror, quin desastre!...”²⁰³

Possiblement, “el nostre Z” faci referència a Zubiri, filòsof amb qui va coincidir a la Universitat de Barcelona, i amb qui va tenir alguna desavinença degut al caràcter agosarat del jove filòsof basc. Constata el dany intel·lectual que ha provocat la guerra:

“...Congrés de mitjanies, com jo... No hi ha la nota brillant i profunda d'un Brunschvieg, d'un Brymzyvara, d'un Barthélemy, d'un Lalande... Com a Praga, on els italians foren ben superiors als italians d'ara...El feixisme teoritzant ben superior al comunisme teoritzant d'avui... Els anglesos cap equip notable, a part de la persona de Bertrand Russell, fortament antipàtic, tot i el seu talent, bon tros apallassat... Es comprova un moment de desorientació entre les aigües residuals d'una gran guerra. Cercar una ànima renovada és difícil...”²⁰⁴

L'agost del 1949, després de viatjar per Alemanya, i haver vist les grans millores que hi havia hagut, hi veu en el liberalisme la clau de volta que farà una altra vegada d'alemanya un país totalment refet i altra cop punter, a diferència de l'evolució que segueix Espanya:

“Però la gent del país, -aquells que fan possible dir que *les murs tiennent*-, professionals, industrials menestrals, sofreixen dignament i esperen i treballen per a la reorganització, la disciplina, l'ordre, la renovació del sentit d'una jerarquia autèntica... Però Trineta, han de passar anys per a que pugui ésser el que tu i jo coneixíem. Ho seran. Mentre que a Espanya, després de deu anys de la victòria –és a dir, al *XIII Año Tiumfal!*...-, seguim la pendent de l'abisme. Allí ja tenen bons trens, sense empentes, amb exactitud horària, nombrosos, nets. Allí ja tenen serveis amables i facilitats arreu... Ho hauries trobat tot molt diferent, però n'hauries sentit la realitat profunda, que és la d'enfortir l'Alemanya de demà per a què els infants i els joves puguin ésser un poble, altra vegada respectat i puixant...”²⁰⁵

²⁰³LIM. DI-III (UB) Pàgina 136.

²⁰⁴LIM. DI-III (UB) Pàgina 137.

²⁰⁵LIM. DI-III (UB) Pàgina 260.

L'agost del 1951, fa el seu darrer viatge a Suïssa, un país de gent lliure, on l'educació i el bon tracte que en rep li serveixen de mirall:

“...L'avió ha aterrat dolçament...Ginebra, primer contacte amb una civilització superior, entre gent lliure i educada...”²⁰⁶

Ho aprofita per veure's novament amb els seus col·legues europeus, malgrat el seu lamentable estat anímic:

“Visita del Professor Pos, d'Amsterdam. Llarga conversa de coses de filosofia... Després, lectures, música... Visita als Dubosc... Massa Converses... Em fatiguen, em forcen a una atenció que es resisteix a fixar-se...En acabar-les, s'exacerba la meva convicció de la inutilitat de seguir vivint, de l'absurd de la supervivència...La única raó de sobreviure la mig trobo només en el culte al record, però pensant sempre que és una raó provisòria, en el sentit que no ha de significar que sigui una raó que m'hagi de retenir a la vida...”²⁰⁷

“...I no obstant, aquesta tarda he hagut d'assistir a una invitació del professor Pos, que ha reunit a la seva pensió de Lausanne, els Professors Miéville i Arnold Raymond, per veure'ns i parlar un parell d'hores...”²⁰⁸

Assisteix al Congrés de Societats de Filosofia de Llengua Francesa, a Neuchatel, però la seva actitud i ensopiment l'impedeix de gaudir tampoc del debat filosòfic:

“...He passat la tarda a Neuchatel, al IV Congrés de filòsofs de llengua francesa. He trobat vells amics: Pos, Sciarca, Pemartin, convidats estrangers, i Arnold Reymond, Miéville, i sobretot Bayer. Discuteixen el tema de la llibertat. Com sempre, excés de paraules i dialèctica hàbil, intenció de lluïment personal...”²⁰⁹

²⁰⁶LIM. DI-III (UB) Pàgina 424.

²⁰⁷LIM. DI-III (UB) Pàgina 273.

²⁰⁸LIM. DI-III (UB) Pàgina 274.

²⁰⁹LIM. DI-III (UB) Pàgina 272.

A finals de mes, va cap a Nauheim abans d'anar a París i tornar a Barcelona, entremig de fortes crisis nervioses:

“...Ah, viatjar, bé quan és de dia. Però en arribar al vespre hauria de poder ésser a casa. No vull insistir en la meva depressió nerviosa. A penes puc llegir, tot em sembla absurd i sense solta, tot rellisca en el meu pensament, i tot m'esglaia i m'inquieta. Haig de decidir-me a suprimir tot comentari, cap glossa, només els fets...”²¹⁰

Està sol, estudia, llegeix, passeja, plora i a vegades delira...

“...No trobo res que em plagui. Tot em cansa, tot em deprimeix...”²¹¹

“Ja tot calla al meu entorn. París ja m'ha dit tot el que podia dir-me, i llevat d'alguna obligació, no crec pas que torni. Ni l'atracció universitària... Jo no tinc ànim de res. París em commou, em fatiga i em deprimeix...M'ensenya el no-res de les ambicions, de les felicitats, àdhuc de les tristeses...”²¹²

L'escola catalana de filosofia que seguirà Mirabent: Eixalà, Milà, Llorens i Serra.

L'ingrés de Mirabent a la Universitat de Barcelona significarà un canvi molt important en la seva formació, i li permetrà conèixer tota una escola filosòfica amb la que s'identificarà, i mai més voldrà desentendre's.

També anomenada “Escola de Barcelona”, segons el nom que proposà Eduard Nicol al 1961²¹³, o directament “filosofia del sentit comú”, ja que en sentit genèric, ha caracteritzat bona part de la filosofia fet a Catalunya des de principis del s.XIX fins a mitjans del s.XX. Això no obstant, cal recordar els importants corrents sorgits arrel del

²¹⁰LIM. DI-III (UB) Pàgina 372.

²¹¹LIM. DI-III (UB) Pàgina 380.

²¹²LIM. DI-III (UB) Pàgina 382.

²¹³NICOL, Eduardo. *El problema de la filosofía hispánica*. Editorial Tecnos. Madrid 1961. Pàgina 165.

neotomisme balmesià, l'anarquisme i el positivisme²¹⁴ i fins i tot algun autor que ha considerat la filosofia luliana com “la filosofia nacional” de Catalunya.²¹⁵

Però pel que fa a l'Escola de Barcelona, podem considerar que el primer contacte d'un filòsof de casa nostra amb la filosofia del sentit comú, fou a través de Joan Lluís Vives (1492-1540). Vives, fou amic d'Erasme, i des dels Països Baixos (on visqué durant llargs períodes), se'l considera un dels exponents de l'humanisme europeu, però la seva incidència en la represa de la filosofia del sentit comú que es produí al s.XIX fou limitada.

En tot cas, el ressorgiment de la filosofia del sentit comú, fou paral·lel al fenomen de la “Renaixença” cultural, la concreció catalana de l'esperit romàntic europeu. No en va, s'atribueix a Aribau, el fet de ser el primer que utilitzarà el terme “Estètica” a l'Estat espanyol²¹⁶.

L'Escola de Barcelona, es caracteritzà per un empirisme psicològic, un profund sentit de realitat davant les teories filosòfiques abstractes, en una clara sintonia amb la filosofia del sentit comú (que a nivell català s'ha equiparat al “seny”) i la consciència d'una continuïtat històrica dels seus membres.

Filosòficament, l'arrelament de la filosofia del sentit comú a Catalunya, barrà el pas a l'idealisme alemany, que a través de Krause s'havia estès per gran part de l'àmbit filosòfic espanyol, i especialment el castellà²¹⁷. Això no obstant, a Catalunya hi hagué algunes excepcions, de les que justament Mirabent en formà part en els seus anys pre-universitaris abans d'entrar a conèixer la filosofia del sentit comú.

²¹⁴LLUÍS Font, Pere. Esquema històric de la filosofia catalana. Revista Enrahonar. Quaderns de filosofia. Universitat Autònoma de Barcelona. Num. 10 (1984) Pàgina 185.

²¹⁵BOVÉ, Salvador. *La filosofia nacional de Catalunya*. Estampa de Fidel Giró. Barcelona 1902. Pàgina 9: “Me sembla qu'ha arribat l'hora de pensar en la renaxensa de la filosofia catalana”, i Pàgina 127: “la filosofia nacional de Catalunya es la filosofia del Doctor Arcingélich, lo gloriós mártir de Cristo y terciari francescá, Beat Ramón Llull”.

²¹⁶QUEROL Gavaldà, Miguel. *La escuela catalana contemporánea*. CSIC. Editorial Gomez-Pamplona. Madrid 1953. Pàgina 3.

²¹⁷ZANOLETTI, Gabriela. *Estetica española contemporanea*. Museo e Instituto de Humanidades “Camón Aznar”. Saragossa 1981. Pàgina 2: “Aranguren, autor del primer texto sistemático sobre D'Ors, publicado en 1945, afirma que la Cataluña moderna ha tenido sólo dos filosofías que han impedido en aquella zona de España la penetración del krausismo, una es la de Martí de Eixala, la otra, la de Eugenio D'Ors” o també: SERRA, Xavier i Ignasi Roviró. *Jaume Serra Hunter*. Escrits sobre la història de la filosofia catalana. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Barcelona 2010. Pàgina 21: “El prestigi de què gaudí Llorens mentre visqué, impedí l'entrada a Catalunya del krausisme celtibèric i d'altres influències filosòfiques.”

Els introductors de la filosofia del sentit comú a Catalunya foren:

A) Martí d'Eixalà. (Cardona 1807-Madrid 1857). Advocat, filòsof i professor, està considerat l'introduïdor de la filosofia escocesa, especialment de Reid i Hamilton. Era partidari del mètode d'observació directa, partint d'un anàlisi exhaustiu dels continguts de la consciència, seguint el mètode psicològic de la introspecció. Fou mestre de Francesc Xavier Llorens i Barba, Manuel Duran i Bas, Manuel Milà i Fontanals, Rubió i Ors, Coll i Vehí, Pi i Maragall,...

Cal dir que paral·lelament hi havia a Catalunya un corrent neotomista, encapçalat per Jaume Balmes, que comparteix també la doctrina del sentit comú i que té com a successor el bisbe Josep Torras i Bages.

Des del punt de vista de la tradició francesa Martí d'Eixalà, havia estat en contacte amb diversos filòsofs eclèctics francesos, i a través seu, elaborà un nou estil de base psicologista on incorpora la tradició empirista i la filosofia escocesa, prescindint en gran part de l'escolàstica. Eixalà havia impartit l'assignatura d'Ideologia, a l'Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona²¹⁸, seguint l'exemple dels *Eléments d'Ideologie*, que a França impartia Destutt de Tracy, "com a ciència de les idees, enteses aquestes com a fets de la consciència²¹⁹".

Eixalà treballarà Reid i Hamilton a partir de les versions franceses de Royer –Collard i Jouffroy²²⁰, i de fet, en general, hi havia "una general adopció dels programes francesos de reforma de l'ensenyament, i en concret de la filosofia eclèctica aleshores vigent a França..."²²¹. Fins i tot, segons Bilbeny²²², pel que fa als nous manuals de filosofia, el pla més estès, era l'adaptació de textos acadèmics francesos seguidors de Cousin.

Cal destacar que Martí d'Eixalà té una concepció del gènere humà, similar a la dels il·lustrats francesos, tal i com podem veure en la seva tasca intel·lectual i pedagògica.

²¹⁸ Acadèmia fundada a Barcelona l'any 1764, com a societat literària, tenia la funció original reunir els científics catalans per presentar i discutir els avenços científics que es donaven al món. Encara vigent, avui dia disposa d'una de les biblioteques més importants de l'Estat espanyol en qüestions científiques, així com instal·lacions com ara l'Observatori Fabra. Vegi's a: <http://www.racab.es/index.html>

²¹⁹ ESCUDERO, Avelina i Conrad Vilanou. (coord.). *Alexandre Sanvisens Marfull*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona 2005. Pàgina 50.

²²⁰ BERRIO, Jordi. *El pensament filosòfic català*. Editorial Bruguera. Barcelona 1966. Pàgina 68.

²²¹ BILBENY, Norbert. *Filosofia Contemporània a Catalunya*. Ed. EDHASA. Barcelona 1985. Pàgina 162.

²²² Id. Pàgina 163.

Dels seus llibres més importants en destaquem el “Manual de la història de la filosofia”²²³, de l’any 1842, format per 3 parts, la primera de les quals és també una traducció parcial (amb les seves notes) del *Manuel de philosophie expérimental*²²⁴ d’Amice.

L’última secció del llibre és també un resum del llibre “Histoire comparée des systèmes de philosophie”²²⁵, de De Gerando

Tot i això, és curiós el seu rebuig de l’eclecticisme francès, a favor de l’empirisme anglès i l’ideologisme de Destut de Tracy.

En el mateix context, al 1832, Monlau traduïa al castellà, el llibre de Cabanis “Del grado de certeza en medicina”²²⁶.

B)Manuel Milà i Fontanals (Vilafranca del Penedès 1818-1884). Filòleg, advocat i filòsof. Gran impulsor de la Renaixença, està considerat l’iniciador de l’estètica a casa nostra, amb la convicció que l’estètica era justament filosofia, tal i com continuarà defensant Mirabent. Al 1839, viatjà a París a formar-se, i al 1847 obté la càtedra de Literatura General i Espanyola. Col·laborarà en diversos diaris de l’època, i el seu pensament s’ha de considerar com a romàntic i historicista.²²⁷

Milà és el primer en utilitzar assíduament el terme “estètica”, seguint una tendència platònica i revaloritzant el sentiment, amb alguns matisos de diversos autors alemanys. Al 1848, publica el *Manual de Estètica*, una adaptació de les lliçons sobre la bellesa que havia fet V.Cousin a França amb el nom de *Du vrai, du beau et du bien*²²⁸, on hi afegí alguna nota del *Cours d’Esthétique*²²⁹, de Jouffroy.

C)Xavier Llorens i Barba.(Vilafranca del Penedès 1820-Barcelona 1872). Filòsof, catedràtic de filosofia i història. Permeable a les idees de la Renaixença, al preàmbul de “filosofia del sentit comú”, afirma l’existència d’un “esperit nacional” dels

²²³EIXALÀ, Martí d’. *Manual de la historia de la filosofía*. Imprenta del Constitucional. Barcelona 1842.

²²⁴AMICE, Jean-François. *Manuel de philosophie expérimental*. Roret Libraire. París 1829.

²²⁵DE GERANDO, Joseph-Marie. *Histoire comparée des systèmes de philosophie*. Libraire Philosophique de Ladrance. París 1833.

²²⁶MONLAU, Pedro Felipe. *Del grado de certeza en medicina*. Imprenta de A.Bergnes i Cia. Barcelona 1832.

²²⁷BILBENY, Norbert. *Filosofia Contemporània a Catalunya*. Ed.EDHASA. Barcelona 1985. Pàgina 204.

²²⁸COUSIN, Victor. *Du vrai, du beau et du bien*, Didier Editeur. París 1836.

²²⁹JOUFFROY, Théodore. *Cours d’Esthétique*. Libraire L.Hachette París 1843.

individus, marcat per unes condicions històriques determinades, en una mena de barreja entre romanticisme, empirisme, historicisme... Rebutjà directament el cartesianisme, el sensualisme francès i l'idealisme alemany, i a diferència de Martí, s'interessà més per Leibniz i Kant, que no pas pels ideòlegs francesos. Fou influenciat per Reid i especialment Hamilton.

La filosofia de Llorens és una filosofia de la consciència (la filosofia, abans de conèixer les coses, ha de conèixer l'esperit que coneix), en plena tasca introspectiva. No parteix doncs, de la consciència cartesiana, sinó que els seus referents seran: Locke (que entén la consciència com coneixement immediat i natural, basat en els sentits i constitutiu de les ciències), i Leibniz (coneixement racional basat en la facultat d'establir principis categòrics).

La "doctrina del sentit comú", sembla que Llorens l'ha traduït directament del terme "common sense" de Hamilton.

Mestre de Milà i Fontanals, Marcelino Menéndez y Pelayo, Francisco Giner de los Ríos, Josep de Letamendi, i Torras i Bages entre altres.

Segons Jordi Berrio: "Una vegada desapareguda la figura del gran Llorens i Barba, els seus seguidors immediats no tingueren ni de lluny, la seva alçada."²³⁰

Mirabent no estalvia paraules d'elogi cap a Llorens i Barba:

"El nostre estimat Francesc Xavier Llorens -...- ha dit admirablement que no hi ha demostració més clara de l'espiritualitat de l'ànima que l'existència del sentiment o vida afectiva superior."²³¹

D)Jaume Serra Hunter (Manresa 1878-Cuernavaca, Mèxic 1943). Filòsof i polític. Com a filòsof, es considera un successor crític de Llorens. Gran divulgador, la seva tasca fou un estímul enorme per a l'estudi de la filosofia del sentit comú, que havien anticipat Llorens i Martí. Prova d'això fou la quantitat de deixebles que posteriorment sorgiran de les seves classes: Carreras Artau, Mirabent, Xirau, Font i Puig, Gomà, Nicol...

²³⁰BERRIO, Jordi. *El pensament filosòfic català*. Editorial Bruguera. Barcelona 1966.Pàgina 71.

²³¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Bellesa...*Pàgina 149.

“Serra Hunter pensava que aquesta filosofia, d’origen escocès, era la que més s’adeia amb la constitució espiritual dels catalans.²³²”

Utilitzà una psicologia introspectiva, però edificat sobre una metafísica espiritualista, tal i com també provaren de fer els catedràtics Tomàs Carreras Artau, i Cosme Parpal. Mirabent seguirà directament aquesta vocació espiritualista:

“Per aquesta anàlisi se’ns farà cada vegada més clara la relació íntima i indestriable entre l’home i la naturalesa, i com els conceptes ontològics –ens ho ha ensenyat Jaume Serra Hunter- se’ns desvetllaven en el si de la nostra activitat conscient i els transportem després a les especulacions dels pensament racional.”²³³

“Creiem, com Jaume Serra Hunter, que no és per intuïció ni per abstracció que en tenim el coneixement inicial, sinó que és per sentiment i experiència”²³⁴

“Jaume Serra Hunter diu que com més intensa és la vida de l’esperit, més intensa és també l’eficiència del sentiment. Res més exacte.”²³⁵

“...és Jaume Serra Hunter qui ha dit penetrantment: la intuïció per excel·lència és la que més s’atansa al concepte, fórmula precisa, expressiva de la síntesi mental que es realitza meravellosament en el grau de la consciència”²³⁶

“Convé, però, tenir present una observació que devem –com tantes d’altres- a Jaume Serra Hunter, segons el qual el concepte general que dona Kant del judici, només és aplicable al judici psicològic...”²³⁷

Hi ha més referències a Serra Hunter en el *De la Bellesa* de Mirabent, que no citarem però que mantenen la constant d’admiració cap al mestre, especialment pel que fa a la vessant espiritualista, i les interpretacions Kantianes del sentiment.

²³²SERRA, Xavier i Ignasi Roviró. *Jaume Serra Hunter*. Escrits sobre la història de la filosofia catalana. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Barcelona 2010. Pàgina 21.

²³³MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Bellesa...* Pàgina 72.

²³⁴Id. Pàgina 73.

²³⁵Id. Pàgina 141.

²³⁶Id. Pàgina 143.

²³⁷Id. Pàgina 164.

Algunes de les personalitats més representatives, que han format part de l'Escola de Barcelona són: Joaquim Llaró i Vidal, Antonio Llobet Vallosera, Jaume Balmes, Ramón Martí d'Eixalà, Francesc Xavier Llorens i Barba, Ramón Turró, Jaume Serra Hunter, Tomàs Carreras Artau, Joaquim Carreras Artau, Jaume Bofill, Josep Ferrater Mora, Joaquim Xirau i alguns hi afegeixen Eugeni d'Ors.

Cuscó i Clarasó, hi afegeix, de manera molt apropiada, en aquest llistat²³⁸: Josep de Letamendi, i Alexandre Sanvisens i Marfull.

Les il·lustracions de “La estètica anglesa del s.XVIII”: L'afinitat amb Shaftesbury, i la relació dels “platonistes de Cambridge” i la maçoneria.

Una especial atenció ens ha despertat les il·lustracions del primer llibre de Mirabent: *La estètica anglesa del segle XVIII* publicat l'any 1927, quan Mirabent ha entrat de ple en l'entorn cultural de l'escola de Barcelona, a partir de la figura de Jaume Serra Hunter.

Al llibre hi trobem una sèrie de dibuixos, escuts i símbols que Mirabent utilitza com a guarnits previs a cada autor, o com a culminació dels capítols. Aquests gravats, foren dibuixats per Simon Gribelin²³⁹, per encàrrec de Shaftesbury, que els utilitzà per decorar el seu llibre: *Characteristics of Men, Manners, Opinions, Times*²⁴⁰, i tenen un gran valor històric²⁴¹.

El fet que Mirabent decideixi il·lustrar el seu llibre amb els mateixos dibuixos que Gribelin a fet per a Shaftesbury posa de manifest una certa identificació de l'autor català amb Shaftesbury, un dels autors més reconeguts dels anomenats “platonistes” de Cambridge.

²³⁸CUSCÓ i Clarasó, Joan. Francesc Xavier Llorens i Barba. Filosofia i consciència. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Barcelona 2010. Pàgina 21.

²³⁹GRIBELIN, Simon:(França 1661- Anglaterra 1733) Grabador d'origen francès, passà gran part de la seva vida a Anglaterra, on la seva obra tingué un gran ressò.

²⁴⁰SHAFTESBURY, Anthony Third Earl of. *Characteristicks of Men, Manners, Opinions, Times*. Reedició completa feta per Liberty Fund, Inc. Indianapolis. EUA 2001.

²⁴¹Poden trobar-se al Museu Britànic de Londres, dins la secció “d'estudi de les impressions i dibuixos”, o directament a la web: <http://www.britishmuseum.org>.

Els segles XVI i XVII són els segles de l'expansió del cartesianisme en el terreny filosòfic especialment, però també en la visió mecanicista del món que acompanyava molts dels nous descobriments científics del moment. Paral·lelament, al s.XVI es produeix a la Universitat de Cambridge un retorn als estudis de Plató.

Aquests platonistes, creuen que “la filosofia de pensadors com Hobbes, desconeix la possibilitat de certes classes d'experiència que per ells era real i important”²⁴², considerant la metodologia de Hobbes excessivament reduccionista.

Dit d'una altra manera, creien que hi havia molts tipus d'experiència, i que la única capaç de satisfer l'experiència total de l'home és la moral, espiritual i intel·lectual comprnent així les veritats de la fe cristiana, i intentant conciliar religió i ciència.

En aquest sentit, Henry More, al 1653, ja manté que “no sempre s'ha de considerar la Bíblia com un document històric literal, sinó estudiar-la segons diferents nivells interpretatius – simbòlics i mitològics”²⁴³.

En la seva vessant Platònica, creien que el món natural era el símbol del món real que s'hi amaga darrera (el món de Déu), i podem a través d'analogies establir enllaços entre l'experiència finita i quelcom de la naturalesa de Déu: “no és només l'home que crea a Déu a semblança seva, sinó Déu que crea l'home a imatge d'Ell”²⁴⁴.

Així, desmentien el mecanicisme cartesià, ja que els objectes físics no eren per ells la realitat última de les coses, sinó la manifestació de quelcom que hi ha més enllà.

Un dels clars exponents del mecanicisme fou Hobbes, pel qual la ment humana, igual que la creació, era una simple màquina, de la que no se'n pot esperar cap creació. La raó és només la serventa dels desigs, però no és la facultat que formula els judicis de valor. Amb aquesta visió, la moral es converteix en simple conveniència, s'enfonsava la versió espiritual de l'univers i es destruïen els estímuls de l'art.

²⁴²BRETT, R.L. *La filosofía de Shaftesbury y la estética literaria del siglo XVIII*. Facultad de Filosofía y Humanidades. Universidad Nacional de Córdoba. (Argentina) 1959. Pàgina 16.

²⁴³Id. Pàgina 17.

²⁴⁴Id. Pàgina 18.

Shaftesbury se n'adonà que calia defensar una visió espiritual, calia contrarestar el mecanicisme ja que aquest no només s'oposava a la religió, sinó que ho feia també contra les aspiracions artístiques o espirituals.

A)Coincidència política. Shaftesbury i el liberalisme.

Creu que la sanció de la opinió pública, o els càstigs futurs, o la por a l'autoritat no són incentius a la bondat de les persones, sinó que cal apel·lar a la consciència i a l'amor de Déu: amb això n'hi ha prou per estar en harmonia amb un mateix, amb els homes i amb l'univers:

“If (as in the first Case) there be a Belief or Conception of DEITY, who is consider'd only as powerful aver his Creature, and inforcing Obedience to his absolute Will particular Rewards and Punishments; and if on this account, thro Hope merly or Rewards, od Fear of Punsihment, the Creature be incited to do the Good he hates, or restrain'd from doing the Ill to which he is not otherwise in the least degree averse; there is in the Case (as has been already shewn) on Virtue or Goodness whatsoever”²⁴⁵.

B)Coincidència filosòfica:

L'obra de Shaftesbury està fortament influenciada per la empremta grega i renaixentista, cosa que sintonitza amb el procés formatiu de Mirabent, especialment en els seus inicis com a escriptor de novel·les, en les quals Grècia era sempre el referent.

A més, Shaftesbury desenvolupa una ètica basada en el sentiment, com una vivència interior que fa tendir l'individu cap a propi bé, i al de l'espècie cosa que apreciem en Mirabent des dels protagonistes de les seves novel·les inicials fins als seus darrers escrits filosòfics.

El mètode utilitzat per Shaftesbury conegut com a empirisme psicològic, o psicologisme empíric és en gran part el mètode utilitzat per Mirabent, ja que parteix de l'estudi o

²⁴⁵SHAFTESBURY, Anthony Third Earl of. *Investigación sobre la virtud y el mérito*. Traduit per Agustín Andreu. Edita CSIC. Madrid 1997. Pàgina 36.

examen d'un mateix, com unitat, i posteriorment la relació amb la societat, seguint el que Shaftesbury anomena "principi d'harmonia o d'equilibri".

D'aquest criteri d'harmonia o equilibri, Shaftesbury en dedueix la virtut de la benevolència, com un element indispensable per la moralitat, establint un paral·lelisme entre criteris morals i criteris estètics²⁴⁶:

De la mateixa manera que hi ha una facultat que aprehèn la bellesa (àmbit de l'art), també hi ha una facultat que determina el valor de les accions (àmbit ètic) de manera natural.²⁴⁷ Aquesta facultat, que és bàsicament emocional, va racionalitzant-se per l'educació i l'ús, i permet anar-nos convertint en una mena de "filòsofs-gentleman" com plauria a Mirabent:

"La teoria shaftesburiana dei modelli ebbe tale risonanza da divenire, oltre che un diffuso principio estetico, un modulo pedagogico generale cui informare ad esempio l'educazione del perfetto gentleman."²⁴⁸

Shaftesbury proposava també una mena de teologia natural (religió natural) basada en la creença en un Déu que té com a característica principal la benevolència universal, en el desenvolupament moral de l'univers i un futur on es corregeixin les imperfeccions i desigualtats de la vida present.²⁴⁹

²⁴⁶GILL, Michael B. *The British Moralists on human nature and the birth of secular ethics*. Cambridge University Press. New York EUA. 2006. Pàgina 118: "According to the first account reason to be virtuous, humans will be happiest if they live virtuously because virtue is the end or telos which they were designed. Now virtue, according to Shaftesbury, consists of impartial benevolence toward the human species as a whole."

²⁴⁷SHAFTESBURY, Anthony Third Earl of. *Investigación sobre la virtud y el mérito*. Traduït per Agustín Andreu. Edita CSIC. Madrid 1997. Pàgina XCI: "El mérito y la virtud tienen así *medidas eternas*, es decir, naturales. No se puede esperar moralidad alguna del hombre si se desatiende esa estructura y ese modo de ser verdadero y hondo natural. Hay un *verdadero sentido moral* inmanente".

²⁴⁸GATTI, Andrea. *Il gentile Platone d'Europa*. Campanotto editore. Udine 2000. Pàgina 33.

²⁴⁹SHAFTESBURY, Anthony Third Earl of. *Investigación sobre la virtud y el mérito*. Traduït per Agustín Andreu. Edita CSIC. Madrid 1997. Pàgina LXXI: "...En la experiencia de la realidad mínima puede advertirse el hilo estético que conduce, paso a paso, experiencia tras experiencia, a la más elevada belleza y verdad moral. En la intuición mínima resuena la fuerza de la armonía viviente del Universo... La presencia divina hace que el mundo tenga un dentro, que el individuo sea un dentro..."

Tingué molta influència en filòsofs i escriptors contraris a les teories de Hobbes, degut al seu optimisme²⁵⁰, especialment en Hutcheson, Hume, A.Smith, Voltaire, Diderot, Herder, Goethe...

C)La simbologia, art, Maçoneria i “el judici d'Hèrcules”:

Les il·lustracions que acompanyen el llibre de Shaftesbury pretenen mostrar d'una altre manera allò que es mostra en el terreny especulatiu: la importància de la bellesa, i la bellesa en l'art, que tenen en la vida de l'individu, i la imprescindible recerca estètica, dins d'un estudi general de l'home, enllaçant pintura (o l'art en general) i la filosofia en el progrés moral de la persona.

El “Judici d'Hèrcules”, és un estudi sobre com les idees filosòfiques poden expressar-se a través de l'art, i dóna una sèrie d'instruccions a un pintor napolità (Paolo de Mattheis), per fer un quadre sobre l'incident dels *Memorabilia* de Xenofont, on Hèrcules ha d'escollir entre les dues deesses, la Virtut i el Plaer, invocant a la manera com la pintura pot expressar un pensament.

En preparar escrupolosament per la premsa la segona edició de les “Característiques”, Shaftesbury va dissenyar certs escuts que van ser dibuixats per un jove artista anomenat French, que es trobava per casualitat a Nàpols. Els envià a Anglaterra amb les seves instruccions, al més famós dels gravadors contemporanis, Simon

The judgement of Hercules. Dins del llibre: Shaftesbury, Anthony Third Earl of. *Characteristicks of Men, Manners, Opinions, Times*. Reedicció completa feta per Liberty Fund, Inc. Pàgina 213.

²⁵⁰SHAFTESBURY, Anthony Third Earl of. *Cartas sobre el entusiasmo*. Traduït per Agustín Andreu. Editorial Crítica. Barcelona 1997.

Gribelin, que en va fer les plaques per la nova edició. Igual que la representació de l'elecció d'Hèrcules, els emblemes aspiraven a comunicar les seves doctrines de forma pictòrica. La possibilitat de fer-ho portava força de cap a Shaftesbury des de feia temps, i va afectar profundament la seva teoria estètica.²⁵¹

Cal mencionar la condició maçònica de Shaftesbury, ja que per la maçoneria, l'art pren un matís peculiar al considerar-se un element simbòlic, una eina de perfeccionament:

“...el arte entendido como portador de toda una filosofía o de una cosmogonía determinada, para el cual el artista será no sólo el obrero que batirá el *espacio sagrado* o un *orden del caos*, sino que operará dentro de su persona, dentro del microcosmos. Todas las herramientas maçónicas están elegidas con ese fin, todos sus símbolos prosiguen el mismo objetivo...”²⁵²

Si hem parlat de la condició Maçònica de Shaftesbury, hem de mencionar altres maçons il·lustres que ben segur van influenciar-lo:

Principalment John Locke, que fou el seu mestre des de ben jove, però també Hobbes, Spinoza, Burke, Hogarth, Diderot, Cabanis, Condillac, De Tracy, Pestalozzi, Goethe, Kant i el mateix Victor Basch,... tots ells de considerable influència també en Mirabent.

De fet, molts dels amics de joventut de Mirabent eren maçons, i ell mateix havia assumit part d'aquests ideals liberals, republicans i laics que en aquell moment acostumava a defensar la maçoneria: La separació de la filosofia amb la teologia, una educació laica, llibertat de pensament, associació i premsa, l'abolició de l'esclavitud, la prohibició d'explotació econòmica per part del clergat o la monarquia al poble, la defensa de règims republicans i democràtics,...

Dels principals Maçons de l'Estat espanyol coneguts o molt citats per Mirabent, en destaquem²⁵³:

-Hermenegildo Giner de los Ríos (a qui dedica el seu llibre “Alondra”)

²⁵¹Brett, R.L. La filosofía de Shaftesbury y la estética literaria del siglo XVIII. Facultad de Filosofía y Humanidades. Universidad Nacional de Córdoba.(Argentina) 1959. Pàgina 53.

²⁵²MATEO Tesija, Pablo. Arte y Masonería. Editorial Kier. Buenos Aires 2007. Pàgina 89.

²⁵³Els següents noms, consten a la web de la Masoneria del país Basc: <http://www.masoneriavasca.info/content/view/97424/Celebres-Masones-Espanoles.html>

- Jaume Serra Hunter (a qui dedica la seva obra principal: “De la Bellesa”)
- José Ortega y Gasset (al 1913 formava part del partit Reformista)
- Vicente Blasco Ibañez (Novel·lista, polític republicà i editor del diari “El Pueblo” de València, on Mirabent havia col·laborat)
- Nicolás Salmerón (a qui Mirabent anomena “Maestro Salmerón” en diversos articles periodístics, cosa que demostra conèixer la condició de Salmerón, de Gran Mestre de la Lògia d'Orient Espanyola)
- Francesc Pi i Maragall (el seu referent polític de joventut).
- Rubén Darío (que tant el marca en els seus inicis literaris).
- Francisco Giner de los Ríos (fundador de la “Institución Libre de enseñanza”).
- Gabriel Alomar (amb qui afirma haver tingut ocasió de dialogar).
- Fernando de los Ríos.
- José Martínez Ruiz (Azorín).
- Alejandro Lerroux (un dels seus referents polítics en els primers anys de joventut).

Únicament hem citat els noms que ens interessaven en relació amb Mirabent, i ometem molts altres maçons il·lustres, com ara Francesc Macià, Lluís Companys, Manuel Azaña, Blas Infante, Francesc Ferrer i Guàrdia, José de Espronceda, Francesc Layret, Antonio Machado...

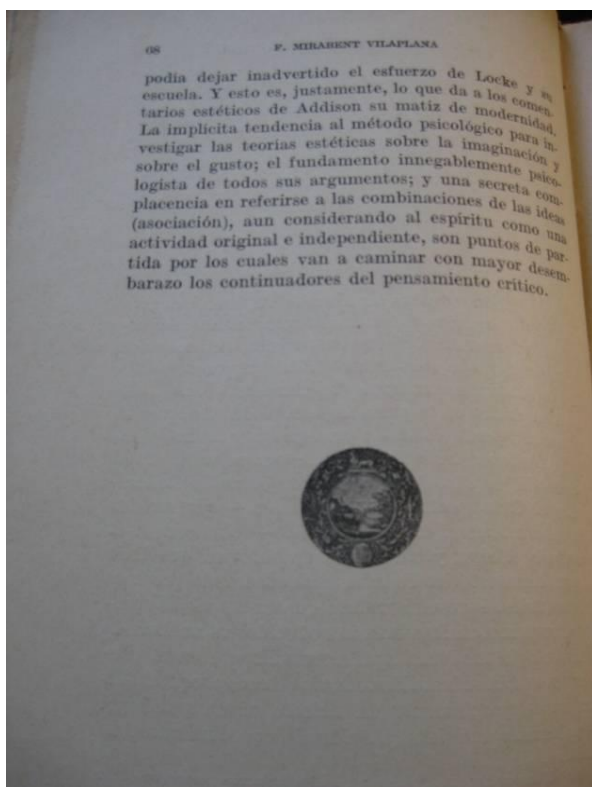
En aquest treball no farem un estudi sobre el significat d'aquestes imatges en cada autor, simplement volem deixar constància de la relació.

Detall de la post-portada del llibre: *Characteristicks of Men, Manners, Opinions, Times*, de Shaftesbury.

A tall d'exemple, mostren una de les imatges repetida en diverses ocasions²⁵⁴:

La esfínx egípcia fa referència a l'origen egípcia de la tradició Hermètica²⁵⁵, i a la dreta i esquerra hi ha unes regnes, que simbolitzen les passions, i les falses idees de bé i de mal, que l'home ha de jutjar i aprendre a dominar. Entre aquest caos, representat pel cap de la Gorgona a la part inferior, i l'esfínx a la part superior, hi trobem el saber i la pau social (imatge central d'un poble amb barques) on el sol aporta llum (coneixement) i escalfor (amor) que ens omple un atuell²⁵⁶. Escrit al voltant del sol, hi ha la inscripció: *panta hypolepsis* (Tot és opinió), la màxima s'atribueix a Epictet i posteriorment a Marc Aureli.

Detall final de diversos capítols del llibre de Mirabent: *La estètica Inglesa del s.XVIII* En aquest cas, pertany a la pàgina 68.

²⁵⁴La resta pot veure's al material annex. Pàgina 369.

²⁵⁵Hermes o Mercuri pels romans era el missatger dels Déus i per tant el que en custodiava l'accés als seus misteris i permetia la iniciació en els seus coneixements.

²⁵⁶L'atuell representat, té una clara influència bíblica: Siràcida 27,5. "Com el forn posa a prova els atuells del terrisser, la prova de l'home és quan delibera."

Les relacions epistolars. El cas de Bayer.

Tenim constància d'un total de 430 cartes amb col·legues de l'àmbit intel·lectual, de les quals n'hem destacat els autors francesos, incloent una petita ressenya i la corresponent imatge a l'annex.

L'autor amb el qual Mirabent manté una major relació epistolar és amb Raymond Bayer, del qual n'hem arribat a treballar 88 cartes directes, a les que s'hi haurien de sumar 12 cartes més enviades per la Sra. Martine Delorme, en nom de Bayer, degut a diverses indisposicions de filòsof francès²⁵⁷. En total ens trobem per tant amb un centenar de cartes, constituint per tant una relació pràcticament ininterrompuda, a la que cal afegir-hi les diverses trobades a Suïssa i París, on Mirabent procurava acudir gairebé cada any.

A més, hem de tenir present la possibilitat que algunes cartes s'hagin extraviat, per molts motius, i no estiguin incloses a la correspondència del Llegat del Dr. Mirabent de la Universitat de Barcelona.

Al marge del centenar de cartes que s'envia amb Bayer, en destaquen les 43 amb Camon Aznar, 36 amb Muniain, 24 amb el pare Batllori, i 15 amb Charles Lalo.

Hi ha un detall molt remarcable per la nostra investigació: el fet que els francesos són els únics filòsofs amb els quals Mirabent en manté relació des dels seus inicis a la Universitat: Victor Basch al 1927 i 1929, el mateix Charles Lalo al 1927, i posteriorment Bayer des de l'any 1936, fins al final de la seva vida.

En canvi, els estetes espanyols amb els quals Mirabent es relaciona són molt posteriors: Les cartes amb Muniain comencen l'any 1944, i amb Camon Aznar l'any 1945 cosa que ens fa descartar la seva influència en els anys de formació i plenitud intel·lectual de finals dels anys 1930, quan Mirabent ja ha publicat *De la bellesa*, l'any 1936.

²⁵⁷A l'estudi detallat de les cartes posterior, únicament n'apareixen 82, perquè cada carta correspon a una imatge dels documents annexos, i algunes de les imatges disposen de més d'una carta.

Un cas particular és el de la seva relació amb Miquel Batllori. Malgrat tinguem catalogades fins a 24 cartes, els inics de les cartes que hem trobat es remunten al 1937, descartant així també, la seva influència en el *De la Bellesa*, però especialment destaca per una relació que sembla més d'amistat i comprensió que no pas la estrictament intel·lectual, que trobem en alguns dels intel·lectuals tractats.

LLM(CP). Targeta postal original enviada pel P.Miquel Batllori a Francesc Mirabent.

Com que la relació de Mirabent amb Lalo i Basch serà posteriorment explicada i comparada temàticament, ens hem limitat a treballar de manera resumida les cartes més rellevants entre Raymond Bayer i Francesc Mirabent:

-Carta 1: Demana a Mirabent que donada la seva avinentesa amb Ortega, li comunicui en nom seu la possibilitat de crear a Madrid un comitè espanyol pel futur congrés de París, que podria encapçalar. Paral·lelament, Mirabent s'encarrega de la creació d'un comitè català al futur congrés.

Els membres proposats pel comitè català són: Josep Puig i Cadafalch, Junoy, Folch i Torres, Elíes, Serra Hunter i el mateix Mirabent²⁵⁸.

-Carta 2: 16 de Juny del 1936: Li agraeix d'entrada la seva col·laboració i li comunica que han escollit els Srs. Ortega i Gasset i Gil de Fagoaga com a corresponsals a Madrid. L'esperona perquè constitueixi una "junta nacional com a mínim catalana", de cara al proper congrés de París.²⁵⁹

²⁵⁸LLM (CP) Bayer 1.

²⁵⁹LLM (CP) Bayer 2.

-Carta 3: Resposta de Mirabent a Bayer, el mateix 16 de juny.

Parla d'Ortega i Gasset, i de Gil de Fagoaga. Diu que espera que el seu mestre i amic, accepti la invitació. En el cas que Fagoaga accepti, representa uns matisos diferents als d'Ortega i els seus joves universitaris (José Caos, Xavier Zubiri) i hi inclou el nom de Fernando Vela.

“Vous saurez sans doute que toute le notre vie culturelle et surtout artistique et littéraire catalane, est depuis toujours tournée de face à la France. Donc il est certain que c'est de le Catalogne que vous aurez le plus d'assistant su à votre Congrès...”

Finalment en la creació del comitè català, independent del de Madrid, on hi inclou personatges capdavanters del món cultural català del moment;

-Feliu Elies.

-Josep Maria Junoy

-Josep Maria Folch i Torres

-Josep Puig i Cadafalch

Li senyala que Serra Hunter és el padrí de tota aquesta generació de filòsofs catalans...²⁶⁰

-Carta 4: 5/7/1936. Expressa la seva gratitud per la creació del comitè català al congrés de París, i per les personalitats que en formen part. Es citen per si és possible veure's²⁶¹.

-Carta 5: Es comunica a Mirabent que en el proper Congrés de París, passarà a ser membre del Comitè Organitzador dels Congressos d'Estètica, conjuntament amb Victor Basch, Charles Lalo i Raymond Bayer²⁶².

²⁶⁰LLM (CP) Bayer 3.

²⁶¹LLM (CP) Bayer 4.

²⁶²LLM (CP) Bayer 5.

-Carta 6: De F.Mirabent a Raymond Bayer (Barcelona, 1/06/1938). Recorda com s'han conegut, al Congrés de Filosofia de Praga, sense haver estat presentats, l'interès per l'Estètica ha estat el vincle que els ha unit... Li han demanat adreces de filòsofs i crítics d'art. Parla amb molta admiració i afecte d'Ortega i Gasset i el seu grup. També anomena a Fernando Vela, crític molt distingit. De Catalunya, primer en fa una breu síntesi sociopolítica. Després senyala uns quans noms molt rellevants i fa un breu retrat: M.Feliu Elies, J.M.Junoy, Puig i Cadafalch, Pere Font i, sobre tot, Jaume Serra Hunter....²⁶³

-Carta 7: (Caen, sense data) Li dóna notícies de la família i les dificultats del moment, li desitja un bon 1940.

Des de la seva condició de “mobilitzable”, Bayer intenta acomodar-se a la seva situació. Treballa a la Universitat de Caen i els seus familiars estan bé. Li desitja un bon any 1940 i dóna notícies de dos companys de La Sorbona (possiblement Charles Lalo i Victor Basch). Li fa l'encàrrec de buscar un col·laborador bibliogràfic que pogués recollir en fitxes, per semestres, les obres, articles, cartes... de filosofia apareguts a Espanya. Són per un projecte de Bibliografia nascut al 1938, amb 48 membres. Xirau ja ha aconseguit dos o tres col·laboradors. Li envia un exemplar de mostra de la bibliografia semestral...²⁶⁴

-Carta 8: (París, 21/03/39). Vivències personals de la seva família i manifestació del desig de retrobar-se ben aviat a París.²⁶⁵

-Carta 9: (15/07/40). Bayer li demana a Mirabent si podria organitzar un parell de conferències a la Universitat de Barcelona, així es podrien veure... Parla de les

²⁶³LLM (CP) Bayer 6.

²⁶⁴LLM (CP) Bayer 7.

²⁶⁵LLM (CP) Bayer 8.

dificultats del moment històric que dificultant l'activitat intel·lectual en general. Li envia un altre adreça més segura per rebre les cartes.²⁶⁶

-Carta 10: (Barcelona, 20/11/1943). De Mirabent a Bayer: Sense notícies de Bayer, Mirabent li demana que li envii les publicacions de filosofia. Dóna records per els professors Lalo i Bréhier.²⁶⁷

-Carta 11 (París, 26/12/1943). Traslladat a París, on treballa provisionalment a La Sorbona, li envia una nova direcció i explica l'escassetat d'aliments... La vida intel·lectual continua malgrat tot i publiquen, a la *Revue Philosophique* i a la *Revue Metaphisique et Moral*, dos facsímils dedicats a Bergson. El primer de Bayer i el segon de Charles Lalo.²⁶⁸

-Carta 12: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 19/04/44). Contesta a diverses cartes de Bayer i li agraeix les publicacions rebudes, (el volum sobre Bergson...). Ha demanat a Madrid que enviïn la *Revista de Ideas Estéticas* a París, malgrat les dificultats de comunicació. Li explica que les seves col·laboracions les trobarà a la secció NOTA amb les inicials F.M. També envia a la família paquets amb aliments per mitigar les dificultats...²⁶⁹

-Carta 13: (4/03/1944). L'avis del enviament de l'exemplar sobre Bergson i la *Revue Plilososophique* corresponent i li agraeix l'ajuda (paquets d'aliments) que van rebent.²⁷⁰

²⁶⁶LLM (CP) Bayer 9.

²⁶⁷LLM (CP) Bayer 10.

²⁶⁸LLM (CP) Bayer 11.

²⁶⁹LLM (CP) Bayer 12.

²⁷⁰LLM (CP) Bayer 13.

-Carta 14: (París, 15/03/1944). Li explica que ha demanat que li enviïn l'exemplar de la *Revue Philosophique* dedicat a Bergson i l'exemplar especial de la *Revue Métaphisique et Morale*, a través del Consulat d'Espanya a París, com també el seu article *Esthetique de Bergson*. Rectifica la seva adreça a París: 51, Av. Jean Chiappe XVIe. Possiblement causa de la pèrdua d'un paquet d'aliments que encara no han rebut.²⁷¹

-Carta 15: De Mirabent a Bayer.(Barcelona, 24/02/44) Demana a l'amic l'enviament dirigit a la Universitat de Barcelona de la *Revue Philosophique* dedicat a Bergson i l'exemplar especial de la *Revue Métaphisique et Morale*, com també el seu article sobre Bergson. Mentre imparteix el curs d'Història de la Filosofia Moderna, col·labora a la *Revista de Ideas Estéticas*, publicada a Madrid a càrrec del *Consejo Superior de Investigaciones Científicas*.²⁷²

Aprofita per advertir-lo de l'enviament d'un paquet per la família.

-Carta 16: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 18/06/1945). Es mostra preocupat per la falta de notícies de l'amic, Bayer i la seva família.²⁷³

-Carta 17: (15/07/ 1945) Bayer manifesta les dificultats de tot tipus, inclòs per rebre la correspondència, que estan vivint a França. Li agraeix els dos últims paquets rebuts per a la família. Dóna notícies dels amics comuns, i d'ell mateix, professor suplent a La Sorbona. Confia en la propera alliberació.²⁷⁴

-Carta 18: De Mirabent a Bayer. (Octubre de 1945) Malgrat la primera part no pot entendre's per manca de claredat, la segona part parla del desig de tornar aviat a París amb la seva dona i retrobar els vells amics. Espera viatjar la propera primavera i

²⁷¹LLM (CP) Bayer 14.

²⁷²LLM (CP) Bayer 15.

²⁷³LLM (CP) Bayer 16.

²⁷⁴LLM (CP) Bayer 17.

reprendre els treballs filosòfics que van quedar estroncats en no poder celebrar-ne el III Congrés d'Estètica de Budapest a l'any 1940... Li demana tota la informació oficial que pugui per tal de facilitar el viatge.²⁷⁵

A la *Revista de Ideas Estéticas*, de Madrid, a la secció "Notas", ha publicat un article sobre les publicacions rebudes l'any anterior des de París.

-Carta 19: (París, 15/07/1945). Explica que segurament s'ha perdut una carta del Maig últim, però que tot va bé a casa seva. Un cop més agraeix l'ajuda material (paquets d'aliments que va rebent per la seva família, de part dels Mirabent). Continua treballant de professor suplent a La Sorbona, esperant que arribi aviat la alliberament del país.²⁷⁶

-Carta 20: Fa referència a la carta de Mirabent de 27 de desembre. Comenta les notícies que li han arribat a través de Saumell, (alumne de Mirabent a Barcelona, desplaçat a París), i l'assistència a un homenatge a Pestalozzi, a Suïssa, on hi va anar representant la Universitat de la Sorbona.

Encara no ha rebut la *Revista de las Ideas Estéticas* i parla de preparar el III Congrés d'Idees Estètiques.²⁷⁷

-Carta 21: De Mirabent a Bayer. (21/02/1946) Mirabent parla de l'alumne, M.Saumell, que ha posat en contacte amb Bayer durant la seva estança a París.

Explica que a la *Revista de Ideas Estéticas*, publicada pel *Consejo Superior de Investigaciones Científicas*, pot trobar altres articles seus. També fa gestions per la publicació a Espanya de la *Revue d'Esthétique*. Parla de la conveniència de rebre la invitació oficial per poder viatjar a París...²⁷⁸

²⁷⁵LLM (CP) Bayer 18.

²⁷⁶LLM (CP) Bayer 19.

²⁷⁷LLM (CP) Bayer 20.

²⁷⁸LLM (CP) Bayer 21.

-Carta 22: De Mirabent a Bayer (19/09/1946). Explica la malaltia i la mort de la seva dona a la família Bayer):

“Després de quatre mesos de dolorosa malaltia, la senyora Mirabent ha mort de càncer intestinal a pesar de tots els intents per guarir-la. Ell acaba de tornar d'una estada al camp de tres mesos però tot i que intenta continuar amb la seva vida, reconeix que *...me vous comprenez que pour moi c'est la fin de tout...*”²⁷⁹

-Carta 23: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 14/07/1947). Justifica el seu llarg silenci, des del 5 de gener, per no poder superar la mort de la seva dona, un any després, que li condiciona la vida en no trobar l'equilibri necessari per continuar el seu treball...

Espera poder escriure diversos articles (per *The Journal of Aesthetics & Art Criticism*, de Clevedland; per la Societat francesa d'Estètica..)

També li comunica la mort de Joaquín Xirau a Mèxic, d'accident de cotxe.²⁸⁰

-Carta 24: (Associació de *Recherche Filmologique*). Sense data de capçalera. Després d'explicar-li el nou projecte i un dels seus objectius: si el cinema pot ser objecte d'una investigació metòdica, demanen si podria contribuir amb articles que es publicarien a la *Revue internationale de Filmologie*, en preparació encara. Al juny es preveu un congrés al que queda convidat.²⁸¹

-Carta 25: (París, 12/04/1947) Del 8 al 14 de juny, l'*Institut International de Filmologie* ha previst una trobada a Lund (Suècia) i aprofita per convidar-lo. També li dóna la seva nova adreça familiar a París (51, Av. Georges Mendel, París).²⁸²

²⁷⁹LLM (CP) Bayer 22.

²⁸⁰LLM (CP) Bayer 23.

²⁸¹LLM (CP) Bayer 24.

²⁸²LLM (CP) Bayer 25.

-Carta 26: (París, 15/02/1948) Agraïments per l'article dedicat a la *Revue d'Esthétique*. Recordatori del congrés de Amsterdam a l'estiu. Invitació per viatjar a París en primavera... Possible Congrés a Budapest. Posen de manifest uns records entranyables del la Sra. Mirabent de part de la seva família. Li ofereix casa seva per allotjar-se a l'estiu.²⁸³

-Carta 27: (París, 18/02/1948) Bayer li comunica que no hi haurà reunió a l'estiu del la societat d'Estètica, tot i que desitjaria que fes una parada de tornada de Amsterdam per retrobar-se... Costa d'arribar la *Revista de Ideas Estéticas* i també voldria tenir algun exemplar per ell personalment, al marge del rebuts pel Centre de Documentació (*Recherche Scientifique Francaise*)... Intercanvi de noves adreces per diferents motius. Es fa ressò de que l'amic encara no ha rebut la còpia de l'article *Méthode en Esthétique*...²⁸⁴

-Carta 28: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 3/03/1948). Una part de la carta està dedicada a posar-se al dia sobre si podrà assistir al congrés d'Amsterdam i al congrés d'Estètica a mitjans d'agost, per la qual cosa espera no tenir problemes burocràtics...

La segona part és molt més intimista, els records afloren: Mirabent recorda l'estada a París, durant els anys 1936-37, amb la seva dona i culpa el sofriment passat de la malaltia posterior que se la va endur. La família Bayer, amb els seus fills molt petits van ser un gran consol en aquells moments i es lamenta que ells mateixos no en tinguessin...²⁸⁵

-Carta 29: (París, 11/03/1948) Li anuncia que finalment el Congrés de Amsterdam tindrà lloc entre els dies 11 i 18 d'agost, a efectes de la tramitació de permisos. Confia

²⁸³LLM (CP) Bayer 26.

²⁸⁴LLM (CP) Bayer 27.

²⁸⁵LLM (CP) Bayer 28.

que es podran reunir a París, també a Amsterdam i, tal vegada, a Budapest. Agraeix la proposta de Mirabent per tal de que Bayer pronunciï unes conferències a la Universitat de Barcelona. Han rebut l'article enviat per Mirabent per publicar a la *Revue d'Esthétique*

La resta és de caràcter més íntim, afectat per la tristor de Mirabent i la nostàlgia i els records dels fills de Bayer.²⁸⁶

-Carta 30: De Mirabent a Bayer (Barcelona, ?/04/1948) Explica que el prof. Th. Munro ha fet publicar a "*The Journal of Aesth. & Art Criticism*" un article seu titulat "*A summary about the Aesthetics in Spain*". Felicita a Bayer per l'article que li acaba d'enviar. La feina és el seu refugi i relatiu consol.²⁸⁷

-Carta 31: (París, 8/05/1948) M. Lalo ha tramitat la invitació per la reunió preparatòria del Congrés d'estètica. I espera que serveixi a efectes legals, encara que no va legalitzar la firma... *L'Institut d'Art et d'Archeologie* encara no han rebut la Revista de Ideas Estéticas, probablement per un retard.

Ha rebut la invitació al "Congreso Internacional de Barcelona", del 3 al 10 d'octubre.²⁸⁸

-Carta 32: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 11/05/1948) Confirma que ha rebut les cartes de Bayer i de M. Lalo i espera que serveixin com a invitació a efectes de aconseguir el visat per sortir d'Espanya. Respecte al "Congreso" de Barcelona, organitzat per el C.S.I.C. per la commemoració de Suárez i de Balmes, no es mostra molt animat; desvincula la Universitat directament del tema i, de fet, ell mateix serà fora (al camp, diu...) durant la seva celebració.

²⁸⁶LLM (CP) Bayer 29.

²⁸⁷LLM (CP) Bayer 30.

²⁸⁸LLM (CP) Bayer 31.

No coneix al professor Fàbregas Pedrals ni als seus companys, i no pot aportar cap informació sobre ells. Li demana l'adreça d'ell per poder cercar alguna informació. De fet, li recomana que se'n encarregui un altre d'aquest servei.

Espera rebre el 1r número aparegut de la *Revue d'Esthétique*, com Lalo li ha promès.²⁸⁹

-Carta 33: (París, 18/05/1948) Ja que Mirabent no pot facilitar cap informe sobre el professor Fàbregas..., suggereix que segueixi la seva feina de lluny i la feina dels bibliògrafs. Vol presentar a Mirabent com a substitut del desaparegut Joaquim Xirau a l'Institut Internacional de Filosofia.²⁹⁰

També necessiten el nom d'un jove professor qualificat per ser el bibliògraf de l'Institut a l'Estat espanyol. Ha aparegut ja el primer exemplar de la *Revue d'Esthétique* i esperen la *Revista de la Ideas Estéticas*.

-Carta 34: (París, 8/06/1948) Li comunica que no podrà assistir al congrés de tardor de Barcelona. Agraïx que accepti anar a Amsterdam i ocupi la plaça de Xirau com a representant d'Espanya. També es congratula de que Mirabent indiqués al professor Sanvisens per la feina de documentalista... Notícies sobre l'intercanvi de revistes, sempre amb dificultats per retards.²⁹¹

-Carta 35: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 10/06/1948) Mirabent demana a Bayer amb urgència una sèrie de tràmits burocràtics que ha de complir, per regularitzar la invitació formal i poder viatjar, perquè el *Centro Oficial de la Moneda* exigeix garanties de que el cost econòmic anirà a càrrec de la pròpia organització del Congrés.

El cansament es fa evident davant la burocràcia:

“...les complications réglementaires excèdent l'imagination, la plus débordée, et naturellement toutes en préjudice des gens de bien...”²⁹²

²⁸⁹LLM (CP) Bayer 32.

²⁹⁰LLM (CP) Bayer 33.

²⁹¹LLM (CP) Bayer 34.

²⁹²LLM (CP) Bayer 35.

-Carta 36: (París, 10/06/1948) En vistes a la preparació de la sessió de constitució de la Federació de Filòsofs d'Amsterdam, Bayer li demana el nom dels delegats espanyols que formaran part de la futura Federació. Insisteix per tal de que el propi Mirabent es presenti també.²⁹³

-Carta 37: (París, 29/06/1948) Invitació formal al professor Mirabent a participar en les reunions com a membre del Comitè permanent, del *Conseil International des Congrès d'Esthétique*. Explica la dotació econòmica en concepte de dietes... Ratificat per diversos segells..., com per la confirmació del propi Bayer com professor de la Universitat de París. (Finalitat burocràtica, a fi de que Mirabent aconseguixi el permís per assistir a París.)²⁹⁴

-Carta 38: Institut Internacional de Philosophie. (París, 6/07/1948). En nom de Bayer, Delorme ha acabat de preparar la documentació oficial i burocràtica que li demanen a Mirabent per poder sortir de l'Estat espanyol²⁹⁵.

-Carta 39: (París, 15/09/1948) Ja com a membre del Comitè d'administració de l'*Institut International de Philosophie*, el felicita i li envia els estatuts i un qüestionari que hauria de respondre. Més endavant veurem de quin qüestionari es tracta.²⁹⁶

-Carta 40: (París 15/09/1948) Li demana un llistat de totes les societats, no només de filosofia, també de psicologia, filosofia del dret, pedagogia, sociologia, filosofia de les ciències...a l'Estat espanyol; amb el màxim de detalls i dirigida a la adreça particular de Bayer, tot i que és per la *Fédération International de Philosophie*.

(Escrit a mà, per la senyoreta Delorme, li demana unes ressenyes perdudes...)²⁹⁷

²⁹³LLM (CP) Bayer 36.

²⁹⁴LLM (CP) Bayer 37.

²⁹⁵LLM (CP) Bayer 38.

²⁹⁶LLM (CP) Bayer 39.

-Carta 41: (París, 19/09/1948) Molt contents, ell i la seva dona, del retrobament, dedica una línia a desitjar-li una ràpida millora de salut.

Pròxim a publicar-se l'article que Mirabent va enviar per a la *Revue d'Esthétique*, això sí, amb una correcció d'estil. No podrà venir a Barcelona pel cansament que arrossega... El felicita pel seu nomenament per al comitè administratiu del *Institut International de Philosophie*, a més de Zaragüeta, recomanat per Mirabent, com a representant de l'Estat espanyol al Comitè de la *Fédération de Philosophes*.

Li pregunta pel projecte acordat en que Mirabent havia de fer-los enviar, cada semestre, un resum de la bibliografia apareguda a Espanya, a través d'un alumne.²⁹⁸

-Carta 42: De Mirabent a Bayer (París, 27/09/1948) Acaba de tornar de Suïssa i, després d'agrair les paraules afectuoses de la Sta. Delorme, diu que ha reclamat el llistat de societats que li van demanar al C.S.I.C. per enviar-ho tant bon punt arribi.

Explica les dificultats personals que persisteixen, "fortes crisis de neurosis cardíques" que l'han debilitat força, confia en la calma i el treball per la seva recuperació. Bayer no assistirà al Congrés, però Mirabent confessa que no té gran confiança en aquest Congrés.

Més agraïments..., està en contacte amb Sanvisens que continua la seva feina.²⁹⁹

-Carta 43: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 2/10/1948) Segons Mirabent, per mediació de M.Zaragüeta, ja li ha estat enviat un llistat que inclou totes les societats acollides al *Consejo Superior de Investigaciones Científicas*.

Convindria afegir, al seu parer: 1) *Fundación Balmesiana*, (dirigida per F. Palmés, amb 25 anys d' existència... Allí se celebra el Congrés Suárez-Balmes). 2) *Pensamiento*,

²⁹⁷LLM (CP) Bayer 40.

²⁹⁸LLM (CP) Bayer 41.

²⁹⁹LLM (CP) Bayer 42.

(Rev. Filosòfica que reuneix els treballs més importants de les Universitats de la C. de Jesús. Directors: Palmés, Hellín, Iturrioz, tots ells S.I.). 3) *Fomento Social*, (Institució de Sociologia que publica una revista. Director J.Azpiazu)

Segons Zaragüeta, del Congrés Suárez-Balmes sortirà la *Sociedad Española de Filosofía*, a partir de l'Institut Luis Vives.³⁰⁰

-Carta 44: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 15/11/1948) Després de disculpar-se pel retard en la resposta a la circular de 15 de setembre per la seva estança al camp, i la feina que ha dedicat a la preparació del congrés Suárez-Balmes (el remet als comentaris que va fer a M.Beth), així com la mala salut...

Ha respost el qüestionari enviat i li comenta que ha redactat una nota per la *Revista de Ideas Estéticas*, de Madrid, per l'aparició de la *Revue d'Esthétique*. Es compromet a fer-li varis exemplars de la mateixa. Agraït per la nominació com a membre del Comitè de Administració de l'*Institut International de Philosophie*.³⁰¹

-Carta 45: (París, 19/12/1948) Li demana, a títol personal, que sigui una mena d'enllaç entre la publicació, patrocinada per la Federació Internacional de les Societats de Filosofia i per la UNESCO, i les biblioteques i bibliotecaris universitaris, de l'Estat.³⁰²

-Carta 46: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 7/01/1949) Ha sol·licitat la subscripció al *Ministerio de Educación* del Butlletí de l'*Institut International de Philosophie*. Però hi ha problemes a causa de la restricció de divises que poden sortir del país. A nivell personal, s'arreglarà a través d'amics que surtin... És una pena les dificultats que posen per a l'intercanvi cultural. El prof. Munro li ha comunicat la propera publicació al

³⁰⁰LLM (CP) Bayer 43.

³⁰¹LLM (CP) Bayer 44.

³⁰²LLM (CP) Bayer 45.

Journal of about contemporary & Art Criticism de seu article titulat “*An account about contemporary Aesthetics in Spain*”. Notícies del prof. Sanvisens i les fitxes.³⁰³

- Carta 47: (París, 7/02/1949) Breu carta de agraïment per les notícies de les fitxes de Sanvisens, els articles enviats. Proper a aparèixer l'article del propi Mirabent a la *Revue d'Esthétique*.³⁰⁴

-Carta 48: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 17/02/1949) Agraïments per la rebuda del seu article que suposa una mica d'ànim en la seva vida. Li envia unes mostres de les fitxes de Sanvisens per veure si són correctes. Demana orientacions al respecte.³⁰⁵

-Carta 49: (París, 23/02/1949) Precisions sobre les fitxes del professor Sanvisens, que estan molt bé d'altra banda. Li'n demana totes les de 1948, preferiblement del mes de maig. També li consulta si poden fer constar a Sanvisens com a col·laborador.³⁰⁶

-Carta 50: De Mirabent a Bayer. (11/03/1949) Aclariment sobre el seu lloc a la Universitat de Barcelona arran de haver estat mencionat a la *Revue d'Esthétique*, com a Professor d'Història de la Filosofia. Amb certa amargor, ho desmenteix i explica que només va impartir l'assignatura durant tres anys, interinament, i a l'actualitat es professor d'Estètica. Tot plegat ha causat malestar al complicat món universitari del qual se'n desvincula, segons ell, n'està al marge després de la guerra civil espanyola. Fins i tot ha pensat que pogués tenir repercussions aquest error... Al Prof. Alexandre Sanvisens poden citar-lo... Ha rebut un exemplar dedicat del llibre de Lalo: “*Esthetique du rire*”.³⁰⁷

³⁰³LLM (CP) Bayer 46.

³⁰⁴LLM (CP) Bayer 47.

³⁰⁵LLM (CP) Bayer 48.

³⁰⁶LLM (CP) Bayer 49.

³⁰⁷LLM (CP) Bayer 50.

-Carta 51: (París, 20/03/1949) Afectat i commogut per les repercussions de l'error de la seva revista, l'amic Bayer es disculpa. Li guarda 720 francs (guanys de drets d'autor) per fer-li arribar com Mirabent indiqui. Li demana l'adreça personal de Zubiri i si vol acceptar formar part com a membre de l'*Institut International de Filmologie*.³⁰⁸

-Carta 52: De Mirabent a Bayer: (25/03/1949) Li demana només els números especials de la seva revista, per correu certificat. La direcció de Xavier Zubiri: Núñez de Balboa, 82, Madrid. Refusa la invitació per ser membre de l'*Institut de Filmologie*, a canvi proposa a José Camón Aznar, estimat amic i col·lega, de qui diu que li sobren mèrits per ser-ho. Demana a Bayer que obliidi l'error d'informació i no pateixi més. Vol que li comuniqui si sap res sobre el bicentenari de Goethe, al qual li agradaria assistir-hi, ja que està redactant un treball sobre ell.³⁰⁹

-Carta 53: De Mirabent a Bayer. (Barcelona. 23/05/1949) Li envia la primera tramesa de fitxes, del primer semestre de 1947, del prof. Sanvisens. A l'estiu, té pensat fer una estada a Suïssa per motius de repòs i, si aconsegueix els papers, acostar-se a Frankfurt per el bicentenari de Goethe.³¹⁰

-Carta 54: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 25/05/1949) Nova tramesa de fitxes, la del segon semestre de 1947. Li confirma que l'enviament de la *Revista de Ideas Estéticas* es dia 13 d'abril passat.³¹¹

³⁰⁸LLM (CP) Bayer 51.

³⁰⁹LLM (CP) Bayer 52.

³¹⁰LLM (CP) Bayer 53.

³¹¹LLM (CP) Bayer 54.

-Carta 55: (París, 28/05/1949) Carta de Suzanne Delorme, que agraeix de part Raymond Bayer, el treball del professor Sanvisens i fa una petita rectificació. Disculpa que no li contesti personalment Bayer per estar desbordat de feina.³¹²

-Carta 56: (París, 16/06/1949) Agraïments per la feina de Sanvisens. Assistirà a Neuchatel al setembre on desitjaria veure'l. Li desitja una bona estada a Lausanne.³¹³

-Carta 57: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 14/12/1949) Preocupat en no tenir notícies des de Neuchatel (Suïssa), a l'estiu, pensa que tal vegada funcioni malament el correu. Ha enviat les darreres edicions de la *Revista de Ideas Estéticas*. Dos alumnes recomanats per Mirabent, li han parlat molt agraiïts de l'acollida de Bayer a París. Després del viatge a Lausanne, ha descansat amb el seu germà i els nebots per recuperar les forces... No va ser possible veure als amics a París, al setembre però espera que sigui ben aviat.³¹⁴

-Carta 58: (París, 29/12 /1949) Després de la felicitació de Nadal corresponent, lamenta de que Mirabent no aconseguís retrobar-se amb en Lalo al setembre... Notícies sobre l'intercanvi de revistes... Ha posat a disposició dels joves alumnes de Mirabent el fitxer personal de casa seva.³¹⁵

-Carta 59: De fet, consta de dues cartes. Una escrita al gener del 1950, on Delorme diu en nom de Bayer que Sanvisens li envia correctament les fitxes per la *Bibliographie de Philosophie*, però que en canvi, no pot rebre regularment les *Revista de Ideas Estéticas* en la que publica tot sovint Mirabent a l'Estat espanyol.

³¹²LLM (CP) Bayer 55.

³¹³LLM (CP) Bayer 56.

³¹⁴LLM (CP) Bayer 57.

³¹⁵LLM (CP) Bayer 58.

La segona carta, l'escriu al febrer del mateix any, i li comunica que li ha fet enviar un article de Wolff sobre els valors estètics, i espera que hagi rebut les Actes del darrer Congrés realitzat a Brussel·les.³¹⁶

-Carta 60: (París, 15/05/1950) El convida a assistir a París per preparar el V *Congrès de Philosophie de Bourdeaux*, previst per els dies 11 al 17 de setembre. Hi anirà com a representant de l'Estat espanyol. Per tant espera que no tingui dificultats de cap tipus per anar-hi.³¹⁷

-Carta 61: De Mirabent Bayer. De fet, les envia Delorme, ja que Bayer es troba de viatge als EUA. Li comunica que ja ha enviat les correccions oportunes pel Congrés.³¹⁸

-Carta 62: (París, 21/09/1950) En no veure's a Bordeus, on estava tot preparat per a la seva arribada, fins i tot l'habitació, li desitja una ràpida recuperació: "la solidesa d'una ànima generosa i d'un esperit realment filosòfic ens és estimat..."³¹⁹

-Carta 63: De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 2/11/1950) La seva feina a Madrid i una flebitis circulatoria van impedir que assistís a Bordeus. Encara ha de reposar molt per tal de no recaure però va millorant. Sanvisens continua treballant... Li explica que porta una vida aïllada tot i que treballant amb intensitat. Les seves col·laboracions a la *Revista de Ideas Estéticas* les ha de buscar firmades com F.M.³²⁰

-Carta 64: De Mirabent a Bayer, a través de Suzanne Delorme. Li comunica que se'n va a Suïssa a descansar, i que si ha de venir a Barcelona, pot trobar-se amb el professor

³¹⁶LLM (CP) Bayer 59.

³¹⁷LLM (CP) Bayer 60.

³¹⁸LLM (CP) Bayer 61.

³¹⁹LLM (CP) Bayer 62.

³²⁰LLM (CP) Bayer 63.

Sanvisens (de qui en dona l'adreça). Alhora li diu que ells també podria desplaçar-se a Suïssa.³²¹

-Carta 65: Demana a Mirabent que agraeixi a Sanvisens la seva tasca de col·laboració constant.³²²

-Carta 66: Mirabent envia una carta a Delorme pel Secretariat del IV Congrés de Societats de filosofia en llengua francesa, excusant-se per no poder assistir plenament en tots els actes degut al seu delicat estat de salut.³²³

-Carta 67: Delorme li demana a Mirabent una llista d'editors de filosofia a l'Estat espanyol, amb les respectives direccions i publicacions. Ja han rebut el llistat de les revistes que ha fet enviar Sanvisens.³²⁴

-Carta 68: Mirabent comunica a Delorme a necessitat de fer-se cridar per *l'Institut International de Philosophie*, per tal de poder iniciar els tràmits i sortir de l'Estat espanyol, i així poder anar al proper Congrés de Bordeus.³²⁵

-Carta 69: (24/02/1950) Delorme l'informa de part de Bayer, dels propers Congressos de Bordeus i Amsterdam als quals convida a acudir. Com sempre, agraiments a Sanvisens.³²⁶

³²¹LLM (CP) Bayer 64.

³²²LLM (CP) Bayer 65.

³²³LLM (CP) Bayer 66.

³²⁴LLM (CP) Bayer 67.

³²⁵LLM (CP) Bayer 68.

³²⁶LLM (CP) Bayer 69.

-Carta 70: De Mirabent a Delorme. Demana com porten les sol·licituds per poder demanar els permisos per sortir de l'Estat espanyol.³²⁷

-Carta 71: (París, 10/11/1950) Bayer marxa als EUA, i no ha pogut escriure ell mateix. Entristits per la salut de Mirabent (una flebitis) que va impedir que assistís al Congrés de Bordeus. Li envia fitxes per tal de fer les correccions tipogràfiques oportunes (Sanvisens o ell mateix).³²⁸

-Carta 72: Consta de diverses cartes (fins a 4):

a) Acta d'una reunió de la *Fédération Internationale de Sociétés de Philosophie*, de la qual Mirabent en forma part.

b)Carta on se'l convida oficialment al Congrés de Bordeus.

c)Delorme li comunica les dates per les reunions preparatòries del congrés.

d)Li comuniquen que serà el representant de l'Estat espanyol al proper Congrés.³²⁹

-Carta 73: De Mirabent a Delorme. Mirabent expressa el seu estat de cansament, malgrat espera que puguin veure's a Gallarte (Itàlia) al setembre vinent.³³⁰

- Carta 74: Delorme explica la malaltia de Bayer, i li fa saber que això pot alterar alguns enviaments.³³¹

³²⁷LLM (CP) Bayer 70.

³²⁸LLM (CP) Bayer 71.

³²⁹LLM (CP) Bayer 72.

³³⁰LLM (CP) Bayer 73.

³³¹LLM (CP) Bayer 74.

-Carta 75 De Mirabent a Bayer. (Barcelona, 12/06/1951) Informat per S.Delorme de la salut de Bayer, l'escriu per interessar-se i desitjar-li una ràpida recuperació. Està afectat per l'amic i la seva família.³³²

-Carta 76: (París, 19/06/1951) La senyora Bayer li explica que el seu marit s'està recuperant lentament d'una greu malaltia i per això és ella qui escriu en nom seu. Encara lluny de poder rebre visites o retornar a la feina, poc a poc, va millorant. Records.³³³

- Carta 77: Bayer està malalt, però va millorant. Li demana que vagi a París.³³⁴

- Carta 78: Bayer li envia una carta en nom del *Centre National de la Recherche Scientifique*, per intercanviar el butlletí que publiquen periòdicament amb *la Revista de Ideas Estéticas*.³³⁵

- Carta 79: De Mirabent a Delorme per Bayer. Mirabent explica que no està autoritzat a fer sortir de l'Estat espanyol 2000 francs francesos, per pagar el material que li envien, però suggereix que potser pot fer el pagament a través de l'Institut francès de Barcelona.³³⁶

-Carta 80: Rep els estatuts de l'*Institut International d'Esthétique*.³³⁷

³³²LLM (CP) Bayer 75.

³³³LLM (CP) Bayer 76.

³³⁴LLM (CP) Bayer 77.

³³⁵LLM (CP) Bayer 78.

³³⁶LLM (CP) Bayer 79.

³³⁷LLM (CP) Bayer 80.

-Carta 81: De Mirabent a la senyora Bayer. (Barcelona, 8/02/1952) Carta de condolença per la mort de Emile Bréhier, mare de la Sra. Bayer. Espera que aviat millori del tot el seu espòs i els envia el seu afecte.³³⁸

-Carta 82: Li explica la bona marxa de les fitxes que Sanvisens li envia, i li comunica la millora en l'estat de salut de Bayer, malgrat la recent mort del seu pare. Espera la possibilitat de veure's a Estrasburg al proper Congrés de les Societats en llengua francesa, així com les reunions de *l'Institut International de Philosophie* i la *Fédération International de Philosophie*.³³⁹

Conclusions i troballes en les seves cartes:

Entre els documents del Dr.Mirabent, havíem trobat un article, en forma de qüestionari, titulat "La diversité des cultures"³⁴⁰, que no havia estat catalogat. El qüestionari no està datat, però arrel de la lectura de les seves cartes, veiem com el dia 15 de setembre del 1948, rep un qüestionari per encàrrec de l'Institut Internacional de Filosofia, que posteriorment, Mirabent enviarà. No hi ha lloc a dubte, aquest és el document que Mirabent presenta a l'Institut Internacional de Filosofia, a través de Raymond Bayer.

Pel seu valor històric, hem resumit el text de Mirabent, del qual disposem dins del material annex d'aquest treball.

Resum del Qüestionari:

I. D'entrada es posiciona com un defensor de la diversitat cultural, seguint la influència del seu mestre, Jaume Serra-Hunter a qui atribueix la paradoxa de la cultura moderna entre cultura moral i cultura científica.

³³⁸LLM (CP) Bayer 81.

³³⁹LLM (CP) Bayer 82.

³⁴⁰Vegi's al material annex. Article inèdit (Qüestionari presentat a l'Institut internacional de filosofia). Pàgina 352.

Mirabent considera que l'home pot harmonitzar en si mateix aquests dos grans aspectes, tal i com ho fan els intel·lectuals compromesos, més enllà de les exigències i necessitats quotidianes.

Però hi ha diversos factors que han alterat l'evolució de les cultures tal i com s'havia realitzat en la història de la humanitat (rapidesa de les comunicacions, noves tecnologies, noves ideologies i règims polítics...) que ens porten a tractar les cultures des de la violència i el terror, és a dir: Fer desaparèixer la diversitat de cultures i declarar-ne una de triomfant o admissible. Justament el que cal és afirmar la fecunditat de la diversitat cultural.

El punt primordial de la cultura és l'home i el seu perfeccionament, cosa que entra en contradicció amb certes cultures que menystenen l'home en nom d'una massa, d'un conjunt, enlloc de protegir la independència i llibertat de l'esperit humà.

Cal deixar clar que la diversitat cultural no pot ser un menyspreu cap a les altres cultures. El sentit original de la cultura no pot oblidar mai la persona (Mirabent diu "l'home"), més enllà de consideracions sociològiques o utilitàries que malgrat reconèixer nombroses aportacions, poden desvirtuar la naturalesa humana (o personal) de la cultura. Per això indica la seva disconformitat amb les tesis sobre la civilització i la cultura de Spengler³⁴¹ que desemboca en unes tesis relativistes que posen en entredit els valors morals.

II. Cal acceptar la cultura com a tresor espiritual (dirigit per la intel·ligència i el sentiment, i estimulat per la voluntat) per tal de col·laborar i reconèixer la naturalesa del propi home i desenvolupar-la al màxim. D'aquesta manera, la cultura s'assimila a

³⁴¹Oswald Spengler (Blankenburg am Harz, Saxònia-Anhalt, 1880 - Munic, 1936). Historiador i filòsof relativista alemany. Molt influït per les idees de Goethe i Nietzsche, en el seu llibre: La Decadència d'occident, fa referència a la distinció entre la cultura i la civilització. Segons Spengler la cultura tenia un component original, natural i més individual que es contraposava a la civilització. La civilització implicava decadència, còpia,... i en definitiva mort. Si el regne de la tècnica, l'economia i la tecnologia dominava les masses, la cultura estava perduda i únicament quedava esperar la decadent civilització (com si fos la fase terminal que s'ha iniciat amb la cultura).

l'humanisme clàssic, seguint la proposta de Léon Brunschvicg³⁴² però afegint-hi l'element sentimental.

L'important és descobrir la intenció moral que hi ha darrera de cada cultura, i per fer-ho, ens cal comprensió i respecte mutu.

III. És extremadament difícil descriure la cultura nacional espanyola degut a la diversitat d'aquesta (malgrat la coacció del poder polític que des del s.XVI ha volgut modificar el caràcter innat dels diversos pobles).

Destaca tres noms del que anomena intel·lectualisme escolàstic tomista, de fons realista:

-Francisco Suárez, Jaume Balmes i Joan Lluís Vives.

Hi ha un paral·lelisme entre les dues principals cultures d'Espanya: la castellana (decantada a finals del s.XIX cap al Krausisme) i la catalana (fidel a formes de la vida afectiva i la influència escocesa).

No s'atreveix a analitzar la situació de l'Art a Espanya, degut a la diversitat d'aquest i la manca d'espai per fer-ho.

Pel que fa a la ciència, reconeix la modesta tradició d'Espanya en aquest àmbit, malgrat valorar-ne l'aportació dels àrabs i els noms que comencen a sorgir a finals del s.XIX.

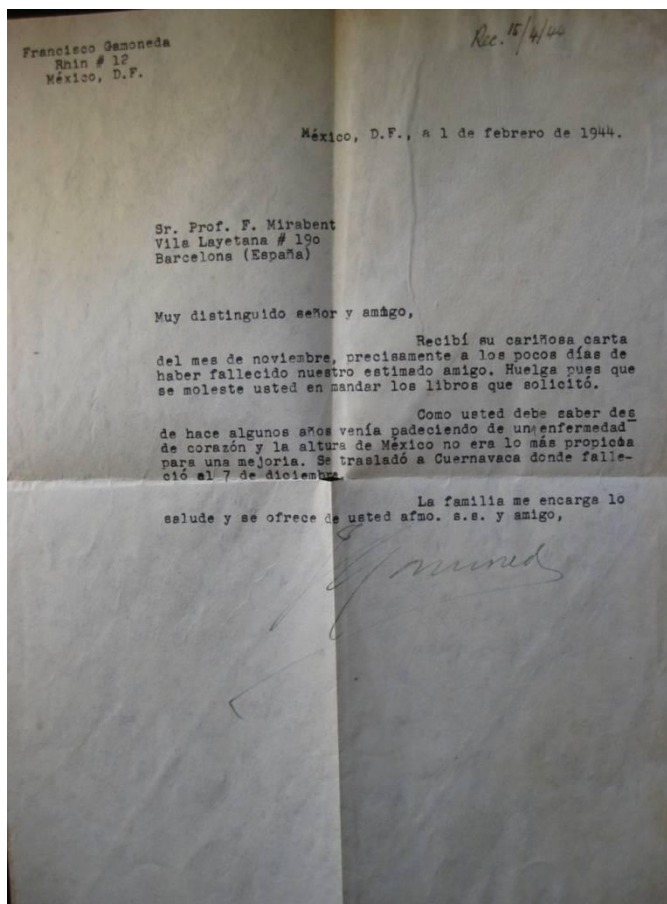
Ètnicament el grup central castellà serà el que s'haurà convertit en l'eix de la vida espanyola, malgrat la profunda diversitat política i social que sovint s'ha manifestat de forma violenta.

³⁴²Léon Brunschvicg (París 1869 – Aix-les-Bains 1944). Filòsof francès deixeble de Condorcet i professor a la Universitat de la Sorbona de París des del 1909. Degut als seus orígens jueus, va haver de deixar la Universitat durant la ocupació alemanya i morirà en la clandestinitat al 1944. Ubicat a grans trets dins de l'idealisme i el formalisme, considera que el judici és el nucli de l'activitat intel·lectual, el seu acte més complet, i com que aquest fa referència a l'ésser, no és només una tasca lògica, sinó també metafísica.

IV. Li recomana entrar en contacte amb dues persones:

-José Ortega y Gasset i José Camón-Aznar.

Però aquesta no ha estat la única troballa inèdita que fa referència a les relacions epistolars de Mirabent: Entre les pàgines dels llibres de Serra Hunter, propietat de Mirabent, que es troben al llegat de la Universitat de Barcelona, vàrem trobar la carta original en la que Francisco Gamoneda³⁴³ (curiosament no es conserva cap carta amb Mirabent al seu llegat), on l'informa de la mort de Serra Hunter. El Dr. Serra es trobava exiliat a Mèxic, i perquè la carta no pogués comprometre ningú, en cap cas cita el nom del professor, malgrat s'entengui perfectament de qui parla quan fa referència a "nuestro amigo". Al mateix temps, quan diu que no caldrà que li envii els llibres demanats, posa de manifest la contínua relació intel·lectual que mantenien ambdós filòsofs malgrat les vivències passades. La relació epistolar de

Carta original amagada entre els llibres del Dr. Mirabent. Pot veure's a tamany real a l'annex, Pàgina 364.

³⁴³Nascut al 1873 a Astúries, arribà al 1909 a Mèxic, on realitzà una important tasca de difusió cultural i de preservació del patrimoni documental i bibliogràfic. Els índexs elaborats per Gamoneda als arxius de l'Ajuntament de Mèxic, continuen sent un dels principals elements de consulta. Va col·laborar amb la biblioteca de la *Secretaria de Hacienda y Crédito*, i amb la creació de biblioteques populars al districte de Mèxic. És per això que el *Centro de Documentación especializado* de la ciutat de Mèxic, porta avui dia el seu nom.

Serra Hunter-Mirabent ha estat molt ben treballada per l'estudi de Doll i Verdaguier³⁴⁴, però el document que aportem, en certifica el darrer capítol, fins ara incomplet.

Al marge de la carta, i de l'article inèdit trobat entre la seva correspondència, hem pogut constatar que Raymond Bayer no té la influència filosòfica que si tindran Basch i Lalo. Però Mirabent troba en Bayer l'amic i interlocutor perfecte per internacionalitzar-se i poder estar al corrent del debat estètic europeu. Al marge de l'estreta relació personal (Bayer li ofereix ajut durant la guerra civil espanyola, i posteriorment serà Mirabent que enviarà paquets de menjar a casa dels Bayer, durant la segona guerra mundial), de manera continuada Mirabent es feia enviar revistes i articles publicats a França, així com les Actes dels Congressos, alguns dels quals, Bayer enviava les sol·licituds oportunes perquè Mirabent hi pogués acudir en qualitat d'organitzador, i per tant facilitant l'obtenció dels permisos necessaris per sortir de l'Estat espanyol, i fer-ho en una situació de privilegi.

Mirabent fa, en part gràcies a Bayer, una enorme tasca per la internacionalització dels estudis estètics del nostre país, i fins i tot de l'Estat espanyol:

A-Fa enviar-se publicacions inexistents a la península, moltes vegades pagades per ell mateix, com la *Revue d'Esthétique*, i les Actes dels Congressos europeus.

B-De tornada, envia de manera periòdica la *Revista de Ideas Estéticas* al fons de documentació de la Sorbona.

C-Envia alumnes a estudiar a París, dels quals en desconexem els noms (només en una carta cita un alumne que es diu M.Saumell), però sabem que n'hi ha d'haver més ja que en una carta, Bayer diu que ha posat a la seva disposició dels alumnes enviats per Mirabent (en plural) el fitxer personal de casa seva.

D-Després de la mort de la seva dona, ja no acceptarà cap altre càrrec, però això no obstant, va proposant diverses persones perquè el substitueixin en els diversos

³⁴⁴DOLL, Rubén, i VERDAGUER, Miquel. *Jaume Serra Húnter i Francesc Mirabent: els últims sospirs d'una relació intel·lectual*. Revista *Comprendre* V-2003/1.

càrrecs europeus que li proposen. Així per exemple, Sanvisens serà el bibliògraf a l'Estat espanyol de l'*Institut International de Philosophie*, o Camón Aznar passarà a formar part de l'*Institut International de Filmologie*, també a proposta seva després de declinar l'oferiment per qüestions de salut.

LA POSTGUERRA I LA CÀTEDRA D'ESTÈTICA.

-“...Sóc el tripulant solitari d'una barca que es troba, espiritualment, en una alta mar inaccessible als altres, car els manca l'estrella guiadora que jo tinc en el fons del cor...”³⁴⁵

Malgrat hem pogut comprovar una intensa relació epistolar amb Bayer i Lalo, val la pena explicar el procés que ha fer Mirabent des del moment que s'acaba la guerra civil espanyola, i reempren la seva tasca filosòfica a Barcelona.

Un cop ha tornat a Barcelona, el 17 de febrer del 1939, es troba, tal i com hem comprovat en el seu Diary una ciutat desolada³⁴⁶, molt distant de la capital d'una Catalunya empenedora, amb vocació intel·lectual, puntera en diversos àmbits, que havia deixat l'any 1936.

A més a més, a mitjans del mes de juny del 1940, Mirabent és delatat i ha d'acudir al “Tribunal de Responsabilidades Políticas”, degut a la seva amistat amb Jaume Serra Hunter, els seus escrits en llengua catalana, i l'acusació de tenir idees d'esquerres. Posteriorment serà absolt, malgrat haurà de pagar una multa per haver estat un any a l'estranger abans d'ingressar a l'Espanya franquista³⁴⁷. Tot plegat li suposarà una enorme decepció:

“...Fa pocs dies he rebut la comunicació que el Tribunal *Regional de Responsabilidades Políticas* m'ha declarat *absuelto* i ha tingut a bé dir que no he d'ésser considerat com un *oportunista*... Absolt de què? El que havien d'haver

³⁴⁵LIM. DI-II (UB) Pàgina 334. Fragment on Mirabent exposa la solitud i abatiment en els darrers anys de vida.

³⁴⁶ROVIRÓ, Ignasi “Francesc Mirabent”. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Barcelona 2003. Col·lecció Eusebi Colomer núm.3. Pàgina 11.

³⁴⁷Id. Pàgina 13.

dit és que mai no havia d'ésser inclòs en cap expedient de responsabilitat política... Es queixaven de sufragi universal... I avui qui elegeix la gent que jutja als ciutadans decents, qui interfereix en els afers dels ciutadans honrats?... Tot plegat quina farsa i quina burla!...”³⁴⁸

El mateix any, li oferiran tornar a fer classes a la Universitat de Barcelona, fent-se càrrec de l'auxiliària temporal. Al 1946, serà designat professor encarregat de curs i adjunt honorari, posteriorment ensenyarà lògica i metodologia de les ciències i des del 1946: Estètica.

Val a dir que la mort de la seva dona, Trinitat Blasi i Hospital, el 3 de juliol del 1945, significarà una forta destrallada, que li deixarà una empremta d'ensopiment que durà fins la seva mort, al 1952.

Malgrat el seu estat d'abatiment, tindrà prou esma per obtenir la càtedra d'estètica de la Universitat de Barcelona, just un any i mig abans de la seva mort. Se n'adona que l'esforç intel·lectual de preparació per a la oposició de la Càtedra, és l'únic que li proporciona una certa millora o alleugeriment dels seus neguits, ja clarament patològics:

“...Llegeixo i treballo per a desviar totes les obsessions, però no arribo del tot a aconseguir-ho...”³⁴⁹

“...Si he d'anar vivint –com temo– la feina universitària és par a mi l'únic recés de la meva soledat sense tu, Trineta meva, l'únic refugi espiritual i el millor homenatge que puc retre a la teva memòria, Trineta...”³⁵⁰

La mort que el torni prop de na Trinitat, és l'únic que aparentment el consola:

“He sentit el vuit del meu entorn, tota la destroça de la meva existència, la pèrdua insubstituïble, tota la destil·lació cada dia més punyent, tot el glaç d'una nova existència sense ella... Em diuen *ja tot s'ha acabat...* i jo callo i penso que

³⁴⁸LIM. DI (UB) Pàgina 197.

³⁴⁹LIM. DI-III (UB) Pàgina 311.

³⁵⁰LIM. DI-III (UB) Pàgina 315.

no tot s'ha acabat, i que no s'acabarà fins que jo mori, i Déu vulgui que sigui aviat... »³⁵¹

El record és per ell una mena d'invocació, l'únic recurs per continuar vivint amb ella. Destaquem també la seva amistat amb el Dr. Josep Trueta, on sembla que organitzaven diverses vetllades literàries:

“...Els sopars, les reunions, els bridge, sobretot aquells dies del Concurs organitzat pels Sensat i per nosaltres l'hivern del 1943-1944, em sembla ara la continuació de les reunions d'abans de la guerra, amb aquells “Jocs Florals de Can Mirabent”, la revetlla de la Trinitat del 1934, on ens reuníem unes quantes parelles d'amics, familiars, molts dels quals ja són morts, en cruenta saga del destí... De vegades rellegint el fullet que va reunir en Pep Trueta, com a record de la festa, i el va oferir a la meva dolça morta, i comentàvem els que ja eren absents per a sempre... »³⁵²

Els darrers anys, els viu entre mig de crisis nervioses :

“...si m'afaito cada dia, si procuro anar ben vestit, ben polit, mantenir el meu to, la meva cortesia, el meu somriure...és a dir, la meva màscara, car tot això ara és una màscara... »³⁵³

L'any 1952 just abans de morir, Mirabent guarda dues cartes: una carta del P. Batllori i una altre d'Alexandre Satorras³⁵⁴. Batllori intenta animar-lo destacant la capacitat de mantenir viu aquest esperit universitari que compartiren: un profund humanisme, una vocació social, la investigació i ganes de conèixer constants, el catalanisme i la universalitat, un cristianisme molt lligat a la tradició popular.:

“Benvolgut amic: No li escric per felicitar-lo d'haver obtingut la càtedra d'estètica a la nostra Universitat, sinó per dir-li quin ha estat el meu goig de veure que un home

³⁵¹LIM. DI-II (UB) Pàgina 77.

³⁵²LIM. DI-II (UB) Pàgina 85.

³⁵³LIM. DI-III (UB) Pàgina 406.

³⁵⁴Satorras i Capell, Alexandre. Catedràtic de Filosofia i pedagog. Impulsor i director d'un Institut de Secundària a Mataró. Posteriorment dirigirà l'Institut Joan d'Àustria de Barcelona. Es va casar amb Àngels Ferrer i Sensat, filla de Rosa Sensat, una de les renovadores de la pedagogia catalana.

com vostè resta ancorat i inamovible en el fogar de la nostra cultura. Ha passat, sense deixar forta petjada, grat sia a Déu, el fals europeisme d'en Xirau; està passant, deixant-hi menys empremta encara, el fals espanyolisme d'aquests anys: vostè, en canvi, als ulls de la nostra generació de persistència, representa la continuació i la vitalitat de la nostra cultura, però abocada amb neguit a tot el nou i enlairat d'arreu del món –els extrets enviats, que agraeisc, ho confirmen i reafirmen-, restant vostè a la Universitat, hi haurà almenys una aula on la jerarquia Catalunya-Espanya-Europa, no serà sotraguejada per cap anècdota exterior ni interior, i el nostre jovent, afeccionat a al filosofia, veurà com l'esperit cristià és molt pel damunt de les esquifideses escolàstiques. Bé que allunyat de tants anys de la nostra universitat, no puc estar-me d'acontentar-me'n ben profundament.

Enguany, alternant els estudis americans i hispànics, procuro posar-me al corrent del moviment cultural europeu que un any de viatges havia allunyat del meu horitzó intel·lectual. Els pelegrins, però, vénen a tallar massa sovint el fil dels meus treballs. Aquest matí he anat a Sant Pere amb la peregrinació montserratina -2.000- que han dut la impressió de la nostra Pàtria dintre la columna de Bernini. Ací s'hi ha ajuntat el nostre amic Carles de Suïssa, que encara només he saludat de pas; un altre dia la farem petar llarga i calmosa. Una abraçada, del seu amic...Batllori.”³⁵⁵

Satorras el felicita per la Càtedra d'Estètica:

“...aquest fet tan merescut vingui a coronar la seva col·laboració a la vida universitària de la nostra terra. Per aquest motiu vull fer-li ben expressiva la meva sincera felicitació, car tinc bon record de moltes assistències a la classe d'Història de la filosofia en les que vostè suplía absències del Dr.Serra Hunter, també molt recordat...”³⁵⁶

Mirabent ja ha complert la paraula donada a la Universitat, i ha obtingut la Càtedra d'Estètica. Malgrat el reconeixement dels seus col·legues, ara només vol esperar la mort:

“...M'han fet membre honorari del Consell Superior d'Investigacions Científiques, diuen que volen fer-me membre de l'Acadèmia de Bones Lletres,

³⁵⁵LIM. (UB) Correspondència professional del Dr.Mirabent.

³⁵⁶LIM. (UB) Correspondència del Dr.Mirabent.

on ocuparé, sembla, la vacant del pobre Dr.Serra... I què tot això? Arriba quan tu no hi ets, arriba quan desitjo cada dia més àvidament que tot s'acabi. Però vaig treballant, i demano a Déu que em deixi treballar fins a l'hora de morir...³⁵⁷

“No, mai no estic sol. O només ho estic quan algú m'acompanya...La companyia és la interioritat, la soledat és la meravellosa permanència del teu record, és la meravellosa certesa que ets amb mi, al meu costat, invisible i segura, amorosa i etèria, esperança i consol...”³⁵⁸

Ja en clar estat d'abatiment, escriu al seu Diary diversos episodis de “visions” de la seva difunta muller:

“...No havia apagat els llums de la *làmpada* del sostre, i el despatx estava ben il·luminat, gairebé resplendent... I un instant, et vaig veure drete al mig, al bell mig de la cambra, davant meu, rutilant i gloriosa, amb el teu somriure tendre, i els teus ulls daurats...Un instant, i de seguida fosa, i de seguida novament la soledat...Ah, però havies tornat, i el meu pensament i el meu cor van aturar-se un moment, i et veien, i et sentien com si te'n anassis passadís enllà, amb el vestit negre, i les mans de fada, i la clapeta d'argent als teus cabells...Passadís enllà...Vaig encara restar una estona immòbil, amb les parpelles closes, i un tremolar suau...”³⁵⁹

Un cop mort es publicà un escrit de condol i elogi de la seva persona, al diari *La Vanguardia* (1/3/1953).

³⁵⁷LIM. DI-III (UB) Pàgina 454.

³⁵⁸LIM. DI-III (UB) Pàgina 456.

³⁵⁹LIM. DI-III (UB) Pàgina 449.

«In memoriam» del doctor Mirabent

ANTES de que el tiempo se lleve el recuerdo de cosas y seres queridos que han existido cerca de nosotros, me parece plausible que la Facultad de Filosofía y Letras, con sus maestros y sus discípulos, como el palpitar de un solo corazón, haya rendido un homenaje al que fué gran maestro, gran amigo, excelente compañero, hombre de bien, que siguió el camino de su vida puestos los ojos en cosas ideales que sólo el espíritu puede buscar: Francisco Mirabent Vilaplana.

Yo quisiera, sin embargo, amigos y maestros que me leía, que no creyeráis que estas pobres palabras mías eran el cumplimiento de un compromiso oficial, una fórmula de obligada cortesía para quien tanta tuvo con todos. Es eso, y es algo más; algo más profundo y entrañable. Por especialísima circunstancia conocí muy de cerca al doctor Mirabent. Era en aquellos años un estudioso que había encanecido sobre los libros; un pensador que había consumido lo mejor de su juventud en la especulación de la ciencia de la belleza, y cuando su vida empezaba ya la vertiente del declive, se encontraba vacilante en el camino, inserto, no obstante, en el mundo científico y universitario como el que más. Yo no puedo citar aquí como ejemplo las palabras *vocación tardía* porque no fué eso lo que guió su vida toda. Mirabent fué un ejemplo de esta fuerza espiritual constante que salta todos los obstáculos, que realiza sacrificios inigualables. Sintió la noble sed del saber, y no para él, no para encerrarlo en la concha de un concéntrico hermetismo, sino abierto a todas las corrientes europeas que nacían de las más graves investigaciones del pensamiento, para llegar a la estructura armónica de las cosas. En el reino de la armonía, que no conoce principio ni fin, que siempre empieza y siempre acaba, o acaba y empieza siempre, fué grato para nuestro querido profesor contemplar los objetos bellos y la íntima y efusiva repercusión en la esfera del mundo subjetivo lleno de sugerencias y colmado de poesía. Y si por un lado la belleza era como resultado de sistemas filosóficos, por otro era también la aplicación de la mente y de la sensibilidad a objetos que atraen por su calidad especial indefinible. Mirabent era hombre selecto, en el sentido más amplio de la palabra, que es lo mejor que en este mundo denostado puede decirse. Nadie, como él, comprendió que el primor de esta selección debía encauzarse en una actividad tangible, que completara su especulación del libro y el trabajo erudito. Y este complemento fué la Universidad.

Por eso, cuando se habla de él, es preciso destacar la voluntad inquebrantable, la fe, la vocación, que desembocaron en aquellas excepcionales oposiciones, que yo tuve el honor y la satisfacción de presidir y que le otorgaron a Mirabent la máxima categoría universitaria de nuestro profesorado. En realidad, no hicimos otra cosa que refrendar lo que en el ánimo de todos estaba: el título de maestro universitario, tan ganado en la actividad docente cotidiana, ejercida por el doctor Mirabent.

A mi juicio, aun siendo mucha la calidad y la eficiencia de este profesor, destacadas sobradamente por quienes pueden hacerlo mejor que yo, hay en la trayectoria de esta existencia un signo que, a nosotros los universitarios, nos ha de emocionar gratamente.

Enfermo desde hacía varios años, gastado y envejecido prematuramente, Mirabent entregó su alma a Dios en los primeros días del pasado mayo. El mismo día en que la enfermedad asaltaba de súbito su ya quebrantado organismo, había conversado conmigo sobre un tema trascendental, para su vida y su obra, y me había hecho confidencias de hondo valor espiritual, que no podré revelar porque fué luego suyo, pero que si os digo que me sirvieron para conocer íntegramente esta gran alma, llena de romántica exaltación, que aparece en esas maravillosas Memorias que nos ha legado. Un cuarto de hora después sobrevinó el amago, nuncio de la muerte; luego la inconsciencia, luego el frío y la nada.

En su testamento recordó lo que más quería: la Facultad de Filosofía y Letras, y nos dejó no ya el espíritu suyo enajado de cuantos ensayos, trabajos y recensiones publicó, sino también aquellos compañeros que le guiaron toda su vida; aquellos amigos con los cuales sostuvo a diario diálogos para mitigar la angustia de existir, enfermo y doliente; nos dejó sus libros; para que los alumnos aprendieran en sus páginas, para que los maestros sigan una a una las mismas que él recorrió, y alguna vez, en la nota marginal, en la acotación, leve, puesta a lápiz sobre el original, hallen un recuerdo personal del gran compañero desaparecido. Y ahí queda su biblioteca cuidadosamente guardada, formando un solo cuerpo, como fué una sola la intención y el deseo de su antiguo propietario.

Maestros y discípulos: guardad siempre con el máximo respeto este legado que hemos recibido; amadlo también con el cariño que se pone en todas las cosas del espíritu, a las cuales, cuantos formáis tan selecta sección os entregáis día por día. Yo quisiera que nuestro recuerdo fuera eterno; que la Corporación sintiera constante el generoso donativo. Hoy, como ayer, mañana como hoy, cuanto vale en la vida es lo que tiene significación de eternidad. Desde más allá de la vida, o mejor desde más allá de la muerte, hay otra vida donde la luz es pura auténtico el color, realidad la forma, experiencia la verdad comunión íntima la belleza; y desde esa vida que no acaba, sino que empieza eternamente en la sonrisa de Dios, nuestro compañero, nuestro amigo, nuestro maestro Francisco Mirabent Vilaplana, contemplará este mundo lejano plagado de lacras, pero donde todavía hallará el recuerdo de la fe y de la gratitud.

José Me CASTRO Y CALVO

LES SEVES OBRES FILOSÒFIQUES

Llibres:

-*La estètica Inglesa del s.XVIII* (1927)

-*De la Bellesa* (1936)

-*Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Edició a cura de Joaquim Carreras Artau. CSIC. Barcelona 1957. Vol. I i II.

Llibre editat per Joaquim Carreras i Artau, que agrupa els articles, notes i recensions elaborats per Mirabent fins la seva mort. En aquest llibre, hi apareixen un total de 18 articles, 23 notes i 4 recensions. Avui dia, hem pogut ampliar aquesta llista fins a 24 articles, ja que alguns dels articles fets per Mirabent no consten en el llibre editat per Carreras i Artau.

Articles³⁶⁰:

1-*Els estudis filosòfics a Catalunya* (1927). Revista de Catalunya, IV, octubre 1927. Pàgines 348-357. Publicat posteriorment dins del llibre de Roviró.³⁶¹

2-*L'altre aspecte de la filosofia anglesa* (1928) Publicat a la Revista de Catalunya, numero 52.(Novembre-desembre) Volum VII. Pàgines 361-367. Publicat posteriorment dins del llibre de Roviró.³⁶²

3-*L'escola escocesa i la seva influència en els filòsofs catalans del segle XIX* (1928). Conferència pronunciada el 22 de juny de 1928 a l'ateneu Barcelonès. Publicada al 1930, "Conferències filosòfiques professades durant l'exercici 1928-1929" per l'Ateneu

³⁶⁰Pot trobar-se la temàtica de la majoria d'articles, breument resumida a: ROVIRÓ, Ignasi. *Francesc Mirabent*. Col·lecció Eusebi Colomer. Núm.3. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Barcelona. 2003. Pàgines 20-22.

³⁶¹Id. Pàgina 27.

³⁶²Id. Pàgina 63.

Barcelonès, i reproduïda dins *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Vol.II. CSIC Barcelona 1958. Pàgines 170-187.³⁶³

4-*Algunes suggestions de l'estètica de Plató* (1929) Publicat a "Miscel·lània Crexells" de la Fundació Bernat Metge a Barcelona al 1929. Reproduït com a Apèndix al llibre *De la bellesa* (pàgines 289-295), i també dins *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Vol.II. CSIC Barcelona 1958. Pàgines 189-195.

5-*L'estètica, disciplina filosòfica* (Revista de Catalunya, 1931). Segons Roviró,³⁶⁴ aquest article, serà l'antecedent del llibre "De la bellesa", i passarà a incorporar-s'hi com a primer capítol.³⁶⁵

6- *Émotion et compréhension dans l'expérience du beau*. "Revue d'Esthétique", III, 1. 1942. Pàgines 250-273.

7-*Estética y filosofía*. Revista de Ideas Estéticas. Num.1, I (1943) Pàgines 61-75.

8-*Los valores estéticos y el juicio del gusto*. Revista de Ideas Estéticas. Num.2, I (1943) Pàgines 51-64. Traducció al castellà, feta pel propi autor, de la comunicació presentada al IX Congrés Internacional de Filosofia. Publicada a les actes del Congrés al 1938.

9-*Naturaleza y arte*. Revista de Ideas Estéticas. Num.4, I (1943) Pàgines 51-72.

10-*Sobre la repetición en estética*. Revista de Ideas Estéticas. Num.5, II (1944) Pàgines 3-34.

11-*Delacroix, o la inquietud de lo estético*. Revista de Ideas Estéticas. Num.7, II (1944) Pàgines 75-85.

12-*Reflexiones sobre la forma*. Revista de Ideas Estéticas. Num.10, III (1945) Pàgines 149-179.

13-*Una interpretación del trentismo en Estética*. Revista de Ideas Estéticas. Num.12, III (1945). Pàgines 495-507.

³⁶³Publicat posteriorment dins del llibre de Roviró. ROVIRÓ, Ignasi. *Francesc Mirabent...* Pàgina 39.

³⁶⁴Id. Pàgina 18.

³⁶⁵Id. Pàgina 71.

14-*Reflexiones sobre el genio artístico*. Revista de Ideas Estéticas. Num.19, V (1947) Pàgines 296-308.

15-*Contemporary Aesthetics in Spain*. "The journal of aesthetics & art criticism", VIII, 1 (1949), Pàgines 34-41. Hi ha una traducció castellana al *Sumario de la Estética contemporánea en España*, dins del Volum II del llibre de Carreras Artau: *Estudios Estéticos y otros ensayos*. CSIC Barcelona 1957. Pàgines 242-252.

16-*La Estética y el humanismo*. Revista de Ideas Estéticas. Num.25, VII (1949) Pàgines 28-49.

17-*Apuntes para una teoría de las síntesis estética*. Revista de Ideas Estéticas. Num.27, VII (1949) Pàgines 239-271.

18-*En el bicentenario de Goethe*. Revista de Ideas Estéticas. Num.30, VII (1950) Pàgines 119-141.

19-*A.G.Baumgarten, 1750*. Revista de Ideas Estéticas. Num.33, IX (1951) Pàgines 3-27.

20-*Sobre un aspecto del cervantismo alemán*. Revista de Ideas Estéticas. Num.38, X (1953) Pàgines 115-139.

21-*Contribución al estudio de los fundamentos de la estética*. Revista de Ideas Estéticas. Num.42, XI (1953) Pàgines 3-15.

22-*La estética en la Metafísica de Maine de Biran*. Revista de Ideas Estéticas. Num.41, XI (1952) Pàgines 225-252.

23-*Alguns comentaris sobre Vives i els platonistes de Cambridge*. Conferència realitzada a l'*Instituto Luis Vives* i publicada per primera vegada a: F.Mirabent, *Estudios Estéticos y otros Ensayos filosóficos*, CSIC. Barcelona Vol. II (1958). Pàgines 209-217.

24-*Qüestionari anomenat: La diversité des cultures*. Presentat a la SFF per Francesc Mirabent, fins ara inèdit, trobat entre els papers del Llegat Mirabent, a la Universitat de Barcelona. No sabem la data exacta en que Mirabent presentà el Qüestionari, però a una

de les cartes de Bayer, datada al 15/09/1948, fa referència al qüestionari que se li fa arribar a Mirabent.

Notes:

1-*Necrologia de Jaume Serra i Hunter* (1944) Entregada a l'IEC. Resum que fou llegit per Mirabent en acabar una de les seves classes, un cop assabentat de la mort del seu Mestre, Jaume Serra Hunter. Pot consultar-se a: MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Estudios estéticos y otros ensayos filosóficos*. CSIC. Barcelona 1957. Volum II. Pàgines 199- 208.

2-*Baumgarten y Croce*. "Revista de Ideas Estéticas", 3, I (1943) Pàgines 121-123.

3-*Bibliografías generales de la Estética*. "Revista de Ideas Estéticas", 2,I. Pàgines 117-119.

4-*Dos poetas y la estética*. "Revista de Ideas Estéticas", 4, I (1943). Pàgines 97-102.

5-*El segundo Congreso internacional de Estética y de Ciencia del arte*. "Revista de Ideas Estéticas", 2, I (1943) Pàgines 316-317.

6-*A propósito de Bergson*. "Revista de Ideas Estéticas", 8, II (1944). Pàgines 79-89.

7-*Esteban de Artiaga, por el O.Miguel Batllori*. "Revista de Ideas Estéticas", 7. II (1944). Pàgines 89-95.

8-*Filosofía, ciencia y arte según Esteban de Artiaga*. "Revista de Ideas Estéticas", 11, III (1945). Pàgines 387-393.

9-*Profundidad y claridad*. "Revista de Ideas Estéticas", 11, III (1945). Pàgines 381-386.

10-*¿Es el paisaje un estado del alma?* "Revista de Ideas Estéticas", 17, V (1947), Pàgines 71-84.

11-*Estudios sobre el barroco*. "Revista de Ideas Estéticas" 20, V (1947), Pàgines 453-465.

12-*Un ensayo norteamericano sobre Goya*. "Revista de Ideas Estéticas" 18, V (1948). Pàgines 209-212.

13-*Dos ensayos de Ernst Cassirer*. "Revista de Ideas Estéticas" 21, V (1948). Pàgines 77-87.

14-*La estética en el X Congreso Internacional de Filosofía*. "Revista de Ideas Estéticas" 22-23, VI (1948). Pàgines 246-256.

15-*Max Dessoir ha muerto*. "Revista de Ideas Estéticas" 22-24, VI (1948). Pàgines 243-246.

16-*Una nueva revista de Estética*. "Revista de Ideas Estéticas" 24, VI (1948). Pàgines 373-375.

17-*Sobre el método en Estética*. "Revista de Ideas Estéticas" 26, VII (1949). Pàgines 191-197.

18-*Algunos libros ingleses recientes sobre Estética (I)*. "Revista de Ideas Estéticas" 36, IX (1951). Pàgines 413-419.

19-*Un estudio sobre M. Menéndez y Pelayo*. "Revista de Ideas Estéticas" X (1951). Pàgines 171-172.

20-*Algunos libros ingleses recientes sobre Estética (II)*. "Revista de Ideas Estéticas" 37, X (1952). Pàgines 47-72.

21-*Algunos libros ingleses recientes sobre Estética (III)*. "Revista de Ideas Estéticas" 39, X (1952). Pàgines 331-336.

22-*El VII Convegno di Studi Filosofico Cristiani*. "Revista de Ideas Estéticas" 39, X (1952). Pàgines 325-330.

23-*Sobre la Estética del existencialismo*. "Revista de Ideas Estéticas" 42, XI (1953). Pàgines 175-180.

Recensions:

1-P. Ignacio Casanovas, S.I: *Estéticas*. "Revista de Ideas Estéticas" 8, I (1943) Pàgines 145-146.

2-Dr. José Amorós Barra: *Fonocromía*. "Revista de Ideas Estéticas" 7, II (1944). Pàgines 119-120)

3-Luis Rey Altuna: *Qué es bello*. "Revista de Ideas Estéticas" 12, III (1945). Pàgines 539-546.

4-Thomas Munro: *The arts and their interrelations*. "Revista de Ideas Estéticas" 31, VII (1950) Pàgines 357-358.

5-G. Calogero: *Estética, Semántica, Istorica*. "Revista de Ideas Estéticas" 32, VIII (1950). Pàgines 475-476.

SEGONA PART

ELS PRIMERS CONTACTES DE MIRABENT AMB L'ESTÈTICA FRANCESA

-“...Ara, a París. Perquè hi vaig a París ? Què sé jo?...Perquè allí hi trobaré també, d'algun mode un món que ha estat nostre,... en la meua mirada, que sabran poblar-la de les antigues imatges, de les velles emocions, de les evocacions intransferibles...”³⁶⁶

Fins l'any 1927, no tenim pràcticament constància de Mirabent com a filòsof, però sí com a literat, home de negocis, que fidel a la tradició liberal, veu necessària una formació intel·lectual que vertebrarà la coherència empresarial:

“Tenim el perfil d'un intel·lectual que mai ha deixat de creure en l'esforç personal, en el valor de la consciència, i el desig de perfeccionament malgrat les nombroses dificultats: el lliure mercat, i l'esforç per assolir una estabilitat econòmica, permet a tots aquests empresaris, comerciants,... la possibilitat d'esdevenir cultes, i millors persones en una actitud clarament filosòfica.”³⁶⁷

Per això no ens sorprendrà quan als anys 1920 i principis dels 1930, que el Dr.Mirabent intensifica per motius laborals els viatges a París, ho aprofiti per entrar en contacte amb els estetes de la Sorbona, en els quals hi veurà la possibilitat de situar-se a partir d'aquests intel·lectuals, al debat estètic europeu.

MOSTRES D'AQUEST REPLANTEJAMENT INTEL·LECTUAL.

A. Constant correspondència intel·lectual entre aquests filòsofs francesos i Mirabent. Tal i com hem vist anteriorment en aquest estudi, al llegat del Dr.Mirabent de la Universitat de Barcelona, es conserven 88 cartes que Mirabent s'envià amb Raymond Bayer (a les que cal sumar-hi les enviades de part seva, per la senyora M. Delorme) i 15 cartes amb Charles Lalo. Tal i com hem dit, si tenim present la possibilitat que algunes

³⁶⁶LIM. DI-III (UB). Pàgina 281. Evidència de les nombroses estades del Dr.Mirabent a la capital francesa, especialment en la seva etapa de formació.

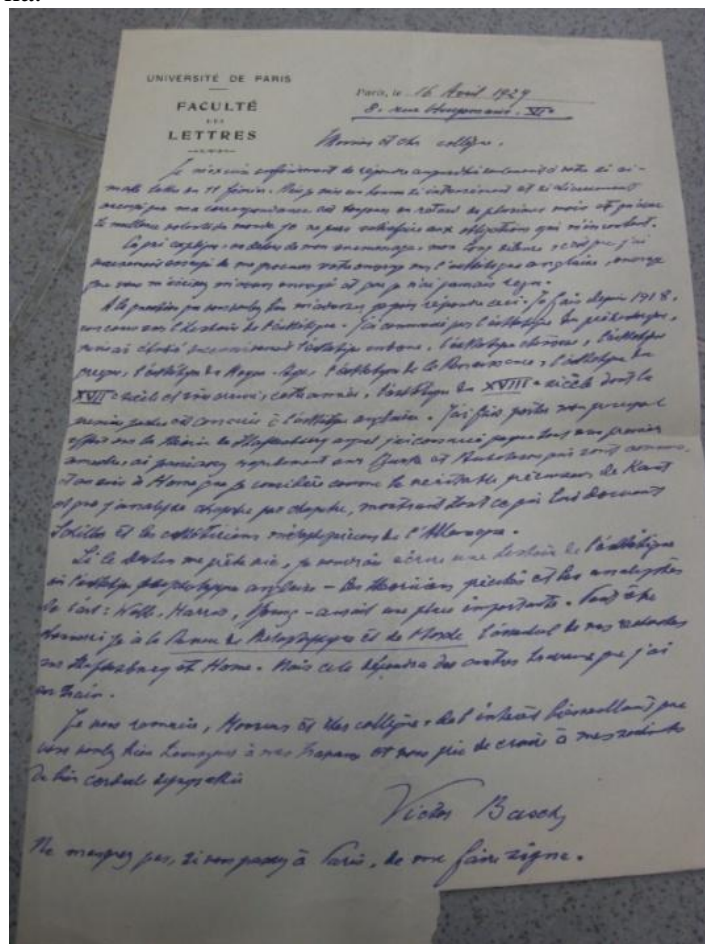
³⁶⁷CARCASÓ i Diaz, Jordi. L'economia. XI Col·loqui de Vic. [Edició a cura de Josep Monserrat i Ignasi Roviró]. Vic 2007.”Francesc de Paula Mirabent: L'economia des del sentiment.” Pàgines 134-140.

cartes s'hagin perdut, els impediments que van suposar la guerra civil espanyola i la segona guerra mundial, i el fet que els mitjans de comunicació de l'època feien necessari un major temps d'espera en el transport, ens trobem amb una relació epistolar pràcticament ininterrompuda durant 20 anys.

B. Al llegat de la Biblioteca del Universitat de Barcelona (Llegat Mirabent), hi trobem també abundant documentació acadèmica sobre els diversos cursos d'estètica que es realitzaven a la Universitat de la Sorbona, amb temaris, conferències, i fins i tot resums dels seus llibres, que seran utilitzats posteriorment com a base de les seves classes a la Universitat de Barcelona.

C. Al 1927 es publica a París, un article sobre el seu llibre "La estètica anglesa del s.XVIII", a la "Revue d'Histoire de la Philosophie, 1927 Revue des livres", pàgina 465, evidenciant no només un contacte amb la intel·lectualitat Parísenca, sinó fins i tot un cert reconeixement de la seva obra.

D. Al 1929 Victor Basch, aconsella per carta a Mirabent de seguir investigant els estetes anglesos del s.XVIII, com a precursors del pensament Kantianà³⁶⁸. Aquesta serà exactament la línia que seguirà Mirabent, i que trobarem al seu llibre principal "De la Belleza", de l'any 1936.

LLM. CP. (UB) Carta original de Victor Basch que envia Mirabent l'any 1929.

celebrat a París l'any 1937.

³⁶⁸LIM. CP. (UB) Carta de V. Basch a Francesc Mirabent del 16/04/1929. Línies 16-20.

E. Al 1937, al IX Congrès Internacional de Filosofia de París, hi presenta la Comunicació: “Les valeurs esthétiques et le jugement du goût” i seguidament al II Congrès Internacional d'Estètica de París, on també hi presenta una comunicació: “Vérité et réalité dans l'expérience esthétique”. Cal destacar el fet que presenti les seves comunicacions en llegua francesa (no pas en català, castellà o anglès, llengües que ha demostrat dominar en treballs anteriors). Possiblement el francès gaudia en aquell moment d'una condició de llengua franca, però tot i això, al Congrès hi ha altres col·laboradors que hi presenten comunicacions en italià, alemany, anglès.

F. El mateix any 1937, serà nomenat membre del Comitè permanent dels Congressos Internacionals d'estètica i filosofia de l'art, proposat per Charles Lalo i Raymond Bayer.

G. Al 1948, serà nomenat Membre del Comitè administratiu de “L'institut International de Philosophie” amb seu París, i delegat a l'Estat espanyol de la “Bibliographie de la Philosophie³⁶⁹”. Participarà també al X Congrès Internacional de Filosofia d'Amsterdam, on hi presenta la comunicació: “L'Esthétique et l'Humanisme³⁷⁰”.

LLM.CP.(UB). Carnet de la Biblioteca de la Sorbona, a la Univeristat de París, a nom de M. F. Mirabent.

H. Al 1949, assisteix al Congrès de Societats de Filosofia de llengua francesa a Neuchâtel.

És molt rellevant que Mirabent acudís a aquest Congrès, cosa que significa que se'l considerava prou rellevant per convocar-lo com a pròpia veu, en el conjunt de filosofia feta en llengua francesa.

³⁶⁹Revista creada per “L'Institut international de philosophie” (I.I.P.) després del Congrès de “Descartes” a París.

³⁷⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. “Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos” Volum I. “Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto Luis Vives” de Filosofia. Barcelona 1957. Pàgina 339: “La Estética en el X Congreso Internacional de Filosofia.”

I. Al 1949 acudeix a la “Goethe Veranstaltungen”, a Frankfurt, en representació de la Facultat de Filosofia i lletres de la Universitat de Barcelona.

J. Cal recordar que fou també membre de la “American Society for Aesthetics”, de Cleveland a Ohio (Estats Units d'Amèrica).

Tot plegat fa que Mirabent acabi assumint més responsabilitats institucionals i representatives dins l'àmbit de l'estètica, a l'estranger, i particularment a França, que no pas a Barcelona.

PER QUÈ PARÍS?

A. Afinitat político-social. D'entrada la seva formació és la d'un autodidacta que ha anat teixint la seva educació intel·lectual i filosòfica en paral·lel a la consolidació d'un empresa familiar. Això ens ajudarà a entendre els anys inicials que ell mateix qualifica com a anys de “devaneos” que el porten a escriure diverses novel·les d'amor i a col·laborar com a articulista en nombrosos diaris de tendència republicana i liberal.

Influenciat pel Krausisme castellà i seguint les recomanacions d'Unamuno³⁷¹, Mirabent ingressarà a la Universitat de Barcelona on rebrà les classes, entre d'altres, dels Doctors José Jordán de Urries y Azara i Jaume Serra Hunter, a partir dels quals coneixerà la tradició escocesa que el portarà a elaborar la seva tesi doctoral l'any 1927. Això li permetrà posteriorment, iniciar-se en un debat filosòfic que trobarà més viu a París, que no pas a Barcelona.

París representarà en aquell moment, un gran reclam intel·lectual per tots aquells pensadors de tendència republicana i liberal com el mateix Mirabent.

B. Familiaritat cultural. Mirabent sap que Martí d'Eixalà, coneix la filosofia escocesa per les lliçons que Royer-collard³⁷² i Cousin feien a França, i potser per això pretén cercar en la mateixa font d'on han begut els seus mestres.

³⁷¹LIM. CP. (UB) Carta de Miguel de Unamuno a Francesc Mirabent del 14/07/1911. Línia 20.

³⁷²ROYER-COLLARD, Pierre-Paul (1763-1845). Polític i filòsof francès, diputat al Consell dels Cinc-cents i membre del Consell de la Comuna de París de l'època post revolucionaria. Entre el 1811 i el 1814, feu diversos cursos de filosofia a la Universitat de la Sorbona de París, oposant-se a la filosofia sensualista de

És molt suggerent que un dels llibres de Ribot³⁷³ publicat l'any 1870, sigui: *La Psychologie anglaise contemporaine*. En aquest llibre, Ribot es centra en els elements psicològics de la vida mental, prescindint de tot element espiritual i desembocant en una tendència sensacionalista, o més ben dit; sensista, seguint les teories de Spencer, autor de qui en traduí el llibre: *Principles of Psychology*.

Les coincidències temàtiques d'aquest llibre amb la tesi doctoral del Dr.Mirabent (*La Estètica Inglesa del siglo XVIII*) poden suggerir quelcom més que una simple afinitat.

De fet, Ribot publica al 1896 *La Psychologie des sentiments*, llibre que Lalo i Mirabent citen diverses vegades i demostren conèixer força en els extensos capítols sobre els sentiments estètics:

“L'emoció creiem que és una forma afectiva compresa dins la classificació general del sentiment –al costat del plaer i el dolor, de les inclinacions i de les passions, i caracteritzada per un moviment psicològic brusc i inesperat, intens, i en definitiva, la versió de Ribot.”³⁷⁴

Al 1879, Ribot escriu *La Psychologie allemande contemporaine* centrat en els filòsofs Herbart, Fechner i Wundt, alguns dels precursors de la anomenada filosofia de la “Einfühlung ”, posteriorment desenvolupada per Victor Basch, i seguida per Charles Lalo i Mirabent³⁷⁵.

Condillac i dels ideòlegs. Pretenia restablir el corrent de la filosofia clàssica francesa, de Descartes a Pascal, que havia distingit entre sensació i percepció conscient, partint dels estudis que Thomas Reid havia fet sobre els sensualistes anglesos. D'aquesta manera, Royer-Collard trobava uns principis sòlids, com ara els de la substancialitat del jo i els de la causalitat en el món. Fou mestre de Victor Cousin, que molts consideren com el “restaurador de l'espiritualisme”.

³⁷³RIBOT, Théodule (1839-1916) Psicòleg francès, professor a la Sorbona (1885) i al Collège de France (1888). Començà per difondre la psicologia anglesa i alemanya d'aquell moment, presentant les tendències experimentals, positivistes i associacionistes que millor quadraven amb les seves preferències filosòfiques. Va estar influenciat per Taine, Spencer, A.Bain i John Stuart Mill, i en oposició a la psicologia espiritualista i idealista francesa, Ribot defensava una investigació psicològica sense supòsits metafísics. Aquests han introduït únicament abstraccions –com per exemple “les facultats”- que no tenen cap paper en l'estudi experimental psicològic. Ribot s'oposava també als tipus de psicologia introspectiva, que no podien assolir, segons ell categoria científica.

³⁷⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 136.

³⁷⁵Id.Pàgina 125.

Mirabent agafa la versió anglesa, que entén l'emoció com a coextensió del sentiment i l'expressió, a la manera platònica dels espiritualistes francesos comuna també amb els platonistes de Cambridge³⁷⁶:

“Però s’ha derivat alguna confusió del fet que els psicòlegs anglesos en general fan l'emoció coextensiva del sentiment vegeu Bain³⁷⁷ i en estètica Bosanquet³⁷⁸. Per consegüent, quan parlem d'emoció hem de recordar sempre que es refereix a una cosa tan complicada com ho és el sentiment... I per expressió nosaltres entenem, no un simple significat, una mera manifestació de l'objecte de l'experiència estètica, ni una manera explicativa de la intenció personal de l'artista, sinó –tal vegada sota el guiatge socràtic-platònic (República i Timeus)- un conjunt d' incitacions i de suggeriments que ens desvetllen judicis de valor. Per tant, ni la intuïció, ni l'emoció ni l'expressió poden ésser enteses des del punt de vista purament afectiu...”³⁷⁹

“Ribot ens recorda que l'home ha estat definit com animal racional i com animal religiós, i que podria definir-se com animal estètic... Nosaltres ens permetrem observar que si l'home pot ésser definit de qualsevulla de les tres maneres, és perquè cada una d'elles respon, respectivament a una de les 3 aspiracions últimes i fonamentals: la veritat, el bé, la bellesa...”³⁸⁰

C. Als anys 1930 el seu mestre, el Dr. Jaume Serra i Hunter, inicia una intensa dedicació política, que l'obliga a reduir considerablement el seu lideratge intel·lectual a la Universitat, fa que els filòsofs considerats de l'escola de Barcelona, iniciïn

³⁷⁶Filòsofs majoritàriament religiosos de la Universitat de Cambridge que al s.XVII reaccionaren contra el que consideraven excessiu dogmatisme dels puritans i calvinistes, així com del racionalisme, especialment contra l'excessiu materialisme de Descartes i Hobbes. La religió i la raó havien de conviure en harmonia, i la realitat no podia estar formada únicament per sensacions, sinó també per formes intel·ligibles, que existeixen més enllà de la percepció. Per aquest motiu els sentits no seran un mitjà fiable per conèixer la realitat. Alguns dels seus representants foren: Ralph Cudworth (1617-1688), Nathaniel Culverwel (1619-1651), Henry More (1614-1687), John Smith (1618-1652), Benjamin Whichcote (1609-1652).

³⁷⁷BAIN, Alexander. (1818-1903) Filòsof i psicòleg escocès. Catedràtic de lògica i literatura anglesa a la Universitat d'Aberdeen. Renovador de la psicologia, a la qual inclou els descobriments fets en el terreny de la fisiologia i patologia, sent un destacat representat de l'associacionisme. Defensor de postures idealistes, contra el realisme de Spencer.

³⁷⁸BOSANQUET, Bernard. (1848-1923). Filòsof i teòric de la política anglès. Fou un dels líders de l'anomenat moviment neo-hegelià del Regne Unit.

³⁷⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgines 136 i 137.

³⁸⁰Id. Pàgina 145.

trajectòries diferents, quedant en cert sentit, orfes d'aquest lideratge intel·lectual que exercia el Dr. Serra Hunter. La guerra civil espanyola significarà la pràctica dissolució d'aquesta tradició filosòfica, i en conseqüència, França significarà l'exili no només físic, sinó també cultural d'alguns intel·lectuals que havien quedat orfes de mestres.

D. La seva situació econòmica progressa ràpidament després de fundar uns laboratoris on importen productes farmacèutics de França. Els seus viatges laborals a París seran doncs, freqüents al llarg d'aquests anys, cosa que aprofitarà, com hem dit, per assistir a classes, congressos,... a la Universitat de la Sorbona³⁸¹.

EL CONTEXT DE L'ESÈTICA FRANCESA QUE RECALL MIRABENT.

Hem trobat adient realitzar una breu introducció a l'estètica francesa, donat que l'objectiu d'aquesta primer part del treball és justament demostrar l'estreta relació entre l'estètica francesa, concretada en les figures de Charles Lalo i Victor Basch, dels quals en parlarem més extensament, i Francesc Mirabent.

Els antecedents de l'estètica francesa els trobem en el conjunt cultural del s.XVIII, on s'hi barregen escriptors, filòsofs, artistes. De fet, el terme "estètica", no apareix a "l'Encyclopédie" de Diderot, i no se'n troben referències específiques en francès fins a mitjans del s.XVIII.

A grans trets podem definir el s.XVII francès, com el segle de la raó i de la moral; on la societat ideal la caracteritzen un conjunt de persones, que recerquen una harmonia "tutelada" per la raó, però entesa com una mena de sentit comú, i no com un racionalisme estricte. Al s. XVIII, la raó ja no s'entendrà tan com "sentit comú", sinó com a "poder crític", on l'important ja no és només creure, sinó estar segur d'allò que creiem, i així ens trobem amb una gran revalorització de l'esperit crític. El primer deure de la raó serà el d'examinar el món que ens envolta, i normalment aquest anàlisi constata un munt d'errors, o imprecisions que la tradició garantia com a certes.

³⁸¹Tal i com demostra l'extensa documentació que es pot consultar al seu llegat (LLM) de la Biblioteca de la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona.

D'aquesta manera, en molts casos en la intel·lectualitat francesa, la raó va passar a combatre la tradició existent, i reemplaçar l'ideal d'home honest per un nou ideal humà, que tant a França com a Anglaterra generalment es concretava en la figura del filòsof. Per això, al s.XVIII el filòsof és un erudit; i la filosofia era la ciència dels fets, per tant la major preocupació per la veritat la tenien els filòsofs, que es fonamentaven en l'experiència per demostrar l'exactitud de les proposicions que formulaven. Però la majoria de filòsofs d'aquell moment, reconeixien que la raó era limitada, i que hi havia un cert nombre de problemes pels quals la raó no en podia dir-ne res: són els problemes metafísics.

Per això Rousseau, filòsof que podem considerar plenament fidel la raó, concedeix un major espai a la sensibilitat, als sentiments, a les reaccions afectives, i serà un dels punts de partida per un nou àmbit de pensament que reaccionarà amb el sentiment contra la raó, des d'allò irracional contra allò racional. Aquesta corrent que posteriorment desembocarà en el romanticisme.

El Pare André, l'Abat Du Bous, Diderot i l'estètica literària

-El Pare André (1675-1764).

L'estètica francesa, pròpiament dita³⁸², podem començar a treballar-la com a tal, amb l'assaig del Pare André titulat *Essai sur le beau*, on recollia diversos discursos llegits a l'Acadèmia de Caen³⁸³, de la qual n'era membre. El Pare André era considerat cartesiana i malebranchista, tal i com s'acostumava a ser en l'àmbit intel·lectual francès d'aquell moment. La seva doctrina sobre la bellesa intenta completar en

Père André

³⁸²BAYER, Raymond. "Histoire de l'esthétique". Armand Colin. Paris 1961. Pàgina 134: "L'esthétique proprement dite. 1-Le Père André." Utilitzant la seva mateixa terminologia.

³⁸³Creada al 1652 per Jacques Moisant de Brieux, l'Acadèmia de les Ciències, Arts i literatura fou la primera acadèmia literària de França, fundada després de l'Acadèmia francesa.

certa manera la teoria cartesiana d'allò vertader, i la doctrina malebranchista del bé, elaborant per tant una mena d'estètica afegida a la metafísica i a la moral. Posteriorment, Victor Cousin en farà una síntesi a la seva obra "Du vrai, du Beau et du Bien"³⁸⁴.

El Pare André considera que allò bell pot trobar-se en l'esperit i/o al cos, i fidel a l'estil cartesià, divideix la bellesa en sensible i intel·ligible. Ambdós podran percebre's per la raó: el bell sensible per la raó atenta a les idees que rep dels sentits, i el bell intel·ligible per la raó atenta a les idees que provenen de l'esperit.

Divideix el bell en tres àmbits d'estudi:

1. El bell sensible essencial. Des de l'estudi dels nostres sentits, fins als models Platònics o Agustinians. Fa referència a aquella idea necessària, independent de tota institució, i que dona forma a l'art del creador, com una mena d'art suprem que proporciona tots els models: l'arquetip.
2. La bellesa natural, que depèn de la voluntat del creador, la podem apreciar a la natura, i és independent dels nostres gustos i opinions.
3. La bellesa artificial, que depèn de les arts. És una bellesa de sistema o de manera, basada en la pràctica de les arts, en la moda, costums i ornaments, certes propietats personals,...

Posteriorment, el Pare André, farà una distinció entre la bellesa d'allò moral i la bellesa dels costums, on tindrà com a principi la idea d'ordre. Pel que fa als costums, distingirà tres tipus d'ordre que es presenten regularment:

1. Ordre essencial, absolut i independent en tota institució, que pot conèixer-se per la raó.
2. Ordre natural, que depèn de la voluntat del Creador, i que queda determinat pel cor.
3. Ordre civil, polític i instituït a través del consentiment dels homes.

En canvi, pel que fa a la bellesa de les obres de l'esperit, anomena bell a allò que pot agradar a la raó i a la reflexió per la seva pròpia excel·lència, per motius propis, per si mateix... en una clara influència Cartesiana, que ja distingia les facultats essencials i les facultats accidentals, atorgant a les primeres la constitució de la raó, i a les segones, les

³⁸⁴COUSIN, M.Victor. *Du vrai, du Beau et du Bien*. Didier Libraire-Éditeur. París 1853

facultats sensibles de la imaginació i de la percepció (essencialment variables, contingents, i corresponents a la bellesa natural).

Distingirà també tres elements en el conjunt del discurs:

1. La expressió que exposa el nostre pensament.
2. El gir que li proporciona una determinada forma.
3. L'estil que la desenvolupa.

Cadascun d'aquests elements pot tenir una bellesa pròpia.

- L'Abat Du Bos (1670-1742).

Abat Du Bos

Tracta els grans problemes de l'estètica general a les *Réflexions critiques sur la poésie et sur la peinture* al 1719, en el qual es dedica a comparar diverses arts. Busca en les seves obres el principi en el que es fonamenten els nostres judicis sobre l'art, així com la manera com apreciar i valorar una obra d'art. Distingeix doncs, la crítica psicològica que es refereix a la impressió produïda per l'obra d'art a l'espectador, i la crítica científica que tracta dels sentiments de l'artista a la seva creació.

La concepció de l'art de Du Bos és molt menys clàssica que els seus predecessors, ja que per ell, la finalitat de l'art és agradar, i per tant la millor manera de jutjar l'art no serà a través de la raó, sinó a través del sentiment. Però això comportarà unes conseqüències:

1. No és l'aplicació o no aplicació d'unes normes el que determinarà si una obra és bona o dolenta.
2. El judici dels espectadors que es deixen dur pels seus sentiments és molt més just que el de la gent d'ofici que jutgen més per la raó, o per l'aplicació rigorosa de les seves normes.

Du Bos es preocuparà d'investigar els efectes que l'art exerceix en els éssers humans: Per què la poesia i la pintura són més aplaudits quan més aconseguen afligir-nos? Perquè certs objectes que normalment provocarien aflicció, en altres moments fins i tot ens generen plaer? Quin és el valor de la imitació?...

Però bàsicament, mantindrà que la creació artística depèn del geni de l'artista, que inclou el seu cos, els seus hàbits socials, la influència del clima i de la pròpia terra de l'artista,... Serà el primer esteta que tindrà en compte aquestes influències, i per això se'l anomenarà en algunes ocasions "crític científic".

Farà també una extensa comparació entre la poesia i la pintura per tal de comprovar quin dels dos àmbits actua de manera més profunda a la nostra sensibilitat, decantant-se finalment per la poesia.

La crítica de Du Bos es situa entre la crítica dogmàtica del segle XVII i la crítica impressionista del XIX, sense rebutjar la raó, dona un paper més important al sentiment que no pas a les regles per jutjar les obres d'art. Situant i estudiant ja l'estètica com a branca de la filosofia, se'l pot considerar, segons Bayer³⁸⁵, el precursor de l'estètica psicològica.

-Diderot (1713-1784).

És conjuntament amb D'Alembert, el fundador de "l'Encyclopédie". La idea fonamental que domina tota la seva obra estètica és la imitació de la natura. En la creació artística, l'artista no ha de copiar la natura, sinó seleccionar allò que val la pena ser reproduït, i d'aquesta manera poder superar la mateixa natura a través de l'art. Així, l'essència de l'art no serà una imitació exacta, sinó una transposició d'un model ideal que ens produirà plaer, i l'artista serà l'encarregat de seleccionar les qualitats que

Diderot

³⁸⁵BAYER, Raymond. "Histoire de l'esthétique". Armand Colin. París 1961. Pàgina 138.

modificarà per assolir aquest plaer. D'alguna manera. L'artista és l'encarregat d'idealitzar una qualitat determinada i reunir-ne de disperses, i utilitzant la imaginació, modificar-les segons convingui (sensibilitat i imaginació com a guies de l'artista).

Diderot estudia també, les relacions entre l'obra d'art, el bé i allò útil. Considera que una de les finalitats de l'art, al ser molt proper a la realitat, consisteix en millorar el sentit moral i el mateix gust, estrenyent la vinculació entre el judici estètic i el judici moral. Principalment ho exposa a "l'Essai sur le mérite et la vertu"³⁸⁶ del 1745, en el qual el bé i allò bell s'uneixen a allò útil, seguint fil per randa, les tesis del llibre "Inquiry concerning Virtue or Merit"³⁸⁷, de Shaftesbury³⁸⁸.

Segons ell, si la teoria i la tècnica són pròpies de la ciència, l'art ha de servir a la moral, i així aporta una simplificació teòrica de la idea estesa al s.XVIII, sobre el moralisme de l'art.

Paral·lelament, escriurà també diversos tractats de pintura, teatre, i arts en general investigant les relacions entre ells, i les maneres com ens afecten.

El s.XIX. L'estètica francesa i el romanticisme.

La revolució francesa suposarà, també en el camp de l'art, un canvi considerable, que es concretarà amb el progressiu abandonament de certes normes tradicionals, que van a anar sent substituïdes per altres amb major llibertat. Així és com començà a sorgir el pensament romàntic, caracteritzat per un creixent individualisme, una exageració de la sensibilitat i la imaginació... En el camp de l'estètica no podem oblidar les aportacions de Montesquieu (partidari de la utilitat de l'art, especialment la utilitat social), Voltaire (defensor de la teoria clàssica de la perfecció i la imitació, ja que les obres d'art no poden ser infinitament originals), i especialment Rousseau (les seves idees sobre l'art i

³⁸⁶DIDEROT, Denis. *Œuvres complètes, revues per Jules Assézat, Maurice Tourneux*. Volum I. *l'Essai sur le mérite et la vertu*. París 1876.

³⁸⁷SHAFTESBURY, Anthony Ashler Cooper. *Inquiry concerning Virtue or Merit*. Publicat per Manchester Univeristy press, amb introducció i presentació per David Walford. 1977. L'original fou inclòs a "Characteristics of Men, Manners, opinions, Times", i publicat a Anglaterra al 1714.

³⁸⁸En el cas que ens ocupa, fou especialment important l'empremta que Shaftesbury deixà en Francesc Mirabent, que arriba a copiar les il·lustracions del llibre *Characteristics of Men, Manners, opinions, Times*, i incloure-les com a imatges de fons de la seva tesi doctoral: La estètica anglesa del s.XVIII, tal i com hem vist anteriorment en aquest estudi.

la natura són molt nombroses, i generalment en sentit contrari al de Voltaire). El romanticisme francès, començà a expressar-se al teatre, prenent com a models Shakespeare, Schiller, i concretant-se al 1829, en l'obra de Dumas, *Henri III et sa cour*. Uns mesos més tard, apareixeran altres drames romàntics, com *Le More de Venise*, de Vigny³⁸⁹.

Però on més clarament es consolida aquesta tendència, és en les obres de Victor Hugo, que després d'escriure al 1827 *Cromwell*, es converteix en un dels líders del romanticisme. Al pròleg d'aquest drama, Hugo trenca convencions clàssiques, sobretot les referents a la unitat de temps i de lloc. On desenvolupa i posa en pràctica plenament aquestes teories és al drama *Hernani* (1830).

Segons Hugo, allò grotesc es converteix en la font més rica que la natura pot oferir a l'art. D'aquesta oposició entre allò sublim, que representa l'ànima tal i com és, i allò grotesc, que comprèn tota lletjor i ridicleusa, neix la concepció de bell i lleig. Així el romanticisme acaba fent una mena d'imitació d'allò lleig, i convertint allò grotesc en art. La finalitat de l'artista serà la de rectificar la natura i ennoblir-la; no escollint allò bell, sinó allò característic.

Les regles o normatives pre-establertes representaran un obstacle al geni, una limitació a la seva expansió, motiu pel qual ja no caldrà imitar els antics ni als clàssics, sinó que serà la mateixa llibertat la que reanimarà l'art.

Cal dir que Victor Hugo sempre va pensar que l'art era l'expressió de la societat, i per tant segons el període, l'art serà l'expressió del liberalisme, després de la democràcia, i posteriorment al 1850, del socialisme. Aquesta concepció l'obligà a rebutjar la teoria de l'art per l'art, i adoptar la de l'art per la seva utilitat social per tal d'ensenyar i educar.

³⁸⁹ VIGNY, Alfred Victor de. (1797 –1863) Poeta, dramaturg, i novel·lista francès.

L'Eclecticisme francès: Cousin, Jouffroy i Lamennais. (Precursors: eclecticisme de Maine de Biran i influència escocesa de Royer-Collard).

L'eclecticisme prové del mot grec “eklegein” (escollir), i es caracteritza per ser aquella branca del pensament filosòfic que es dedica a escollir (sense uns principis determinats) concepcions filosòfiques, punts de vista, idees i valoracions entre d'altres escoles, combinant-les i barrejant-les de forma sovint contraposada, encara que no arribi a formar-se un tot orgànic. L'eclecticisme ja s'havia desenvolupat a Grècia a partir del segle II a. C. com una manera de sintetitzar les grans troballes intel·lectuals de la filosofia clàssica anterior dels presocràtics, Plató i Aristòtil. Per exemple els pensadors romans, que mai van desenvolupar un sistema filosòfic propi, es van inclinar per aquest tipus de pensament: Ciceró, per exemple, va assimilar teories de l'estoïcisme, de l'escepticisme i dels peripatètics, sense considerar la seva desunió essencial. La tendència eclèctica substituirà el criteri de veritat objectiva pel d'allò *verosímil*, i posarà l'accent en les qüestions morals, en les que caldrà trobar-hi un consens universal.

L'eclecticisme serà doncs, aquella teoria del pensament caracteritzada per escollir (o seleccionar) una varietat de concepcions filosòfiques, sovint contraposades entre si, sense acabar d'establir-ne un conjunt definit.

A partir de Condillac, l'eclecticisme es tornarà a desenvolupar a França per la influència de Cabanis³⁹⁰, Destutt de Tracy³⁹¹ i Maine de Biran per una banda, i la influència de la filosofia escocesa i alemanya de Laromiguière³⁹², i Royer-Collard per l'altra.

³⁹⁰CABANIS, Pierre Jean Georges, (1757–1808) Metge, fisiòleg i filòsof francès. Podem classificar les obres de Cabanis en tres categories: les referents a la història de la medicina, a l'organització i ensenyament de la medicina, i finalment la més important, sobre la filosofia mèdica, i particularment en les relacions entre el cos i la ment, entre la fisiologia i la psicologia.

³⁹¹TRACY, Destutt de (1754-1836) va ser un filòsof francès famós per haver posat de relleu el concepte d'ideologia. Partidari de l'aristocràcia i d'ascendència escocesa, va argumentar tanmateix a favor de la divisió de poders i les llibertats individuals. Va defensar una cosmovisió materialista, propera a les postures d'Étienne Bonnot de Condillac, on les facultats de la ment sorgeixen a partir dels sentits (per això rebutjava que existís una disciplina com la psicologia, massa abstracta i amb connotacions idealistes). Va definir també conceptes bàsics per a l'economia, com per exemple l'intercanvi com a motor de creixement, una idea que es troba present a Karl Marx. Per les seves aportacions va ser escollit membre de l'Académie Française i va gaudir d'un càrrec d'honor a diverses societats de pensadors il·lustrats.

³⁹²LAROMIGUIÈRE, Pierre. (1756 -1837) Filòsof francès membre del Tribunat, i professor de filosofia a la Sorbona de París.

-Victor Cousin (1792-1867).

Intentà elaborar una doctrina filosòfica observant al llarg de la història de la filosofia la posició i la preeminència de les diverses doctrines. Va provar d'unir l'idealisme d'Immanuel Kant, la filosofia del sentit comú, les doctrines inductives de René Descartes, així com elements escèptics, místics...

Cousin pren de Hegel la idea d'una història de la filosofia, però no com un desenvolupament de l'esperit, sinó com una repetició de formes fonamentals que aniran repetint-se de forma indefinida, i a voltes regressiva, que implica bàsicament quatre passos:

Victor Cousin

1. El sensualisme, que vol explicar per la sensació tots els fenòmens, o si més no, que considera la sensació com l'únic ordre existent a la consciència.
2. L'idealisme fa referència a una realitat oblidada pel sensualisme, però que al mateix temps, oblida la sensació, i no té en compte la coexistència de idees i sensacions en la consciència.
3. L'escepticisme que rebutja els dogmatismes anteriors, però pren per error total allò que només és error parcial, acabant novament en un altre dogmatisme.
4. Finalment, per tal de superar els entrebancs anteriors, la reflexió s' inclina cap a l'espontaneïtat, i situant-se més enllà de tot anàlisi, es converteix en una mena de misticisme.

Segons Cousin, aquests quatre sistemes són "en part" vertaders, i si algun d'ells s'ensorra, tota la filosofia s'ensorra.

Pel que fa directament a qüestions estètiques, utilitza el mètode psicològic i comparatiu, i parteix de l'esperit de l'home quan presencia la bellesa, per arribar a les coses i als fets.

Considera necessari lluitar contra l'hedonisme que confon allò bell i allò agradable, revaloritza els sentiments i finalment la raó: Els sentits només ens transmeten allò

agradable, mentre que els sentiments ens transmeten un paper considerable d'apreciació de la bellesa, malgrat sigui únicament la raó la que ens doni la idea de bellesa. Per això el vertader artista es dirigirà menys als sentits, i més a l'ànima.

En la percepció de la bellesa, a més del sentiment i la raó, cal la imaginació per animar i vivificar, és a dir: commoure l'ànima, ja sigui per la presència d'allò bell, o del seu record, o la idea d'un objecte imaginari.

Finalment la darrera facultat del gust, segons Cousin és una barreja dels elements anteriors; al marge de la imaginació i la raó, l'home amb gust, ha de posseir un amor indiscutible cap a la bellesa, que es concreta amb admiració.

Refutarà les diverses teories sobre la naturalesa d'allò bell, ja que segons el seu parer, allò bell no pot estar lligat ni a allò útil, ni a la conveniència, ni a la proporció; però en canvi, entén una bellesa física “signe d'une beauté intérieure qui est la beauté spirituelle et morale, et c'est là qu'est le fond, le principe, l'unité du beau”³⁹³. Aquestes belleses configuren la bellesa real, per sobre de les quals hi ha la bellesa ideal, que no deixa de ser un ideal infinit: Déu.

Déu serà l'arquetip de bellesa perfecta, i el principi dels tres ordres de bellesa: Bellesa física, bellesa intel·lectual, i bellesa moral. Per això, la finalitat de l'art, serà per Cousin, produir la idea i el sentiment de bellesa, i elevar a través seu, l'ànima cap a Déu.

-Jouffroy (1796-1842).

Fou la persona que donà a conèixer la filosofia escocesa a França, i va fer diverses traduccions, de llibres de Dugald Stewart³⁹⁴, i Thomas Reid³⁹⁵. Va escriure dues obres específicament d'estètica, “Du beau et du sublime; de la casualité” al 1816, i el “Cours

³⁹³COUSIN, Victor. *Du vrai, du beau et du bien*. Didier Segona edició. París 1854. Pàgina 167.

³⁹⁴JOUFFROY, Théodore. *Esquisses de philosophie morale par M. Dugald Stewart*. Chez A. Johaneau Libraire-Éditeur Paris 1826.

³⁹⁵JOUFFROY, Théodore. *Oeuvres complètes de Thomas Reid et l'école écossaise*. Chez A.Sautelet Libraires. Paris 1829.

Jouffroy

d'esthétique”³⁹⁶ al 1843, i malgrat ser un dels primers deixebles de Cousin, va mantenir sempre una independència amb el pensament del seu mestre.

Jouffroy utilitza un mètode més pròpiament escocès i nativista, diferent del comparativisme de Cousin. Són particularment importants les seves meditacions sobre psicologia i moral: Segons Jouffroy, la psicologia s'ha d'organitzar científicament, seguint el model de les

altres ciències naturals, però admetent la introspecció com a font de coneixement, ja que la psicologia no és només la ciència d'allò que és, sinó tot el camí de l'evolució. Pel que fa a la moral, diu que tots els éssers humans posseeixen un destí especial “per naturalesa”, cap al qual ens hi dirigim amb la màxima energia. La consciència racional consisteix en ser conscients de nosaltres mateixos, adonar-nos-en del propi destí.

Posteriorment, a França se'l acusarà de tenir una escàs coneixement en metafísica, crítica que sovint inclouran al conjunt de la filosofia escocesa.³⁹⁷

En l'àmbit estètic, defensarà la teoria que tot allò bell, ens causa plaer (malgrat no tot el que ens causi plaer sigui bell). Estudiant per tant el plaer de la bellesa, determinarà que aquest ha de ser bàsicament un plaer de simpatia, un plaer desinteressat i inútil, que no respon a cap necessitat determinada. De fet, allò bell és més noble que allò útil, i ens obre a la imaginació, és a dir, ens obre a una esperança molt més viva i indefinida.

Mentre la passió per les coses útils comporta sempre la possibilitat o esperança de ser satisfeta, hi ha necessitats més elevades, la satisfacció de les quals no s'entén sinó en un món millor. Algunes de les formes de la natura, tenen la virtut de despertar aquests anhels. Però ni l'analogia amb la natura, ni la novetat, ni l'hàbit, ni altres causes de plaer, poden confondre's amb allò bell.

³⁹⁶JOUFFROY, Théodore. *Cours d'esthétique*. Librairie de L.Hachette, al 1843 a París. Edició on poden trobar-s'hi ambdues obres.

³⁹⁷BAYER, Raymond. “Histoire de l'esthétique”. Armand Colin. París 1961. Pàgina 228: “*Ce qui manque les plus à cette esthétique de l'invisible, c'est une doctrine de l'invisible*”.

En cert sentit, pot afirmar-se que la bellesa consisteix en l'ordre i la proporció, però aquest ordre i proporció no són pas terrestres i actuals, sinó que fa referència a un ordre i proporció perfectes i absoluts. El sentiment de bellesa es produeix en nosaltres quan percebem aquest ordre o aquesta proporció absoluta, d'acord amb els quals hi trobem més ordre i proporció.

Malgrat el seu coneixement de Reid, i els escocesos, que identifiquen bellesa i perfecció amb l'excel·lència natural, o el sistema d'associació d'idees proposat per Dugald Stewart, aquestes no seran tampoc teories que assumirà com a pròpies. Segons Jouffroy, la doctrina d'associació d'idees és una expressió imperfecta de la doctrina del símbol (tot objecte, tota idea és fins un cert punt, un símbol). Però hi ha dos tipus de símbols: el símbol per associació d'idees, que anomenem accidental, i el símbol natural. En canvi, totes les qualitats dels cossos són efectes o símbols de la força, és a dir, de la naturalesa espiritual, productora i enèrgica. Aquest dinamisme simbòlic, el percebem a través d'allò que se'ns apareix com a objectes, tot allò que veiem fora de nosaltres, en definitiva, tot allò que és producte o expressió de la força. Aquests símbols naturals de la força, són la condició del sentiment estètic.

Jouffroy com a espiritualista, dóna preferència a la bellesa espiritual, la bellesa d'allò invisible sobre qualsevol altre gènere de bellesa, i no entén que aquesta bellesa de l'invisible sigui exclusiva de la bellesa moral. La expressió de la vida intel·lectual, la vida sensible, la mateixa vida del cos, la energia vital i fisiològica, que és la més matussera de les manifestacions de l'ànima, hi té cabuda dins del concepte de bellesa de l'invisible, que abraça tots els éssers en diferents graus (és una mena de bellesa del fons, contraposant-la a una bellesa de la forma).

-Lamennais (1782-1854).

Tota la seva estètica està inspirada en Plató, i es presenta per tant impregnada d'un cert

Lamennais

idealisme, o com altres diuen, una “ontologia panteïsta”³⁹⁸. Profundament religiós, considera que l'art és una emanació de Déu, i la expressió de Déu en les seves manifestacions:

“Connaître, comprendre l'œuvre divin, voilà la science; le reproduire sous des conditions matérielles et sensibles, voilà l'art”³⁹⁹.

Déu és aquest ésser absolut, il·limitat, i el fons de tot pensament i existència. Aquest ésser infinit, es manifesta per la energia productora que la realitza produint la forma, i per la vida que fa tornar a la unitat radical l'energia productora. Se'n dedueix una mena de trinitat: força, forma i vida, o dit en termes espirituals, poder, intel·ligència i amor, que són els elements que Lamennais anomena integrants de la essència divina. En la matèria en direm: impenetrabilitat, figura i atracció, reproduint així els tres atribuïts divins esmentats.

Aquesta metafísica parteix de la intel·ligència com a percepció de l'infinit.

En contra del racionalisme il·lustrat, Lamennais elabora una doctrina en la qual l'home no es fonamenta en la raó, sinó en les creences per les quals actua. Com a molt, podem entendre la raó com a consentiment comú⁴⁰⁰, però en cap cas podem parlar d'una raó individual.

Concretant l'àmbit estètic, Lamennais fou clarament contrari a la independència de l'estètica, ja que l'art per l'art li semblava un absurd, i no entenia que s'aïllessin els diversos desenvolupaments de l'activitat humana, que essencialment era una. L'art implica la bellesa essencial, immutable, infinita, idèntica a la veritat (que és revelació eterna), i implica també una forma que la faci accessible als nostres sentits.

Entès d'aquesta manera, allò bell és la manifestació d'allò vertader, i l'art està format per dos elements inseparables: un element ideal, que té com a tret característic allò

³⁹⁸MENÉNDEZ Pelayo, Marcelino. *Historia de las ideas estéticas en España*. Volum II. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid 1994. Pàgina 452.

³⁹⁹LAMENNAIS, Félicité Robert. *De l'art et de beau*, Volum III del *Esquisse d'une philosophie*. Ed. Garnier. París 1865.

⁴⁰⁰BALMES, Jaime Luciano. *Historia de la filosofía*. Ed. Sopena. Buenos Aires. Segona Edició: febrer del 1941. Pàgina 109: “Lammennais se propone combatir a los que enaltecen en demasía a la razón individual; para esto le niega todo valor, y busca el criterio de la verdad en el consentimiento común...”

infinit, i un element material, que es caracteritza per allò finit; el nexa d'aquesta elements constitueix el que es coneix com a harmonia artística.

L'art implica creació, i crear és manifestar una idea preexistent, tornar-la a cobrir amb una forma sensible, per això Déu, serà considerat l'artista suprem. Les lleis de l'art seran les mateixes que les de la creació, però vistes des d'altres aspectes, ja que la bellesa (objecte propi de l'art) no és més que la veritat, identificada amb l'Ésser.

Les doctrines sociològiques de l'art: Saint Simon, Proudhon i Taine.

Tots els teòrics de l'art social (doctrines sociològiques), defensen una multiplicitat de veus de l'art, i la capacitat per parlar de tot i de tothom, tret de poder definir-se massa exactament a si mateix. Són l'antítesi de l'art per l'art, i de la visió de l'art del Renaixement, que sobretot aspirava a explicar-se, motiu pel qual acostumem a trobar en els estetes sociològics els mateixos temes.

Saint Simon i Proudhon, van desenvolupar el paper educatiu de l'art que segons Schiller té l'educació estètica. En la doctrina de Schiller predominen dos elements: el de l'artista com a "home endeví" o home imaginatiu, capaç de projectar la societat del futur, i el de la virtut comunitària de l'art, que principalment treballarà Saint Simon.

-Saint Simon (1760-1825).

Saint Simon

Fou un dels primers en estudiar la industrialització, que considerava molt positivament ja que generava abundància, però també perquè podia comportar un nou model social. Segons Saint Simon, havia d'existir la propietat privada, però només si era merescuda; per això defensava per exemple l'abolició del dret a l'herència. Es mostrà contrari als comerciants i afirmava que hi havia dues classes d'individus: els productors (treballadors, empresaris...) i els no-productors (comerciants, nobles, clergues, militars,

ganduls...). La industrialització era bona però s'havia de reorganitzar la societat, per això, la funció de l'Estat havia de ser la de facilitar aquesta transformació, i permetre als treballadors cobrar segons la seva productivitat.

En la teoria estètica de Saint Simon, hi predominen dos elements essencials: “l'homo vates” (“home endeví”), i el de la virtut comunitària de l'art.

Posteriorment sorgiran dues tendències de “Saint-simonistes”: els industrialistes i els místics. Pels industrialistes, l'art serà el reflex de la vida que veiem en la indústria, mentre que pels místics, l'art serà una mena de pre-ciència (una preparació de períodes orgànics futurs, alhora que vigilant de períodes orgànics anteriors).

-Proudhon (1809-1865)

Per Proudhon, la sensibilitat estètica és contrària a l'esperit filosòfic, i l'art és tan sols una facultat estètica, una representació idealista de les coses i de nosaltres mateixos amb l'objectiu de perfeccionar física i moralment la nostra espècie. Així, l'art ocupa segons el seu punt de vista, un paper auxiliar, de subordinació a la raó i la consciència, sota els ideals de justícia i veritat, contribuint a la creació de la vida social, a través de les suggestions amb que ha implicat el col·lectiu.

Proudhon

L'artista serà un auxiliar, un element gairebé mecànic en la creació del nou món social, un element possiblement inferior a la indústria.

Conceptes tan coneguts com el de “l'art per l'art” serà considerat per Proudhon com una mena de refinament del vici, totalment negatiu i perjudicial. En tota obra d'art, caldrà considerar dos elements determinants:

1. Un fi pràctic.

2. L'execució.

Caldrà considerar primer els efectes abans que els mitjans, al contingut abans que el continent, al pensament molt abans que la realització, i així l'art podrà anar sent considerada facultat, funció, o forma de vida, malgrat el seu element il·lusori o superficial. Qualsevol art que faci bandera de la llibertat, independència, geni, ideal, revelació, inspiració, fantasia,... serà un art irracional, quimèric i immoral, condemnat a posar-se al servei de l'idealisme religiós, l'il·luminisme, el fanatisme, l'epicureisme...

-Taine (1828-1893).

Gran coneixedor de la filosofia anglesa (Stuart Mill especialment), però també de Condillac, Spionza, Kant, Hegel... Proper a l'empirisme de l'escola positivista anglesa, al materialisme del s. XVIII, gran autor d'un extens treball en metafísica, dedicà sempre un espai al cultiu de les ciències morals i estètiques, mantenint sempre una tendència ideal.

Malgrat tot, Taine vol presentar la seva estètica com una antítesi de l'estètica idealista, i per fer-ho segueix del mètode naturalista, aplicant el determinisme a les ciències de l'esperit (com més desenvolupada i refinada sigui la moralitat d'un artista, més treballat i refinat serà el seu art).

Segons Taine, hi ha dos fets que legitimen l'existència i el valor de la ciència estètica, i alhora ens permet salvaguardar-la del mer empirisme:

Taine

1. Hi ha per a cada objecte una forma ideal, fora de la qual tot és desviació i error.
2. Cal descobrir un principi de subordinació conforme al qual poden classificar-se les obres d'art.

Totes les arts són “criatures ideals”, sotmeses a les mateixes lleis de formació i les mateixes regles crítiques que sorgeixen d'aquest principi de subordinació dels caràcters, i que Taine trasllada de la zoologia i la botànica a l'art i la literatura.

Introdueix per tant, el determinisme de les ciències naturals a les ciències morals, i així la estètica es converteix en una mena de botànica aplicada:

De la mateixa manera que en el món físic, són més importants els caràcters més invariables, elementals, que constitueixen la superfície més profunda de l'ésser, en el món moral per determinar l'ordre de subordinació no podem aturar-nos en els anomenats caràcters de la moda, o del moment, sinó que haurem de pouar en aquells que són comuns a tots els pobles d'una mateixa raça, i anar tendint cap a aquells caràcters humans universals, que constitueixen l'autèntic patrimoni humà, i que el condueixen a fundar societats, religions, filosofies...

Fins i tot determina els factors que influiran en la filosofia de l'art: la raça, l'ambient i el moment.

Per precisar la naturalesa de l'obra d'art, Taine insisteix en l'expressió d'un ambient moral que actua sobre l'obra d'art, però aquest ambient implica parlar de l'obra total de l'artista, del seu entorn, del període artístic... L'origen de l'obra d'art és el mateix que el de la selecció natural: hi ha una selecció de l'ambient moral que escull entre les diverses espècies de talent igual que es fa en la natura una selecció de les diverses espècies d'arbres segons la temperatura física. Aplica el mecanisme Darwinià (fins i tot utilitzant els seus termes) a l'estètica.

Taine proposarà també un àmbit normatiu per a l'estètica, que es fonamentarà en tres parts que anomenarà escales:

1. Ofereix el grau d'importància del caràcter, seguint les tesis de Linné.
2. Valors ètics que mostra la relació entre la moral i l'art.
3. Convergència dels efectes: escala dels valors tècnics, que mostra la connexió entre la tècnica i l'art.

El vitalisme de Guyau i Séailles.

- Guyau⁴⁰¹ (1854-1888).

Esteta considerat biòleg, moralista, i especialment vitalista.

L'origen del vitalisme de Guyau, el podem trobar especialment en Schelling, de qui en recull nombroses idees com ara la teoria de la gràcia, així com d'altres autors evolucionistes. De fet, es pot considerar el vitalisme filosòfic de Guyau com l'equivalent del vitalisme biològic del moment, esperonat el progrés fisiològic i de la medicina moderna.

El seu objectiu és d'entrada agosarat: demostrar que el plaer de l'art no s'explica pel plaer del joc (contra Herbert Spencer i diversos Kantians); resoldre els suposats antagonismes entre l'art i la indústria, entre l'esperit científic i la imaginació, entre l'esperit científic i l'instint espontani del geni, entre l'esperit científic i el sentiment; respondre a tots aquells que anunciaven una propera desaparició de l'art...

Guyau no vol reduir l'art a l'estirabot d'un geni, que prescindeixi totalment d'allò vertader, real, útil i bo, però tampoc pot limitar-se a una mera activitat neuronal, tal i com donava a entendre l'escola evolucionista.

Guyau

⁴⁰¹GUYAU Tuillerie, Jean Marie (28 d'octubre del 1854 - 31 de març del 1888). Filòsof i poeta francès. Format des de ben jove, pel seu padastre, el filòsof positivista-espiritualista Alfred Fouillée. Als 19 anys escriví una memòria de més de 1300 pàgines *Memoire sur la Morale utilitaire depuis Epicure jusqu'à l'Ecole anglaise* al 1873, premiada per l'Acadèmia Francesa de Ciències Morals i Polítiques l'any 1874, i que posteriorment es publicaria en dos volums: *La Morale d'Épicure et ses rapports avec les doctrines contemporaines* (1878) i *La Morale anglaise contemporaine, morale de l'utilité et de l'évolution* (1879). Considerat un dels pares del vitalisme francès i impressionat per la lectura de Nietzsche, es veurà obligat a viatjar per motius de salut i morirà a l'edat de 33 anys.

La seva doctrina estètica presenta els trets següents:

- A.** La vida intensa segueix una mena d'irradiació, de desbordament de força, que ell assimila a la expansió, i així cada vegada que descobreix les manifestacions d'una expansió, parla d'aquesta vida que s'expandeix com una vida més profunda i intensa.
- B.** Utilitza un mètode pràcticament dialèctic, en el que gairebé tot es pot confondre amb la unitat de la vida, com una mena d'ideal teleològic, en el que tot hi tendeix: la vida serà el fi, l'objectiu o ideal de tot esforç convergent de l'art, la religió i de la moral, i alhora estímulo de si mateixa.
- C.** Coneixedor, però contrari a les tesis Kantianes, proposarà un sensualisme com a eina de captació d'allò bell, en el qual tota sensació agradable es farà bella quan presenti un cert grau d'intensitat i de ressonància.
- D.** Paral·lelament serà també un ferm partidari del punt de vista sociològic de l'estètica, ja que interpreta les emocions estètiques i artístiques com a fets socials⁴⁰². Si les funcions vitals de l'individu poden ser estètiques, això es deu a que representen ja una simpatia en els mateixos òrgans, i per tant allò que es harmonia es converteix en un fet social, de manera gairebé fisiològica.

Veia en les emocions que s'apoderen totalment de nosaltres (les que augmenten la intensitat de la nostra vida), les emocions vertaderament estètiques; i amb un gran optimisme, creu que arribarà un dia en el qual tot plaer serà bell, tota emoció agradable serà artística, perquè no n'hi haurà cap en la que no s'hi barregin elements intel·lectuals i elements morals, i per tant cap podrà anomenar-se egoista, o la simple satisfacció d'un òrgan determinat. La bellesa anirà fent-se cada vegada més intel·lectual, menys estàtica i més dinàmica.

⁴⁰²GUYAU, Jean-Marie. *L'art au point de vue sociologique. Chapitre II: L'Émotion esthétique et son caractère social*. Edició electrònica realitzada per la càtedra de ciències socials de l'Université du Québec à Chicoutimi.

-Séailles⁴⁰³ (1858-1922).

Esteta vitalista, expressa la identificació de la bellesa amb la vida, i la impossibilitat de sotmetre cap dels dos conceptes a definicions exclusives: el moviment de l'esperit és una continuació del moviment de la vida.

Per Séailles, el geni artístic és una mena d'esperit fecund en el que les idees tendeixen a organitzar-se cap a una mena de moviment vital. En un primer moment, l'esperit i la sensació conflueixen en el coneixement

Séailles

sensible (sense la presència de l'esperit, cada sentit ens obriria a un món irreductible).

Mentre que en el camp científic, l'esperit s'organitza per ordenar les coses que per a ell són com les seves idees, dominant l'esperit d'anàlisi i de síntesi, en el cas del geni, la formulació d'hipòtesis es produeix de manera espontània i vital. En tot cas, tant en la ciència com en l'art, hi ha present l'acció espontània i inconscient d'un geni que ens predisposa a l'ordre.

Però per elaborar una obra d'art, són necessaris dos elements: la història, i un conjunt d'imatges, que l'artista ha de viure a través dels sentits (ja que el sentiment intensifica l'expressió de les imatges).

La obra no naixerà com a resultat d'un raonament, sinó que la inspiració prové d'una emoció espontània que ha de viure en l'esperit. Això no obstant, de la mateixa manera que hi ha art en la ciència, també hi ha ciència en l'art, ja que les sensacions de l'artista estan compenetrades d'intel·ligència, i per exemple un músic s'atansa sense percebre-ho directament a unes lleis matemàtiques.

En definitiva: allò bell és la vida, i de la mateixa manera que la vida, allò bell no pot sotmetre's a definicions exclusives i irreductibles.

⁴⁰³SEAILLES, Jean Edmond Gabriel. (París, 27 de juny del 1852-16 de setembre del 1922) Filòsof francès, pacifista i activista civil en defensa dels drets de l'Home (l'embrió del que avui dia en diem els "Drets humans"), les Universitats populars i l'escola laica. Especialista en art, fou Catedràtic de Filosofia a la Universitat de la Sorbona, succeint a Paul Janet.

L'estètica francesa del s.XX, de principis de segle fins l'inici de la segona guerra mundial: Victor Basch, Henri Focillon, Bergson, Valéry, Lalo, Bayer i Souriau.

-Victor Basch (1863-1944)⁴⁰⁴

Primer catedràtic d'Estètica de la Sorbona l'any 1918, i fundador de la "Société Française d'Esthétique", a partir de la qual els seus deixebles, Charles Lalo, Raymond Bayer i E.Soriau funden al 1948, la "Revue d'Esthétique".⁴⁰⁵

Fou també president de la lliga dels Drets de l'home, des del 1926, fins al 1937, cosa

Victor Basch

que sumat a la seva vinculació política i els seus orígens jueus, van fer que fos assassinat per la milícia nazi del govern de Vichy durant la ocupació alemanya de França el 10 de gener del 1944.

Considera l'estètica com una ciència autònoma, amb metodologia pròpia i necessitat d'ensenyar-se.

Cal tenir present que Basch fou professor de llengua i literatura germànica, abans de ser el primer Catedràtic d'Estètica de la Universitat de la Sorbona de París, i això li permetia tenir contacte directe amb les corrents de l'estètica germànica del moment, que s'encarregà d'anar introduint a França (tal i com ja havia apuntat anteriorment Ribot).

Sobretot entrà en contacte amb els investigadors que es reunien al voltant del laboratori de psicologia de Wilhelm Wundt⁴⁰⁶, a Leipzig, i li interessa especialment la psicologia

⁴⁰⁴Tractat de manera detallada posteriorment: Victor Basch: Biografia o obra detallada. Pàgina 239.

⁴⁰⁵*Revue d'Esthétique*: Revista científica i filosòfica, sobre l'art i l'estètica, creada al 1948 i editada per diverses editorials franceses fins al 2004. A partir del 2008 la *Société Française d'esthétique* (SFE), l'editarà com a *Nouvelle revue d'esthétique*. Pot consultar-se a la direcció <http://www.s-f-e.org/revue/>.

experimental que permet per primera vegada, separar l'estètica de la filosofia experimental. Els dos autors de referència seran Johannes Volkelt⁴⁰⁷, i Theodor Lipps⁴⁰⁸, entrant de ple en els anomenats filòsofs de la *Einfühlung*⁴⁰⁹.

En un principi, els estudis de Basch es centren en la necessitat de delimitar l'espai de l'estètica com a disciplina autònoma, per això parteix de les aportacions de Gabriel Séailles, que havia estat una bona temporada al laboratori de Wundt a Leipzig i de les del seu amic i Catedràtic d'història de l'art a la Sorbona, Henri Focillon.

La seva concepció estètica és similar a la "empathy" o la *Einfühlung*, i es fonamenta en una fórmula de "revivificació" o "recreació". Entén l'actitud estètica com un fenomen singular de comportament, com una simpatia ancestral cap a tot l'univers, de tal manera que sentim l'objecte (simbòlicament), com l'objecte mateix, és a dir: tenir sentiments en els objectes com si fos jo mateix.

Es tracta d'una actitud psíquica de simbolització, d'un acte d'associació, de simbiosi afectiva entre el jo i l'univers. Allò bell, segons Basch, és una simpatia simbòlica, i veu en la teoria de la *Einfühlung* la possibilitat de resoldre definitivament el problema del desinterès dels sentiments cap a allò bell. Si el sentiment estètic es redueix a un

⁴⁰⁶WUNDT, Wilhelm. (1832-1920). Professor de filosofia a Heidelberg, de psicologia a Zurich i altre cop filosofia a Leipzig. La seva obra forma un gran sistema, que representa per una banda, una transició entre les tendències positivistes i materialistes, i per l'altra, els intents de renovació filosòfica de finals del s.XIX i inicis del XX. El nucli del seu sistema és la psicologia experimental (que també anomena filosofia científica) i que li serveix de pont amb les ciències naturals i les ciències culturals o històriques.

⁴⁰⁷VOLKELT, Johannes. (Lipnik 1848- Leipzig 1930). Filòsof alemany, professor a Jena, Basilea, Würzburg i des del 1894 a Leipzig. Considerat un neo-kantià, elaborà una fenomenologia de la consciència i de la certesa (lògica i àdhuc supralògica o lògica intuïtiva), i una metafísica de la temporalitat i l'individu obert als altres "jo", al món, i a la realització de quelcom anàleg a l'amor. Les seves obres principals són: *Pantheismus und Individualismus im System Spinozas* (1871), *Das Unbewusste und der Pessimismus* (1873), *Kants Erkenntnistheorie nach ihren Grundprinzipien analysiert* (1879), *Über die Möglichkeit einer Metaphysik* (1884), *Erfahrung und Denken* (1886), *Die Quellen der menschlichen Gewissheit* (1900), *System der Ästhetik*, en tres volums (1905-1914), *Was ist Religion?* (1913), *Gewissheit und Wahrheit* (1918), *Die Gefühlsgewissheit* (1922), *Phänomenologie und Metaphysik der Zeit* (1925) i *Das Problem der Individualität* (1928).

⁴⁰⁸LIPPS, Theodor. (28 de juliol de 1851, Wallhalben- 17 d'octubre de 1914, Munic) Filòsof alemany. Un dels professors universitaris alemanys més influents del seu temps, centrat en concepcions de l'art i l'estètica. Entre els seus fervents admiradors hi havia Sigmund Freud, essent Lipps llavors el principal partidari de la idea del subconscient. Va adoptar les nocions de Robert Vischer d'empatia o simpatia estètica ("*Einfühlung*") de la qual n'és considerat el pare intel·lectual. Més endavant, Lipps va adoptar algunes idees de Husserl, fins que descontents amb el seu psicologisme, alguns dels seus estudiants, es van ajuntar amb alguns estudiants de Husserl per formar una nova branca de la filosofia anomenada Fenomenologia d'essències.

⁴⁰⁹"Einfühlung": terme alemany, sense traducció exacta, però que podríem traduir com a "endopatia", o fins i tot com a "empatia", "projecció afectiva", "projecció sentimental"... El màxim exponent d'aquesta tradició fou el filòsof Theodor Lipps.

sentiment de simpatia, tal i com pretén Basch, aleshores desapareix l'antinòmia entre l'interès que implica tot sentiment agradable i el desinterès que constitueix una de les característiques necessàries del sentiment d'allò bell. Com tot sentiment simpàtic, el sentiment d'allò bell és alhora interès i desinterès.

Totes aquestes investigacions es concreten en la seva tesi doctoral de l'any 1896 "Essai critique sur l'esthétique de Kant"⁴¹⁰, en la que destaca com a un dels mèrits de Kant, haver reconegut el paper essencial de la sensibilitat en l'experiència estètica, per situar-la filosòficament a l'edifici de la crítica.

Així doncs, Mirabent coneixerà directament, no només la estètica pròpiament francesa, sinó sobretot l'estètica germànica de la *Einführung*, i l'estètica de Kant, que li arriben per les traduccions de Basch a París.

- Henri Focillon⁴¹¹ (1881-1943).

De tendència formalista, la seva concepció estètica es situa a mig camí entre la iconografia i la història, i considera la vida com un estil, una dialèctica, o un procés experimental.

L'estil es representa pels materials i per les tècniques, i en la història, cada estil es troba sota la dependència d'una tècnica que predomina sobre les altres, i que fins i tot, subministra a l'estil en qüestió un caràcter: és el principi del "primat tècnic". Aquest principi és tan sols un aspecte d'una llei més general: cada estil passa per diversos edats, per diversos estats⁴¹². La vida de les formes no es deu a l'atzar; les formes obeeixen unes normes pròpies, i han de ser estudiades a través de les experiències i dels canvis que Focillon anomena "la seva vida".

Henri Focillon

⁴¹⁰BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique de Kant* (1896). Kessinger Publishing 2010.

⁴¹¹Substituí a E. Bertaus a la Càtedra d'Art Modern de la Universitat de Lió, i posteriorment fou catedràtic a la Sorbona (1925), del Collège de France (1938) i de la Universitat de Yale als EUA (1939). Les seves aportacions teòriques són fonamentals dintre de la historiografia artística, ja que al costat de l'historiador Heinrich Wölfflin és un dels principals introductors del mètode d'anàlisi formalista.

⁴¹²FOCILLON, Henri. *Vie des Formes*. Volum 6 de *Quadrige Presses universitaires de France*. París 1981.

Focillon interpreta les formes artístiques sotmeses a un procés de desenvolupament biològic amb fases d'infància, maduresa i senectut. Per a Focillon els estils evolucionen seguint un desenvolupament, que des del mètode de recerca formalista es divideixen en quatre fases:

1-Preclàssic.

2-Clàssic.

3-Manierisme.

4-Barroc.

Destaca també per l'enunciació de dues lleis fonamentals per a la crítica de l'art medieval.

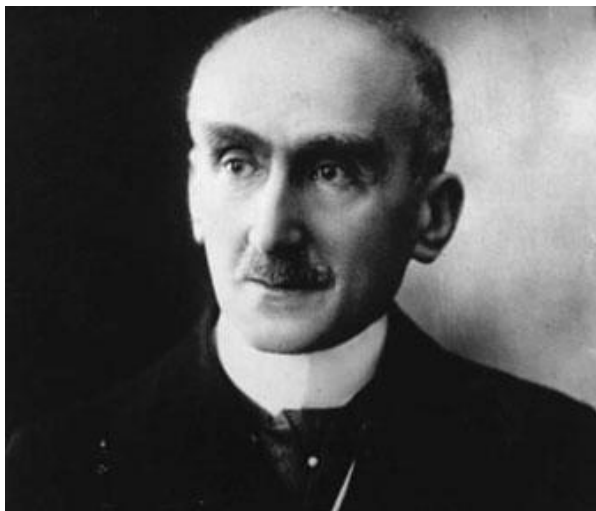
1. La Llei d'Adaptació al Marc, sosté que l'escena escultòrica s'adapta sense objeccions al propi espai que l'arquitectura havia deixat a aquest fi, ja siguin timpans, arquivoltes o capitells. Cal relacionar aquest fet amb la visió neoplatònica que de l'art té l'Edat mitjana, per damunt de tot l'escolàstica i Sant Agustí, que pensen que representar el món sensible és una vel·leïtat herètica, ja que tot el que és sensible no és més que un engany als nostres ulls.
2. La submissió a un Esquema Geomètric, de manera que les escenes queden sempre enquadrades en marcs o esquemes que responen a formes geomètriques senzilles.

Tot això ha de ser entès com una conseqüència d'imitar models artístics, especialment perses i bizantins, i no d'una experimentació sobre el model natural que serà el que facin els artistes gòtics. Així al romànic, no es produeixen les obres per a un gaudi sensible, si no que es tracta d'incidir sobre l'intel·lecte mitjançant esquemes racionals.

Focillon proposa de ressaltar els valors que són propis i exclusius de les arts plàstiques. Amb això la història de l'art deixa de ser una ciència auxiliar de la història, de la literatura o de la sociologia per convertir-se en una veritable ciència de les formes.

-Bergson (1859-1941).

De tendència metafísica, la seva estètica es fonamenta en la intuïció, intentant provar l'origen qualitatiu de l'obra (més enllà de l'aparença quantitativa). Convé recuperar la "llibertat vital" de l'home amenaçada per la consolidació del racionalisme com a únic criteri de valoració.

Bergson

Considera que ha arribat a una etapa on l'intel·lecte ha sobrepassat a l'instint, i això per a ell és una desgràcia, ja que a

l'eliminar-se el seu instint s'elimina també la seva llibertat vital. La forma més elevada d'instint és la "intuïció", que és una espècie d'activitat mental que li proporciona una veritat directament d'acord amb el món. Allà on l'intel·lecte deforma la realitat, la intuïció capta l'experiència tal com és.

En comptes de les formes rígides que imposen la raó a la imatge del món, Bergson aposta per la realitat del "flux vivaç" de les experiències, i ataca directament la lògica com una influència nefasta que cal vèncer (motiu pel qual se l'introdueix dins el moviment irracionalista). Rebutja a més la teoria de l'evolució, ja que la seva forta sustentació racionalista no permet que sorgeixi espontàniament res enterament nou. Dos exemples del seu rebuig radical a tot el que freni un entusiasme vital.

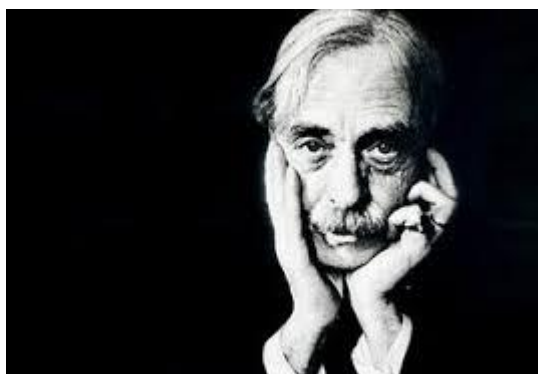
Per a ell, l'esteta serà doncs, aquell que percep intuïtivament la qualitat, i l'activitat de l'artista es redueix així a la contemplació. És una estètica de la percepció pura, i la tècnica, serà simplement l'atenció, per això alguns autors consideren la filosofia de Bergson com una filosofia de la vida atenta⁴¹³.

⁴¹³BAYER, Raymond. *Histoire de l'esthétique*. Armand Colin. París 1961. Pàgina 335: "La philosophie de Bergson est une philosophie de la vie attentive".

Malgrat sigui escassament citat per Mirabent, els dos darrers llibres de Bergson: *L'Énergie spirituelle*⁴¹⁴ del 1919 i *Les deux sources de la morale et de la religion*⁴¹⁵ del 1932, encaixen sorprenentment amb la consideració del sentiment com a energia i la necessitat d'un caràcter ideal de l'esperit, on convergeixen veritat, bellesa i bondat.

-Paul Valéry (1871-1945).

Filòsof i escriptor que lliga la filosofia, la política, la moral... a partir d'un mètode de pensament que es convertirà en una mena de sistema propi que anomenarà "política de l'esperit"⁴¹⁶.

Paul Valéry

Després de dedicar-se als problemes de l'art i d'allò bell, expressarà diversos dubtes sobre l'existència de l'estètica com a ciència, ja que per ell, l'estètica és el nom

genèric que inclou el conjunt de doctrines i

mètodes dels que tracta l'art. Això no obstant, la ciència d'allò bell, i l'estudi de l'art en tant que "temptació irresistible", tendeix a convertir la estètica en una ciència.

De fet, més que negar l'estètica, expressa un punt de vista molt més pràctic de l'art: allò que l'interessa és la utilitat de l'estètica, ja que aquesta ha d'ajudar-nos a tenir un major goig d'una obra d'art o ajudar a que la obra d'art sigui millor.

Fins i tot distingeix l'existència d'una estètica històrica (que investigui en les arts les qüestions d'influència i origen), i una estètica científica (que analitzi les obres, els procediments, valoracions, reaccions dels espectadors...)

⁴¹⁴BERGSON, Henri. *L'énergie spirituelle*. Presses Universitaires de France. París.1962.

⁴¹⁵BERGSON, Henri. *Les deux sources de la morale et de la religion*. Presses universitaires de France. París. 1958.

⁴¹⁶VALÉRY, Paul. *La politique de l'esprit, notre souverain bien*. Éditions de l'Université de Manchester. Anglaterra 1941.

-Charles Lalo (1877-1953).

El projecte i la consolidació d'una estètica sociològica.

Deixeble i successor de V.Basch a la Càtedra d'Estètica de la Sorbona de París; per bé que no seguirà pas la línia filosòfica del seu mestre, sinó que iniciarà un intent de delimitació de l'estètica dins el camp principalment sociològic.

De tendència cultural positivista, coneix plenament l'estètica fisiològica de Fechner⁴¹⁷, Henry⁴¹⁸, Verón⁴¹⁹, els vitalistes Guyau i Séailles, psicòlegs com Lipps i Volkelt, Ribot i Delacroix⁴²⁰.

Critica les metodologies que pretenen ser per si soles "el mètode", sense tenir present la seva aportació parcial en la constitució científica d'un camp "polifònic", on hi juguen molts factors que ens porten a la totalitat de la vida de l'home i la totalitat dels diversos camps de coneixement, i finalment elabora una teoria estètica seguint la tradició francesa, indicant un lligam indestriable entre ciència i moral i situant-se dins de les investigacions dels contemporanis europeus com eren Dessoir⁴²¹, Utitz⁴²², Fiedler⁴²³, ...

⁴¹⁷FECHNER, Gustav Theodor (1801-1887). Psicòleg alemany que elaborà la manera per mesurar la relació entre l'estímul físic i la sensació (la relació entre l'ànima i la matèria) a través d'una llei (Llei Weber-Fechner) Al 1860, publicà "*Elemente der Psychophysik*", i a partir d'aquell moment, la psicofísica s'establí com la disciplina interessada en establir les relacions matemàtiques precises entre els estímuls i les sensacions.

⁴¹⁸HENRY, Charles. (Bollwiller, Haut-Rhin, 1859-Versailles 1926). Bibliotecari i home de gran vagatge cultural, elabora diversos treballs de psicologia experimental, acústica, òptica i història de les ciències. Però amb la *l'Introduction à une esthétique scientifique* (1884) i *Le Cercle chromatique* (1888), tindrà una forta influència a l'impressionisme francès posterior.

⁴¹⁹VÉRON, Eugène (1825-1889) Historiador, filòsof, exercí com a crític d'art a diverses revistes (*La Revue nationale*, *Le Courrier du Dimanche*) i dirigí el diari *L'Art*. Emmarcat dins una corrent positivista, intenta establir el model científic com a model propi de les obres d'art modernes, de bracet als estudis realitzats per Guyau i Seailles.

⁴²⁰DELACROIX, Henri. (2 de desembre del 1873- 3 de desembre del 1937). Filòsof i psicòleg francès. Alumne de Henri Bergson, i deixeble de Wiliam James. Es doctorà al 1900 amb una tesi titulada *Essai sur le Mysticisme spéculatif en Allemagne au XIVe siècle*. Posteriorment serà degà de la Facultat de lletres de la Sorbona, a partir del 1928.

⁴²¹DESSOIR, Max. (8 de febrer del 1867-19 de juliol del 1947). Filòsof alemany. Professor assistent a la Universitat de Berlin des de 1897 i titular a partir del 1920. Al 1906 funda la revista *Zeitschrift für Ästhetik und allgemeine Kunstwissenschaft*, i al 1909 organitza i dirigeix la societat estètica *Gesellschaft für Asthetik und Allgemeine Kunstwissenschaft*. Se'l considera un neokantià heterodox, interessat en la funció moral de l'art com a capacitat de mostrar la realitat conjunta d'allò intern i allò extern. El govern nazi li prohibí publicar, fer classes i parlar en públic, i al 1943 abandona Berlin i se'n anirà a Bad Nauheim.

⁴²²UTITZ, Emil. (Praga, 1883 - Jena, 1956). Filòsof i esteta alemany. Format a la Universitat de Praga, de Munich, i doctorat a Leipzig al 1907 inicia la seva tasca docent a la Universitat de Rostock, de la que en serà professor extraordinari. Deixeble de Brentano, i seguidor de les teories fenomenològiques de Huesserl, es va fer càrrec de la revista *Jahrbuch der Charakterologie*, des del 1924, i col·laborà

Se'l considera un dels representants de l'escola socio-positivista, fortament influenciada per la sociologia de Durkheim i Comte. L'any 1931 va inaugurar, conjuntament amb Basch *l'Association pour l'étude des arts et les recherches relatives à l'art*, que serà la futura Societat Francesa d'Estètica.

Serà també el primer director de grup de treball sobre el *Vocabulaire d'esthétique*, que Souriau reprendrà posteriorment.

Lalo pretén delimitar l'estètica com a ciència objectivable a partir d'un sistema de relacions, partint del mètode experimental de la sociologia, és a dir, establir una relació entre les lleis dels fenòmens sensibles i els fets socials. La seva crítica al sensualisme i a la tradició vitalista (de Guyau, Bergson i Séailles) per una banda, i la oposició radical a l'atomisme psicològic per altra, el porten a formular crítiques contra les definicions massa reduccionistes de Fechner sobre l'experiència. S'oposa al subjectivisme excessiu de l'estètica "de la simpatia", o de la *Einfühlung* - cosa que l'allunya del punt de vista intel·lectual de Basch-, sense subestimar l'aportació de la psicologia en l'estudi de l'art. Per això parlarà d'una *esthétique intégrale*, inspirada (però ja allunyada) de la psicofisiologia de Fechner i aprofitant la metodologia de Durkheim, per repensar l'estètica.

Les sentiments esthétiques és una de les seves primeres obres sobre estètica pròpiament (1910). En ella, apunta cap a els sentiments estètics, com a base per a constituir un sistema d'estètica sociològica, fonamentat en conceptes objectius.

Per Lalo, la manca d'un model específic construït sobre la base de les ciències humanes, és el que ha impedit al sentimentalisme i al misticisme (de Guyau, Bergson,

activament en publicacions com *Zeitschrift für Aesthetik* i la *Journal für Philosophie und phänomenologische*. El seu assaig més conegut, publicat en dos volums entre 1914 i 1920, *Grundlegung der allgemeinen Kunstwissenschaft*, representa un intent per construir una definició autònoma de la concepció de l'art, diferenciant-la del camp d'estudi de l'estètica.

⁴²³FIEDLER, Konrad.(Öderan, 23 de setembre del 1841-Munic, 3 de juny del 1895). Estudià dret, però renuncià a la seva carrera i inicià una sèrie de viatges per Europa i Orient mitjà. A partir d'aquell moment es dedicarà a la crítica de l'art, intentant construir una teoria específica de l'art figuratiu, que fos independent de les afirmacions valoratives i epistemològiques de part d'altres disciplines com ara l'estètica, la història de l'art, iconografia i antropologia. Seguidor de la teoria formalista de Heinrich Wölfflin, aplicà a l'art criteris científics, com ara l'estudi psicològic o el mètode comparatiu. Entre les seves obres en destaquen: *Über die Beurteilung von Werken der bildenden Kunst*, al 1876, i *Über den Ursprung der künstlerischen Tätigkeit*, del 1887.

els teòrics de la *Einfühlung* i Basch), entendre la diversitat de funcions del sentiment en la vida estètica.

El seu objectiu és la recerca d'un mètode propi en el que poder-hi recolzar la estètica com a ciència, i ho fa, seguint el model de les ciències socials dels que han estat els seus mestres: Comte i Durkheim, relacionant empirisme, positivisme, racionalisme, per tal de procurar-nos uns elements científics que evitin la tendència mística, o "el verbalisme metafísic de l'escolàstica"⁴²⁴. Podem afirmar per tant, que intenta delimitar el que serà la nova "ciència estètica" dins d'una tradició filosòfica clarament francesa.

Situar l'estètica en l'àmbit científic:

La tasca de la estètica com a ciència ha de ser l'anàlisi de tots els elements que prenen part en l'experiència estètica, començant pels sentiments tècnics: mostrar la manera que l'art es troba dins del teixit socio-psicològic per una banda, i per altra, evidenciar un contacte permanent de la ciència i la moral (tal i com ja havien dit Véron, Henry, Souriau...)⁴²⁵.

Segons Lalo hi ha 3 sentiments a l'interior de la consciència estètica:

1. Sentiments de plaer estètic (admiració, vitalitat,...fenòmens autònoms de l'art, al marge de les condicions socials). Ens arriben en forma d'admiració, de simpatia, de vitalitat, en judicis de valor, de comunió afectiva de l'autor amb el públic del que en forma part (recordant Guyau: l'augment psico-físic de la nostra energia vital).⁴²⁶ Però aquests tres factors no són específics del plaer estètic, i per tant no poden ser el criteri de valor estètic, sinó efectes de l'estètica.
2. Sentiments anestètics (allò que atribuïm a les coses representades, a les obres d'art, per "contagi afectiu". Els imposa la societat.). Sentiments comuns a la vida, que intervenen en el temperament, hàbit, associació d'idees, memòria,... juntament amb aquells

⁴²⁴FRANZINI, Elio *L'estetica francese del'900*. Uicolpi. Milano 1984. Pàgina 110: *Questo atteggiamento di relativismo critico, che ha parentele questo con l'empirismo e il positivismo, è, a parere di Lalo, la più sicura reazione la difesa dello spirito umano contro il misticismo e il verbalismo scolastico e metafisico.*

⁴²⁵Id. Pàgina 112.

⁴²⁶LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*. Félix Alcan, Éditeur. París 1910. Pàgina 115: *L'art c'est de la vie concentrée*, citat de M.Guyau.

sentiments “objectius” que atribuïm a les coses representades en les obres d'art com una mena de “contagi afectiu”⁴²⁷

3. Sentiments tècnics o sentiments pròpiament estètics (pren la sociologia com a harmonització del pensament dominant del moment). Els sentiments tècnics són pròpiament els estètics. Més que sentiments, seran una modalitat de pensament dominant en l'experiència intuïtivo-sensible i dels factors intel·lectuals.⁴²⁸

Els sentiments estètics són els sentiments de superioritat tècnica, es fonamenten en l'ús racional dels diversos elements que col·laboren en la construcció d'una obra d'art (aspectes matemàtics, fisiològics, psicològics, històrics...) en “harmonia”.

Lalo interpreta el resultat harmònic dels sentiments tècnics com un joc, (i així adopta part de les teories del joc de les que parlen Bergson, i els filòsofs de la *Einfühlung*), en el que ha anomenat “teixit psico-sociològic”, molt semblant també a la “psico-física” de Fechner⁴²⁹, i entenent conceptes com “simpatia simbòlica”, dins del que ell en dirà “contagi afectiu”.

De fet, acusa Fechner d'iniciar un camí que Lipps, Volkelt, Guyau i Bergson seguiran cap al misticisme en la seva vaga consideració de l'estètica com a “simpatia”, “afecte compartit”, “sentiment contagiats”. Aquests pensadors reconeixen l'àmbit psicofísic (que també anomenen sentimental) com un element primari de l'experiència estètica, com una mena d'absolut metafísic. En canvi, per Lalo, la “psico-física” o “simpatia simbòlica” són elements extraestètics, de fet, ell en diu anestètics, que malgrat la seva

⁴²⁷LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgina 161 (*Accompagnements de la pensée esthétique. Les sentiments accessoires et anesthésiques*).

⁴²⁸Id. Pàgina 165 (*La pensée esthétique proprement dite les sentiments techniques*)

⁴²⁹FECHNER, Gustav Theodor (1801-1887) Físic, matemàtic i psicòleg nascut a Alemanya que va elaborar, el 1860 una equació que analitzava exactament la relació entre l'estímul físic i la sensació (relació entre ànima i matèria). A partir d'aquell moment, la “psicofísica” (nom amb el que va anomenar el seu mètode) va quedar establerta com a disciplina interessada en establir les relacions matemàtiques precises entre els estímuls (mesurats en escales físiques) i les sensacions evocades per aquests estímuls en escales de sensació).

importància en la creació de l'obra o en el seu judici subjectiu no pot pretendre'n ser la única clau de volta de la metodologia estètica, ja que en definitiva:

“...l'action des sentiments y est très réelle, mais indéterminée, comme celle d'un moteur qui ne dirige et n'organise rien par lui-même.”⁴³⁰

Per Lalo, l'estètica es determinarà com a ciència a través de la sociologia; partint dels valors que hem rebut i dels fets establerts, de la història i de la crítica de l'art, o dit d'una altra manera: de les dades de l'experiència i la consciència estètica en tots els homes i ambients diversos. Per això, pren els condicionants individuals (anàlisi matemàtic, físic, fisiològic, psicològic...) i els integra en els condicionants de la vida social, fent-ne uns models que ens serviran de pauta metodològica.

Així, l'estètica sociològica i l'estètica psicològica es converteixen en un tronc central del que en sortiran totes les altres branques:

- A. L'estètica psicològica ha d'incloure, segons Lalo, l'estudi de la psicologia de l'autor i del contemplador, del geni productiu i del que avui en diríem el judici del gust: tots dos aspectes són indispensables i necessaris en el moment analític.
- B. L'estètica sociològica es fixa en els valors pròpiament estètics, les seves condicions i funcions socials (que ha anomenat “tècnica”) i que determinen la col·lectivitat del gust, la “normalitat” o “idealitat” dels valors..., per això afirma que la bellesa:

“...est une valeur qu'elle fournit une norme, sinon universelle et infaillible, du moins collective et organisée, et que ses lois spécifiques sont relativement autonomes.”⁴³¹

Lalo acaba considerant en paral·lel, la vida de les èpoques, de les nacions, dels artistes... Així s'inicia la possibilitat d'una estètica crítica, amb un sistema propi i amb una base tècnica concreta, sota les directrius experimentals de la psicologia i la sociologia

⁴³⁰LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgina 272.

⁴³¹LALO, Charles. *Programme d'une esthétique sociologique*, a la *Revue philosophique*, LXXVIII, juliol-desembre 1914, pàgina 50.

(seguint l'estètica de Seailles, Delacroix, Valéry i Dessoir...) i l'esperit metodològic de Durkheim:

“Sin embargo, ninguna ciencia puede considerarse definitivamente constituida más que cuando ha llegado a hacerse una personalidad independiente. Porque no tiene razón de ser mas que cuando su materia ha llegado a hacerse una personalidad independiente.”⁴³²

L'art en canvi, serà considerat una “harmonia intel·lectual”⁴³³, i farà referència a la idònia relació dels elements tècnics:

“C'est l'harmonie des éléments d'une technique; elle réside dans l'usage rationnel de ces éléments préétablis, qui leur fait rendre, avec la supériorité que nous avons décrite, le plus qu'ils peuvent donner.”⁴³⁴

De fet, considerarà l'obra d'art com un joc de “combinacions polifòniques”, on les diverses ciències s'estructuraran creant una estructura nova, una supra-estructura amb l'estètica psicològica, i l'estètica sociològica al capdavant de la jerarquia:

“toute œuvre d'art est un jeu de combinaisons du type polyphonique, ou un contrepoint de structures mentales et techniques, d'où résulte la structure de structures, ou supra-structure, qui est le tout de l'œuvre, qu'elle soit musicale, plastique ou littéraire.”⁴³⁵

Tal i com apunta Franzini⁴³⁶, aquesta classificació recorda en diversos punts, la classificació de les ciències de Comte, i situant la teoria estètica de Lalo en el pinyol de la tradició francesa:

“Un'estetica scientifica integrale dovrebbe quindi studiare le *buone forme* nella loro totalità, siano esse matematiche, meccaniche, fisiologiche, psicologiche o

⁴³²DURKHEIM, Emile. *Las reglas del método sociológico*. Fondo de cultura economica. Traducció d'Ernestina de Champourcín. Méxic Segona reimpressió del 2001. Pàgina 2004.

⁴³³LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgina 227, *Sentiments d'harmonie*.

⁴³⁴Id. Pàgina 229.

⁴³⁵LALO, Charles. *Notions d'esthétique*. Presses Universitaires de France. París 1948. Pàgina 17.

⁴³⁶FRANZINI, Elio. (Milà 1956) és professor d'Estètica a la Facultat d'Humanitats de la Universitat de Milà. La seva recerca s'ha centrat, en la tradició de l'escola de Milà, a la fenomenologia, on ha investigat algunes de les seves connexions teòriques i històriques, amb especial referència a les qüestions de la construcció artística, el símbol i la imatge.

sociologiche. Le parti superiori di questa gerarchia, che per alcuni aspetti ricorda la classificazione delle scienze di Comte... »⁴³⁷

L'estètica sociològica haurà d'estudiar les condicions estètiques i anestètiques, estètico-formals, materials, històriques, geogràfiques,...i amb aquesta base mostrar la síntesi de l'obra, entesa com a realitat social autònoma, que introdueix múltiples relacions amb l'àmbit de la vida col·lectiva. Provarà d'estudiar les condicions socials, estètiques i anestètiques, les tècnico-formals i materials, històriques i geogràfiques,... i de tota aquesta base se'n derivarà una síntesi que serviria per relacionar-se de moltes maneres amb la vida col·lectiva:

“L'arte è quindi sintesi polifonica socialmente organizzata di elementi estetici ed anestetici dove l'anestetico è sempre ricondotto nella sfera dell'estetico e considerato fattore costitutivo dell'artisticità”.⁴³⁸

Per concloure, podríem dir que la tècnica, serà la primera de les condicions de l'estètica, no com una mena d'ofici repetitiu, sinó com un “ofici vivent”, amb una “sensibilitat intel·ligent”, una “saviesa intuïtiva”. Com una vitalitat que sorgeixen de l'intel·lecte i pren les diverses formes socials.

Només amb aquest “sentit social”, és possible per Lalo parlar de la vida i de l'art, de manera científica.

Aquest és també en gran part la idea de fons que impregna la “Revue d'Esthétique”, on l'art deixa de ser el domini exclusiu de crítics o estudiosos, i s'obre a la societat, ja que l'estètica està composada pels mateixos elements que la nostra vida en la totalitat harmònica de les seves expressions, en un intent de “re-descobrir” l'estètica, tornant a la seva dimensió social.

Com que es tracta d'una estètica normativa, no podrà reduir-se a una simple descripció o a una mera explicació, perquè els seus objectes no són fets, sinó valors.

⁴³⁷FRANZINI, Elio. *L'estetica francese del'900*. Uicolpi. Milano 1984. Pàgina 119.

⁴³⁸Id. Pàgina 125.

L'estètica no podrà moure's en l'àmbit individualista (subjectivista), ja que correria el perill de ser arbitrària i sense verificació possible, sinó que hi haurà una especificació sociològica, concretar les condicions sociològiques de l'art: les realitats psicològiques continuen sent virtualment estètiques fins al punt que el factor social les converteixi en estètiques.

Posteriorment, partir dels anys 1930, Lalo farà una llarga llista d'estudis psicològics de caire vitalista⁴³⁹, en els que mantindrà tesis que es troben a mig camí entre els vitalistes, pels qui l'art vertader és la vida mateixa, i els estetes, pels quals l'exercici artificial de l'art en té prou amb si mateix.

Lalo mantindrà que l'art no és ni tota la vida, ni l'absència total de vida, sinó que n'expressarà algun aspecte de la mateixa.

Acabarà proposant el que es coneix com a "psico-estètica": mètode que consisteix en considerar la obra dels artistes i l'art de les nacions i les èpoques, traçant el paral·lel amb la vida de les èpoques, les nacions i els artistes.

-Raymond Bayer (1898–1959).

Filòsof francès, molt influenciat per la figura de Victor Basch, que serà que l'orientarà acadèmicament cap a l'estudi de l'estètica. Entre els seus mestres, figuren, a més a més de Basch, Léon Brunschvicg⁴⁴⁰ i André Lalande⁴⁴¹.

Bayer presenta la seva tesi doctoral sobre *l'esthétique de la grace*⁴⁴² al 1933, abans de ser anomenat el 1937 professor de filosofia general a la facultat de lletres de Caen, i posteriorment a la Sorbonne el 1942, on farà classes fins a la seva mort.

⁴³⁹LALO, Charles: *L'expression de la vie dans l'art*, del 1933; *L'art loin de la vie*, del 1939; *L'art après de la vie*, del 1942; *Les grandes évasions esthétiques*, del 1947; *L'économie des passions* del 1947.

⁴⁴⁰BRUNSCHVICG, Léon. (1869 – 1944). Filòsof francès, deixeble d'Alphonse Darlu al Liceu Condorcet de París. Nomenat professor de la Universitat de la Sorbona l'any 1909, fou co-fundador de la *Revue de métaphysique et de morale*. Considerat un dels filòsofs francesos més importants de principis del s.XX, manté que si la filosofia vol ser un saber integral, ha de començar per la pròpia intel·ligència, i el nucli de l'activitat intel·lectual és el judici, a partir del qual s'expliquen tant el concepte com el raonament.

⁴⁴¹LALANDE, André. (1867-1963). Professor a la Universitat de la Sorbona de París i la Universitat del Caire, membre de l'*Académie des sciences morales et politiques* al 1922 i de l'*Académie royale de Belgique* al 1945. Desenvolupà un racionalisme que entén la raó com una convergència de normes intel·lectuals en constant progrés.

Amb Charles Lalo i Étienne Souriau, fundarà la *Revue d'esthétique* i fou també escollit vicepresident de la Societat francesa d'estètica. Durant el Congrés "Descartes" reunit a París el 1937, crea, amb Ake Petzäll i Léon Robin, l'Institut internacional de Filosofia⁴⁴³ en una col·laboració entre la Sorbonne i la Universitat de Lund (Suècia).

Col·laborà amb la *Revue de synthèse*, dirigirà la Secció d'Història de les Ciències del Centre Internacional de Síntesi (1948-1957); serà Secretari general de la Societat francesa de psicologia i posteriorment Secretari general de la Societat francesa de filosofia.

La seva preocupació d'objectivitat en l'estudi dels fets estètics es manifesta des de la seva tesi, basada en *la grâce dans les arts et dans la vie ordinaire*, però on desenvolupa les seves idees metodològiques és sobretot en l'obra *Essais sur la méthode en esthétique* (1953), on defineix el "realisme operatori", que consisteix en rebutjar l'idealisme en benefici d'allò visible, i així assolir una vertadera "física de l'art". Des d'aquell moment tractarà de superar el subjectivisme de les impressions individuals, per delimitar l'objectivitat pròpia del fenomen estètic, ja sigui a través de l'anàlisi principals problemes estètics (el bonic i l'art, al *Traité d'esthétique* del 1956) o a través de la història de l'estètica (*Histoire de l'esthétique*, del 1961).

-Étienne Souriau⁴⁴⁴ (1892-1979).

Fou el successor de Charles Lalo a la Càtedra d'Estètica de la Universitat de la Sorbona. Director de la *Revue d'esthétique*, i membre de l'*Académie des sciences morales et politiques* des del 1958. Destaquem les seves dues primeres obres: L'Abstraction

⁴⁴²BAYER, Raymond. *L'esthétique de la grace* Felix Alcan Libraire. París 1933.

⁴⁴³L'Institut international de philosophie (I.I.P.) Amb seu actual: 6-8, rue Jean Calvin, 75005 PARI. <http://www.i-i-p.org/>

⁴⁴⁴SOURIAU, Étienne. Filòsof francès especialista en estètica. Fill del també filòsof i esteta Paul Souriau (1825-1925) i pare d'Anne Souriau. Doctorat l'any 1925, ensenyà a les Universitats d'Aix-en-Provence de Lió, posteriorment a la Sorbona, on fou titular de la càtedra d'estètica. Director de la *Revue d'esthétique*, ha dirigit també el *Vocabulaire de l'esthétique*. Membre de l'*Académie des sciences morales et politiques* des del 1958.

*sentimentale*⁴⁴⁵, del 1925 i *L'Avenir de l'esthétique: essai sur l'objet d'une science naissante*⁴⁴⁶, del 1929.

La seva tesi estètica, consisteix en atorgar a l'ésser l'existència d'allò perfecte. Significa que tota obra serà el senyal d'un ésser, i allò que té tot autèntic ésser serà una cosa sòlida o assolida. La única realitat autèntica serà la realitzada, i anomena "instauració" a aquest procés de configuració de la realitat en la seva obra⁴⁴⁷.

És per tant una filosofia de les formes, que converteix el pensament filosòfic en un art que tendeix a l'ésser, justificant així la possibilitat d'una veritat i d'un discurs ètic en l'obra d'art.

A la "Correspondencia de las artes"⁴⁴⁸, exposa una definició de l'art on sintetitza la idea d'instauració per una banda, i per l'altre la de la independència de l'art, guiat per un pensament formal. L'art es dirigirà a l'existència plena dins de l'obra, i per això l'anàlisi existencial que caldrà fer-se de l'obra, tindrà diversos punts de vista en el que en diríem una estètica comparativa.

Altres elements estètics: Dadanisme i surrealisme.

Cal tenir present que els inicis del segle XX, són també els inicis del surrealisme a França.

El moviment surrealista va caracteritzar-se per una postura nihilista, anàrquica, irracional,... per una posada en qüestió de totes les convencions i una forta oposició a les ideologies, l'art, i la política tradicionals.

⁴⁴⁵SOURIAU, Étienne. *L'Abstraction sentimentale*. Ed. Hachette. París. 1925.

⁴⁴⁶SOURIAU, Étienne. *L'avenir de l'esthétique. Essai sur l'objet d'une science naissante*. Ed. Félix Alcan. París 1929.

⁴⁴⁷SOURIAU, Étienne. *L'instauration philosophique*. Ed. Félix Alcan. París 1939.

⁴⁴⁸SOURIAU, Étienne. *La correspondencia de las artes*. FCE. México 1965.

Els orígens del surrealisme francès, els trobem en el dadaisme, que va sorgir com una rebuig a la guerra europea, als interessos que mantenien el conflicte, la rigidesa intel·lectual amb la que s'expressava el món de l'art, i a com protesta per molts dels aspectes quotidians de la societat d'aquell moment.

De fet, el naixement del moviment, el 1916, durant la Primera Guerra Mundial, no fou pas a França, sinó a Zuric. Pot atribuir-se a el naixement a Hugo Ball⁴⁴⁹ qui, amb la col·laboració de Tristan Tzara, Emmy Hennings, Marcel Janco, Richard Huelsenbeck, Sophie Täuber i Jean Arp, van qüestionar els modes d'expressió tradicionals i els propis fonaments de l'art, en un

Marcel Duchamp. L.H.O.O.Q., 1919. Llegit ràpidament en francès, "L.H.O.O.Q." vindria a dir: "ella té el cul calent", mentre que en anglès, el títol s'aproxima a "look" (mira).

Cabaret de Zuric on s'hi duïen a terme tota mena d'esdeveniments artístics.

Pels artistes dadaistes, res del que la humanitat havia aconseguit era valuós, ni tan sols l'art, motiu pel qual la seva tasca consistia en crear una mena d'antiart.

Per això, mentre que l'art es preocupava per l'estètica, el dadaisme la ignorava. Si l'art havia de tenir com a mínim un missatge implícit o latent, el dadaisme buscava l'absència completa de sentit: la interpretació del Dadà és completament dependent de l'espectador.

⁴⁴⁹BALL, Hugo (1886 - 1927) Autor i cofundador del moviment dadaïsta de Zuric. Fou amic i biògraf del premi Nobel de literatura Hermann Hesse. El maig del 1915, per escapar-se de la Primera Guerra Mundial, va emigrar amb la seva companya Emmy Hennings a Suïssa, país neutral, on va viure la resta de la seva vida.

Si l'art ha d'apel·lar a la sensibilitat, el dadà ha d'ofendre, convertint-se així en una crítica de l'art i del món com a tal, i esdevenint un art en si mateix.

No hi havia un intent de trobar el significat en el desordre, sinó més aviat d'acceptar el desordre com la pròpia natura del món, i fer-lo servir com la manera per expressar el seu disgust per l'estètica de l'anterior ordre. Per mitjà d'aquest rebuig de la cultura i l'estètica tradicionals esperaven acabar amb elles.

Les activitats del dadaisme incloïen reunions socials, manifestacions i publicació de revistes d'art i literatura. La crònica apassionada del món artístic, la política i la cultura impregnava les seves publicacions.

El dadaisme s'estengué pel món sencer, el seu esperit va conservar-se molt de temps i va influir artistes com ara Ernst, Bréton, Crevel, Desnos, Jacob, Soupault, Robert o Sonia Delaunay, fins que l'any 1924 el *Manifeste du surréalisme* podem dir que suposà la fi del dadaisme.

Aquest moviment va influir en estils, moviments i grups posteriors, com ara el surrealisme, el pop art (primer anomenat neo-dadá per alguns dels seus adherents) o el col·lectiu Fluxus.⁴⁵⁰

A partir del 1924, amb la redacció del *Manifeste du surréalisme* per part d'André Bréton⁴⁵¹, tindrem uns nous postulats i quedaran definits els propòsits del nou moviment. Decidirà moure's en el terreny d'allò meravellós, oníric... Entre els autors que es consideren precursors d'aquest moviment, hi figuren: Freud, Lautréamont, Edward Young, Matthew Lewis, Gérard de Nerval, Jonathan Swift, François-René de

⁴⁵⁰Més que un grup o estil determinat, podem considerar-ho una xarxa internacional d'artistes, compositors i dissenyadors coneguts per les seves barreges de mitjans i disciplines artístiques, com el videoart, la música, la literatura, la *performance*, l'arquitectura i el disseny, entre d'altres. Va tenir el seu moment més actiu entre la dècada dels seixanta i els setanta del segle XX. Es va declarar en contra del tractament de l'objecte artístic tradicional com una mercaderia i es va proclamar a si mateix com l'antiart.

⁴⁵¹BRÉTON, André. (Tinchebray 1896 - París 1966). Va ser un escriptor francès, conegut com el principal impulsor del moviment surrealista. Entrà en contacte amb el món de l'art a través del grup Dadà l'any 1916. Però especialment l'influencià la seva feina en hospitals psiquiàtrics durant la primera guerra mundial, on va estudiar les obres de Sigmund Freud i els seus experiments amb l'escriptura automàtica (escriptura lliure de tot control de la raó i de preocupacions estètiques o morals), la qual cosa va influir en la seua formulació de la teoria surrealista. Va esdevenir un pioner dels moviments antirracionalistes coneguts com dadaisme i surrealisme.

Chateaubriand, Victor Hugo, Edgar Allan Poe, Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud,, Mallarmé i Jarry.

La producció surrealista es caracteritza per una vocació llibertaria sense límits i l'exaltació dels processos onírics, l'humor corrosiu i la passió eròtica, entesos com a armes de lluita contra la tradició cultural burgesa.

Al 1930, Bréton publicava el segon manifest surrealista, on expulsava a Joseph Delteil, Antonin Artaud, Philippe Soupault, Robert Desnos, Georges Limbour, André Masson, Roger Vitrac, Georges Ribemont-Dessaignes i Francis Picabia.

Als anys 1930, es sumen al moviment Salvador Dalí, Luis Buñuel, Yves Tanguy, René Char y Georges Sadoul.

Posteriorment a la segona guerra mundial, el moviment surrealista va anar perdent força i els seus membres van anar desvinculant-se.

Malgrat la coincidència cronològica, no deixa de sobtar que Mirabent no menciona en cap moment, cap dels artistes dadaistes o surrealistes anteriorment citats. Però aquesta no és una exclusió únicament personal: En cap dels llibres consultats de Lalo se'n fa menció, i únicament n'hem trobat una breu referència en un dels llibres de Bayer⁴⁵².

Possiblement el caràcter nihilista, i extremadament crític d'aquests moviments, els porten a negar tota concepció filosòfico-estètica de l'art, motiu pel qual potser són els mateixos dadaistes i surrealistes els que defugen el debat estètic en els termes plantejats.

A més, cal tenir present l'element contra-cultural que duien implícits aquests moviments, fent molt difícil un estudi i un debat serè, en els paràmetres d'un rigor filosòfic tal i com ho entenia Mirabent.

⁴⁵²BAYER, Raymond. *Histoire de l'esthétique*. Armand Colin. París 1961. Pàgina 333 (*L'esthétique Française au XX siècle*).

3. TERCERA PART: COMPARACIÓ TEMÀTICA. LA INFLUÈNCIA DE BASCH, LALO I RIBOT EN MIRABENT.

LA INFLUÈNCIA DE *LES SENTIMENTS ESTHÉTIQUES* DE LALO, AL “DE LA BELLESA” DE MIRABENT.

Cal tenir present que en la següent comparació, anirem alternant diversos fragments dels autors, aquesta distribució obeeix als criteris de claredat conceptual, però no pas cronològics. *Les sentiments esthétiques* de Charles Lalo, fou publicat al 1910, mentre que el “De la Belleza”, ho fou al 1936, motiu pel qual les similituds i coincidències obeeixen al coneixement per part de Mirabent de l'obra de Lalo.

En aquest estudi, ens hem centrat en els capítol IV del llibre “De la belleza”, però a tall introductori, mencionarem alguns aspectes dels dos primers capítols del llibre (I-“De l'estètica, disciplina filosòfica” i II-“De l'actitud estètica”), en els quals ja hi hem trobat característiques comunes. No serà així amb el tercer capítol (III-De la belleza natural i de la belleza artística), que degut al seu caràcter específic (centrat en el problema de la belleza natural i artística), recollirà algunes de les teories del moment de Hegel, Croce, (generalment de manera crítica) i interpretacions de Plotí i Aristòtil. Totes elles interessants, però que no citarem al no estar estrictament vinculades al nostre àmbit d'estudi.

De manera semblant, el Capítol VI del “De la Belleza” (Del judici estètic), entra de ple en la temàtica exposada per Victor Basch⁴⁵³ en el seu assaig sobre la crítica del judici de Kant, motiu pel qual serà la comparació que treballarem en el següent capítol.

Ara però, ens centrarem en la comparació del capítol IV del “De la Belleza” (Del sentiment estètic) i el llibre *les sentiments esthétiques*, de Charles Lalo.

En aquests primers capítols del “De la Belleza”, s'hi exposa la necessitat d'establir un mètode propi, que garanteixi a l'estètica el caràcter de ciència, tal i com exigia la tradició francesa. Accepta les aportacions sociològiques de Lalo, però coincideix molt més amb Victor Basch, en determinar la filosofia com l'element propi de la metodologia estètica.

⁴⁵³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique de Kant* (1896). Kessinger Publishing 2010.

Els capítols posteriors els podem considerar introductoris, en els quals explica com s'han tractat els principals conceptes estètics del moment citant gairebé sempre autors francesos, i cloent amb el tema del sentiment (llargament tractat per Charles Lalo) i del judici estètic (desenvolupat especialment per Victor Basch, seguint les tesis kantianes).

A) De l'estètica, disciplina filosòfica.

Mirabent intenta situar l'àmbit de l'estudi estètic dins del marc filosòfic, com a element disciplinar, o dit en termes de Lalo, com a "tècnica", metodologia o ciència pròpiament:

"Une esthétique scientifique intégrale serait celle qui, s'appuyant sur chacune des sciences déjà constituées, s'efforcerait d'en opérer dans le domaine particulier qu'elle étudie une synthèse systématique."⁴⁵⁴

"Les sentiments techniques sont les sentiments esthétiques proprement dits."⁴⁵⁵

"Les méthodes de l'esthétique. Questions préalables. L'absence méthodique de méthode.- L'esthétique peut-elle avoir une méthode ? Mieux encore, doit-elle avoir une ?"⁴⁵⁶

Mirabent, coincideix en la necessitat metodològica que apunta Lalo, i fins i tot concedeix un paper destacat de la sociologia, com a un dels elements que ens ajudarà a caracteritzar l'estètica com a ciència. Tot i això, hi introdueix la tendència "metafísica" de Maine de Biran, enlloc de seguir el camí de l'estètica sociològica de Lalo:

"L'Estètica s'instal·la en un estrat superior, que s'igualava amb els de la Lògica, i l'Ètica, i elles tres condueixen a la Metafísica. Cal incloure, això sí, dins els estudis secundaris, nocions bàsiques de les tres disciplines, i singularment de llur forma aplicada: Metodologia o Teoria de les Ciències, Sociologia o Teoria de les funcions socials, i Teoria i Història de les Belles Arts..."⁴⁵⁷

És una postura freqüent en els tractats d'estètica contemporanis al de Mirabent, especialment en els de la tradició francesa, el d'explicitar primerament el model a través del qual s'intentarà treballar l'estètica com a disciplina pròpiament dita i poder

⁴⁵⁴LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 2.

⁴⁵⁵Id. Pàgina 261.

⁴⁵⁶Id. Pàgina 11.

⁴⁵⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 19.

assegurar-se així un cert grau de científicitat. Raymond Bayer, col·lega professional i amic personal de Lalo i Mirabent, procura deixar clar quins són els termes en els quals parlem d'estètica, de manera molt semblant a la que cadascun dels autors del moment intentaran delimitar les seves claus interpretatives:

“Premier avertissement méthodologique: Rejeter toute esthétique mentale. Nous savons désormais ce que cela veut dire.

Second avertissement: Ne se poser, en esthétique, que les problèmes qui se posent. L'artiste ne pose ses problèmes vraiment, ses vrais problèmes, qu'au moment de l'objet et dans l'objet.

Troisième avertissement: L'objet de l'art est chose visible; ne commenter que ce qu'on voit. Dans l'œuvre d'art, toute idée devient trace.”⁴⁵⁸

“Nous prendrons ici le terme esthétique dans le sens de réflexion sur l'art. Mais toute réflexion sur l'art n'a pas toujours été appelée ainsi. Le mot “esthétique” n'est apparu qu'au XVIIIe siècle, sous la plume de Baumgarten (1714-1762), et encore ne signifiait, à ce moment-là, que théorie de la sensibilité conformément à l'étymologie du mot grec: aisthesis.”⁴⁵⁹

Podríem dir que en plena incertesa per ubicar la estètica sota el paraigües d'alguna de les noves ciències, (psicologia, sociologia, fisiologia,...) Victor Basch, fou qui decantà l'estudi de l'estètica francesa cap a una mena de psicologia experimental, seguint els passos dels estudis que els filòsofs de la *Einfühlung* feien a Alemanya, i incloent-hi les aportacions de Jouffroy, de Delacroix, Ribot i Bergson principalment.

Victor Basch i Charles Lalo, malgrat la vinculació mestre-deixeble, representen orientacions filosòfiques diferents, però tot i això, coincidents en formular un caràcter específic per l'estètica:

“La consapevolezza di una specificità di metodo e atteggiamento per l'estetica è raggiunta, nei primi anni del Novecento, solo da due pensatori, che sono peraltro l'esatta antitesi l'uno dell'altro: Victor Basch e Charles Lalo.”⁴⁶⁰

⁴⁵⁸BAYER, Raymond. *Essai sur la méthode en esthétique*. Flammarion Editeur. París 1953. Pàgina 144.

⁴⁵⁹BAYER, Raymond. *Histoire de l'esthétique*. Armand Colin. París 1961. Pàgina 5.

⁴⁶⁰FRANZINI, Elio. *L'estetica francese del '900*. Uicolpi. Milano 1984. Pàgina 190.

B) De l'actitud estètica.

Mirabent ens anticipa la importància de l'arrel sentimental del judici estètic, explicitant el lligam indestriable, ja expressat anteriorment en la tradició francesa, entre estètica i moral.

Podem considerar-lo un capítol introductori als temes centrals, en el que ens explica com entén el fenomen del gust, de la intuïció, o perquè la bellesa és l'objecte de la filosofia. Aquestes consideracions, partiran de diversos autors francesos (en aquest cas, cita directament Delacroix, i Bergson), i ens conduiran al tema del sentiment i el judici estètic Kantià on l'estètica assoleix la seva "majoria d'edat", als capítols posteriors de "De la Bellesa":

"...la veritat, és que malgrat totes aquestes recerques (...fisiològiques, genètiques, etnològiques, sociològiques i també matemàtiques) el problema radical de l'estètica restava intacte des de Kant."⁴⁶¹

"(del sentiment)...Henri Delacroix diu que és una síntesi de plaer sensible, de plaer formal i de plaer pròpiament afectiu... No necessitem res més, però, per situar amb rigor els problemes estètics dins el marc de la filosofia, i per comprendre amb quanta raó Lotze- inspirant-se en la idea germinal dels judicis estètic i teleològic de Kant- atribuïa als judicis estètics el fet essencial d'establir la compatibilitat i l'harmonia entre el món i l'esperit."⁴⁶²

"S'ha parlat molt i encara avui se'n parla de la concepció de Croce. Ens atrevim a creure, però, que la més encertada és la de Bergson, la qual, tot i donar de la intuïció una definició de rigorosa significació filosòfica, aconsegueix la més fèrtil i la més pregonada de les explicacions de la intuïció estètica"⁴⁶³

⁴⁶¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 26.

⁴⁶²Id.Pàgines 30 i 31.

⁴⁶³Id.Pàgina 33.

COINCIDÈNCIES TEMÀTIQUES A L'HORA DE TRACTAR EL TEMA DEL SENTIMENT EN EL CAPÍTOL IV DEL LLIBRE "DE LA BELLESA", TITULAT DEL "SENTIMENT ESTÈTIC", DE MIRABENT, I EL LLIBRE *LES SENTIMENTS ESTHÉTIQUES*, DE CHARLES LALO.

Per fer la comparació, seguirem els mateixos apartats que el Dr. Mirabent fa al seu llibre, "De la Belleza", cosa que ens permetrà una anàlisi comparatiu acurat de cada apartat.

A l'entorn de la sensibilitat estètica.

Lalo inicia el seu llibre exposant la necessitat d'anar delimitant les altres ciències, per tal de poder aclarir què és l'estètica, ja que aquesta l'entén a la manera dels espiritualistes francesos: "una activitat que afecta la totalitat de l'experiència", i per tant mantenint encara un matís platònic, d'ideal indefinit que intentarà anar delimitant a mesura que les altres ciències es desenvolupin:

"L'esthétique ne sera définitivement une science que lorsque toutes les autres sciences seront achevées, ou, du moins, bien constituées, puisqu'elle est plus complexe qu'elles, et les présuppose toutes."⁴⁶⁴

Mirabent procura acotar molt més, si més no en la metodologia, i adverteix del conjunt de ciències que s'agrupen en una mena de calaix de sastre poc precís, que Lalo anomena "estètica". Per això, repren el que anomena "les formes prominents de la investigació psicològica": la intel·ligència, la voluntat i la raó com a mètode de coneixement:

"Intel·ligència, voluntat, raó, eren les formes prominents de la investigació psicològica, lligades sempre als problemes lògics, gnoseològics i metafísics, especialment els de les relacions entre l'ànima i el cos; els de l'origen i naturalesa de les idees; els de les propietats o qualitats de l'ànima,..."⁴⁶⁵

⁴⁶⁴LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*... Pàgina 1.

⁴⁶⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza*... Pàgina 103.

Per Mirabent, l'autonomia de la raó que havia assolit Descartes, es veia complementada per l'autonomia del sentiment que havia aportat Shaftesbury, i seran aquests dos pilars inicials els que ens permetran vestir la nova ciència estètica, evitant desembocar en tendències místiques com les de Pascal, de les quals el mateix Lalo adverteix:

“...en fait, le vrai mystique est celui qui, comme Pascal, désespère de la vie et de la raison pour avoir trop espéré...”⁴⁶⁶

“...és Pascal; però en el seu concepte del sentiment hi predomina massa una mística vitalista, una tendència irracional complicada amb concessions a l'hàbit i a l'automatisme de l'esperit que dificulten la diferenciació psicològica del sentiment i el seu estudi metòdic i ordenat...”⁴⁶⁷

“En fait, le vrai mystique est celui qui, comme Pascal, désespère de la vie et de la raison pour en avoir trop espéré; sorte de lâcheté intellectuelle qui fait reporter sur autre chose que nous ce qui n'est que notre propre faiblesse; car la mysticisme consiste a nier que la pensée soit nous, à représenter ses contradictions comme un artifice inferieur, et à reléguer orgueilleusement notre propre personnalité en dehors d'elles, dans une intuition, dans un sentiment de la vie intérieure irréductible à toute explication rationnelle”⁴⁶⁸

No és casual el coneixement que Mirabent té de Shaftesbury, i especialment de la filosofia anglesa del segle XVIII, ja que cal recordar que ell mateix ha elaborat la seva tesi doctoral en aquesta temàtica⁴⁶⁹.

Aquesta “incursió” a la filosofia anglesa, és també un element comú en l'inici filosòfic de molts d'aquest filòsofs francesos. Autors com Ribot (“La Psychologie anglaise contemporaine: l'école expérimentale” del 1870, o els “Principles of Psychology”, on tradueix Herbert Spencer), Guyau (“La Morale anglaise contemporaine, morale de l'utilité et de l'évolution” del 1879), o l'anteriorment citat; Diderot⁴⁷⁰ en són una mostra.

⁴⁶⁶LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgina 105.

⁴⁶⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 104.

⁴⁶⁸LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgina 105.

⁴⁶⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *La estètica anglesa...*

⁴⁷⁰Vegi's l'apartat anterior: El Pare André, l'Abat Du Bous, Diderot i l'estètica literària: Diderot.

“L’actuació harmònica” del nostre esperit, com diu Mirabent, esdevé el concepte clau en el sentiment estètic, ja que resol el conjunt d’elements que intervenen en la percepció estètica, de manera semblant el “sentiment d’harmonie” de Lalo:

“L’œuvre d’art ou l’objet beau se présente donc forcément à notre pensée comme un ensemble de rapports intérieurs et extérieurs, dont la complexité va à l’infini. Aussi la pensée confuse de ces rapports implique-t-elle le sentiment le plus complexe de tous ceux qui composent la conscience esthétique. C’est de façon générale un sentiment d’harmonie.”⁴⁷¹

“...les tres actituds bàsiques del nostre esperit: el sentiment, la voluntat i la intel·ligència necessiten una actuació harmònica i coherent. Cap d’elles no ha de regir en dèspota.”⁴⁷²

Cal fer una matis destacable: Mirabent ha parlat de tres formes d’investigació psicològica (Intel·ligència, voluntat i raó), però en canvi parla de tres actituds bàsiques del nostre esperit (Intel·ligència, voluntat i sentiment). La reformulació dels termes implica que el que és mètode (raó) es troba interioritzat com a vivència (sentiment). El matis serà molt important perquè marcarà una diferència amb Lalo. Mentre l’autor francès procurarà no sortir mai de l’àmbit metòdic, i classificarà el pensament estètic pròpiament dit, com a sentiments tècnics, Mirabent no oblidarà mai el fons ideal que impregnarà tota l’obra, tal i com expressa a la conclusió del seu llibre:

“La Belleza, segueix essent un enigma indefinible radicalment.”⁴⁷³

Finalitzant el capítol sobre la sensibilitat estètica, ens trobem amb la primera vegada que Mirabent cita “l’energia psicològica”, que serà de cabdal importància posterior, quan definirà el sentiment com a “energia substancial de l’ànima”. Aquesta definició, té també uns antecedents en Lalo:

“Bien des synonymes peuvent exprimer cette irradiation indéfinie d’une source d’énergie intense dans tout notre être; et les théoriciens les ont multipliés à plaisir: spontanéité de la vie, jeu harmonieux des facultés, expansion de notre

⁴⁷¹LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 227.

⁴⁷²MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...*Pàgina 105.

⁴⁷³Id. Pàgina 284.

personnalité, libre développement de l'imagination créatrice: aucune de ces formules ne l'épuise toutes en approchent.”⁴⁷⁴

“...quan la Psicologia ingressa en el domini més ampli de la filosofia, aleshores encara hi ha problemes substancialment metafísics, on l'energia psicològica descobreix camins ben fructuosos.”⁴⁷⁵

Ens trobem per tant, amb una coincidència temàtica inicial (la filosofia anglesa del s.XVII) comuna en la tradició francesa, i que Mirabent segueix en la seva tesi doctoral. Aquesta tendència el porta a la necessitat de desenvolupar un mètode que impliqui la totalitat de l'experiència humana, evitant caure en explicacions confuses o místiques i que ambdós coincidiran en definir com a “harmònica”.

Finalment, trobem en Lalo, el concepte de “sentiment com a energia” que posteriorment utilitzarà Mirabent.

Del plaer estètic.

Cal distingir-los, però ambdós autors coincideixen en el valor superior del plaer estètic davant el plaer sensible:

“...en définitive, le sensualisme esthétique, uniquement fondé sur l'idée de plaisir, n'est pas à proprement parler inexact; mais il est incomplet, et surtout superficiel.”⁴⁷⁶

“...no es tracta, com alguns l'acusen, (en referència a l'estètica anglesa del s.XVIII), d'establir un hedonisme estètic individual i egoista, sinó de cercar un possible terreny d'intel·ligència o acord per mitjà de l'estudi contrastat de les sensacions, de llur ritme i de llurs relacions representatives i sentimentals”⁴⁷⁷

⁴⁷⁴LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 153.

⁴⁷⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 106.

⁴⁷⁶LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 160.

⁴⁷⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 108.

“...ens inclinen a acceptar una acció conjunta dels elements afectius i dels elements intel·lectuals en la determinació del plaer estètic...”⁴⁷⁸

Per ambdós autors, el plaer estètic, té un paper qualitativament determinant que no té el plaer sensible. Però Mirabent n'extreu aquets lliçó dels anglesos, i desenvoluparà molt més la distinció i supremacia del plaer estètic, citant a Plató⁴⁷⁹, o al propi Kant⁴⁸⁰. Lalo en canvi, ubicarà el plaer estètic en l'enfocament sociològic.

Del joc i de l'instint sexual.

A) Del joc

El tema del joc, és tractat també en ambdós autors, però en aquest cas amb enfocaments diferents. Mirabent expressa la influència d'un altre pensador francès, Delacroix; malgrat acabi descartant la importància del joc en l'activitat estètica:

“Henri Delacroix l'ha analitzat finíssimament en mons imaginaris, des del joc dels infants, creadors de mons imaginaris, fins al joc dels artistes, creadors de somnis regits pels més delicats registres de la vida espiritual. Però l'experiència estètica, que és cosa diferent a la creació artística, no creiem nosaltres que pugui tenir afinitats concretes amb el joc.”⁴⁸¹

Mirabent continua sent més fidel a una tradició platònica que veu en el joc una mena d'estadi primari o introductori dins del coneixement. Per Lalo el joc ens permet el luxe de distingir o perfeccionar certes funcions gràcies a la il·lusió, i esdevé així un sentiment positiu de luxe:

“Le jeu est un luxe délivré de l'asservissement aux plaisirs inférieurs; c'est-à-dire que l'illusion déjà signalée lui est essentielle, et qu'il ne se propose pour

⁴⁷⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 109.

⁴⁷⁹Id.Pàgina109: “Plató ens ensenya, doncs, que hi ha un plaer- que ell diu ésser veritable- que és independent de les exigències dels sentit; un plaer ideal, representatiu, que l'Estètica comparteix amb la Moral.”

⁴⁸⁰Id.Pàgina 110. “Kant ho precisa a la seva manera quan diu que hi ha un plaer positiu, quan l'objecte plau per la matèria, i un plaer estètic quan l'objecte plau per la forma...solament hi ha harmonia de la sensibilitat, afectada pels objectes i les nostres facultats cognoscitives.”

⁴⁸¹Id.Pàgina 112.

butts immèdiats, au lieu de ces plaisirs, qu'un certain nombre de fonctions plus relevées, et d'ailleurs difficiles à ramener à l'unité; car il y a plusieurs sortes de jeux ...⁴⁸²

“Ja en les Lleis de Plató es parla de les relacions entre l'art i el joc, sobretot amb referència a les arts representatives, que, com sabem, són per Plató una forma inferior de l'activitat creadora.”⁴⁸³

En Lalo, el sentit social és l'únic que donarà al joc un element de perfecció, i li permetrà convertir-se en art, ja que exclou la vessant interior de la persona, si aquesta no té cap rellevància social:

“...il y a plusieurs sortes de jeux: le simple désir de divertissement, ...le plaisir du risque...la joie du triomphe,... L'art est un luxe supérieure, plus voisin de l'activité morale que de l'activité physique, et caractérisé surtout par une organisation beaucoup plus complexe et moins arbitraire dans ses conventions, plus pénétrée à la fois d'individualité et de tradition, et par là plus largement humaine.”⁴⁸⁴

Vistos els matisos, el joc no passa de ser considerat un element superficial en el coneixement estètic:

“Qualsevol que s'aturi a analitzar psicològicament els estats de l'esperit en cada una de les dues activitats –l'experiència estètica i el joc-, trobarà divergències tan radicals entre elles, que no podrà justificar l'aparellament.”⁴⁸⁵

Els referents que ambdós autors citen per tractar el tema del joc són per una banda: Kant, Schiller, i posteriorment Spencer i Gross:

“Les sentiments esthétiques nés des rapporta entre l'œuvre et l'esprit qui la contemple peuvent être désignés par le nom de jeu. Cette notion, depuis Kant,

⁴⁸²LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 202.

⁴⁸³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 111.

⁴⁸⁴LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 198.

⁴⁸⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 112.

Schiller et Spencer, est devenue classique. Mais encore faut-il bien l'entendre.^{»486}

“Però on comença a descobrir-se la intervenció de l'activitat física en les possibles relacions entre l'experiència estètica i el joc, és en Schiller, deixeble i amplificador de la doctrina estètica de Kant.^{»487}

“...enfin le besoin de faire l'apprentissage d'un instinct qui n'a pas encore les moyens ou les occasions de s'exercer: tels le jeu des soldats ou celui de la poupée pour les petits garçons ou pour les fillettes, et presque tous les divertissements des jeunes animaux, comme l'a montré Groos.^{»488}

“Dins aquests estudis generals sobre el joc, l'Estètica recull especialment dues teories substancials: la de Spencer i la de Karl Groos. Tant si s'accepta que el joc sigui un excés d'energia que l'home descarrega per vies de la imitació, -i que per tant el joc seria com un luxe-, com si s'accepta que sigui un impuls natural i espontani al servei de la vida per compensar altres funcions momentànies inactives – i per tant, el joc seria una necessitat...^{»489}

Hi ha per tant una coincidència, no només en l'ordre de tractament del tema, sinó també la coincidència en els autors citats (Kant, Spencer, Schiller i Groos).

Malgrat considerada una activitat inferior per ambdós autors, Lalo, considera que el joc pot esdevenir art en la mesura que pren una dimensió social, concedint per tant un valor a les teories de Lalo.

B) De l'instint sexual

Primerament cal destacar que Mirabent situa el tema del joc i de l'instint sexual, dins el tema del plaer estètic. Seguint el mateix ordre en que ho fa Lalo: Capítol III: *Le pensée*

⁴⁸⁶LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 187.

⁴⁸⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 111.

⁴⁸⁸LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 198.

⁴⁸⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 111.

esthétique proprement dite: Les sentiments esthétiques, on parla del joc⁴⁹⁰, i el Capítol IV: *La conscience Esthétique*, en el que parla de l'instint sexual.⁴⁹¹

Ambdós mencionen l'aspecte sexual, sense entretenir-s'hi massa però novament amb connotacions contraposades. Per Lalo, l'art tendeix a la indulgència amb la moral, mentre per Mirabent, no pot deslligar-se l'art de la moralitat:

“Le second fait capital, que nous pouvons qu'indiquer ici, c'est l'importance de l'instinct sexuel dans l'art...”⁴⁹²

“L'art est, par une convention tacite, une sorte de lieu de refuge, respecté de tous, où le criminel, devenu chose sacrée, peut étaler ses crimes, pourvu qu'il nous les montre en beauté.”⁴⁹³

Ambdós autors critiquen aquells que consideren el sexe com el principal brollador de l'experiència estètica, ja que això implicaria un reduccionisme de la persona als seus aspectes més primaris o superficials. L'art serà considerat doncs una eina de coneixement quan l'entendrem com la superació dels propis “egos”, de les pròpies superficialitats per transcendir en quelcom de més valor:

“Personalment creiem que hi ha factors biològics que intervenen en les determinacions de l'artista, com igualment intervenen en tota mena de determinacions; per tant, és natural que en l'experiència estètica també cada individu rebi les influències de la seva peculiar modalitat vital. Però després de conèixer i reflexionar sobre els estudis de Darwin, Spencer, Irjo Hirn, Groos, Bray, Wallace, etc... ens inclinem a refermar el nostre criteri que, no ja l'experiència estètica tal com nosaltres l'entendem, sinó l'Art, en l'accepció més elevada i més noble de la paraula, és afer privatiu d'homes civilitzats.”⁴⁹⁴

El terme “homes civilitzats” per referir-se als posseïdors de l'exclusivitat de l'art, cal contextualitzar-lo en els anys 1930. Possiblement avui, hagués dit “ciutadania”,

⁴⁹⁰LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 187.

⁴⁹¹Id.Pàgina 239.

⁴⁹²Id.Pàgina 246.

⁴⁹³Id.Pàgina 248.

⁴⁹⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...*Pàgina 113.

entenent com a ciutadania el conjunt d'homes i dones educats en les normes i els valors d'un conjunt social. Per això més endavant aclarirà:

“Entengui's bé, però que quan diem homes civilitzats no volem dir exclusivament ni blancs, ni occidentals, ni contemporanis. El coneixement de les civilitzacions orientals, del Japó a Egipte, sense oblidar la cultura musulmana, ens donarà una magnífica lliçó de modèstia.”⁴⁹⁵

“Il est donc inexact d'attribuer à une partie quelconque de notre personnalité une prépondérance marquée sur les autres dans la conscience du beau. C'est ce que, depuis Darwin jusqu'à Naumann, beaucoup d'esthéticiens ont voulu faire en faveur de l'instinct sexuel. Mais il n'est qu'une petite partie de nos fonctions vitales: Lipps l'élimine donc entièrement. Dans la contemplation esthétique, dit-il avec force, les hommes et les femmes ne sont plus ni hommes ni femmes. C'est ce qui explique d'ailleurs qu'ils apprécient en gros de la même façon les ouvres où les formes masculines ou féminines sont en jeu.”⁴⁹⁶

Aquest és un altre nexa entre ambdós autors: Quan Lalo fa referència a la captació “impersonal” de l'experiència estètica, utilitza les paraules de Lipps: “l'home i la dona deixen de ser homes i dones”. Mirabent creu que per desenvolupar la nostra consciència estètica, caldrà anar més enllà de les nostres superficialitats, de “les etiquetes”, i fins i tot dels noms que convencionalment ens defineixen, per tal de trobar-se cada vegada més a si mateix, i fer-se així molt més permeable a l'art:

“Dans l'ordre technique, supériorité implique avant tout changement, c'est-à-dire évolution, personnalité, vie.”⁴⁹⁷

“...creiem que l'Art és realment Art quan depassa aquestes etapes confuses, i supera l'expressió caòtica de sentiments primaris; creiem que quan l'home es deslliura d'aquestes formes crues és justament quan l'home pot personalitzar-se, individualitzar-se, aïllar-se, fer-se i ésser de debò artista.”⁴⁹⁸

⁴⁹⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 124.

⁴⁹⁶LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgines 70 i 71.

⁴⁹⁷Id. Pàgina 212.

⁴⁹⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 114.

Sense negar les influències fisiològiques o biològiques, aquestes tan sols seran un aspecte més, per tenir present en l'estudi de la consciència estètica, per fer-ho, citarà també al filòsof francès Charles Ribot, autor citat diverses vegades també per Lalo:

“Tant en la creació artística com en la contemplació estètica, la intervenció de la sexualitat no passa d'ésser, al nostre entendre, una interferència remota annexa al quadre general de la causalitat psico-fisiològica.”⁴⁹⁹

“Ribot parla que l'activitat estètica, en els seus orígens, tenia alguna utilitat indirecta per a la conservació de l'espècie. És possible; però nosaltres hem meditat moltes vegades sobre aquestes teories biològiques i fisiològiques i les hem trobat sempre insuficients.”⁵⁰⁰

Per Mirabent, doncs, el que cal tenir present no és l'instint, sinó un concepte que ell creu molt més ric i elaborat: l'amor. I és justament analitzant l'amor quan ens trobem amb un altre concepte coincident entre tots dos autors: l'admiració.

L'admiració és un d'aquests elements que Lalo dona categoria de “sentiment estètic” pròpiament, i més concretament de “sentiment de plaer estètic”⁵⁰¹. Mirabent en canvi, vincula l'admiració al concepte d'amor, però utilitzant implícitament dos conceptes que utilitza Lalo com són els de “subordinació” i el de “possessió” per tal de caracteritzar l'admiració:

“Deixarem, és clar, totes les derivacions que es reuneixen sota la denominació general d'amor, i per al nostre exemple retindrem només l'aspecte que creiem típicament compromès en el concepte de l'amor: el de l'atracció sentimental d'un sexe per l'altre. Hi ha dues fases centrals en el procés d'aquesta atracció sentimental: la primera, deliciosament subjectiva, es teixeix amb elements afectius d'admiració, de desinterès, de respecte idolàtric, de convenciment infrangible d'una inefable superioritat física i moral de la persona amada, i de tota aquesta gama de sentiments n'ergeix un goig puríssim i una frescor vital

⁴⁹⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 115.

⁵⁰⁰Id. Pàgina 116.

⁵⁰¹LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 145. *Effets de la pensée esthétique: les sentiments de plaisir esthétique.*

incomparable; la segona, es construeix amb elements més plenaris, de possessió i de plaer, i la comunió somàtica esvaeix l'anterior il·lusió de desigualtat, per convertir-se en una fusió real, humana, on la vida descobreix, o millor retroba, el seu destí.⁵⁰²

“L’admiration est une synthèse de la compréhension et de la subordination, de la possession et du désir, où jamais un des deux termes ne l’emporte tout à fait l’autre: et c’est pourquoi en elle prédomine l’agrément, même lorsqu’elle nous désespère, en nous révélant notre propre impuissance à égaler, voire à comprendre pleinement les chefs-d’œuvre; même dans les rares moments où c’est vraiment “malgré nous” qu’elle nous emporte...”⁵⁰³

Ens hem trobat una coincidència en l'ordre de tractar el tema del joc i de l'instint sexual, així com un rebuig mutu a l'explicació purament fisiològica de la contemplació estètica. Coincideixen també en la necessitat d'un profund coneixement d'un mateix, per tal de poder tenir accés a aquesta contemplació. Fins i tot quan divergeixen en la concreció d'alguns conceptes, com és el cas de l'amor, ens trobem que Mirabent utilitza conceptes emprats per Lalo, com el de “possessió”, o “subordinació” però que Lalo atribueix a l'admiració. En aquest cas, la diferència és substancial, ja que inclou l'admiració dins de l'amor com fa Mirabent, fa molt més complicat el tractament “tècnic” proposat per Lalo, i indica la seva tendència espiritualista.

De l'amor i de la simpatia.

Si hi ha algun punt de discontinuïtat entre Lalo i Mirabent pel que fa al tractament dels sentiments, aquest és el concepte de l'amor. La influència idealista de Mirabent és més clara, a l'entendre el sentiment com a energia, tal i com posteriorment definirà. De moment fa una comparació entre la tendresa i la dialèctica platònica, en la qual, la tendresa esdevindrà la conseqüència del propi procés de coneixement, passant de la consideració de l'aspecte físic (en diu “virilitat”), als deures (en diu “racionalitat”) i

⁵⁰²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 118.

⁵⁰³LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 146.

finalment, a mesura que aquesta energia o inquietud va adquirint experiència i vivència, arriba a un àmbit espiritual:

“Amb tot, el sentiment de l'amor no es mor ni es marceix, solament es transforma, i en general s'enriqueix amb noves aptituds afectives que l'experiència de la vida espiritual va descobrint en el fons del cor humà. La segona fase respon a la plena virilitat, estableix gradualment una seriació de deures i de responsabilitats...en les quals la vida sentimental de l'individu recolza sobre nous aspectes de l'afectivitat, i preferentment, en un aspecte general que els lliga a tots i els dóna la més profunda significació humana: la tendresa.”⁵⁰⁴

Això no obstant, el tema de la simpatia ens fa entrar en canvi, de ple en la filosofia francesa. La majoria d'estetes francesos, mencionen els estetes anglesos del s.XVIII, com a antecessors dels grans debats sobre el tema de la simpatia.

Un dels autors que menciona com a referent és Ribot, del qual posteriorment treballarem amb més detall, però pel que ara ens interessa, destaquem que al 1879, Ribot escriu *La Psychologie allemande contemporaine* centrat en els filòsofs Herbart, Fechner i Wundt, alguns dels precursors de la anomenada filosofia de la *Einfühlung*. Cal recordar que dels pocs autors que fan referència a la tradició germànica (els teòrics de la *Einfühlung*) són justament Basch, Lalo i seguidament Mirabent.⁵⁰⁵

En la concepció de Ribot, tal i com cita el mateix Mirabent, la simpatia esdevé la part diferenciada de la imaginació creativa, i no només l'energia indeterminada que esperona l'ànima dels anglesos:

“La simpatia ja diu Burke⁵⁰⁶ que és una substitució per la qual ens situem en el lloc d'un altre home i estem afectats pel que a ell afecta. La simpatia no era

⁵⁰⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 119.

⁵⁰⁵Id.Pàgina 125.

⁵⁰⁶BURKE, Edmund (1729 - 1797). Escriptor, esteta i pensador polític britànic liberal-conservador. Al 1756 va escriure *Indagació filosòfica sobre l'origen de les nostres idees sobre el sublim i el bell*, on esbossa unes teories estètiques clarament Neoclàssiques. L'objecte sublim l'edifica al voltant de l'estètica del terror i guarda un relació directa amb el poder, a la manera absolutista del seu temps. Alhora planteja l'exercici estètic del sublim necessari per a exercitar les emocions de la ataràxia pròpia de la condició de vida de la burgesia. A l'any següent va fer imprimir les primeres parts d'*Abridgement of the History of England* i al 1759 va iniciar la publicació de l'*Annual Register*.

encara un sentiment diferenciat, com ho és des dels estudis de Ribot... sinó una disposició general de l'ànima, especialment de fons moral i altruista.”⁵⁰⁷

“...en general, els anglesos entenen la simpatia com una adhesió a la vida aliena, i la importància moral d'aquest noble sentiment la trobem exaltada en pensadors com Shaftesbury i Hutcheson, que són els capdavanters veritables del concepte modern i actual de simpatia.”⁵⁰⁸

El mateix Lalo, fa referència a les dues lleis que Ribot dedueix en els seu estudi sobre la importància del factor emocional en la imaginació creadora, que cita literalment:

“1-Toutes les formes de l'imagination créatrice impliquent des éléments affectifs...2-Toutes les dispositions affectives, quelles qu'elles soient, peuvent influencer sur l'imagination créatrice.”⁵⁰⁹

Si fa un moment ens ha indicat el camí que ens porta, paral·lelament a Ribot, a la filosofia anglesa, el proper pas on apunta la seva línia intel·lectual és al pensament kantian. La simpatia, considerada com un “sentiment comú” en els anglesos, passarà a ser la llei universal kantiana (actua de tal manera...). Lalo coneix aquest pas, i malgrat descartar-lo i inclinar-se per la teoria sociològica, hi ha moments en que s'hi atansa molt:

“Nous sympathisons avec le public quand nos sentiments sont à l'unisson des siens.”⁵¹⁰

Es pot considerar el pas d'allò simplement físic o orgànic a allò afectiu, que fondeja en la consciència, més enllà d'allò simplement fisiològic:

“Doncs bé, d'aquella consideració elevadíssima amb què els pensadors anglesos tracten les coses de la vida afectiva, n'ha nascut una moral humanitària i altruista, de la qual se'n desprèn aquesta branca de la simpatia, que més tard, en

⁵⁰⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 120.

⁵⁰⁸Id.Pàgina 120.

⁵⁰⁹LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 263.

⁵¹⁰Id.Pàgina 150.

ple segle XIX, alguns pensadors alemanys n'han fet un suport de la consciència estètica.»⁵¹¹

“Beaucoup d'esthéticiens anglais et allemands ont insisté sur l'importance esthétique des impressions organiques. Mais ce qui fait de l'Einfühlung un fait esthétique, une jouissance esthétique, ce ne sont pas les sensations; ce sont les états affectifs qu'elles soulèvent.»⁵¹²

Un dels moments més reveladors pel que fa a la seva línia intel·lectual és aquest punt, en el qual ens indica aquells que considera el referents immediats, de la seva teoria sobre la simpatia. Primerament en destaca Jouffroy, com a membre de l'escola de Royer-Collard, i en ells la tradició escocesa que tan bé coneix. Posteriorment, Maine de Biran:

“Aqueixa branca, que en els seus orígens hem vist que se'ns presenta indiferenciada, com una disposició general de l'ànima, repetim, adquireix una primera diferenciació en Jouffroy, psicòleg francès del primer terç del segle XIX que l'any 1826 professa a París un curs d'Estètica, en el qual afirma que el sentiment de la simpatia és el sentiment estètic fonamental. Jouffroy és un dels homes més il·lustres de l'escola de Royer-Collard i, consegüentment, ha rebut la influència de la filosofia escocesa, que nua la valor investigadora de l'anàlisi psicològica amb el valor normatiu de les doctrines espiritualistes d'on arrenquen les més pures essències morals. A més, Jouffroy es troba amb la teoria metafísica de Maine de Biran, i això li referma el seu sentit espiritualista, concretat en la distinció de la Psicologia i la Fisiologia i en el criteri que el jo és conegut directament per l'activitat de la consciència.»⁵¹³

Lalo en canvi, ha rebutjat les tendències mecanicistes o cartesianes que segons ell insinua de l'espiritualisme de Maine de Biran, però tot i això en reconeix el mèrit de contribuir a l'aclariment del sentiment, o si més no a la necessitat d'aclariment;

⁵¹¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 121.

⁵¹²LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 59.

⁵¹³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 121.

entenent-lo com el “rostre” afectiu d'una tendència i entrant plenament en el tractament del concepte d'*Einfühlung* :

“Ainsi William James professe a propos de la volonté, contre le dynamisme spiritualiste de Maine de Biran, les mêmes tendances mécanistes, lorsqu'il résout le sentiment interne et central de l'effort, de la puissance volontaire, en une somme de sensations périphériques, passives et toutes actuelles, venues des muscles, des tendons et de la peau. C'est elles qu'ill retrouve encore dans sa théorie physiologique de l'émotion.”⁵¹⁴

“...le sentiment est la face affective d'une tendance; affective, c'est-à-dire par nature la plus obscur de toutes.”⁵¹⁵

“El punt de vista de Jouffroy és estrictament psicològic i els termes amb què descriu la simpatia, com sentiment estètic fonamental, són els de reproduir, repetir, imitar, en hom mateix l'estat que l'objecte exterioritza; és doncs un moviment de l'ànima que té per causa l'expressió. El primer pas estava donat.”⁵¹⁶

El pas següent el realitzarà Victor Basch, en acabar d'introduir plenament a França, la filosofia de la *Einfühlung* . Lalo en destaca Volkelt i Lipps, els mateixos autors que Mirabent. De fet, haurà estat V. Basch qui indiqui aquesta línia intel·lectual a Lalo, i que també seguirà Mirabent:

“De seguida el problema de la simpatia assoleix una decisiva importància, i preferentment a les darreries del segle XIX i començos del XX amb els estudis de Volkelt, de Lipps i de Victor Basch...”⁵¹⁷

“...l'*Einfühlung* , cette sorte de sympathie, de projection de notre moi dans les objets, d'objectivation de notre vie affective, d'identification du sujet et de l'objet par les sentiments.”⁵¹⁸

⁵¹⁴LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 52.

⁵¹⁵Id. Pàgina 52.

⁵¹⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 122.

⁵¹⁷Id. Pàgina 122.

⁵¹⁸LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 54.

Segons Lalo, Volkelt defineix *l'Einfühlung* amb 4 característiques:

“Elle est immédiate...Elle est aussi plus complète...Elle nous donne parfois le sentiment de son insuffisance comme connaissance...la fusion, l'unification de la forme et de la matière, qu'elle présente, répugne à la dualité que notre conscience établit habituellement entre le savoir et l'intuition.”⁵¹⁹

El mateix Lalo n'explica la definició de Lipps:

“L'Einfühlung, dit Lipps, n'est que “la face intérieure” de l'imitation. Elle est en particulier la face intérieure de cette imitation involontaire, accompagnée cependant de la représentation du mouvement à exécuter, et liée à un effort pour l'accomplir...”⁵²⁰

Lalo ens exposa la definició que en dona Victor Basch, quan defineix la *Einfühlung* com a “simpatia simbòlica”, i Mirabent tindrà en compte ambdós elements, els de Basch i els del propi Lalo:

“Basch a repris cette idée en combinant ingénieusement les conceptions de Lipps et de Volkelt sous les nom de sympathie symbolique.”⁵²¹

“Pel que fa referència als sentiments estètics, Th.Ribot i Ch.Lalo han escrit notables monografies que permeten d'orientar històricament i doctrinalment aquest problema. Però en el punt concret de la simpatia, ens trobem davant un fet que depassa el camp estricte de la vida sentimental. D'una banda, hem vist que els orígens de la simpatia provenen de tendències morals i de moviments afectius recòndits i semi instintius; d'altra banda, els més qualificats comentadors de la simpatia introdueixen elements intel·lectuals que fan encara més complex i més difícil de definir aquest sentiment general anomenat simpatia.”⁵²²

⁵¹⁹LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgines 56 i 57.

⁵²⁰Id. Pàgina 58.

⁵²¹Id. Pàgina 66.

⁵²²MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 122.

“...la simpatia esdevé una convergència especial d'inclinacions i de mecanismes que van des del fons biològic, instintiu i primari, fins a la forma de representació intel·lectual més notable: l'expressió i el símbol.”⁵²³

Lalo ha entès el concepte de “simpatia simbòlica” de Basch, però va més enllà de la subjectivitat de Basch, i l'interpreta des del punt de vista col·lectiu, per tal de poder-lo analitzar segons el seu mètode sociològic. Per això destaca els “sentiments compartits”, és a dir, la suposada finalitat social on ens dirigim, que parteix d'unes reaccions subjectives:

“Dans l'état de contemplation esthétique, à côté de l'admiration nous éprouvons communément un autre état affectif très différent par sa nature, bien qu'il croisse assez régulièrement en parallèle avec elle, étant semblablement un résultat et non une cause. C'est la sympathie dans laquelle nous sentons avec l'auteur ou avec le public dont partageons les sentiments.”⁵²⁴

Basch segueix la tendència subjectivista de Kant, i sempre tindrà present la manera com ens posicionem davant de l'obra d'art, per això el que ell anomena “simpatia simbòlica”, és una mena de “sich einfühlen” dels germànics, un “sentir-se a si mateix”, submergir-se en l'objecte exterior, projectar-s'hi, viure els moviments aliens com si fos el propi gest... La *Einführung* de Basch (igual que la de Volkelt i Lipps) serà un estat sentimental del subjecte que s'expandeix en la relació amb el camp dels objectes naturals o artístics. Lalo ho explica perfectament:

“Frédéric Vischer et surtout Volkelt ont analysé avec profondeur une autre notion ou prédominant en apparence les éléments intellectuels: le symbolisme... Nous appelons symbole, dit Lipps, une chose dont la perception nous fait éprouver immédiatement une autre chose, à savoir une manière d'être de la constitution intérieure de notre vie. Autrement dit, la conscience de la réalité de son objet n'est pas comprise dans l'idée de symbole. Et nommons esthétique un

⁵²³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 123.

⁵²⁴LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 149.

symbole quand la réalité ou l'irréalité de cet état intérieur dans l'objet perçu n'est nullement en question, les deux données s'étant identifiées.”⁵²⁵

“Toute beauté est le symbole d'une telle vie personnelle et d'une expansion de notre vie.”⁵²⁶

En alguns moments, Mirabent cita literalment les paraules de Lalo pel que fa al tractament dels filòsofs de la *Einfühlung*, mostra evident del coneixement i seguiment de l'estudi de l'autor:

“Lalo diu amb sinceritat i agudesia que quan hom aborda l'estudi de l'*Einfühlung* hom creu tenir-hi una noció clara; però que a mesura que hom avança en el seu estudi, aqueixa noció esdevé confusa i contradictòria.”⁵²⁷

“Quand on aborde l'étude de l'*Einfühlung* on croit en avoir une idée fort claire. A mesure qu'on avance dans cette tâche, on s'aperçoit qu'on n'a plus, qu'on ne peut plus avoir aucune notion cohérent de cet état de l'esprit. Il reste à le vivre sans le comprendre.”⁵²⁸

Trobem també una coincidència en l'explicació de la *Einfühlung* com a identificació, seguint les pautes de Volkelt i Lipps, que ja havia aportat Basch abans de Lalo, i aquest abans de Mirabent:

“Lipps assenyala dos elements primordials i irreductibles de l'*Einfühlung* :
a) Instint d'imitació de moviments i actituds alienes, de persones o de les coses; i
b) La connexió innata i recíproca entre els estats de consciència i les modificacions orgàniques. És doncs, un enllaç entre la teoria clàssica de la imitació i les teories modernes de l'emoció, les quals tenen una bona part d'influència en la teoria de l'*Einfühlung*. De tal manera és així, que Volkelt i Lipps s'esforcen a remarcar la preponderància dels elements afectius sobre els intel·lectuals, i sobretot en separar l'*Einfühlung* de tota possible confusió amb l'associació, amb la representació i amb l'anàlisi o l'observació introspectiva; i

⁵²⁵LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 61.

⁵²⁶Id. Pàgina 70.

⁵²⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 123.

⁵²⁸LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 82.

en canvi assimilar-la a un goig, a un plaer, a una fruïció, que els porta dir que”la bellesa és la nostra vida identificada amb l’objecte.”⁵²⁹

“Le contenu propre de mon *Einfühlung* esthétique, c’est l’ensemble de mon état intérieur, ou la manière d’être de mon attitude interne, d’où émane chacun des actes de ma volonté et de mon activité. Ou, plus brièvement: il consiste dans la personnalité que je vis dans l’objet perçu avec lequel j’identifie mes états affectifs... Je les vis doublement: en lui, en moi; c’est une identification.”⁵³⁰

“Une foule d’œuvres de la plus grande valeur ont été consacrées dans les dernières années à l’analyse de cette idée. Les plus importantes sans contredit sont la récente Esthétique de Lipps, et le Système de l’Esthétique, de Volkelt.”⁵³¹

Coincideixen també en les crítiques a la escassa claredat definitòria. No n’hi ha prou afirmant allò que no és *l’Einfühlung*, ni podem estar satisfets amb definicions generalistes, o plenes de vaguetats com les que fan Volkelt i Lipps. Si som incapaçs de trobar-ne “definicions positives” no fetes únicament a partir de la negació d’altres termes, l’explicació quedarà incompleta:

“Les definicions negatives que Volkelt i Lipps ens donen, de l’*Einfühlung* (I, no és associació, II, no és la percepció, III, no és la intuïció, IV, no és un moviment somàtic imitatiu ni perquè els exemples ens hi ajuden i cadascú pot interpretar-los lliurement...com exposa Victor Basch, -és una manera poètica i imatjada d’explicar l’*Einfühlung*, però el funcionalisme psicològic que determina l’*Einfühlung*, i sobretot el perquè l’*Einfühlung* es converteix en el fet característic de l’experiència estètica, queda inexplicat.”⁵³²

“...car on ne peut rendre ce mot intraduisible que par des périphrases.”⁵³³

El tema de la simpatia ens fa entrar de ple en el de *l’Einfühlung* estètica. Mirabent agafa la tendència de Ribot (que ja hem vist que coneixia els estetes anglesos), seguint

⁵²⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgines 124 i 125.

⁵³⁰LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 68.

⁵³¹Id. Pàgines 54 i 55.

⁵³²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 125.

⁵³³LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 54.

les nombroses indicacions que Lalo posa al seu llibre en forma de cites o notes a pau de pàgina.

Tot plegat fa que Lalo i Mirabent entenguin la necessitat i la certesa d'un element que va més enllà de la fisiologia, que de moment, de manera molt vaga, Volkelt i Lipps van definit com a *Einfühlung*.

Jouffrouy serà l'autor que haurà ressuscitat la importància de la simpatia en l'estètica francesa (després de la influència escocesa de l'escola de Royer-Collard⁵³⁴), i gràcies també, a la influència espiritualista de Main de Biran, Mirabent anirà més enllà de les meres explicacions biologistes.

Finalment, Victor Basch serà el que s'encarregarà de donar-hi una dimensió acadèmica introduint-hi les noves investigacions de la *Einfühlung* germàniques.

Així, Basch acabarà definit l'*Einfühlung* com a “simpatia simbòlica”, cosa que no podrà evita l'acusació de poca claredat per part de Lalo i Mirabent, essent la mateixa crítica que Basch havia fet a Volkelt i Lipps.

Sobre les teories de la *Einfühlung*.

Lalo ens explica com la intuïció és un dels elements cabdals de la *Einfühlung*, ja sigui en la variant de Volkelt, que la uneix de manera molt més “substancial”, o la variant de Lipps, que és molt més simbòlica. Pràcticament la mateixa explicació serà la que en farà Mirabent:

“(sobre la intuïció) Lipps et Volkelt, l'un très systématiquement, l'autre avec un éclectisme voulu, et professé comme un principe, s'accordent pour ramener à ce concept la plupart de ceux que les esthéticiens récents ont proposé d'y substituer

⁵³⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc de P. *Estudios Esteticos y otros ensayos filosóficos*. Vol II. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Barcelona 1957. Pàg 177: “Des de Shaftesbury fins a Dugald Stewart hi ha una característica general –que per altra banda és comuna a tots els pensadors anglesos-, i és la consciència al mètode d'observació per la consciència i fan remarcar les diferències amb el mètode desigual dels condillacians i el mètode apriorístic dels alemanys. Aquest mètode és el que han d'heretar de seguida els espiritualistes francesos i totes les escoles del primat de l'experiència interna. D'aquesta observació de la consciència fan –com diu Royer –Collard- la font constant de la ciència de l'esperit humà.”

pour éclairer: car il leur semble être le plus compréhensif de tous, et capable de contenir chacun des autres comme des éléments subordonnés.”⁵³⁵

“Volkelt diu que la *Einfühlung* estètica és una unió consubstancial entre el sentiment i la intuïció, que es penetren essencialment i mútuament, i donen lloc a una activitat sintètica, creadora, per la qual el jo vivifica i espiritualitza les formes i els objectes. Lipps la defineix com la identitat de dues tendències –la del jo i la de l'objecte-, identitat que fa expressives i simbòliques totes les formes contemplades.”⁵³⁶

“...Volkelt s'inclina més a una solució eclèctica, en la qual els elements intel·lectuals (intuïció o coneixement perceptual directe, imaginació, associació) es lliguen estretament amb els sentimentals, i *Einfühlung*, però que en últim terme no s'atreveix a fer-ne una simpatia diferencial, aplicable a l'experiència estètica...”⁵³⁷

“Volkelt propose d'appeler *objectifs* les sentiments que les objets beaux nous paraissent représenter et que nous éprouvons, par contagion, en nous-mêmes...”⁵³⁸

“L'*Einfühlung*, dit Lipps, n'est que *la face intérieure* de l'imitation. Elle est en particulier la face intérieure de cette imitation involontaire, accompagnée cependant de la représentation du mouvement à exécuter, et liée à un effort pour l'accomplir... L'*Einfühlung* consiste à vivre l'action intérieure de la volonté, qui s'exprime à l'intérieur.”⁵³⁹

Lalo ja ha explicat en boca de Volkelt i Lipps què és la *Einfühlung*, i aquí és on fa palesa la seva crítica principal. La manca d'un criteri avaluable d'aquestes tendències estètiques, fa que les explicacions acabin sent confuses (Lalo en dirà místiques), i per tant no puguin ser considerades científiques. La crítica ja l'havia formulat anteriorment el mateix Lalo, i ja l'havia apuntat Basch; però Lalo en aquest moment es desmarca del

⁵³⁵LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 57.

⁵³⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...*Pàgina 125.

⁵³⁷Id.Pàgina 127.

⁵³⁸LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgines 55 i 56.

⁵³⁹Id.Pàgina 58.

seu predecessor, i inicia una altra direcció que el durà a l'àmbit sociològic, a partir del qual poder situar l'estètica com a ciència.

Mirabent segueix una altra tendència més fidel a Victor Basch. Certament és greu que no hi hagi una explicació racional, i per això caldrà esforçar-se en buscar-la, però el fet que sigui més o menys científica, és un problema simplement metodològic, no de fons. Per Mirabent l'element racional és tan important com ho són la voluntat, la imaginació, el sentiment o la intel·ligència:

“Or l'étude de cette influence est en grande partie objective, comme l'étude de toute forme collective de la pensée. C'est pourquoi la tendance exclusivement subjectiviste du nouveau sentimentalisme est à l'opposé de la véritable science esthétique.”⁵⁴⁰

“C'est là le plus paradoxe, et l'on peut dire l'antinomie du mysticisme, dont il ne se relève jamais: pour démontrer qu'il ne faut pas d'analyse, dirait un disciple d'Aristote, il faut précisément beaucoup d'analyse...”⁵⁴¹

“Remarquem en primer lloc l'exactitud de Charles Lalo en acusar a la teoria de la *Einfühlung* d'ésser un primer pas cap al misticisme i cap a les vaguetats del panteisme estètic, car als alemanys; i sobretot com ens porta a eludir la possibilitat de qualsevulla explicació racional i científica. Que hi hagi formes de l'experiència estètica que no pugui tenir explicació científica, és cosa que Lalo pot trobar inacceptable; nosaltres no, i encara menys en el sentit que Lalo estableix. Però que no tingui explicació racional, això ja és per a nosaltres una falla greu; tot fins les formes més primàries de la vida sentimental, ha d'ésser sotmès a les llums de la raó i de la intel·ligència.”⁵⁴²

La crítica de Lalo no deixa lloc a dubte, la *Einfühlung* és una bona eina de coneixement, que en permet fer diverses hipòtesis, però no ens pot servir per tal d'elaborar el projecte d'una estètica científica degut a la seva manca de concreció. Mirabent farà pràcticament les mateixes crítiques, eliminant la necessitat de mètode

⁵⁴⁰LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 100.

⁵⁴¹Id. Pàgines 140 i 141.

⁵⁴²MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza*...Pàgina 126.

científic per una major racionalitat i claredat terminològica. Per Mirabent l'escassa racionalitat serà un repte que caldrà superar, i que intentarà fer seguint l'estudi del judici estètic (tal i com haurà fet Basch) movent-nos en el camp estRICTE de la filosofia. La ciència serà tan sols una estratègia més que ens pot ajudar a conèixer, però en cap cas serà el coneixement mateix:

“L'esthétique de l'Einfühlung manque donc son but en principe. Elle est une rêverie, une contemplation intérieure, elle ne peut être ce qu'elle veut, ce qu'elle doit être: une connaissance normative.”⁵⁴³

“La doctrine de l'Einfühlung est une hypothèse destinée à expliquer la plus grande partie des faits esthétiques. Comme toute hypothèse, elle vaut dans la mesure où elle suggère, et où elle représente dans son unité forcément abstraite l'infinie diversité des choses réelles. Rempli-elle efficacement cette fonction ? Il y aurait une grave illusion à voir dans la théorie de l'Einfühlung une étude analytique des états affectifs.”⁵⁴⁴

“Nous avons examiné la valeur esthétique et psychologique de l'Einfühlung . A ces deux points de vue cette notion nous paraît indéterminée et peu spécifique.”⁵⁴⁵

“Les définitions positives de Volkelt i Lipps tenen per nosaltres el defecte de no ésser pròpiament definicions; tant se val que puguin afavorir tendències místiques irracionals, perquè per elles mateixes es destruirien; el que és important és que no sabem, després de llegir tota la voluminosa literatura de l'Einfühlung , què és aquest fenomen psicològic.”⁵⁴⁶

“Volkelt parla d'una *unió consubstancial*; Lipps al·ludeix a un fet psíquic *irreductible*, i diu que està compost d'una intuïció i d'una consciència de

⁵⁴³LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 90.

⁵⁴⁴Id. Pàgina 91.

⁵⁴⁵Id. Pàgina 87.

⁵⁴⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 126.

l'emoció que li correspon. Com més ho volem precisar, més difícil és escatir-ne clarament el contingut.”⁵⁴⁷

Constantment anirem trobant exemples explicatius de la *Einfühlung* en Volkelt i Lipps, que Mirabent explica, i que ja han estat narrats per Lalo de manera molt semblant:

“Lipps –ultra el seu conegut exemple de l'acròbata-, ens assegura que quan veiem una roca elevada, el nostre jo s'eleva també, i l'actitud de la roca esdevé en nosaltres una activitat.”⁵⁴⁸

L'exemple de la roca i l'acròbata són exemples citats fins a 5 vegades a “Les sentiments esthétiques” de Lalo.⁵⁴⁹

Coincideixen també, en el tractament sobre en l'estudi de l'art, com un element més de la simpatia estètica, que convé analitzar, enlloc de dissoldre, per tal de poder avançar en el coneixement estètic:

“Però -afegeix- perquè els objectes passin d'ésser “estètics” a “ésser bells” ha d'afegir-s'hi quelcom més i més graciosament estructurat: la intervenció de l'Art. L'Art origina la veritable simpatia estètica, perquè eleva l'objecte usual de contemplació a la categoria de tipus representatiu. La bellesa artística dóna a la *Einfühlung* una plena significació humana perquè exalta el nostre ésser i n'enriqueix la vitalitat i transcendència.”⁵⁵⁰

“Sans doute l'art n'est pas extérieur à la vie. Cela est l'évidence même, cela n'est que trop évident ! Il est une des formes innombrables sous lesquelles se manifeste la vie de l'humanité. Mais toute explication véritable de l'activité esthétique consisterait à l'analyser patiemment, et non à refuser de la distinguer parmi les autres, pour la confondre avec elles sous le prétexte d'en mieux respecter la réalité.”⁵⁵¹

⁵⁴⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 126.

⁵⁴⁸Id. Pàgina 127.

⁵⁴⁹LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgines 62, 64, 65, 68, i 80.

⁵⁵⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 128.

⁵⁵¹LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 106.

Lalo i Mirabent comparteixen la crítica als filòsofs de la *Einfühlung*, als que acusen de manca del claredat i rigor. Això no obstant, Mirabent deixa molt clar que el concepte de “ciència estètica”, que pretén desenvolupar Lalo, no és pas la seva preocupació, sinó que el que realment el preocupa és l'escàs nivell de concreció, en l'elaboració d'unes teories que en determinats àmbits velen la racionalitat en nom de la intuïció, el sentiment, la simbologia... En definitiva, Mirabent, com Victor Basch, veu el futur de l'estètica en la filosofia, i no en la sociologia ni els mètodes o la científicitat que la sociologia ens pugui donar.

Els sentiments i el sentiment.

Com més ens acostem a la definició del sentiment, més divergències sorgeixen entre Lalo i Mirabent. Cal tenir present que l'objectiu de Lalo és eliminar les tendències subjectivistes del que ell anomena “ciència estètica”.

Bàsicament està carregant contra les teories de Basch, de Guyau, i fins i tot de Bergson, ja que tan el subjectivisme com el vitalisme són teories plenes del que ell anomena “misticisme”. Mirabent en canvi, no serà tan destraler en la crítica, i les valorarà per la llum pròpia de coneixement que aporten, malgrat les conclusions a les que arriben siguin també extremadament confuses:

“Il n'est pas sans importance de prévenir ici un malentendu. Le Mysticisme, disons-nous, est contraire à l'esprit d'analyse. Il a pourtant produit des analyses psychologiques, esthétiques ou morales, qui sont parmi les plus profondes que nous possédions. Pour ne parler ici que de l'esthétique, des travaux comme “Le Rire” de M.Bergson...”⁵⁵²

“Mentre els esteticistes de l'*Einfühlung* analitzen i descriuen minuciosament les relacions objectivo-subjectives i els efectes psicològics que es desprenen dels mecanismes immediats de la vida conscient (percepció, imaginació, associacions, emoció, moviments espontanis d'adhesió i de repulsió) llur treball és penetrant i efectiu. Però quan tracten de fixar aquell contingut espiritual que

⁵⁵²LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 138.

necessitem per fer *simbòliques i expressives les formes*, aleshores és quan es descobreix la insuficiència de totes aquelles recerques experimentals, si és que volem trobar el camí que ens condueixi a la determinació de la bellesa o del sentiment de la bellesa.”⁵⁵³

“Nosaltres acceptarem la grossa importància de la simpatia en l'experiència estètica, i fins direm que la forma de la simpatia descrita com a projecció sentimental és un element de primer pla en el procés de l'experiència estètica.”⁵⁵⁴

La tendència més espiritualista i subjectivista de Mirabent es va posant de manifest, i inevitablement cada vegada va allunyant-se més de les postures de Lalo. Lipps fa referència al concepte de “subordinació monàrquica”, en el qual destaca la nostra tendència a subordinar uns elements davant d'uns altres, cosa que Mirabent traduirà com a “jerarquia mental”, concepte a partir del qual s'hi poden establir diverses analogies. Aquest concepte ja havia estat comentat també per Lalo:

“Així, aquell *contingut espiritual* nosaltres no el podríem pas reduir a una integració dels fets estrictament estètics, ni podríem caracteritzar l'experiència estètica per la presència de la simpatia o de la introafecció, tal com és descrita pels seus propulsors; car repetim que tota activitat afectiva és matisada sempre d'una coloració afectiva, i que qualsevulla experiència –moral, intel·lectual, volitiva o activa-, determina una afirmació del propi jo, un acreixement de la nostra força vital. Ara bé, si aquesta exaltació vital vol tenir en definitiva el significat que són els nostres propis ideals i la nostra pròpia personalitat estètica el que projectem en les coses (Lipps), aleshores tota la investigació estètica de l'*Einfühlung* canvia de base de sustentació, i si bé es manté sempre suggestiva i fecunda, la primitiva tendència sensible-hedònica-sentimental es desplaça, però cap a formes més complexes, més treballades, més altes en la jerarquia mental, que és certament el que nosaltres ens inclinem a creure i hem apuntat des del començament d'aquest comentari.”⁵⁵⁵

⁵⁵³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 132.

⁵⁵⁴Id.Pàgina 132.

⁵⁵⁵Id.Pàgina 133.

“ Il existe sans doute des “principes formels généraux” de l'esthétique: la loi de l'unité et celle de la diversité dans l'unité, deux formes de l'unification qualitative d'une multiplicité, et surtout le principe de la subordination monarchique: terme pittoresque par lequel Lipps désigne la tendance naturelle de l'esprit à subordonner des éléments divers non plus seulement à leur ensemble, c'est-à-dire à ce qui leur est commun à tous, mais à un seul de ces éléments, à une partie extraite de cette diversité...Mais toutes ces lois formelles de nos sensations restent abstraites...”⁵⁵⁶

Mirabent trenca una llançà en favor del subjectivisme, seguint les tesis de Basch, desmarcant-se definitivament de Lalo:

“Els propis esteticistes de la *Einfühlung* volen resumir dient que és la identificació del jo i dels objectes... Aquest jo que es projecta, que es fusiona amb els objectes, s'ha de referir necessàriament al jo psicològic i moral, a la consciència individual i concreta; però el fet que sigui aquest jo personal, no exclou de cap manera la transcendència filosòfica”⁵⁵⁷

De les darreres crítiques als estetes de la *Einfühlung* que compartiran Lalo i Mirabent, la més important diu que l'estètica no és només una qüestió de fenòmens psicològics, sinó que hi intervenen altres factors. En aquests altres factors ja no estaran d'acord.

Lalo parlarà de sentiments tècnics (que han de tenir present, bàsicament, el factor social de la persona), i Mirabent parla de les “formes superiors de la vida mental”, en referència a l'àmbit espiritual:

“l'equívoc radica en què tota la psicologia de la *Einfühlung* es mou a l'entorn d'un jo empíric, concret, individual, afectat només per estímuls sensorials i funcions representatives sota la influència d'unes tendències afectives principalment dominades pel plaer; i en realitat, si l'experiència estètica quedés esgotada pels fenòmens psicològics que la *Einfühlung* descriu, l'estudi de la bellesa sofriria una amputació considerable, car al nostre entendre, és

⁵⁵⁶LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 73.

⁵⁵⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...*Pàgina 133.

precisament en les formes superiors de la vida mental on l'home pot trobar el secret d'aquest goig inexpressable que és el sentiment de bellesa.”⁵⁵⁸

El divorci intel·lectual amb Lalo és cada vegada més latent, però això no obstant, Mirabent reconeix la gran petjada d'aquest filòsof, amic i col·lega intel·lectual del que diu que “ha resumit amb finesa”:

“Perquè *sentiment* és per a nosaltres un complex espiritual diferenciat dels sentiments. Els sentiments són estats afectius que la psicologia descriu com a oposats a les formes de la vida intel·lectual i a les de la nostra vida activa, o almenys que la psicologia estudia per economia i facultat de treball, com una zona autònoma de la vida mental, i amb aquest objecte classifica ordenadament els fenòmens afectius sentimentals... Charles Lalo ha resumit amb finesa (admiració, simpatia, vitalitat, actitud personal, contagi afectiu, concepció general de la vida, joc, tècnica i harmonia). El sentiment estètic és certament tot aquest complicat procés psicològic i quelcom més.”⁵⁵⁹

Lalo i Mirabent coincideixen en criticar l'excessiva “psicologització” dels estetes de la *Einfühlung*, malgrat la resposta que en donen és molt diferent.

Mirabent mai nega el subjectivisme pel qual podem arribar a la captació de la bellesa, però com veurem, aquest subjectivisme serà plenament racional, seguint els estudis sobre la crítica del judici que ha elaborat Victor Basch.

Lalo en canvi, pren partida pels “sentiments tècnics”, intenta establir un mètode que vagi més enllà de la individualitat, i adquireixi a través de la sociabilitat una garantia de coneixement “científic” i “objectiu”.

⁵⁵⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 134.

⁵⁵⁹Id. Capítol V: Dels sentiments estètics. Pàgina 134.

Del sentiment com a energia substancial de l'ànima.

Un dels referents que prendrà en aquest capítol és Théodule Ribot⁵⁶⁰, i especialment dos dels seus llibres: *La psychologie des sentiments*⁵⁶¹, i *La psychologie anglaise contemporaine (école expérimentale)*⁵⁶². Cal recordar que a Théodule Ribot se'l considera un dels pares de la "psicologia científica"⁵⁶³ francesa, molt influent en pensadors posteriors, com l'anteriorment citat Charles Lalo.

Mirabent torna a prendre la tradició anglesa, tal i com ho ha fet Ribot, i considera l'emoció com una part "coextensiva" del sentiment⁵⁶⁴. Paral·lelament, es torna a distanciar de Ribot, de manera semblant a la que ho havia fet amb Lalo, justament per considerar l'expressió com un suggeriment (en certa manera "daimònic") de tipus platònic, del judici:

"Però s'ha derivat alguna confusió del fet que els psicòlegs anglesos en general fan l'emoció coextensiva del sentiment vegeu Bain i en estètica Bosanquet. Per consegüent, quan parlem d'emoció hem de recordar sempre que es refereix a una cosa tan complicada com ho és el sentiment... I per expressió nosaltres entenem, no un simple significat, una mera manifestació de l'objecte de l'experiència estètica, ni una manera explicativa de la intenció personal de l'artista, sinó –tal vegada sota el guiatge socràtic-platònic (República i Timeus)- un conjunt d'incitacions i de suggeriments que ens desvetllen judicis de valor. Per tant, ni la intuïció, ni l'emoció ni l'expressió poden ésser enteses des del punt de vista purament afectiu..."⁵⁶⁵

Després de dedicar tants esforços en explicar què és el sentiment i quines han estat les principals teories a tractar-lo, Mirabent no es limitarà a explicar-ne el diversos tipus o models (com faran Ribot i Lalo), sinó que anirà més enllà, i intentarà donar-hi una

⁵⁶⁰Vegi's al capítol anterior: Perquè París? Pàgina 148.

⁵⁶¹RIBOT, Théodule. *La psychologie des Sentiments*. Librairie Félix Alacan. París 1922.

⁵⁶²RIBOT, Théodule. *La psychologie anglaise contemporaine (école expérimentale)*. Ancienne Librairie Germer Baillié. París 1901.

⁵⁶³La Psicologia científica té els seus orígens en el filòsof Wilhelm Wundt, i els seus estudis fisiològics també anomenats de psicologia experimental. A França, tingué força ressò a través de l'anomenada "Escola de París", amb personatges com Ribot, Charcot i posteriorment Janet.

⁵⁶⁴Vegi's al capítol anterior: Perquè París? Pàgina 148.

⁵⁶⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgines 136 i 137.

major transcendència. Unirà els sentiments amb la moralitat, i per tant, lligarà estètica, ètica i veritat en la mesura que el sentiment esdevindrà un element clau en el judici.

El judici es trobarà en tots dos casos en un estadi de superioritat davant el simple sentiment. En altres paraules, el judici transcendirà el sentiment, malgrat sense el sentiment, no hi hauria judici possible:

“No creiem que els sentiments, per molt sincers i espontanis que siguin, hagin d'ésser sempre absolutament respectables. Ho seran relativament i en més alt grau, com més serveixen per a emprar judicis de sòlida transcendència moral i espiritual. En realitat, el sentiment és el suport del judici.”⁵⁶⁶

Paraules molt semblants, les haurà utilitzat ja Lalo, quan parla del paper del judici dins de la consciència estètica:

“Nous jugeons en effet normalement d'une impression qu'elle est belle sans recourir ni au raisonnement, ni au souvenir des innombrables associations d'idées et des sentiments que l'expérience a sans doute accumulées en nous; à tort ou à raison, -dans les deux cas cette apparence n'en serait pas moins un fait, -cette impression nous semble immédiate et indivisible: juger et jouir sont ici un seul et même acte, qui comporte seulement tous les degrés d'analyse intelligente, depuis la révélation fulgurante et irrésistible d'une beauté entrevue, jusqu'à la longue méditation qui mûrit peu à peu toutes nos impressions, et forme à la longue le goût sûr du critique d'art.”⁵⁶⁷

Encara hi ha doncs, similituds amb el pensament de Lalo, especialment quan fa una exposició on defensa la relació entre l'art, la moralitat i la veritat, diferenciant (tot i que adverteix que de manera una mica arbitrària), activitat, sensibilitat i intel·ligència, i en destaca la necessitat d'una actuació conjunta. Lalo parla fins i tot de la necessitat d'un ideal que ens sobrepassa (com també farà Mirabent):

“On comprend donc que, malgré leurs profondes divergences, l'art et la morale, les impressions di beau et du bien, auxquelles on doit joindre celle du vrai, qui

⁵⁶⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 137.

⁵⁶⁷LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 242.

est, elle aussi, une “valeur” établie en fonction de notre activité intellectuelle, présentent de nombreuses et fécondes analogies, et peut-être une véritable parenté de nature. Toutes les trois sont en effet une discipline: celles de l'activité, de la sensibilité et de l'intelligence, si l'on accepte provisoirement cette division des facultés, quelque peu arbitraire et inexacte, c'est-à-dire qu'elles nous prescrivent de nous subordonner à une autorité, d'orienter nos tendances individuelles vers un idéal supérieur. Chacune d'elles a la sien, puisqu'elles ne se confondent nullement. Mais il n'est pas indifférent dans la vie de savoir se plier à une discipline, quelle qu'elle soit; chacune d'elles est, jusqu'à un certain point, un auxiliaire pour les autres; et il est toujours bon de sentir un idéal au-dessus de soi, quand même il ne serait que partiel, et subordonné lui-même à des fins plus hautes.”⁵⁶⁸

“Ainsi d'une part beauté, vérité et moralité ont chacune leurs caractères spécifiques; on ne les confond que pour nuire à la fois aux trois. Car en définitive un art trop moral ou trop vrai ou trop naturaliste et moins morale. Quant à la science, elle n'est qu'elle-même: elle se suffit.”⁵⁶⁹

Per Mirabent, aquest ideal no serà pas el camí de la ciència ni el seu rigor, sinó una “activitat espiritual plenària” que ens fa tendir a la bellesa:

“El sentiment estètic pròpiament dit, serà encara més afinat com més ho siguin a la seva vegada els sentiments religiós, moral i social de l'individu.”⁵⁷⁰

Cal destacar que al mateix Victor Basch, parla “del plaer i de la pena”, com una “energia específica de l'ànima humana”, concepte que encaixa perfectament amb el de sentiment com a “energia substancial de l'ànima”; concepte original a la filosofia catalana, però ja treballat en l'estètica francesa, no només per la coincidència terminològica, sinó també per l'afinitat conceptual:

“...arrive, à la fin de 1787, à la conviction que la faculté d'éprouver du plaisir et de la peine constitue une manifestation originale, une énergie spécifique de l'âme humaine.”⁵⁷¹

⁵⁶⁸LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 243

⁵⁶⁹Id. Pàgina 259.

⁵⁷⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 137.

“Per això, quan parlem del sentiment estètic pensem sempre en una actitud espiritual plenària, en la qual s’articulen i conviuen tots els moviments de l’ànima, sota l’ordenació d’una força lliure i creadora com és la de l’aspiració de la bellesa.”⁵⁷²

Lalo, per evitar caure en tesis subjectivistes, entén aquesta actitud plenària, que inclou activitat, sensibilitat i intel·ligència, que ens guia en el procés del coneixement, com un ideal social:

“L’éducation esthétique est un apprentissage de la liberté disciplinée, de la spontanéité réfléchie, et même de la responsabilité vis-à-vis de notre propre goût, ou de la solidarité qui nous lie aux approbations ou aux reproches d’autrui; apprentissage qui est supérieur à beaucoup d’autres, et que nul autre ne remplacerait efficacement dans la portion assez large de l’éducation de soi-même que notre vie sociale lui a dévolue.”⁵⁷³

Mirabent es resisteix a l’explicació sociològica de Lalo, i continua fidel a la línia de Basch. En realitat és la línia Kantiana, que fonamenta la subjectivitat del judici en el sentiment del subjecte, enlloc de buscar-ne la fonamentació en la col·lectivitat tal i com fa Lalo:

“Els psicòlegs moderns, -i inicialment els anglesos prekantians- anaven descobrint, sota aquests moviments transeünts, un fons de permanència i de continuïtat que es resistia a ésser simplement explicable pel joc de les representacions o pels ressorts de l’activitat, sinó que s’enllaçava amb l’estructura general de l’esperit, i estabilitzava un aspecte característic de la persona humana.”⁵⁷⁴

“On comprend maintenant pourquoi nous avons pu dire et répéter que le sentiment est toujours, en tous lieux et en tous temps, absolument subjectif.”⁵⁷⁵

⁵⁷¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Introducció, pàgina XXIX.

⁵⁷²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 137.

⁵⁷³LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*... Pàgina 244.

⁵⁷⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 138.

⁵⁷⁵BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 101.

Posteriorment veurem també com per Mirabent, el “judici estètic abraçarà la totalitat de la vida espiritual”⁵⁷⁶, i per tant els tres transcendents i la riquesa interior que amaga el fons de la persona (l'esperit de la persona), troben en el judici un punt molt important d'anàlisi:

“En l'escala ascendent de la vida afectiva, els sentiments més complicats són els que es relacionen amb les tres idees essencials del pensament: la veritat, la bellesa i el bé.”⁵⁷⁷

“Per consegüent, les tres formes generals de la potencialitat psicològica: sentiment, intel·ligència i voluntat es recolzen mútuament per ordir el teixit finíssim de la vida mental superior, on aquelles tres idees han d'ésser aclarides i precisades.”⁵⁷⁸

Fins i tot, cita el mateix Descartes, (novament un autor de tradició francesa) com un dels arquitectes de la filosofia del moment:

“D'aquest concepte de la filosofia com a esforç personal interior, que el cartesianisme imposa victoriosament, se'n deriva una consideració més atenta del conjunt dels fets de consciència, i sobretot se'n deriva el respecte a la vida psicològica de l'individu.”⁵⁷⁹

Per Mirabent, el sentiment es convertirà en un dels pilars sobre el qual fonamentar el judici estètic, ja que passarà a ser l'atuell indispensable on hi haurà dipositades les nostres facultats instintives, emotives i racionals en el conjunt espiritual de la persona, ja que cap d'aquests aspectes parcials pot donar-se estricament de manera aïllada:

“I si així, d'igual manera que les operacions cognoscitives s'agrupaven sota l'anomenada intel·ligència... els modes actius de la vida psíquica s'agrupaven sota la denominació, molt menys exacta, de voluntat; també els estats psicològics novells que l'anàlisi anava destriant penosament, s'organitzaren sota

⁵⁷⁶AGUSTÍN, Antonio. *Sobre la Estética de Dr. F. Mirabent*. Promociones Publicaciones Universitarias. Barcelona 1985. Cita literal del capítol 5 “El judici abraça tota la vida espiritual”. Pàgina 73.

⁵⁷⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 138.

⁵⁷⁸Id. Pàgina 139.

⁵⁷⁹Id. Pàgines 139.

la denominació general del sentiment... que a més, té la categoria d'una funció estructural, tal vegada la més significativa de la personalitat espiritual de l'home.”⁵⁸⁰

“...el que interessa és que per sota d'aquests fets, i de la suma d'aquests fets, hi ha una intel·ligència, una voluntat, un sentiment, que junt amb les funcions generals de la consciència –principalment l'atenció i l'hàbit- constitueixen el fons insubornable de la personalitat individual.”⁵⁸¹

“Ningú no podia ni pot aïllar absolutament un fet de consciència en un sector funcional, perquè sempre es dona en el més insignificant dels fets, una matisació conjunta en major o menor participació de tots els aspectes substancials de l'esperit.”⁵⁸²

La “descoberta” del sentiment com a capacitat de l'ànima, (Basch i Mirabent en diran “energia de l'ànima”), se'ns presentarà com una capacitat directiva del conjunt de la persona. Posteriorment veurem com aquesta capacitat es troba recollida en l'àmbit del judici:

“Kant tout d'abord, a eu parfaitement raison de reconnaître le sentiment comme domaine indépendant, comme énergie spéciale, comme faculté originale de notre âme”⁵⁸³

“...sentiment com a funció bàsica, com a organització que totalitza els diversos elements de la vida afectiva, com a fons permanent i distintiu de la nostra naturalesa psíquica. Aleshores les influències circumstancials i passatgeres –que àdhuc poden ésser triomfants en un moment donat- es veu que tenen una existència efímera, i que no resisteixen la veritat sentimental de la nostra ànima”⁵⁸⁴

Aquest és el capítol on Mirabent pren una direcció oposada a la de Lalo.

⁵⁸⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 140.

⁵⁸¹Id.Pàgina 140.

⁵⁸²Id.Pàgina 141.

⁵⁸³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Capítol II, "Le Sentiment". Pàgina 104.

⁵⁸⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Capítol V: Dels sentiments estètics. Pàgina 141.

Lalo concedeix al judici el valor d'ideal social, com a força unificadora de les tendències de la persona, però Mirabent troba en l'estudi sobre el judici Kantià que ha conegut a través de Basch alguna cosa més. El judici li permet compaginar:

1-Els estudis sobre les teories de la *Einfühlung* que Lalo li ha permès de conèixer.

2-El concepte de simpatia que ja coneixia dels anglesos (Shaftesbury, Hutcheson...).

3-Mantenir la seva filiació espiritualista (Serra-Hunter, Main de Biran, entre altres...), justament entenent el judici, com l'atuell que comprèn la nostra vida espiritual.

Racionalitat i sentiment.

Encara hi haurà coincidències en conceptes satèl·lits, com és el cas de la intuïció, que Mirabent prendrà de Lalo. La intuïció, malgrat pugui considerar-se una activitat espontània, aquesta sorgirà com a conseqüència d'un vagatge cultural adquirit, per ambdós autors serà el fruit de l'esforç, del treball i tantes experiències passades, enlloc de ser la simple ocurrència fortuïta:

“L'intuition, toute spontanée en apparence, que nous constatons en nous, n'est indivisible et immédiate qu'actuellement, pour l'homme adulte, et dans les moments où son esprit abandonne toute attitude critique et réfléchie. Mais une longue expérience de l'individu ou de l'espèce l'a formée peu à peu d'éléments divers, associés, fusionnés et synthétisés au cours des âges.”⁵⁸⁵

“...nosaltres creiem que no és possible parlar d'intuïcions en termes absoluts (és a dir, com a coneixements immediats sense el concurs de la intel·ligència ni de la raó), sinó que tota intuïció, de qualsevol ordre que sigui –moral, intel·lectual, estètica-, recolza d'alguna manera, i ben fortament, en un treball previ de

⁵⁸⁵LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...*Pàgina 241.

preparació i cultiu espiritual, en virtut del qual la consciència ha quedat fecundada per donar fruits...»⁵⁸⁶

Lalo considerarà la intuïció com a part de la consciència, directament aplicables als àmbits científics, estètics o morals, en canvi Mirabent optarà per una posició clarament espiritualista:

“C'est ainsi que la conscience morale est l'intuition immédiate d'une valeur pratique ou d'une loi de l'action qui la rend obligatoire: d'un devoir. En dehors de la théorie psychologique de la connaissance de soi, on ne parle guère de conscience qu'à propos des valeurs morales. Mais on comprend déjà que cette notion doit être élargie: il y a une conscience esthétique et une conscience scientifique comme il y a une conscience morale, si dans les trois cas on trouve également, sous divers caractères spécifiques, l'intuition immédiate d'une valeur, d'un idéal, d'une loi applicable en définitive à notre activité personnelle, destinée à la modifier directement, pour n'agir qu'indirectement et par elle sur le monde extérieur.»⁵⁸⁷

“Una intuïció no és un instint, encara que moltes vegades, sembla que es comporten de manera anàloga... en tot cas serà la intuïció entesa com nosaltres l'acceptem, això és, com una força natural perfectible de l'esperit, on hi convergeixen... tots els elements dels que disposa l'ànima humana.»⁵⁸⁸

“Per a nosaltres, espiritualistes incurables...”⁵⁸⁹

Mirabent ens descriurà en aquest capítol quina és la línia de recerca que ha seguit al tractar el concepte d'intuïció i de sentiment, i que l'acabarà portant a aprofundir en el judici estètic. Parteix d'unes primeres indicacions de Descartes i Leibniz, la fonamentació de Main de Biran i finalment les tendències actuals (de l'any 1936...) de

Max Scheler sota el mestratge de Bergson i Rauls:

“Fins i tot en el temps de la seva obscuritat terminològica, -de Descartes a Leibniz- el sentiment acusava ja una tendència a identificar-se amb l'activitat

⁵⁸⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgines 142 i 143.

⁵⁸⁷LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*...Pàgina 241.

⁵⁸⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 143.

⁵⁸⁹Id.Pàgina 143.

espontània del jo. Més tard, el sentiment tractava de penetrar en les àrdues investigacions del pensament, i per obra de molts filòsofs representatius, pretenia arribar fins a la naturalesa i l'origen de nocions tan altes com són la belles i el bé, i àdhuc fins descobrir l'arrel última de l'esforç espiritual en recerca dels principis metafísics fonamentals- aquest és el sentit de l'apercepció immediata de Maine de Biran⁵⁹⁰. Actualment, sota la forma de la intuïció emocional de Max Scheler- directament impressionat per Bergson i gairebé paral·lelament a F.Rauls- recamava per al sentiment un caràcter intencional diferenciat i espontani”⁵⁹¹

Kant ja havia apuntat que el judici estètic no afecta a l'objecte, sinó al subjecte i al sentiment, apel·lant a la sensibilitat i al gust, com a una representació sensible del subjecte. Tal i com explica a la crítica del judici, el plaer (que ja hem vist que ha de ser desinteressat i no només intel·lectual), fa necessària una intencionalitat de la mateixa experiència, és a dir una causa (d'on sorgeix el judici teleològic). Aquest darrer àmbit, pertany a l'ús més elevat i perfectiu de les facultats estètiques, on conflueixen bellesa i moralitat:

“el sentiment, tal i com nosaltres l'hem anat descrivint és doncs, el teixit ideal que fa que l'ànima sigui el que és intrínsecament, és la manera immediata de sentir-se a l'ànima mateixa”⁵⁹²

“el sentiment en general s'ha d'entendre com una disposició general de l'ànima, que caracteritza inequívocament el conjunt de la nostra experiència vital. La vida intel·lectual i la vida moral es desenrotllen dins l'atmosfera moral que ell els crea, i fins li deuen en bona part l'orientació llur, però a la vegada, el sentiment

⁵⁹⁰Vegi's: BRÉHIER, Émile. Dins de “Història de la filosofia.” Edició Catalana a cura de Pere Lluís Font. Volum 3 (El segle XIX) Ed. Tecnos i de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona 1998. Pàgines 57 i 58 (dins del punt 4.4 “Maine de Biran i la decadència de la ideologia”)

⁵⁹¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgines 143 i 144.

⁵⁹²Id.Pàgina 143.

de l'home intel·ligent i sensible rep d'elles lliçons contínues i progressives de poliment i de finesa.”⁵⁹³

Si la bellesa, la bondat i la veritat són elements essencials en el judici estètic, segons Kant, Mirabent ens recorda altres autors francesos que també han apuntat en la mateixa direcció:

“Ribot ens recorda que l'home ha estat definit com animal racional i com animal religiós, i que podria definir-se com animal estètic... nosaltres ens permetrem observar que si l'home pot ésser definit de qualsevulla de les tres maneres, és perquè cada una d'elles respon, respectivament a una de les 3 aspiracions últimes i fonamentals: la veritat, el bé, la bellesa...”⁵⁹⁴

Insisteix en la necessitat d'unir sensibilitat i intel·lecte per tal que pugui esdevenir-se en coneixement, tal i com fa Kant a la Crítica del judici. La sensibilitat de l'objecte donat, és a dir, la receptivitat de l'esperit de rebre representacions i per altra banda l'intel·lecte entès com a pensament o espontaneïtat del coneixement, seran els dos elements necessaris per tal que es produeixi el coneixement:

“Racionalitat i sentiment no són dos corrents hostils que lluiten amb la violència per apoderar-se del nostre destí.”⁵⁹⁵

“Al costat de la racionalitat, el sentiment actua com una força viva i original, autènticament nostra, reveladora de les capes més recòndites de la personalitat humana.”⁵⁹⁶

Mirabent torna a explicitar la línia d'investigació seguida: Els anglesos del s.XVIII, la influència cartesiana i finalment “les noves estructures psicològiques”, fent referència al pensament Kantià:

“...recollint aleshores les lliçons genials de Locke, Leibniz i de Berkeley, els pensadors del s.XVIII sostingueren paral·lelament a la difusió de les anàlisis sobre el sentiment, les més càlides discussions epistemològiques, i en el segle

⁵⁹³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 144.

⁵⁹⁴Id. Pàgina 145.

⁵⁹⁵Id.Pàgina 146.

⁵⁹⁶Id.Pàgines 148 i 149.

XIX assistim a la revelació de l'epistemologia com a disciplina bàsica de l'enciclopèdia filosòfica. Totes les nocions ontològiques són revisades, i aquesta revisió no és només deguda al canvi de posició dels subjecte que la filosofia cartesiana va imposar en el seu dia, ni al canvi de mètode d'investigació que el naturalisme anglès postulava; sinó que hi té una influència directa l'amplitud i la profunditat amb què les noves estructures psicològiques regiren el camp de la consciència.”⁵⁹⁷

Veiem com a partir de la filosofia francesa, Mirabent té accés al pensament Kantià, i això li permet entroncar-se novament a la filosofia espiritualista i idealista que havia iniciat l'Escola de Barcelona, carregat amb una nova dimensió metafísica que donava la crítica Kantiana:

“La vida afectiva en alliberar-se de les exclusives interpretacions fisiobiològiques –que de tal manera compromet la independència moral humana- i en revelar el seu veritable aspecte, de força anímica constituent, transforma per una banda tota la xarxa explicativa de les idees essencials (bé, bellesa, veritat) i per altra banda esdevé un element decisiu de l'energia espiritual.”⁵⁹⁸

“El nostre Francesc Xavier Llorens... ha dit admirablement que no hi ha demostració més clara de l'espiritualitat de l'ànima que l'existència del sentiment o vida afectiva superior.”⁵⁹⁹

“No devem oblidar que darrera la senzillesa i pulcritud amb què Llorens va descrivint els sentiments superiors, batega la més pura inquietud metafísica.”⁶⁰⁰

Mirabent pren ja una direcció marcadament Kantiana, però feta a partir de les interpretacions que en faran a França. Parteix d'unes primeres indicacions de Descartes i Leibniz, la fonamentació de Main de Biran i finalment Max Scheler, Bergson i Rauls, així com les aportacions dels naturalistes anglesos.

⁵⁹⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 147.

⁵⁹⁸Id.Pàgina 149.

⁵⁹⁹Id.Pàgina 149.

⁶⁰⁰Id.Pàgina 150.

Però serà el profund coneixement de Basch, i en particular del seu estudi sobre el judici teleològic Kantià, el que li permetrà reincorporar els transcendents (veritat, bellesa i bondat) en el conjunt de l'activitat espiritual, tornant-lo a una certa dimensió idealista que mai va deixar de tenir l'Escola de Barcelona.

Del sentiment estètic en el conjunt de l'activitat espiritual.

“Acabem de veure la privilegiada situació del sentiment en la jerarquia espiritual. El fet que siguin un factor constitucional que colora totes les capes de l'estructuració anímica –les més profundes com les més descobertes- no l'eximeix d'ésser però a la vegada matisat i perfeccionat per altres formes de vida mental.”⁶⁰¹

Convé estudiar totes les formes possibles de la vida mental, i per això prendrà com una profitosa referència la filosofia de Brentano, ja que havia estat vinculat amb diverses Universitats europees i exercí una forta influència en la intel·lectualitat filosòfica europea de principis del s.XX, d'entre els que en destaquen filòsofs com Edmund Husserl, Sigmund Freud, Rudolf Steiner⁶⁰², Bertrand Russell,...

Brentano manté que hi ha un procés molt semblant que es produeix, tant el l'evidència del judici estètic, com en determinats estats o fenòmens emotius (igual d'universalitzables, com són determinats sil·logismes, també ho és el desig d'alegria, el d'amor, la indignació per la injustícia...). Això significarà contradir la teoria racionalista (on no es pot considerar la intencionalitat de les emocions) i també empirista (que si en reconeixen una intenció en els sentiments, però aquesta actua a la babalà.)

Per tant, al destacar l'aspecte intencional de determinats sentiments, els situa en un àmbit superior, que és molt semblant a l'àmbit d'evidència que utilitzem en els judicis:

⁶⁰¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 150.

⁶⁰²STEINER, Rudolf (1861-1925). Filòsof austríac, erudit literari, educador, artista, autor teatral, pensador social i esoterista. Va ser el fundador de l'antroposofia, que es troba a l'origen de l'educació Waldorf, l'agricultura biodinàmica, la medicina antroposòfica, la forma artística anomenada eurítmia i d'altres moviments.

“...observem que el que fa Brentano en identificar el sentiment i la voluntat és subvertir la teoria clàssica, en vigència fins l'albada del racionalisme modern.”⁶⁰³

Accepta les aportacions de Brentano com a reformador que inclou la voluntat dins el concepte de sentiment, però únicament en un àmbit superficial, o convencional, i no en el sentiment “com a energia substancial de l'ànima”⁶⁰⁴ que desenvoluparà Mirabent:

“...quan els sentiments tradueixen la intenció personal subjectiva de l'individu a realitzar-se agradablement o a refusar el dolor. Per això la posició de Brentano és excel·lent, mentre no ens movem del pla estrictament dels sentiments inferiors i mitjans.”⁶⁰⁵

“Al nostre entendre, la doctrina de Brentano es ressent més de l'obscuritat del terme “voluntat” que no pas de la definició o del contingut del terme sentiment.”⁶⁰⁶

Mirabent entén per sentiment un conjunt espiritual plenari, superant la simple emoció⁶⁰⁷, i lligant el sentir profund, amb allò espiritual que compren la totalitat de l'ésser humà:

“...en la descripció que nosaltres hem fet del sentiment, en tant que manifestació superior de la vida mental –és a dir, presència del sentiment moral, intel·lectual, estètic o religiós- la fusió o la totalització de la vida conscient és un immediat desitjable i indiscutible.”⁶⁰⁸

En aquest conjunt espiritual que anomena sentiment, hi ha un component ineludible d'idealisme com a objectiu final, o senzillament de modèstia i reconeixement, cap a tot allò que ens transcendeix:

“Dins aquesta terminologia... trobem la ressonància immarcible de la psicologia leibniziana, i la preocupació espiritualista de les intencions ideals. Els sentiments

⁶⁰³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 151.

⁶⁰⁴Id.Pàgina 142.

⁶⁰⁵Id.Pàgina 151.

⁶⁰⁶Id.Pàgina 152.

⁶⁰⁷Id.Veure l'apartat VI, del Capítol IV, titulat: “Els sentiments i el sentiment.”

⁶⁰⁸Id. Pàgina 152.

inferiors o pràctics porten annex el desig, els sentiments superiors inclouen el desinterès, no pas el sentit d'indiferència, sinó ben contràriament en el sentit d'abnegació generosa.”⁶⁰⁹

Mirabent en una clara concessió platònica⁶¹⁰, entén el sentiment com el batec del coneixement, la seva sàvia interna que impregna la saviesa:

“...resta intacta una zona superior on el pensament filosòfic actua sobre formes unides per la vitalitat de les coses que són o existeixen activament, i no pas sobre les formes dissecades per l'anàlisi, que si permet estudiar-les, les desarticula i esmorteix.”⁶¹¹

Finalment, Mirabent conclou els seu estudi sobre el sentiment, amb l'afirmació espiritualista que el retorna a la filosofia de l'Escola de Barcelona, quan cita el seu apreciat Francesc Xavier Llorens⁶¹², però hi retorna fent un llarg i profund trajecte per la filosofia francesa:

“És en aquesta zona vivent on el sentiment reprèn tota la seva eficàcia directiva, com la reprenen la voluntat i la intel·ligència. La jerarquia espiritual no s'estableix entre aquestes tres formes mentals superiors i sintetitzadores... Arribades a la zona suprema de l'esperit, la jerarquia és d'igual a igual, perquè substancialment la jerarquia pertany a tota l'energia espiritual, que es dona amb unitat activa.”⁶¹³

“Francesc Xavier Llorens... el sentiment de la responsabilitat de l'existència humana, el de la curiositat científica, el de la dignitat personal, el de la veritat, el bell, el del sublim, el de la benevolència, el de la moral, el de la religiositat...”⁶¹⁴

“Només recolzant en els sentiments naturals trobarem la deu original que fa de l'home una criatura responsable: els sentiments vitals, tant en llur revelació biològica (conservació, sexualitat, maternitat, sociabilitat) com en llur teixit

⁶⁰⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 153.

⁶¹⁰Plató utilitzarà el concepte de “nous”: coneixement intuïtiu, de l'essència de les coses. Posteriorment serà traduït com a “intellectus”, o senzillament com a saviesa.

⁶¹¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 153.

⁶¹²Vegi's en aquest mateix treball: L'escola Catalana de filosofia que seguirà Mirabent...Pàgina 92.

⁶¹³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 153.

⁶¹⁴Id.Pàgina 154.

espiritual (apetència cognoscitiva, amor a la bellesa, moralitat, religiositat) que entre tots enquadren l'atmosfera de la meditació filosòfica fecunda.”⁶¹⁵

Ens citarà literalment, quins han estat els seus referents principals a l'hora de tractar el tema del sentiment: James Sully, Victor Basch, Charles Lalo i finalment Kant.

“Els sentiments estètics, minuciosament estudiats per tots els esteticistes- i notablement per James Sully, per Victor Basch i per Charles Lalo- són els esclaus directes de les formes psicològiques que les condicionen immediatament.”⁶¹⁶

D'ells n'accepta per una banda, la necessitat d'una unitat entre la bellesa, la veritat i la moralitat, i per altra, els ideals de finalitat, que el mateix Basch planteja:

“Nous aurons à demander enfin, si le sentiment du Beau suprême n'est pas celui, où tous les éléments que nous avons énumérés, l'élément sensible, l'élément intellectuel et l'élément moral se trouvent réunis, celui qui satisfait à la fois nos sens, les besoins d'unité et harmonie de notre entendement, les exigences supérieurs enfin de notre être moral...”⁶¹⁷

“Així, la posició de l'esteticista filòsof és la de referir-se sempre el sentiment de la bellesa a la totalitat de la vida espiritual, per tal de corregir les tendències isoladores que s'observen en els crítics i teoritzadores de les arts i fins en molts esteticistes que identifiquen la bellesa i la creació artística. Ja Kant descomponia el sentiment estètic superior en elements que depassen la bellesa concreta i objectiva, i que inclouen intencions ideals de finalitat i de moralitat, aquestes intencions són anomenades també sentiments”⁶¹⁸

Abans d'acabar, deixa clar el seu posicionament contrari a les teories objectivistes de Lalo, i ens indica clarament la via subjectivista que Basch ha indicat en el seu assaig:

“El veritable sentiment estètic és una altra cosa que una experiència social i objectiva. Ho serà després, en tot cas, per una convergència dels fets culturals,

⁶¹⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 154.

⁶¹⁶Id.Pàgines 156 i 157.

⁶¹⁷BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*.. Capítol II, *Le Sentiment*, pàgina 103.

⁶¹⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 156.

però abans és una experiència personal, interior que ve dels nivells mínims del goig sensible fins a les formes més elevades del respecte i del decòrum de la pròpia existència espiritual.”⁶¹⁹

“...és clar, que per l'anàlisi de l'experiència estètica està bé distingir –com ho fa Victor Basch- l'actitud intel·lectual i l'actitud estètica, i diferenciar el concepte i la intuïció.”⁶²⁰

De fet, la diferència entre “concepte” i “intuïció” que Mirabent ha atribuït a Basch, ja havia estat formulada per Kant a la Crítica del judici. Aquest matís ens reafirma en la teoria que possiblement Mirabent conegués la diferència per Basch, en el seu assaig sobre l'estètica de Kant.

Kant ja ho havia dit de la següent manera:

“Si el plaer està enllaçat amb la simple aprehensió (*apprehensio*) de la forma d'un objecte de la intuïció, sense que aquesta aprehensió tingui relació amb un concepte per assolir un coneixement determinat, aleshores la representació no es refereix a l'objecte, sinó únicament al subjecte, i el plaer no pot expressar res més que l'adequació de l'objecte a les facultats del conèixer...”⁶²¹

Acaba insistint en la necessitat de resituar l'estètica en l'àmbit de la filosofia.

Justament aquest és el mèrit que Basch ja havia atribuït a Lalo en la conclusió del seu “Essai”:

“Però creiem nosaltres que per la síntesi filosòfica subsegüent a l'anàlisi psicològica, l'únic propòsit eficient és harmonitzar-los i fondre'ls, i és aquest el sentit filosòfic de l'estètica, que recolzada en uns fets típics de la vida mental, cerca la manera d'enllaçar-los a les formes vives del pensament”⁶²²

“...tout d'abord Kant a le mérite d'avoir donné, dans la Critique du Jugement, comme la consécration philosophique au rôle prédominant que les esthéticiens et

⁶¹⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 157.

⁶²⁰Id.Pàgina 157.

⁶²¹KANT, Immanuel. Crítica de la Facultat de jutjar. Traducció i edició a cura de Jèssica Jaques Pi. Edicions 62. Barcelona 2004. Introducció VII, Pàgina 131.

⁶²²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Pàgines 157 i 158.

les littérateurs anglais et Français avaient attribué vers la fin du XVIII siècle au sentiment.”⁶²³

El darrers paràgrafs insisteixen en la revalorització del sentiment, com a facultat “espiritual” o “facultat superior”:

“Il semble que le point de vue esthétique soit de vue suprême auquel puisse s'élever l'esprit humain, et que la chose en soi du Beau, soit le véritable substratum supra-sensible de l'humanité.”⁶²⁴

“En realitat el que fan els sentiments és fixar els imponderables de l'esperit, és facilitar un clima moral on puguin florir i prendre forma activa i coherent les aparences i les il·lusions humanes. Però la inquietud del pensament no en té prou amb la sola presència afectiva que pot crear formes irrealis i utòpiques -sinó que exigeix l'assegurança de la possibilitat existencial. I així l'home necessita recórrer el camí ascendent que comença per la diversitat dels sentiments concrets, cristal·litza en la forma superior, que és el sentiment autèntic i plenari, i s'eleva fins a la fortitud racional, que és el judici. L'experiència estètica més alta és una intersecció del sentiment i del judici que es donen amb assistència mútua i inseparable; car el sentiment sense el judici afavoreix els estats de confusió.”⁶²⁵

Mirabent no és aliè a les tendències filosòfiques europees que arriben a París, i per això dedica tantes pàgines a comentar les aportacions de Brentano. Però a diferència de Lalo, el caire espiritualista que havia après a l'Escola de Barcelona, el portarà a considerar el sentiment com un conjunt espiritual plenari, totalment compatible amb les noves teories que ressituen l'estètica dins el marc filosòfic, ja sigui en sintonia amb alguns aspectes de la filosofia de Brentano, com especialment amb Kant. Concretament situant l'estètica dins del judici estètic, en el qual el sentiment hi té un paper protagonista com a facultat superior.”

⁶²³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* “Conclusion”. Pàgina 602.

⁶²⁴Id. “Conclusion”, pàgina 604.

⁶²⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 158.

VICTOR BASCH: BIOGRAFIA I OBRA DETALLADA.

Nascut el 18 d'agost del 1863 a Budapest, emigrà a París de ben petit i estudià filologia germànica i filosofia a la Universitat de la Sorbona des del 1881 fins al 1885.

Es casà amb Ilona (Hélène) Fürth aquell mateix any, i començà a treballar a la Universitat de Nancy fins al 1887, que obtingué la nacionalitat francesa i passà a treballar a la Universitat de Rennes fins al 1906. Durant aquest període a la Universitat de Rennes (1887-1906) visqué intensament “l'afer Dreyfus”, en el qual un oficial jueu de l'exèrcit francès, fou acusat d'espionatge i condemnat per traïció, en un judici ple d'irregularitats. Aquest cas, provocà una forta convulsió en la política i la societat francesa, que enfrontà l'extrema dreta i bona part dels moviments antisemites francesos, amb diversos moviments d'esquerres, de conviccions democràtiques i republicanes, defensors de l'estat de dret i dels drets de l'home.

El 13 de gener del 1898, l'escriptor Émile Zola, escriu una carta a la primera pàgina del diari “L'Aurore” al President de la República, Félix Faure⁶²⁶, titulat “J'accuse” on denuncia les irregularitats comeses amb Dreyfus i l'encobriment de l'autèntic culpable, provocant un a forta divisió en la societat francesa.

Tot plegat féu que Basch, que també era jueu, entrés a formar part de la Lliga dels Drets de l'home (LDH)⁶²⁷ al 1898, de la qual en serà President des del 1926 fins al 1937, i es

⁶²⁶Felix Faure (París, 30 de gener de 1841 - 16 de febrer de 1899) Polític francès, que fou president de la Tercera República Francesa del 1895 al 1899.

⁶²⁷Ligue Française pour la défense des droits de l'Homme o LDH. Associació creada al 1898 per l'advocat liberal i republicà, Ludovic Trarieux, amb l'objectiu de lluitar contra l'antisemitisme en el

convertís també un important membre de la franco-maçoneria francesa, destacant com un dels grans partidaris de Dreyfus.

Dreyfus fou considerat finalment innocent al 1906, el mateix any en que Basch començà a ensenyar filosofia i literatura alemanya a la Sorbona, amb una especial predilecció per Basch va haver de patir la mort de la seva filla Fanny al 1905, quan aquesta tenia 14 anys per una febre tifoide, la del seu fill Lucien al 1905, quan aquest tenia 19 anys i el suïcidi de Georges el 1940. L'altra filla que manca, Yvonne Basch, es casà amb el sociòleg Maurice Halbwachs, que morirà posteriorment al camp de concentració de Buchenwald el 1945, on coincidirà amb personatges com Jorge Semprun⁶²⁸ o Henri Maspero⁶²⁹.

La seva vinculació política, la seva condició jueva, maçònica, i la col·laboració amb el moviment sionista des del 1912, van fer que Basch fos assassinat per la milícia nazi del govern de Vichy durant la ocupació alemanya de França el 10 de gener del 1944, conjuntament amb la seva muller Hélène.

Basch està considerat un dels arquitectes de la tercera república francesa, després de la primera guerra mundial.

conegut com a "cas Dreyfus", i que posteriorment es va estendre en la defensa de les llibertats de qualsevol ciutadà, especialment procurant una major justícia social i vetllant pels drets dels treballadors, així com la defensa de la laïcitat de l'Estat. Actualment (2011) està presidit pel periodista Pierre Tartakowsky. Vegi's: <http://www.ldh-france.org/>

⁶²⁸SEMPRUN, Jorge. *Mal et modernité*. Éditions Climats. París 1995. Vegi's pàgina 24 i 47.

⁶²⁹MASPERO, Henri. 1883-1945. Sinòleg francès, autor de nombrosos estudis sobre cultures orientals, considerat una de les màximes autoritats en aquesta matèria a europa. Fou professor all *Collège de France*, lector a l'*École Nationale de la France d'Outre-Mar*, succeí a M. Granet ea la Càtedra de Civilització Xinesa i dirigí el departament de Religions de la Xina, a l'*École Pratique des Hautes Études*. Detingut al 1944 sota la sospita d'implicació en activitats terroristes, fou deportat al camp de concentració de Buchenwald, on morirà l'any següent.

La influència jueva, maçònica i la vinculació política: La lliga pels drets de l'home.

“...je croyais, et je crois encore, à une marche de l'Univers vers la Justice, la Beauté et la Lumière, et partant, à un Divin qui se réalise dans l'âme des hommes.”⁶³⁰

La família Basch marxa de Budapest cap a París entre els anys 1866-1867. En aquell moment Budapest és una de les principals ciutats de l'imperi Austro-Hungarès. L'entorn que els Basch deixen a Budapest és bàsicament de cultura germànica, però això no els impedió una ràpida adaptació a la cultura francesa.

Per una banda el progrés de les institucions laiques, i per l'altra, un cert patriotisme francès força incloent, van permetre a tota una generació d'intel·lectuals jueus, participar en els diversos moviments renovadors de l'àmbit artístic, literari, filosòfic,... És el moment on la República Francesa laica, acull i integra molts d'aquests intel·lectuals d'origen jueu en les seves institucions. En l'àmbit filosòfic que ens correspon, podem parlar de figures com Durkheim, Lévy-Bruhl, Bergson,...

Basch, com altres intel·lectuals jueus d'aquesta generació, veuran en Kant l'origen de la seva vocació socialista, i seguint la traça del pensador jueu alemany Hermann Cohen, s'adhereixen al socialisme des d'uns principis filosòfics neo-Kantians, igual que ho feren pensadors com Paulsen, Stammler, Natorp, Standiger o Vorländer.

Però serà l'afer Dreyfus el que despertarà en gran part la seva identitat jueva. No per la via religiosa, sinó pel seu universalisme republicà (els valors de bellesa, justícia, fraternitat...) són justament els que li desvetllen el sentiment de solidaritat cap als jueus amb els quals s'hi reconeix (en aquest cas: Dreyfus).

En aquest afer, col·laborà amb Bernard Lazare, Herzl, Max Nordau i Alexandre Marmorek, i fou recolzat per altres intel·lectuals jueus com Jacques Hachmard, Jean-Richard Bloch, o Edmond Fleg.

⁶³⁰BASCH, Victor. *Mon Judaïsme*. Connaître. París 1924. Pàgines 4 i 5.

Cal recordar que el període històric en el qual Basch presideix la LDH, coincideix amb l'arribada al poder de Mussolini (nomenat primer ministre italià l'any 1922), Hitler (nomenat Canceller alemany l'any 1933), Franco (inicia la revolta contra el govern de la República espanyola l'any 1936), i un clima europeu d'inestabilitat i crisi política general, poc propici al reconeixement dels drets de les minories:

“Dans une démocratie digne de ce nom, tout homme devrait être, selon la formule Kantienne, non pas un moyen mais une fin.”⁶³¹

En la mesura que les dictadures anaven esborrant els drets de les nacions, de grups ètnics, d'acords internacionals,... la LDH anirà prenent cada vegada més una posició política, donant la seva ajuda i assistència als grups de persones cada vegada més nombrosos, que demanaven asil o protecció.

En aquest sentit, a partir de la conferència Europea del 13 d'agost del 1936 es crea a París un “Comité internacional de coordinació de l'ajuda per l'Espanya republicana”, presidit per Victor Basch i el científic Paul Langevin. Molts intel·lectuals s'adheriren a la causa de l'Espanya republicana, entre ells André Malraux, el professor Henri Wallon, Irene i Frédéric Joliot-Curie, Jean Cassou, Jean-Richard Bloch entre d'altres.

El 20 de setembre del 1936, en un gran acte al Velòdrom d'hivern de París, més de 7000 persones nomenen Dolores Ibarruri (“La Pasionaria”) presidenta d'honor, en un acte presidit pel mateix Basch.

Malgrat la seva edat (70 anys), sembla que Basch mantingué una actitud molt activa i participà en diversos actes en favor de l'Espanya republicana, entre els que destaca el viatge que feu el novembre del 1936 a Espanya, a proposta de l'aleshores ministre d'afers exteriors, Álvarez del Vayo.

Al 1937, ajudà a crear la “Office International pour l'Enfance” (OIE), organització presidida pel professor Henri Wallon, destinada a donar suport als infants orfes de la guerra civil espanyola.

⁶³¹Diari *Le populaire de Nantes*. 28 de juliol del 1937. Pot consultar-se a: http://www.archives.nantes.fr/PAGES/DIFFUSION/doc_du_mois/page1.htm

Durant dos anys, es van enviar 20 milions de litres de llet per ser distribuïts en dispensaris i menjadors infantils de l'Espanya republicana, així com 400 mil llaunes de conserva, 1885 tones de llegums, etc...

Basch col·laborà també en la creació de la "Central Sanitaria Internacional" (CSI) el 27 de gener del 1937, on entitats de fins a 15 països acordaren enviar a l'Espanya republicana material mèdic divers, així com el desplaçament de metges, dentistes, farmacèutics, infermers,... Pierre Rouquès fou un dels creadors d'aquets a tasca i un dels creadors del servei sanitari de les brigades internacionals.

A l'Estat espanyol, l'equivalent de la LHD fou la "Liga española para la defensa de los derechos del hombre y del ciudadano" que s'havia constituït a Barcelona al 1913, sota la presidència del catedràtic de la Universitat central de Madrid Luís Simarro, un dels fermes defensors del pare de l'escola Moderna: Francesc Ferrer i Guàrdia.

La seva finalitat era la de defensar les llibertats públiques, especialment la llibertat de consciència, i tots aquells drets que malgrat ser patrimoni comú de la civilització moderna, la legislació espanyola encara no havia reconegut. El Comité de la Liga, estava format per il·lustres maçons com ara: Víctor Gallego, Roberto Castrovido, Augusto Barcia Trelles, Odón de Buen, Eduardo Barriobero, Nicolás Salmerón i altres com Benito Pérez Galdós, Rafael Salillas, Laureà Miró...

En els seus primers anys, la *Liga* s'encarrega de denunciar els abusos caciquils, les detencions arbitràries, la defensa d'obriers anarquistes, la lluita contra la pena de mort...i durant la primera guerra mundial, dins de la Lliga Internacional dels Drets de l'home, es realitzaran diverses campanyes conjuntament amb la Maçoneria, per tal de promoure la creació de la Societat de Nacions (considerat un antecedent de la ONU).

L'any 1922, quan la *Liga* espanyola s'adhereix a la Lliga internacional el president serà Miguel de Unamuno i el vicepresident Manuel Pedragal. Alguns membres destacats del Comité Nacional, seran: Leopoldo Palacios, Luís de Zulueta, Fernando de los Ríos, Gabriel Alomar, Martí Jara, Antoni Fabra Rivas, César Elorrieta, Roberto Castrovido...

Al 1932, la Liga espanyola es reorganitza, n'entren a formar part altres maçons com Eduardo Ortega y Gasset, Baldomero Blanco, Diego Martínez Barrio, Luís Jiménez de Azúa,... i altres personalitats com Azorín, Dalí, Falla, Azaña, García Lorca,...

EL CONTEXT INTEL·LECUAL FRANCÈS I LA TEORIA DE LES DUES ALEMANYES.

Emilie Caro és qui elabora al 1870, la “teoria de les dues alemanyes”, que ens servirà per ubicar-nos en el context filosòfic de la Universitat de la Sorbona, de principis del s.XX :

- A) L'Alemanya materialista i militar de Bismarck
- B) L'Alemanya del segle de les llums

De l'Alemanya militar n'és un bon exponent el pangermanisme de Fichte, i de l'Alemanya del segle de les llums se'n consideraran hereus un bon nombre de professors de la Sorbona, hereus de la filosofia kantiana d'esperit universal i racional.

La teoria de les “dues Alemanyes” s'accentuà al 1914, amb el “Manifest per al món civilitzat” signat per 93 intel·lectuals alemanys, que donaven el seu suport al Kaiser, i justificaven la invasió de Bèlgica.

Per altra banda, des de França no trigaren a reaccionar-hi en contra:

La LDH, feia referència als principis morals Kantians, que seran els fonamentals de la fundació de la Tercera República Francesa, i de manera molt semblant a la declaració del 1789 en la seva vocació essencialment internacional, inspirada també en Kant. De fet, expliciten que és justament Kant qui diu que tots els individus estan dotats de drets i deures.⁶³²

⁶³²*D'autant que les droits universels proclamés dans la Déclaration de 1789 étaient ceux de tous les individus et de toutes les nations; quant au projet de la Ligue, d'essence internationaliste, il s'inspirait de*

En un sentit semblant, diversos intel·lectuals catòlics inicien una tercera via, i elaboren també manifestos on relacionen els principis Kantians i les atrocitats de l'exèrcit alemany:

“la philosophie allemande, avec son subjectivisme de fond, avec son idéalisme transcendantal, avec son dédain des données de sens commun... (avait) préparé le terrain aux prétentions les plus extravagantes...”⁶³³

Els intel·lectuals catòlics defensaven que les idees Kantianes constituïen el principi d'una tradició intel·lectual, que iniciant-se amb Luter, culminava amb Nietzsche, ja que el principi moral de Kant fonamentat en l'autonomia de la moral dels individus racionals, havia contribuït a la creació d'un sistema on cadascú ha d'actuar com si els seus actes poguessin esdevenir universals, deixant a la consciència la facultat de jutjar. Algunes d'aquestes idees van ser elaborades en una sèrie de conferències dutes a terme per Jacques Maritain entre els anys 1914 i 1915, titulades: “Role de l'Allemagne dans la philosophie moderne.”⁶³⁴

Maritain considerava que la moral Kantiana, fonamentada sobre el principi d'autonomia radical de cadascú, esdevenia “de naturalesa exclusiva, particularista, amiga dels ismes i enemiga de la universalitat.”

Contra aquest discurs, diversos intel·lectuals de la Sorbona (Emile Boutroux, Alphonse Aulard, Charles Andler i el mateix Victor Basch), defensaven que no hi havia cap lligam entre la filosofia de Kant i l'esperit militar i agressiu de l'Alemanya del moment.

Basch es manifestà clarament contra el Manifest dels 93 intel·lectuals alemanys per una banda, i per l'altra, contra els catòlics francesos, que pretenien identificar una continuïtat en el pensament alemany de després del s.XVIII fins als seus dies. Afirmà

Kant. C'est Kant qui insistait sur le fait que tous les individus étaient dotés de droits –aussi bien que de devoirs... BASCH, Françoise et Liliane Crips, Pascale Gruson. *Victor Basch, un intellectuel cosmopolite* Berg International Éditeurs. París 2000. Pàgina 30.

⁶³³ *Manifest de représetants de la science et de l'art allemand par L'université catholique de Paris*. Diari *L'express du Midi*. 21 de Novembre del 1914. <http://images.expressdumidi.bibliotheque.toulouse.fr>.

⁶³⁴ MARITAIN, Jacques et Raissa. *Oeuvres complètes*. Academic Press Fribourg Suisse. Saint-Paul Éditions Religieuses. París 2007. *Le Role de l'Allemagne dans la philosophie moderne* (I, 889). La Croix, num.9737, 9 de desembre, suplement pp3-4; i num. 9744, 17 de desembre, suplement pp3-4.

que la filosofia alemanya (incloent la filosofia de Fichte) era tan innocent del pangermanisme com ho era la literatura de Goethe, intentant desvincular la filosofia alemanya de les pràctiques dels soldats alemanys.⁶³⁵

Basch i Aulard defensaven els textos morals i polítics que Kant va publicar durant la revolució francesa, i presenten "...un esperit més republicà que autoritari, més pacifista que agressiu, més cosmopolita que nacionalista, o com diu a tall de generalització, més francès que alemany."⁶³⁶

Aquests textos Kantians, duen el mateix to que els de Condorcet, Montesquieu, i la mateixa Declaració dels Drets de l'home i del ciutadà.

Per Basch, Kant era racionalista per excel·lència i per tant també universalista, republicà i pacifista.

A partir de la filosofia Kantiana, els individus dotats de raó, esdevenen lliures i iguals davant la llei, per això Basch ens recorda que per Kant l'home moral és l'home dotat de llibertat, i aquesta llibertat no pot separar-se de la legalitat; és a dir: la independència consisteix en que ja no podrà ser mai considerat per altres, sinó per si mateix.

Aquest "si mateix, o jo mateix"⁶³⁷ és el que Maritain considera inacceptable i perillós, però per Basch, no s'ha de confondre amb l'autonomia de l'individu, fonamentada en el racionalisme humà, amb l'individualisme absolut.

Per Basch, el racionalisme de Kant el converteix en una mena d'advocat de la legalitat de les persones, i la fraternitat de les nacions, considerant inadmissible la interpretació d'un Kant "advocat de les guerres".

Per això Basch i Aulard es faran membres de la LDH, organització pacifista, que només acceptà al 1915 el terme de "guerra contra la guerra", com a condició necessària per la

⁶³⁵La seva obra: *Les Doctrines politiques des philosophes classiques de l'Allemagne: Leibniz, Kant, Fichte, Hegel*. Ed. Alacan. París 1927 és una obra destinada en part, a demostrar que la filosofia alemanya és aliena a les idees pangermanistes.

⁶³⁶BASCH, Françoise, et... *Victor Basch, un intellectuel cosmopolite* Berg International Éditeurs. París 2000. Pàgina 34.

⁶³⁷Maritain utilitza l'expressió (*soi-même*).

pau, per tal de justificar el final del conflicte. Fins i tot en aquest sentit, hi podem trobar una inspiració en els textos de “La pau perpètua”, de Kant, escrita l’any 1796⁶³⁸.

Tal i com diu el mateix Basch:

“Nous prétendons, nous, avec nos philosophes du XVIII siècle et avec le plus grand philosophe allemand, Emmanuel Kant, que l’idéal suprême visé par l’humanité est l’établissement d’un règne du Droit valant pour les Etats comme pour les individus, et la création d’une société des nations régie par la justice.”⁶³⁹

D’alguna manera, Basch defensa l’esperit Kantià de la tercera República Francesa, contra l’opinió de certs grups nacionalistes francesos, catòlics o tomistes, i anuncia l’esdevenir pacífic d’una França i una Europa protegides per una Lliga de nacions dedicada al principi de seguretat col·lectiva i amb clara vocació internacionalista.

Cal tenir present que l’obra de Kant era una referència habitual en els debats que oposaven els reformadors laics⁶⁴⁰, amb l’autoritat de l’Església Catòlica, però era per ambdós, una referència ambigua, ja que en la mesura que els protagonistes i buscaven alguna interpretació definitiva, positiva o negativa, no la trobaven pas.

⁶³⁸KANT, Immanuel. *La pau perpètua*. Editorial Barcino. Barcelona 1932. Traducció a cura d’Eduard Serra.

⁶³⁹BASCH, Victor. *La Guerre de 1914 et le droit*. Lignes des droits de l’homme et du citoyen-Marcel Rivière. París 1915.

⁶⁴⁰KANT, Immanuel. *Crítica de la raó pura*. Pròleg de la Segona edició. Què és la il·lustració? Universitat de València. Segona edició. València 1993. Pàgina 63: “La il·lustració és la sortida de l’èsser humà de la seua minoria d’edat...”

EL FILÒSOF.

Primer catedràtic d'Estètica de la Sorbona l'any 1918⁶⁴¹, i fundador al 1931 de la "Société Française d'Esthétique", a partir de la qual els seus deixebles, Charles Lalo, Raymond Bayer i E.Soriau funden al 1948, la "Revue d'Esthétique"⁶⁴².

Considera l'estètica com una ciència autònoma, amb metodologia pròpia i necessitat d'ensenyar-se:

"Préparé par de fortes études sur l'Esthétique de Kant, dont il fit l'objet et sa thèse de doctorat, les penchants de Basch l'amènèrent à poursuivre des recherches dans le domaine de la science de Beau que l'école de Leibnitz et de Wolf avait détachée de l'ensemble des sciences philosophiques pour lui conférer une existence propre.

Abordant l'esthétique littéraire avec une étude sur la Poétique de Schiller, l'esthétique musicale avec deux ouvrages sur Schumann, l'esthétique picturale avec un livre sur Titien, ayant analysé par ailleurs, les grands courants de l'esthétique allemande contemporaine, Basch se trouvait tout désigné pour faire, dès la fin de l'année 1918, en Sorbone, un cours d'esthétique et de science de l'art, enseignement dont il fut le premier titulaire en France.

La matière n'était pas entièrement nouvelle, cependant.

L'idée du Beau apparut d'abord aux philosophes comme une réalité dernière, comme une idée au sens platonicien du mot. Mais en s'approfondissant, leur réflexion les détermine à considérer le Beau comme la prise en conscience d'une réalité modelée par l'esprit, nous dit Basch. Puis Kant situa l'activité,

⁶⁴¹LANGEVIN, Paul, et... *Victor Basch. De l'affaire Dreyfus au crime de la milice*. Editat per la Ligue des droits de l'Homme. Paris 1945. Pàgina 12.

⁶⁴²*Revue d'Esthétique*: Revista científica i filosòfica, sobre l'art i l'estètica, creada al 1948 i editada per diverses editorials franceses fins al 2004. A partir del 2008 la *Société Française d'esthétique* (SFE), l'editarà com a "Nouvelle revue d'esthétique": *La Nouvelle revue d'esthétique s'inscrit dans la tradition d'une réflexion sur l'art, réflexion ouverte qui privilégie les œuvres et tente de les penser pour ce qu'elles montrent. Réflexion qui a pour objet le domaine de l'art avec tout ce qu'il comprend: aussi bien les œuvres elles-mêmes que le travail qu'engendrent ces œuvres (critique, histoire, théories) sans oublier le travail culturel que l'art exerce au sein de la société. Pour répondre à cet objectif, chaque numéro comporte un dossier thématique, quelques "varia" accueillant des contributions extérieures, et un large spectre de compte rendus.*

esthétique dans les jugement. Mais auparavant –et je fais ici appel à cette définition de Basch (car je suis médecin et non esthéticien, et je m'incline, comme tant d'autres, devant la pré celle de ce savant qui m'honora de son amitié)-; mais auparavant, dis-je, on s'était aperçu que s'il était légitime de considérer la Beau comme dû, au moins en partie, au travail immanent de notre esprit, il était illégitime de réduire ce travail à la seule faculté de juger. On considéra l'activité esthétique comme intervenaient proprement dit, la raison et avant tout les sentiment. En autres termes, on soumit le Beau à l'analyse psychologique.

L'apport des esthéticiens modernes à ces acquisitions présente une caractère pragmatique et consiste dans la recherche des facteurs qui provoquent l'impression esthétique: sensation de lumière, de couleur; sensation musicale; formes; association d'idées. A la méthode psychologique d'introspection ils ont préféré la méthode expérimentale pour établir, grâce à elle, les éléments constitutifs des phénomènes esthétiques les plus simples qui suscitent chez le plus grand nombre de spectateurs des sentiments de plaisir identiques.⁶⁴³

Cal tenir present que Basch fou professor de llengua i literatura germànica, abans de ser el primer Catedràtic d'Estètica de la Universitat de la Sorbona de París, i això li permetia tenir contacte directe amb les corrents de l'estètica germànica del moment, que s'encarregà d'anar introduint a França (tal i com ja havia apuntat anteriorment Ribot).

Sobretot entrà en contacte amb els investigadors que es reunien al voltant del laboratori de psicologia de Wilhelm Wundt, a Leipzig, i li interessa especialment la psicologia experimental que permet per primera vegada, separar l'estètica de la filosofia experimental. Els dos autors de referència seran Johannes Volkelt, i Theodor Lipps, entrant de ple en els anomenats filòsofs de la *Einfühlung*.

En un principi, els estudis de Basch es centren en la necessitat de delimitar l'espai de l'estètica com a disciplina autònoma, per això parteix de les aportacions de Gabriel

⁶⁴³LANGEVIN, Paul; et... *Victor Basch. De l'affaire Dreyfus au crime de la milice*. Editat per la Ligue des droits de l'Homme. París 1945. Pàgines 12 i 13.

Séailles, que havia estat una bona temporada al laboratori de Wundt a Leipzig i de les del seu amic i Catedràtic d'història de l'art a la Sorbona, Henri Focillon.

La seva concepció estètica és similar a la *empathy* o la *Einfühlung*, i es fonamenta en una fórmula de “revificació” o “recreació”. Entén l'actitud estètica com un fenomen singular de comportament, com una simpatia ancestral cap a tot l'univers, de tal manera que sentim l'objecte (simbòlicament), com l'objecte mateix, és a dir: tenir sentiments en els objectes com si fos jo mateix.

Es tracta d'un actitud psíquica de simbolització, d'un acte d'associació, de simbiosi afectiva entre el jo i l'univers. Allò bell, segons Basch, és una simpatia simbòlica, i veu en la teoria de la *Einfühlung* la possibilitat de resoldre definitivament el problema del desinterès dels sentiments cap a allò bell. Si el sentiment estètic es redueix a un sentiment de simpatia, tal i com pretén Basch, aleshores desapareix l'antinòmia entre l'interès que implica tot sentiment agradable i el desinterès que constitueix una de les característiques necessàries del sentiment d'allò bell. Com tot sentiment simpàtic, el sentiment d'allò bell és alhora interès i desinterès.

Totes aquestes investigacions es concreten en la seva tesi doctoral de l'any 1896, *Essai critique sur l'esthétique de Kant*⁶⁴⁴, en la que destaca com a un dels mèrits de Kant, haver reconegut el paper essencial de la sensibilitat en l'experiència estètica, per situar-la filosòficament a l'edifici de la crítica.

Així doncs, Mirabent coneixerà directament, no només la estètica pròpiament francesa, sinó sobretot l'estètica germànica de la *Einfühlung*, i l'estètica de Kant, que li arriben per les traduccions de Basch a París.

⁶⁴⁴BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique de Kant*. Kessinger Publishing. Milton Keynes 2010.

SOBRE L'ESSAI CRITIQUE SUR L'ESTHÉTIQUE DE KANT, DE BASCH.

“Sa thèse de doctorat témoigne de cette tendance: dédiée à l'esthétique de Kant, elle la présente comme lieu d'harmonie entre la sphère de la sensibilité et celle de l'intelligence.”⁶⁴⁵

L'assaig crític de l'estètica de Kant, marcarà un abans i un després dins de l'estètica francesa, i permetrà entra plenament en el debat de la filosofia germànica, que fins aquell moment tan sols havien apuntat Cousin i Taine.

Permetrà una mena de reconexió de la filosofia francesa amb la tradició clàssica que el mateix Kant havia incorporat (Descartes, Leibniz, Hume, Rousseau...) i que havia enriquit amb les aportacions psico-fisiològiques de Helmholtz, Fechner, Wundt.

Basch apuntarà la línia de la filosofia de l'Einfühlung, de la qual en trobarem traces en filòsofs com ara Dilthey, Groos, Haym, Nahlowsky, Preyer, Siebeck, Sully, Tarde, Vischer, Volkelt i Ziegler.

La introducció de “l'essai” consta de dos capítols en els quals Basch fa una explicació sobre el desenvolupament històric de l'estètica, començant per les teories de Leibniz, Fechner i les principals teories dels segles XVII i XVIII.

Malgrat la seva admiració per Kant, deixa clar en diversos moments la seva desavinença de fons amb l'autor de Königsberg:

“L'établissement de ce goût uniforme, de ce sens commun esthétique que Kant a rêvé, serait la mort de l'art.”⁶⁴⁶

“...nous ayons insisté avant tout sur ce qui, dans la Critique du Jugement, nous a paru défectueux et erroné.”⁶⁴⁷

⁶⁴⁵BASCH, Françoise, et... *Victor Basch, un intellectuel cosmopolite* Berg International Éditeurs. París 2000. Pàgina 177.

⁶⁴⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique de Kant*. Kessinger Publishing. Milton Keynes 2010. Pàgina L.

⁶⁴⁷Id. Conclusió. Pàgina 602.

Consta dels següents capítols:

I-El mètode.

Exposició sobre com l'analítica, la dialèctica i el principi de les dues crítiques, descobreix el principi a priori del sentiment. El mètode apropiat per tal d'esbrinar com són possible els judicis sintètics a priori. La bellesa no és només allò que ens plau, una cognició confusa, sinó que el sentiment permet la captació (sensitiva) i l'emoció dins del coneixement.

II-El sentiment.

Basch ha d'explicar com més enllà de l'objecte, el sentiment és la base de l'estètica (en Kant hi trobem ja una facultat independent, fins i tot un vincle entre el reconeixement i el desig, entre el fenomen i el noïmen). Els sentiments plaents són una correspondència entre l'objecte i l'acció, en unes condicions de vida subjectives. La tesi de Basch és que el sentiment compleix la seva funció només en l'àmbit de la bellesa entre la cognició i la voluntat.

III-El judici de reflexió teòric.

Per això és necessari estudiar la operació determinant en la ment humana: el judici. Basch parla de judicis teòrics reflexius i judicis estètics reflexius (com ho fa Kant). Aquest darrer es dirigeix als fenòmens particulars.

IV-El judici de reflexió pràctic.

Només amb un judici reflexiu estètic es pot basar el sentiment. Aquesta forma especial de judici que fa referència al sentiment, es centra en una relació entre la cognició i el desig, de tal manera que el judici es troba en l'eix de la comprensió i la raó. Per Basch, sembla que aquesta sigui la única possibilitat de concebre un principi a priori del sentiment. El judici pot ser subjectiu, però de diferent manera a la que ho és el

sentiment. Si el judici és la nostra capacitat de subsumir per excel·lència, aleshores el sentiment pot ser pres com una mena de judici del que suggereix una activitat inconscient de la raó. Basch aparentment dóna al judici tan espai i marge permeten que li atribueixin (pel que fa als sentiments) el caràcter de contemplació. I només el judici reflexiu, sent estètic, pot realment aspirar a la contemplació. Però cal anar amb compte, perquè el plaer, com a característica del judici estètic, és idònia, final, teleològica, però no pot ser presa com a “Conveniència-Zwekmässigkeit”. En aquest aspecte, Basch es refereix a la relació Kantiana entre imaginació i enteniment. Permet afegir el sentiment en aquesta relació perquè el judici estètic posseeix un sensor subjectiu d'aquesta relació entre imaginació i enteniment. En aquest nivell la “conveniència” de l'objecte es confirma com un plaer universal i necessari. Però... Com pot esdevenir el plaer universal i necessari?

Primer: els judicis són senzillament seguits per una satisfacció o plaer (Basch pren el terme Kantià “Urteilsgefühl” com a sentiment del judici.)

Segon: El plaer només pot esdevenir tan universal i necessari com en els judicis reflexius estètics, no en els judicis immediats dels sentits. Alhora, això requereix que enlloc de sentiments d'immediatesa i espontaneïtat, estiguin obligats a jutjar acompanyats d'una harmonia entre imaginació i raó.

Parlant de Kant, la finalitat formal no podia ser d'una altra manera. Com sabem, aquesta estructura del judici estètic, es recolza en la finalitat sense fi. Kant fa referència al fet que la bellesa no pot ser interna i objectiva. Un cop més, desenvoluparà una teoria de la universalitat i la necessitat d'un judici estètic. Basch no es refereix explícitament als fragments en els quals Kant aposta pel sentit comú. La relació entre la imaginació i l'enteniment només pot fonamentar-se en el món dels sentiments. O encara més: la solució al problema de la universalitat i la necessitat només podrà donar-se per l'estudi dels sentiments estètics.

V-El sentiment estètic.

Quins són els sentiments estètics? Kant utilitza aquest terme, mentre que Basch l'utilitza per anomenar el capítol més llarg del seu llibre, amb molta precisió. Si són els sentiments d'harmonia entre imaginació i enteniment, aleshores aquesta definició pot ser treballada per diverses observacions en el sistema Kantià. Kant es refereix als sentiments, però no existeix un sistema d'anàlisi com hi ha de "l'Empfindung" en l'obra de Kant, que dona una imatge poc homogènia o fins i tot contradictòria. Més que res, Basch introdueix un element nou, establint el sentiment dins l'esquema de triple transcendental. La actitud estètica es veu com a oposada a la actitud científica i l'actitud moral, i sembla estar caracteritzada per la llibertat i el joc, mantinguda per l'analogia en l'acte artístic, igual que en la correspondència entre imaginació i enteniment.

Aquí, Basch critica a Kant per no distingir els diferents aspectes de l'acte estètic - un concepte que s'anticipa a una fenomenologia de l'experiència estètica com Ingarden o Dufrenne. Semblant als factors d'associació de Fechner, Basch aïlla el primer moment del sentiment estètic amb el plaer dels sentits en la sensació i li dona un segon moment, amb el plaer intel·lectual de la connexió de la diversitat. I ha d'acomiar a la teoria kantiana del desinterès, perquè els sentiments estètics purs (amb la diferència de la teoria posterior de Cohen) només poden ser postulats, i no mantinguts en el terreny dels fets psicològics com el mateix Kant es va veure obligat a admetre. Amb les "qualitats estètiques" Basch també entra en un nou territori quan es pregunta si aquesta qualitat pot ser constitutiva pel sentiment de la bellesa al marge d'altres fenòmens de la percepció (Sentir). Però en lloc d'establir l'ancoratge dels sentiments estètics al mar de més material i àrees corporals Basch va cap a una altra direcció. Assenyala als sentiments simpàtics i els identifica amb els sentiments estètics només distingint-los el pas següent que és simbòlic. Aquest és el moment de prendre partit (més implícita amb Vischer) per les formes de Fechner, sensible directa i els seus factors d'associació que es remunten a un simbolisme simpàtic.

Escriuiu text o una adreça d'un lloc web o bé traduïu un document.

Cancel·la

Traducció anglès > català

L'origen dels sentiments estètics es troba en la sociabilitat d'un concepte que ha estat important en els inicis de la filosofia britànica del s.XVIII. Aquí sorgeix la universalitat i necessitat del sentiment estètic i el judici una altra vegada, ara amb raons molt més fortes! Això permet a Basch situar la investigació contemporània de la filosofia psicològica, com una "particularitat absoluta" del sentiment de l'agradable tal i com havia fet Fechner amb les lleis posteriors dels sentiments estètics sensible, la llei de Chevreul de contrast, el plaer formal, per exemple, la secció àuria, o Helmholtz amb l'argument contra una base natural de les escales de so. Una vegada més Basch diu que només els factors d'associació obeeixen estrictes lleis empíriques o històriques i són importants pel que representen: un simbolisme simpàtic. Per tant, l'imperatiu categòric estètic és impossible, i ni tan sols desitjable. El gust es converteix en un fenomen de simpatia.

VI-L'art, l'artista i les belles arts.

A partir d'aquest moment, Basch comença a pensar en l'art i les arts. Com és sabut Kant concedeix més valor a la bellesa de la natura que l'art, perquè les formes com a símbol d'ànima bella que havia fet referència Basch al s.XIX, ja havia vinculat Kant al s.XVIII. A la natura simpàtica dels sentiments estètics de Basch encaixen els moviments expressius de l'art, l'emotivitat de l'artista. Aquí és el lloc pels tipus d'imaginació de Taine, i l'obra d'art només sigui una imitació ideal de la realitat, amb una participació de l'inconscient. Només amb ell, diu Basch abans de Freud, una obra d'art és obra d'un geni avançat per una ment que crea les idees estètiques. Basch, en conseqüència, diu que Kant sobrevalora el paper del geni, perquè el geni consisteix fonamentalment en l'originalitat de sentiment o la detecció (el sentir). I vinculat a la tradició romàntica que ve amb el progrés científic del s.XIX, Basch otorga a la música el primer lloc de l'estètica sentimental de Kant.

VII-La bellesa i les seves variants.

Entenem que la bellesa és purament subjectiva - amb causes objectives: la regió del noumen, el substrat suprasensible. Basch reconeix que paral·lelament a la seva interpretació sentimental i /o formalista de Kant, hi ha subjectivitat i idealisme. Per als sentimentals no hi ha bellesa objectiva. Igual que per al sublim no és una modificació de la bellesa i sí de l'estètica. Basch pensa que Kant només es referia a la dinàmica sublim. I aquest tipus de sublim, finalment és un sentiment mixt que es pot reduir al simbolisme simpàtic.

Fotografia de Victor Basch amb els seus estudiants a la Sorbona, l'any 1930. Just darrera del professor, hi veiem a Raymond Bayer.

INTRODUCCIÓ A LA CRÍTICA DEL JUDICI DE KANT.

Prèviament a la comparació, volem mostrar la interpretació de la Crítica del judici de Kant, feta pel Dr. Mirabent, que ens ha arribat gràcies als apunts inèdits de les seves classes, feta per un dels seus alumnes: Ángel Tejerina Diez⁶⁴⁸. Únicament hi hem introduït algunes anotacions extretes del llibre *El pensamiento alemán de Kant a Heidegger*⁶⁴⁹ d'Eusebi Colomer, que ens han ajudat a facilitar-ne la comprensió.

A grans trets podem considerar que aquesta obra complementa les anteriors crítiques Kantianes, enllaçant l'àmbit de la facultat de l'enteniment (Crítica de la raó pura) i el domini de la facultat de la raó (Crítica de la raó pràctica), a través de la facultat de jutjar.

A través de l'enteniment, podem comprendre l'ordenació de l'univers a través de la ciència i per tant classificar objectes sensibles sota una sèrie de categories teòriques, però paral·lelament, Kant constata l'existència necessària de la llibertat en els agents morals, cosa que implicarà l'existència d'una realitat metasensible (llibertat, immortalitat, Déu...). Així, la delimitació teòrico-pràctica, és també una delimitació fenòmen-noumen, objecte empíric-objecte transcendent, determinisme causal i llibertat, necessitat física i deure moral... Però tan el seu ús teòric, com en el seu ús pràctic, ha d'existir quelcom que uneixi aquesta doble via en el subjecte, ja que totes dues es donen en una mateixa consciència: aquest serà l'àmbit del judici estètic.

De manera molt esquemàtica direm que l'àmbit teòric respon a la pregunta: què puc saber? (metafísica de la naturalesa). L'àmbit pràctic respon a la pregunta: què haig de fer? (metafísica dels costums), i finalment la tercera crítica, respon a la pregunta: què m'és permès d'esperar? Pregunta "teòrica y práctica a la vez, ya que su desarrollo

⁶⁴⁸LIM. Apunts i notes (UB).

⁶⁴⁹COLOMER, Eusebi. *El pensamiento alemán de Kant a Heidegger*. Tomo I. Editorial Herder. Barcelona 1993.

plantea la posibilidad de construir un conocimiento del mundo a partir de lo que el hombre quiere hacer.”⁶⁵⁰

L'objectiu és doncs trobar aquest fonament suprasensible d'allò comú en els àmbits de la naturalesa i de la llibertat, donant una resposta a la totalitat dels interessos de la raó.

Plantejament de l'obra:

1-Kant estableix el sentiment de plaer i dolor, com l'objecte propi de la crítica del gust, i anomena teleologia l'exercici d'aquesta nova facultat.

2-Relaciona la finalitat en l'estètica, amb la finalitat en la natura, però aquesta unió ja no serà a través del sentiment (intermediari entre el coneixement i la volició) sinó per la nova facultat de jutjar (intermediària entre l'enteniment i la raó).

3-En les facultats del coneixement, hi ha un terme mitjà entre l'enteniment (facultat dels conceptes) i la raó (facultat de les idees), que s'encarrega d'utilitzar els conceptes de l'enteniment per tal d'elaborar els judicis: la facultat de jutjar.

Esquema general de les facultats de l'esperit, facultats cognoscitives i els principis a priori pertinents⁶⁵¹:

Facultats de l'esperit	Facultats cognoscitives	Principis a priori
Facultat de conèixer (raó en general)	Enteniment (facultat dels conceptes)	Legalitat natural
Sentiment	Judici	Teologia natural
Facultat de desitjar (voluntat)	Raó (facultat de les idees)	Llei moral

⁶⁵⁰Id. Pàgina 255.

⁶⁵¹COLOMER, Eusebi. El pensamiento alemán de Kant a Heidegger. Tomo I. Editorial Herder. Barcelona 1993. Pàgina 258.

La facultat de jutjar i el seu principi a priori:

Kant distingeix dos tipus de judicis: determinants i reflexius.

a)determinants: de l'universal tendim al particular.

b)reflexius: del particular, tendim a l'universal. Les lleis inductives, pròpies dels judicis reflexionants, per tenir universalitat i necessitat exigiran un principi a priori que és el principi de finalitat.

La raó pràctica, ja havia descobert en nosaltres un fi últim (el bé) que realitzem conforme a la llei empírica i a la llei de la llibertat, però la llibertat treballa amb els materials oferts per la natura, que considerem com si fos obra d'una intel·ligència suprema ordenadora.

La raó teòrica: les lleis inductives són merament empíriques, i per tant contingents, però malgrat tot, els científics les tracten com si un enteniment (no el nostre) les hagués predisposat per les nostres facultats cognitives (no cal pressuposar Déu, però si la unitat de la natura).

Conclusió: Cal un principi de finalitat que sigui una norma a priori que regeixi l'ús de la facultat de jutjar (actua *reflexionantment*: projecta el principi a priori de finalitat sobre els objectes, i té una validesa subjectiva). És regulatiu: no té una condició necessària dels objectes de l'experiència, sinó tan sols una condició necessària de la nostra manera de concebre la unitat d'aquests objectes. Per tant, no podem deduir causes finals en la natura, i la finalitat només serà norma a priori del judici reflexiu, no del determinant (malgrat convida a pensar la natura com un sistema de fins).

Relació de la facultat de jutjar amb el sentiment:

L'ús del judici determinant no desperta cap ressò afectiu, però si en canvi el del judici reflexionant, ja que dirigeix a una fi, teòrica (unitat racional) i pràctica (el bé moral) i compleix les condicions pel naixement d'un sistema de plaer (en canvi, en el judici determinant, no desperta cap ressò afectiu).

El judici estètic:

Kant vol investigar la facultat del gust i el seu objecte: la bellesa, però...com és possible fer que els judicis estètics tinguin un valor universal?

Kant procura una solució entre empirisme i racionalisme:

1-Allò bell no és necessàriament allò agradable (potser no plau als nostres sentits, en les sensacions). Sinó que anomenem bell a allò que ens plau (independentment de la sensació agradable o desagradable), per això arriba a una primera conclusió: Allò bell és l'objecte d'un plaer desinteressat (és un plaer contemplatiu, sense referir-se al desig), per això pot ser compartit amb altres (davant d'un objecte bell, sóc lliure de valorar-lo, no hi ha cap desig subjectiu, motiu pel qual coincideixo amb l'apreciació de qualsevol altre subjecte)

2-L'experiència estètica ens ensenya que l'aprehensió de la bellesa no és pas una mena de ciència inferior, sinó que "allò bell" és conegut sense concepte, com a objecte d'un plaer universal (el coneixement sense concepte expressa aquell "no sé què" inconfusible de la bellesa).

3-El sentiment de plaer que acompanya la aprehensió de la bellesa és la consciència que la imatge de la cosa bella harmonitza amb l'enteniment, i l'enteniment amb la imaginació. O sigui, que el plaer estètic prové del lliure joc de les facultats de l'ànima: "la bellesa és la forma de la finalitat d'un objecte, quan aquesta es percep sense la representació d'un fi". L'objecte bell, té quelcom d'inútil i superficial, però no obstant ple de sentit (per ex: un ram de flors). Percebem que és quelcom intel·ligible, sense saber a quina idea correspon.

4-"allò que és conegut sense concepte, com objecte d'una satisfacció necessària". El judici estètic té un valor de necessitat, no teòrica ni objectiva, sinó subjectiva i exemplar, on els altres subjectes han de coincidir amb el nostre judici.

En resum: el judici estètic és singular pel seu objecte (concret i particular), però és universal pel valor de bellesa d'aquest objecte en relació amb qualsevol subjecta que el contempla.

El judici estètic, es fonamenta a priori en la disposició de les facultats del subjecte, que Kant anomena: finalitat subjectiva (harmonia de l'objecte amb les nostres facultats, i així la ciència és possible).

Però la bellesa no ho és tot, també hi ha allò sublim (relacionat amb allò infinit, o il·limitat), però la sublimitat és més pròpia de l'esperit que la sent que no pas dels objectes de la natura que la produeixen (enllaçant doncs amb la moral i la religiositat).

Kant treballarà també el tema d'allò bell en l'art, anomenant art "a la producció lliure, és a dir, mitjançant una voluntat que posa la raó en la base de la seva activitat", tendint a fer coincidir bellesa natural i bellesa artística.

El geni, serà el mitjancer entre la bellesa natural i la bellesa artística (el que té talent, do natural...) El geni neix de la unió entre enteniment i imaginació, on l'enteniment va posant ordre a la llibertat sense fre d'ella imaginació.

El judici teleològic:

La finalitat del judici estètic consisteix en un acord entre una imaginació i el nostre coneixement general, que es manifesta en el sentiment. Però passarà el mateix en la natura?

Per Kant, hi ha una concordança de la forma amb la possibilitat de la cosa mateixa, segons un concepte previ: La causalitat del tot respecte a les parts i de l'engendrat respecte del generant l'anomenem causa final, però en aquest cas, la causa obra abans d'existir, cosa que no podria explicar-se sense admetre que ja existeix la idea d'ella causa. El tot està present com a idea que les parts han de realitzar, i l'engendrat està també present com a idea que té el generant.

El que no podem explicar és de quina manera una idea pot estar present, ja que això exigiria una metafísica, i com que això no és possible, Kant es refereix a dues teories metafísiques sobre la finalitat que anomena idealisme (la idea de l'efecte que s'ha de

produir només està a la nostra ment) i realisme (la idea de la cosa per realitzar, el fi, existeix com a força immanent o com a resultat de la idea d'una intel·ligència creadora). De fet, ell no n'accepta cap de les dues: en la natura hi ha efectes que no podem explicar si no admetent que d'alguna manera estaven preconcebuts, però d'això no se'n deriva que haguem d'afirmar taxativament que ho estaven.

Així, estem a punt de resoldre l'antinòmia que presenta la dialèctica del judici teleològic:

Tesi: Tota producció de les coses materials és possible segons lleis mecàniques.

Antítesi: Alguns productes de la naturalesa no són possibles segons les lleis mecàniques.

Si la natura, tal i com la coneixem, fos un conjunt de coses en si, les dues proposicions serien contradictòries, però la contradicció s'esvaeix quan considerem el món material com a simple fenomen, i dins seu, la causalitat com a constitutiva i la finalitat com a merament reguladora.

La causalitat pertany al judici determinant, i la finalitat, al reflexionant. Els principis mecànics-matemàtics, són constitutius de la natura i per tant mai podran explicar suficientment els misteris de la vida. En canvi, la finalitat pertany a l'àmbit dels principis estètico-teològics, i tenen un caràcter regulatiu, cosa que li impedeix entrar en els dominis de la causalitat.

És per això que la consideració de la natura com un sistema de fins, ens porta a l'admissió d'una causa intel·ligent, però Kant rebutja aquesta hipòtesi, ja que no pertany a l'àmbit de la ciència, sinó que la finalitat no és necessàriament una realitat, sinó tan sols una manera necessària de veure les coses.

SIMILITUDS TEMÀTIQUES ENTRE VICTOR BASCH I FRANCESC MIRABENT.

INTRODUCCIÓ.

-“De la Bellesa” no és un estudi sobre Kant, sinó un recull dels principals debats de l'estètica europea del seu moment, on Mirabent en destaca les “recents” aportacions de Kant.

-L'objectiu és el de buscar la relació de Mirabent amb Victor Basch, un dels principals estetes francesos d'aquell moment i per tant no pretenem afirmar o contradir les teories esmentades.

-La selecció de fragments és totalment parcial, seleccionant aquells que feien més evident la relació, i evitant aquells punts divergents.

-Les majúscules, cursives i algunes paraules no acceptades pel diccionari... les hem deixat en les cites, tal i com les posa Mirabent.

La “psicologització” de l'estètica com a context comú.

A finals del s.XIX es produeix un cert canvi de paradigma en determinats cercles filosòfics sobre el tractament de l'estètica, que implicarà un nou tractament on les aportacions de la psicologia semblen desplaçar antics models que seguien la traça de la matemàtica, la lògica o la metafísica. Aquesta és justament la metodologia que seguirà Mirabent en el “De la Bellesa”:

“És el judici psicològic el que, al nostre entendre, descobreix els horitzons de la gnoseologia i de la metafísica⁶⁵²,”

De fet, és la metodologia que ha après a la Universitat de Barcelona, dins de “l'Escola de Barcelona”, que Mirabent remunta fins a Kant:

“Convé, però, tenir en compte una observació que devem –com tantes altres- a Jaume Serra Hunter, segons la qual el concepte general que Kant dona al judici

⁶⁵²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 163.

és només aplicable al judici psicològic, perquè tendeix a agrupar la varietat de les percepcions en la unitat de l'apercepció.”⁶⁵³

“(en Kant)...l'arrel del coneixement resulta ésser l'activitat sintètica a priori; que aquesta activitat és psicològica; i que la manera que té de realitzar-se és el judici”⁶⁵⁴,

A finals del s. XIX, els estudis experimentals que nombrosos metges-filòsofs havien dut a terme al voltant de diversos centres universitaris, plantejaven una gran quantitat de processos mentals individuals i col·lectius, que establien unes noves condicions de possibilitat de la consciència. Molts d'aquests processos, seran definits per primera vegada, i sovint utilitzaran els termes “sentimentals” o “estètics”, és a dir: etiquetats ja com a processos afectius o emotius molt primaris.

Però gràcies al positivisme i al fenomenisme postkantian, a partir del s.XIX, la psicologia es convertirà en la metodologia fonamental de les antigues categories. Aquests processos psicològics, seran ja subjecte a medició i observació, malgrat sigui de manera indirecta, o neuro-fisiològica.

No és difícil trobar relació entre la estètica i la psicologia, ja que parteixen de la mateixa paraula grega “aisthesis”, que com hem vist anteriorment significa percebre, sentir, contemplar, aprendre intuïtivament,... Tal i com podem comprovar en qualsevol dels grans filòsofs que han treballat l'estètica (Plató, Aristòtil,...).

Però, tant Victor Basch, com Francesc Mirabent, situen els estetes anglesos del s.XVIII, com els primers que prioritzen el paper dels sentits, sentiments, emocions i passions en el procés de percepció estètica (Locke, Hutcheson, Shaftesbury, Hume, Burke⁶⁵⁵,...):

“La Philosophical inquiry into the origin of our ideas of the Sublim and Beautiful de Burke (1756), donne à la conception anglaise du Beau son expression la plus complète et la plus logique, et c'est pur cela que Kant, qui

⁶⁵³Id.Pàgina 164.

⁶⁵⁴Id.Pàgina 164.

⁶⁵⁵Especialment el llibre de Burke: “Indagació filosòfica sobre l'origen de les nostres idees sobre al sublim i el bell”.

Connaissait Hutcheson et Home, l'a choisie de préférence pour discuter, à son occasion, le méthode psychologique en esthétique.”⁶⁵⁶

“Els qui commogueren pregonament les meditacions kantianes, foren, sens dubte els esteticistes de la branca anglesa, i això per un doble motiu: primer perquè l'anàlisi psicològica de l'experiència estètica és feta pels anglesos amb el rigor filosòfic que comporta llur dependència del Lockisme; després perquè mai perden el sentit teleològico-moral, més o menys patent, però sempre descobrible en el fons de llurs teories estètiques.”⁶⁵⁷

“La possibilitat de l'existència d'un sentit especial per a la captació de la bellesa, proposat per Shaftesbury i precisat per Hutcheson, és la pedra angular del judici estètic kantianà⁶⁵⁸”

Però la contribució de Kant suposarà un pas importantíssim en el tractament psicològic de l'estètica:

Amb la publicació de les “Observacions sobre el bell i el sublim⁶⁵⁹” i “Antropologia pragmàtica⁶⁶⁰”, Kant dibuixa una tipologia del sentiment, dins de característiques antropològiques, i finalment amb la Crítica del judici, Kant mantindrà la rellevància del sentiment per tal de donar forma a l'experiència d'allò bell.

Quan Kant procura fonamentar els judicis a priori, va desestimant els elements relativistes de l'empirisme i sensualisme anglès, fixant-se en els judicis universals més propis del racionalisme il·lustrat. Si la Crítica de la Raó Pura treballa a partir de l'enteniment i la veritat, la Crítica de la Raó Pràctica ho fa a partir de la voluntat i el bé, a la Crítica del Judici, Kant defensarà una condició activa del sentiment a l'hora de donar forma a l'experiència d'allò bell. Kant ho treballarà en dos aspectes:

A)Requisits i condicions del judici del gust.

⁶⁵⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthetique...* Introducció, Pàgina XI.

⁶⁵⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 184.

⁶⁵⁸Id. Pàgina 185.

⁶⁵⁹KANT, Immanuel. *Observaciones acerca del sentimiento de lo bello y lo sublime*. Alianza Editorial. Barcelona 2008.

⁶⁶⁰KANT, Immanuel. *Antropología en sentido pragmático*. Alianza Editorial. Barcelona 2004.

La universalitat del judici del gust es dipositava més aviat en el sentiment intern d'un estat d'harmonia de l'esperit, definit pel lliure joc de la imaginació i l'enteniment (i amb aquest, l'atenció immediata a les formes emergents d'intuïció sensible).

“Tractar el gust era recórrer tota l'escala psicològica i fins penetrar en tots els caires de la vida moral. Des de l'estudi de les seves arrels fisiològico-biològiques i de la seva dependència sensorial i afectiva, fins a les seves repercussions importantíssimes en la vida mental superior...”⁶⁶¹

B) Anàlisi de la bellesa.

L'harmonia de les formes del judici estètic, són pròpiament la qualitat d'allò bell, i com en el cas del gust, Kant descartarà qualsevol relació de la bellesa amb l'interès, el coneixement, la perfecció, les qualitats del objecte...vinculant-la a al joc harmònic de les facultats. Suposa que les formes de l'objecte particular s'adapten a la contemplació o imaginació de l'observador, apel·lant a la llei transcendent de la natura (forma sense concepte, que en si mateixa és condició de tota experiència)

L'estètica kantiana va prendre al llarg del segle XIX, dues direccions:⁶⁶²

1-Una més fidel transcendentalisme, i crítica amb el fenomenisme kantianà, que va desenvolupar-se dins del romanticisme i la metafísica idealista de Novalis, Hölderlin, Schiller, Schopenhauer, Schelling, Hegel,...

Una segona línia positivista, sensible al subjectivisme i al fenomenisme, però crítica amb els a priori.

2-El pensament post-kantianà positivista:

En aquest procés de psicologització de l'àmbit estètic, la definició de l'experiència estètica s'estabilitzà dins dels processos psico-fisiològics i inconscients implicats en la creació o contemplació i les característiques formals.

A grans trets, s'identifiquen dins aquesta tendència, tres grans àmbits:

a)La psicologia dels pobles: per una banda, la *Volkerpsychologie* de Lazarus⁶⁶³ i Steinhil⁶⁶⁴, posteriorment desenvolupada per Wundt, així com la psicologia del

⁶⁶¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 184.

⁶⁶²CASTRO, Jorge, i altres. *Revista Estudios de psicología*. “La psicologización del ámbito estético entre mediados del siglo XIX y principios del XX” Editat per la *Fundación Infancia y Aprendizaje*. Volum 26, número 2. Madrid 2005 Pàgines 195-219.

caràcter, molt apreciada per la tradició etno-psicològica francesa encapçalada per Taine, i continuada posteriorment per Fouillé⁶⁶⁵ i Le Bon⁶⁶⁶. Per una banda, s'interessaven en l'origen comú de l'activitat artística en els primers moments de la humanitat, i per altra banda, les expressions nacionals peculiars revelades en les obres d'art.

b)La psicopatologia i l'antropologia criminal: Investiguen estats alterats, o alienats (Ribot), sovint situats en la base de la genialitat i creativitat (Lombroso⁶⁶⁷, Charcot⁶⁶⁸,...)

c)L'aproximació experimental i fisiològica: Iniciada per Fechner, es centra en aspectes més formals de l'art, i utilitza medicions estadístiques per estudiar les preferències estètiques dels subjectes. Començà estudiant la "secció àurea", com a proporció general de bellesa, així com altres formes complexes a partir de la col·laboració d'altres investigadors (Meumann⁶⁶⁹, Véron, Henry...), que estudiaran les bases fisiològiques subjacents a les relacions formals. Des d'aquest punt de vista, el goig estètic quedava

⁶⁶³MORITZ, Lazarus. Nascut a Prússia el 15 de setembre del 1824, i mort el 13 d'abril del 1903. Professor de filosofia a la Universitat de Berna i de Berlín. Lazarus creia que la veritat no s'havia de buscar en abstraccions metafísiques o a priori, sinó en l'investigació psicològica, i aquesta no pot reduir-se a l'erudició personal de l'investigador, sinó que ha de tenir una vocació social. Deixeble de les teories de Herbart, se'l considera contrari a les tesis positivistes.

⁶⁶⁴STEINHAL, Heymann. Nascut el 16 de maig del 1823 i mort el 14 de març del 1899. Filòsof i psicòleg alemany, cunyat de Lazarus, amb qui fundà al 1860 la *Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft*, intentant fonamentar les bases científiques d'una nova psicologia.

⁶⁶⁵FOUILLÉE, Alfred. Nascut el 18 d'octubre del 1838 i mort el 16 de gener del 1912. Filòsof francès, ubicat dins del positivisme espiritualista que havia iniciat Wundt. Destaca pels seus darrers assajos: *Au fil de trois essais: L'Évolutionnisme des idées-forces* (1890), *La Psychologie des idées-forces* (1893), i *La Morale des idées-forces* (1907), on desenvolupa el concepte d'idea-força, on l'esperit esdevé la causa eficient de la tendència de les idees a realitzar-se en una acció conscient. Es casà amb Agustine Tuillerie, que fou la mare (en un matrimoni anterior) del filòsof francès Jean-Marie Guyau.

⁶⁶⁶LE BON, Gustave. Nascut el 7 de maig del 1841, i mort el 13 de desembre del 1931. Psicòleg social i sociòleg francès. Destaca pels nombrosos treballs sobre la psicologia de les masses, els trets nacionals i les característiques racials. Tenia un destacable cercle d'amistats i relacions socials entre les que hi figuraven personatges com Herni i Raymond Poincaré (físic i President de França respectivament), Paul Valéry, Henri Bergson,...

⁶⁶⁷LOMBROSO, Ezechia Marco. Nascut a Verona el 6 de novembre del 1835, i mort el 19 d'octubre del 1909 a Torí. Conegut amb ep pseudònim de Cesare Lombroso, fou metge i criminòleg Italià, representant del positivisme criminològic. Destaca la seva concepció del delictes com el resultat de tendències innates d'ordre genètic, observables en certs trets físics o fisonòmics dels delinqüents habituals. En les seves obres, també fa referència a factors com el clima, la orografia, el grau de civilització, la densitat de població, l'alimentació, l'alcoholisme, la instrucció, la posició econòmica, i fins i tot la religió.

⁶⁶⁸CHARCOT, Jean-Martin. Nascut el 29 de novembre del 1825 i mort el 16 d'agost del 1893. Neuròleg francès, professor i catedràtic de medicina, fou el fundador de la neurologia moderna. Precursor de la psicopatologia, estudiarà la relació entre les lesions a certes parts del cervell i l'afectació de les habilitats motrius. Fou un dels mestres de Sigmund Freud.

⁶⁶⁹MEUMANN, Ernst Friedrich Wilhelm. Nascut el 29 d'agost del 1862 i mort el 26 d'Abril del 1915. Pedagóg i psicòleg alemany. Professor a la Universitat de Zurich, se'l considera un dels deixebles de Wilhelm Wundt, amb qui havia estudiat a Leipzig, en el conegut *Institut für experimentelle Psychologi*.

reduït a causes orgàniques i l'estètic apareixia com la recerca del substrat físic que regula els fenòmens de la bellesa. Malgrat la seva influència, els seus plantejaments van resultar insuficients per autors com Souriau, Basch, Lalo, Delacroix o el propi Mirabent.

“I tota la labor preparatòria feta pels esteticistes del segle XVIII, subratllada per la tasca paral·lela dels teoritzadors de l'art, havia de convergir en la *Crítica del Judici* de Kant, obra mestra en l'Estètica filosòfica, que inaugura insuperablement els estudis contemporanis d'aquesta disciplina⁶⁷⁰”

COMPARCIÓ TEMÀTICA ENTRE *L'ESSAI CRITIQUE DE L'ESTHÉTIQUE DE KANT*, DE BASCH I EL “DE LA BELLESA”, DE MIRABENT.

Basch servirà a Mirabent per tenir un primer coneixement de *l'Einfühlung*, al menys de manera provisional abans de fer-hi els matisos oportuns:

“Mentre ens valem d'explicacions per perífrasi ens entenem d'alguna manera, perquè els exemples ens hi ajuden i cadascú pot interpretar-los lliurement: introduir-nos en els objectes exteriors, projectar-nos en ells, interpretar el jo dels altres segons el nostre jo, animar o personificar l'objecte,... -com exposa Victor Basch- és una manera poètica i imatjada d'explicar *l'Einfühlung* ...”⁶⁷¹

Influències que Basch assumeix i Mirabent confirma:

A) Leibniz. Hi ha una línia de pensament que vincula Leibniz amb Kant. Cal recordar que Leibniz ja havia distingit les veritats de la raó i les veritats de fet, anteriorment a la famosa distinció de Hume (relacions d'idees i qüestions de fet), i el mateix Kant, quan distingirà entre judicis analítics, i judicis sintètics. Basch destaca l'empremta de Leibniz en l'evolució posterior de l'estètica⁶⁷²:

⁶⁷⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 176.

⁶⁷¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 125.

⁶⁷²Avui dia, la importància de Leibniz en la configuració de l'estètica ja ha estat reconeguda en diversos estudis. Valgui a tall d'exemple: VILLANUEVA, Javier. Anuario Filosófico de la Universidad de Navarra. Pamplona 1984 (17). Pàgina 137: “Leibniz puso los fundamentos de la estética supone afirmar que en su sistema hay lugar para una facultad peculiar”.

“Nous obtenons ainsi de l'évolution des théories esthétiques, de Leibnitz jusqu'à nos jours, un tableau simple et clair, qui n'a qu'un défaut, c'est d'être trop clair et trop simple.”⁶⁷³

“Calia trobar el camí de revigoritzar la creació i el pensament dels homes. Sota unes quantes veus egrègies de filòsofs –Leibniz, primer de tots-, que venien fixant les noves perspectives vàlides, els crítics i els teoritzadors s'exercitaven per diferents vies a dotar de sentit el contingut del gust.”⁶⁷⁴

Malgrat Mirabent en destaquí elements que Basch no menciona (principalment els elements espirituals, és a dir, aquells elements de consideració de l'estètica més enllà d'elements sensitius), ambdós autors evidencien una estreta relació. Val a dir, que Leibniz, defineix el plaer de forma plenament intel·lectual, i per tant impossibilita la possibilitat de convertir l'àmbit estètic en una disciplina autònoma, però per altra banda, desenvolupa també el concepte de “Beatitude” que es podria definir com un estat de goig, on s'hi troba l'amor, la bellesa, l'ordre, la perfecció, i que genera un gran dinamisme i virtut, al qual Mirabent fa una referència implícita. Tot i això, Basch ja anuncia una major rellevància del pensament Kantià, cosa que també acceptarà Mirabent, especialment quan parla de la força com a esperit i dinamisme:

“Toute l'esthétique de Kant ne peut-elle pas être considérée jusqu'à un certain point comme la traduction, en termes subjectifs, de l'esthétique de Leibnitz ?”⁶⁷⁵

“...en el cas concret quant a l'experiència estètica i al judici que la valora, és innegable que les formes pures del kantisme, si representen un insuperable avenç en el plantejament i en l'anàlisi metodològic dels problemes estètics, són, en canvi, excessivament abstractes, i no responen a la inquietud total de l'esperit contemporani. Estan més prop nostre, en aquest sentit les formes dinàmiques que suggereix l'estètica de Leibnitz, amb la seva noble exaltació de l'energia espiritual i amb el seu concepte d'univers harmònic i intel·ligible.”⁶⁷⁶

Com diu el mateix Kant:

⁶⁷³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Introducció, Pàgina III.

⁶⁷⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 185.

⁶⁷⁵BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Introducció, Pàgina VIII.

⁶⁷⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Pàgina 198.

“Leibniz sostiene que no hay una radical separación entre extensión y pensamiento ya que ambos elementos se identifican en un tercero que es síntesis de éstos y que resuelve la antinomia existente entre el cuerpo y el espíritu: la fuerza. La fuerza constituye la base de toda cosa y materia, y éstas no han de explicarse mecánicamente sino mediante razones espirituales e inmateriales.”⁶⁷⁷

B) Coincidència en els referents. Tot i que Mirabent fa especial èmfasi en els estetes anglesos, tots els autors que Mirabent menciona com a precursors de la nova direcció que emprendreà Kant, estan bastament explicats per Basch:

“...calia trobar el camí de revigoritzar la creació i el pensament dels homes. Sota unes quantes veus egrègies de filòsofs –Leibniz primer de tots- que venien fixant les noves perspectives vàlides, els crítics i els teoritzadors s'exercitaven per diferents vies a dotar de sentit el contingut del Gust. Així, Muratori, Bouhours, Fontenelle, André, Dubos, Addison, Pope, Butler, Burke, Home, Hoghart, Batteux, Shaftesbury, Hutcheson, Diderot, König, Gottsched, Baumgarten, Rousseau, Sulzer, Mendelssohn, Lessing, Winckelmann, Schiller...”⁶⁷⁸

En la distinció entre els sentiments estètics, els sentiments d'utilitat, de veracitat, de perfecció... Basch exposa les teories sobre la bellesa i la utilitat de Guyau⁶⁷⁹, la teoria del desinterès de Spencer i Grant Allen⁶⁸⁰, la teoria del joc de Kirchmann⁶⁸¹ i les dels sentiments ideals de Vischer i Hartman.⁶⁸²

Tots aquests autors són citats per Mirabent⁶⁸³, per bé que de manera molt més genèrica, no comparable al detall i anàlisi amb que Basch els analitza i en contraposa diversos

⁶⁷⁷KANT, Immanuel. *Observaciones sobre el sentimiento de lo bello y la sublime*. Traducció de Dulce Maria Granja Castro. Fondo de cultura Económico. México 2004. Pàgina XXIX.

⁶⁷⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 185.

⁶⁷⁹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 262.

⁶⁸⁰Id. Pàgina 264.

⁶⁸¹Id. Pàgina 264.

⁶⁸²Id. Pàgina 264.

⁶⁸³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Ubicació dels autors esmentats dins del “De la Bellesa”:

Guyau: Pàgines 132 i 135.

Spencer: Pàgines 111, 113, 135, 156 i 163.

Grant Allen: Pàgina 135.

aspecte. Deixant clar el caràcter divulgatiu del “De la bellesa”, procura situar-nos en el debat estètic, seguint les indicacions de Basch, però ometen aspectes massa concrets.

C) Baumgarten com a iniciador. Baumgarten serà per Basch el punt de partida que definirà l'estètica per tal de poder realitzar-ne el seu estudi com a tal. Serà el primer que treballarà el coneixement sensible com a ciència pròpia, com una mena de gnoseologia inferior que parteix de l'observació i que ens condueix a la bellesa per la via de la perfecció:

“Baumgarten ne fait que systématiser les vues de Leibnitz et Wolf, qui avait déjà dit: hinc definiri potest pulchritudo quod est observabilitas perfectionis”⁶⁸⁴

“Sense oblidar la significació precisa de l'etimologia grega, retrobem aquí l'antiga vaguetat terminològica del mot “estètica”, que Baumgarten donava com a equivalent de coneixement sensible, i que Kant aplicava a les formes sensibles de la sensibilitat.”⁶⁸⁵

D) Antecedents francesos de l'estètica Kantiana. Basch s'escarrassa en trobar uns antecedents de l'estètica, en la filosofia genuïnament francesa, o si més no, veure com aquesta segueix unes traces de continuïtat que permeten situar l'estètica dins del camp de la filosofia francesa. Mirabent recull també algunes d'aquestes suggestions:

“Tout d'abord au lieu de partir de Leibnitz, il faudrait remonter jusqu'à Descartes ou, mieux encore, jusqu'à la littérature classique de la France.”⁶⁸⁶

“Des de Descartes, l'estudi de l'activitat espiritual com una força independent, “illum natural”, que guia la direcció del pensament, va fent camí en la història de la filosofia.”⁶⁸⁷

Kirchmann: Pàgina 135.

Vischer: Pàgines 122 i 135.

Hartman: Pàgina 225.

⁶⁸⁴BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Introducció, Pàgina XIX.

⁶⁸⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 130.

⁶⁸⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Introducció, Pàgina IV.

Novament, Mirabent ens apunta uns referents intel·lectuals que coincideixen amb els de Basch, malgrat Mirabent no precisa els autors i literats francesos que Basch si s'ha escarrassat a explicitar:

“Quan l'esperit humà, individual, personal, concret, cerca dins d'ell l'arrel que el lliga immediatament a les coses de l'Univers i mediatament a la força sobrehumana que el governa, fa un camí més modest, menys rutilant, més assenyat, que pot, és clar, ésser erroni, però que és l'únic possible i adequat als nostres mitjans cognoscitius. És el camí que han seguit sempre els renovadors de la filosofia, quan la vanitat o la feblesa dels homes a termes infecunds. És el camí de Sòcrates, de Descartes, de Kant...”⁶⁸⁸”

E) La importància de Locke. Si hem fet referència a la importància de Leibniz o Descartes, no podem oblidar Locke, que és un dels autors que revaloritza la sensibilitat a l'afirmar que el coneixement prové de les impressions sensorials que rebem en la famosa afirmació que l'ésser humà quan neix és com una “tabula rasa”, i per tant tot coneixement s'adquireix per l'experiència. Cal recordar que Kant haurà distingit la sensibilitat externa de la sensibilitat interna⁶⁸⁹, en termes relativament semblants a la distinció que feia Locke entre sensació i reflexió:⁶⁹⁰

“D'autre part, -et ici il y a vraiment un de ces contrastes contre lesquels je me suis élevé tout à l'heure,- en face de la philosophie de Descartes se pose la philosophie de Locke. Pour Locke et son école, la sensibilité, au lieu d'être quelque chose de négatif, d'inférieur, de préparatoire, devient essentiellement positive.”⁶⁹¹

⁶⁸⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 162.

⁶⁸⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 71.

⁶⁸⁹GARCÍA Morente, Manuel. *La filosofía de Kant. Una introducción a la filosofía*. Ediciones Cristiandad. Madrid-Barcelona 1996. Pàgina 70.

⁶⁹⁰LOCKE, John. *Ensayo sobre el entendimiento humano*. Fondo de cultura económico. México 1999. Llibre II. Pàgina 83.

⁶⁹¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Introducció, Pàgina V.

“...si la qualificació de belles amb què distingim certes coses fos una qualitat primària i secundària –com les que, segons la classificació de Locke provenen dels estímuls sensorials mesurables o determinables –...”⁶⁹²

F) Herbart⁶⁹³ i la consciència a través del sentiment. Herbart, ja havia anticipat que és a través del sentiment com podem investigar la consciència, ja que segons el filòsof alemany, els sentiments no són en cap cas un element independent de la consciència, sinó que tots ells es troben intercomunicats:

“La racine de la théorie herbartienne, comme de toute théorie intellectualiste du sentir, est toujours le fait, sur lequel nous avons déjà insisté, que toutes les fois que nous sentons, nous avons en même temps une représentation.”⁶⁹⁴

“Ni la veu de Herbart, finament dirigida cap a fer ressaltar el valor del judici estètic, reprenent a la seva manera la tesi de Kant...”⁶⁹⁵

“Si, en effet, pour celle-ci, le sentiment était une connaissance trouble et confuse pour Herbart et son école le sentiment n'est ni une sensation ni une représentation, ni une connaissance formée de sensations ou de représentations, mais les sentiments jaillit de l'action réciproque des représentations les unes sur les autres, il s'explique non par les représentations elles-mêmes, mais par le rapport des représentations. Le point de départ de la théorie du sentiment de Herbart est métaphysique, comme d'ailleurs les sont nécessairement, d'après ce philosophie, tous les principes psychologiques puisés de l'observation interne”⁶⁹⁶

⁶⁹²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 249.

⁶⁹³HERBART, Johann Friedrich. Nascut el 4 de maig del 1776 i mort el 14 d'agost del 1841. Filòsof, psicòleg i pedagog alemany, que després d'estudiar a Jena com a deixeble de Fichte, va substituir a Kant en la seva càtedra a la Universitat de Königsberg. Segons Herbart, la filosofia comença amb la reflexió sobre conceptes empírics, i consisteix en la reformulació d'aquests conceptes. Les tres divisions primàries que elabora (lògica, metafísica i estètica) esdevenen formes bàsiques d'elaboració. En el terreny de la psicologia, destaca pel seu concepte de psicofísica, que serà de molta importància en personatges com Ernst Heinrich Weber, un dels mestres de Fechner.

⁶⁹⁴BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgines 74 i 75.

⁶⁹⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 27.

⁶⁹⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 68.

“Així, filòsofs com David Hume i Herbart, parlen d’una intenció moral de la bellesa, i consideren l’Estètica i l’Ètica com dues branques germanes d’un mateix arbre racional.”⁶⁹⁷

Mirabent fins i tot sembla haver treballat més a Herbart que el propi Basch, i en destaca els aspectes pedagògics⁶⁹⁸, típics de l’Escola de Barcelona:

“És la il·lusió idealista incurable, que Herbart ha expressat amb encert en la seva concepció de la “societat unànime”, on els ideals ètics es realitzen naturalment en el si de les consciències individuals, sota un anhel de perfecció de l’ànima.”⁶⁹⁹

G) Basch parla de Fechner⁷⁰⁰ i Helmholtz⁷⁰¹, per explicar diverses maneres de sentir els sentiments estètics, i particularment de com treballar el pas dels elements sensibles al seu desenvolupament intern. Mirabent explicita i reconeix també el treball d’ambdós autors:

“Kant accorde donc qu’il y a en matière de plaisir sensible des règles. Ces règles il ne les a pas formulées, et Fechner est le premier esthéticien qui, dans sa, Propédeutique de l’esthétique, ait essayé de les fixer.”⁷⁰²

“Nous avons eu, dans cette étude du sentiment esthétique, l’occasion de parler, è différentes reprises, du rôle considérable joué par l’association dans la formation

⁶⁹⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgines 39 i 40.

⁶⁹⁸Pot consultar-se a: BESTEIRO Fernandez, Julián i altres. *Teoría del conocimiento*. Editorial Porrúa. México 2009. Pàgina XVII: “Virtud es el nombre que conviene a la totalidad del fin pedagógico. Es la idea de la libertad interior convertida en una persona en realidad permanente”

⁶⁹⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 282.

⁷⁰⁰Fechner pensava que la matèria i l’esperit estaven relacionats seguint una fórmula matemàtica: “La intensitat d’una sensació creix en progressió aritmètica, i l’estímul ha de créixer en progressió geomètrica” ($S = c * \log R$). S és el valor de la sensació, R és un dels estímuls i c és una constant que canvia d’estímul a estímul. Per tant, la sensació c creix en el logaritme de la intensitat de l’estímul.

Pot consultar-se a: SÁIZ, Milagros (Coord). *Historia de la psicología*. Editorial UOC. Barcelona 2009. Pàgina 46: *La medidas psicofísicas de Weber i Fechner*, per Anna Valldeneu.

⁷⁰¹Helmholtz, Hermann von. (1821-1894) Metge i físic alemany. Estudià també filologia i filosofia, essent amic de Fichte i gran coneixedor del pensament de Kant, autors dels quals provà d’adaptar les seves teories a l’àmbit empíric, especialment en la psicologia. Els seus estudis de fisiologia sensorial foren la base del treball de Wilhelm Wundt (deixeble de Helmholtz), considerat un dels fundadors de la psicologia experimental. Pot consultar-se a: KOENIGSBERGER, Leo. “*Hermann von Helmholtz*” Dover publications. New York 1965.

⁷⁰²BASCH, Victor. *Essai critique sur l’esthétique*... Pàgines 336 i 337.

des sentiments du Beau, rôle qui avait été méconnu jusqu'aux travaux de Fechner, mais qui, depuis, a été apprécié à sa véritable valeur par tous les esthéticiens qui ont suivi la méthode et les indications du grand psychophysicien, notamment par les esthéticiens anglais James Sully et Grant Allen... »⁷⁰³

“... en el plaer sensible, tot és directe i nu; i que en el plaer estètic hi juguen perfectament factors d'associació i d'imaginació... En efecte, els esteticistes que estudien l'actuació dels sentits en els problemes estètics (J.Cohn, Volkelt, Grant Allen, Rutgers Marshall, etc., més inclinats a l'aspecte fisiològic; Helmholtz, Fechner, etc., més inclinats en l'aspecte sensible-representatiu), determinen gairebé invariablement la influència de les idees associades en els plaers estètics que es deriven de les sensacions del gust, de l'olfacte, del tacte, de l'oïda, de la vista i també de les vagues sensacions cenestètiques que algun cop desvetllen estats de plaer estètic.”⁷⁰⁴

Val a dir que Basch dedica 5 apartats del capítol V (*Le sentiment esthétique*), a treballar aquest tema.⁷⁰⁵

H) Aristòtil i Hegel com a dues principals vies de l'Estètica: Estudiant la bellesa natural i la bellesa artística, Basch es troba en situació de fer una detallada síntesi històrica, i establir-ne dues postures dominants: la teoria de la Mimesis d'Aristòtil i la de l'esperit de Hegel. Per una banda, Aristòtil “salvava” la teoria de la imitació de la condemna platònica ja que la còpia esdevé una nova creació, i no un simple intent de plagi com considerava Plató. Per altra banda, Hegel revaloritza la bellesa artística al considerar-la activitat de l'esperit:

⁷⁰³Id. Pàgines 352 i 353.

⁷⁰⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 107.

⁷⁰⁵BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*..:

Apartat. XIV. Kant a soutenu l'absolue particularité du sentiment de l'agréable. Pàgina 335.

Apartat. XV. Application des lois générales du sentir aux sentiments esthétiques. Pàgina 356.

Apartat. XVI. Le plaisir formel proprement dit. Pàgina 371.

Apartat. XVII. L'Ouïe. Pàgina 379.

Apartat. XVIII. Le goût. Pàgina 385.

“Voilà les problèmes infiniment délicats qui s'imposent tout d'abord à notre attention. Ces problèmes, c'est par des hypothèses générales qu'on a tenté de les résoudre, aussi bien dans l'antiquité que dans les temps modernes. D'une part, nous trouvons la théorie d'Aristote, la théorie de la Mimesis, de l'imitation de la nature entendue dans le sens d'une représentation purifiée de la réalité... D'autre part, nous rencontrons la théorie de Hegel, suivant laquelle l'art est une des créations, une des émanations, une des incarnations nécessaires de l'esprit universel, du *Geist*, de Dieu, qui comme la religion et la philosophie, représente l'Idée suprême d'une manière sensible...”⁷⁰⁶

“El moment inicial d'aquesta oposició entre l'Art i la naturalesa és a la teoria de la imitació que Plató inaugura i Aristòtil recull i redueix a termes més fàcilment explorables per la intel·ligència...”⁷⁰⁷

“Però Hegel, necessita precisar més el seu punt de vista i intenta una definició d'Art que justifiqui la seva preferència. L'Art –diu– no és la imitació, ni és l'expressió, ni és la moralitat; si bé qualsevol d'aquests fins intervé a adjectivament d'alguna manera; però substancialment, l'Art és una creació pura de l'esperit, i es troba equidistant entre la percepció sensible i l'abstracció racional.”⁷⁰⁸

Coincidències temàtiques d'ambdós autors:

A) Dificultat per definir un mètode estètic. A diferència de l'ètica, o la lògica, ambdós autors deixen clara la dificultat per definir la metodologia, els límits, i l'àmbit concret de l'estètica, de la qual no en queda clara ni la pròpia consideració dels estetes:

“...la Critique du Jugement, l'Esthétique ne constitue pas une discipline philosophique indépendante comme l'ontologie, la logique et l'éthique, et n'est

⁷⁰⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 409.

⁷⁰⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgines 79 i 80.

⁷⁰⁸Id. Pàgina 49.

même pas cultivée exclusivement et essentiellement pas des philosophes de profession”⁷⁰⁹

“El judici estètic, que porta un segle i mig d'existència autònoma en la història del pensament filosòfic i que encara lluita per constituir-se dins fronteres clares i precises...(a diferència del judici lògic i moral)”⁷¹⁰

B) El gust. Un dels elements innovadors de l'estètica Kantiana, ha estat el de treballar el tema del gust, i especialment la relació del judici de l'experiència amb el judici del gust.

Cal recordar que el judici del gust no és per Kant ni un judici lògic, ni moral, sinó que prové del sentit de plaer i dolor que es produeix en el subjecte, i així és el propi subjecte el que determina el gust. L'experiència estètica (trobada de l'home amb la bellesa) ens permet participar lliurement en el món natural i artístic, però no només de manera intel·lectual, sinó que comprendrà la totalitat de la persona, de manera global, motiu pel qual no és possible que hi hagi cap principi objectiu del principi del gust.

Basch destaca la combinació dels judicis del gust amb els judicis de l'experiència, com un dels factors determinants i innovadors de l'estètica Kantiana, que Mirabent confirmarà:

“...la découverte faite par Kant, en 1787, consiste à avoir conçu les jugements de goût par analogie avec les jugements de l'expérience.”⁷¹¹

“...el veritable problema del judici resideix a extreure de les dades empíriques, lleis generals que intentin explicar-les i ordenar-les; subsidiàriament, el problema del gust neix de la discussió de la validesa del judici estètic que s'hagi bastit damunt les dades de l'experiència i de llur anàlisi i ordenació. Kant ja va entendre-ho d'aquesta manera...”⁷¹²

⁷⁰⁹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Introducció, Pàgina III.

⁷¹⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 167.

⁷¹¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Introducció, Pàgina XXXI.

⁷¹²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 182.

Però Mirabent va més enllà, i apunta a l'herència britànica, la consideració del gust ja no com a quelcom aleatori, voluble, i lligat als sentits, sinó com a element de perfeccionament on hi intervenen també la intel·ligència, les emocions... Seguint la tendència Kantiana que l'entén com un principi subjectiu, personal, únic.

“L'originalité véritable du système Kantienne me paraît résider dans une théorie nouvelle du goût.”⁷¹³

“...hem conservat la denominació de *gust* i n'hem fet una expressió substantiva, recollint l'herència anglesa del segle XVIII i les suggestions kantianes que l'alliberen de la submissió a les formes fisiològiques i sensuals.”⁷¹⁴

“La labor analítica dels esteticistes anglesos pre-kantians és magistral, i la finesa psicològica de que donen proves aconseguix que s'hagin reunit tots els elements necessaris per convertir –com ho fa Kant– els judicis estètics en judicis de gust.”⁷¹⁵

C) Les tres crítiques, les tres preguntes principals i els transcendents. Basch explica les arrels de la teoria Kantiana, en tres branques principals, que coincideixen amb les tres crítiques de Kant, i que a grans trets podem reduir en Veritat, Bondat i Bellesa. La primera fa referència al coneixement (què puc saber?), la segona a la moral (què he de fer?), i la tercera tradicionalment s'ha atribuït a la religió (què puc esperar?) o més concretament, al goig estètic, car ens marca un objectiu, una finalitat o un sentit que va més enllà de nosaltres mateixos. Per Basch, aquesta tercera crítica serà la que completarà les anteriors. Segons Kant, totes tres crítiques poden resumir-se amb la pregunta, “Què és l'home?”, tal i com destaca Basch:

“La reconnaissance de la sensibilité, comme essentiellement différente, en tant que source du connaître, de l'entendement, comme indépendante, en tant que source des émotions, des domaines de la connaissance et de l'action.”⁷¹⁶

⁷¹³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Introducció, Pàgina XXVI.

⁷¹⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 183.

⁷¹⁵Id. Pàgina 178.

⁷¹⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Introducció. Pàgina XXX.

“La seconde racine de l'Esthétique de Kant est sa conception du sentiment intelligible moral.”⁷¹⁷

“La troisième racine spéculative de l'Esthétique de Kant est sa conception de la finalité.”⁷¹⁸

“...la conception de finalité comme idée régulatrice et euristique et de l'organisme, comme explicable seulement par les rapport de tout ce qui y est contenu comme fin et moyen réciproques, voilà donc les trois racines de l'esthétique de Kant.”⁷¹⁹

“Aquestes tres modalitats generals del judici es fonamenten en els tres motius humans de l'especulació filosòfica: la veritat, el bé i la bellesa, com a aspiracions permanents de l'esperit.”⁷²⁰

“Avant tout Kant a reconnu les sentiments comme troisième faculté de l'âme, indépendante aussi bien du connaître que du désirer, et formant le lien entre ces deux domaines de l'âme, constituant l'intermédiaire entre le monde des phénomènes et le monde des noumènes.”⁷²¹

Cal tenir present la relació entre allò bo i allò bell que ha elaborat Kant. A diferència de l'àmbit del bell, en allò bo hi ha un predomini de la raó sobre l'objecte, ja que els judicis lògics, tenen una utilitat, i ens plauen com a mitjà per a una altra cosa. Però segons Kant no podem trobar la bellesa en la utilitat o en la bondat d'un objecte, car això requeriria un concepte, i per tant eliminaria el seu caràcter desinteressat. Allò bell per tant, està determinat pel judici del gust, i aquest judici ha de ser contemplatiu, però no una contemplació dirigida cap a uns conceptes determinats (no uns judicis del coneixement), sinó més aviat una contemplació, consciència,... una activitat plenària, una suma de facultats que rebutja tot interès i moralitat, i penetra en un plaer espontani que tothom pot percebre (d'aquí la seva universalitat) i que no pot fonamentar-se en conceptualitzacions:

⁷¹⁷Id.Introducció, Pàgina XXIX.

⁷¹⁸Id.Introducció, Pàgina XXIX.

⁷¹⁹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Introducció Pàgina XXX.

⁷²⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Pàgina 169.

⁷²¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 30.

“...les philosophes qui, comme Kant, admettent la division tripartite, ont le devoir de démontrer qu’aucune des trios facultés distinguées ne peut se réduire à un autre, c’est-à-dire que la volonté ne se ramène pas au sentiment, ni le sentiment à la volonté, et l’intelligence ne se ramène pas au sentiment, ni le sentiment à l’intelligence.”⁷²²

“...Kant pose dans une première rubrique les trois facultés de l’esprit: la faculté de connaître, les sentiment de plaisir ou de peine, et la faculté de désirer...”⁷²³

Un cop més, similituds i diferències entre els judicis estètics, morals i lògics:

“L’état de connaissance, attitude intellectuelle, et l’état d’action ou l’attitude morale ont un trait commun. Dans l’un et l’autre les forces de l’homme sont tendues vers un but déterminé.”⁷²⁴

“Aqueixa fórmula és la de l’*unum, verum, bonum*, i es refereix a formes generals del pensament, sense les quals no hi hauria possibilitat real de predicació, no perquè elles constitueixin els predicaments o categories, sinó perquè en són el suport essencial. És a dir, no són modalitats de l’èsser, sinó que són principis generals del pensament.”⁷²⁵

Al capítol dedicat a la crítica del judici, Mirabent dedica força extensió a delimitar les diferències entre els judicis lògics, els judicis morals i els judicis estètics⁷²⁶, aclarint d’alguna manera el camí fet per Kant en les tres crítiques (de la raó pura, de la raó pràctica, i del judici estètic) que el porten a l’afirmació de la necessitat del judici estètic com a element propi de la bellesa. Com que no hi ha cap trànsit possible de l’àmbit del plaer o del dolor a l’àmbit dels conceptes, allò bell no podrà fonamentar-se en conceptes, sinó que ens mourem en el terreny del sentiment.

Aquesta serà l’evolució que indicarà Basch:

⁷²² BASCH, Victor. *Essai critique sur l’esthétique...* Pàgina 31.

⁷²³ Id. Pàgina 53.

⁷²⁴ BASCH, Victor. *Essai critique sur l’esthétique...* Capítol II.

⁷²⁵ MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 168.

⁷²⁶ Id. Capítol V. Del judici estètic. Apartat III: Els judicis lògics, els judicis morals i els judicis estètics. Pàgina 165.

“...c'est dans des sentiments de sympathie supérieure qu'il faut chercher l'origine des sentiments esthétiques, et que ceux-ci n'ont pu se développer que grâce à une lente évolution, après les sentiments égoïstes,- et nous faisons rentrer dans cette catégorie, non seulement les sentiments accompagnant la satisfaction d'instincts nécessaires à la nature humaine, mais encore les sentiments intellectuels et même certains sentiments moraux- et après les sentiments se sympathie instinctive et innés à la nature humaine.”⁷²⁷

No només és important la diferència de judicis lògics i morals, sinó també la necessitat de la culminació en la bellesa com a perfecció unitària, amb una vocació universal que parteix del subjecte a qui pot plaure (i no d'uns objectes determinats) o com ambdós diuen, com a símbol de moralitat:

“Ainsi donc, après avoir employé toutes les prodigieuses ressources de sa dialectique à séparer absolument le jugement esthétique du jugement intellectuel et du jugement moral, Kant fonde, en dernière analyse, l'universalité et la nécessité du jugement du Beau sur un besoin de la raison, sur la tâche de faire concorder toutes nos facultés de connaître, que l'intelligible assigne comme but dernier à notre nature, et conclut que le Beau est les symbole de la moralité, et que c'est seulement sous ce point de vue, en vertu d'une relation naturelle à chacun et que chacun exige de tous les autres comme un devoir, qu'il plaît et qu'il prétend à l'assentiment universel.”⁷²⁸

“La bellesa, sense perdre de cap manera el seu prestigi natural, queda, però, enfocada pel subjecte i coneguda per la satisfacció específica que distribueixen els objectes que ens semblen bells; el subjecte la jutja mitjançant una facultat que anomenem Gust, i el gust reposa sobre un sentiment de finalitat, comú a tots els homes, comunicable entre ells, i que, en última instància, aspira a coincidir en un ideal de la bellesa, que depassa les pures condicions estètiques per elevar-se fins a símbol de la moralitat.”⁷²⁹

⁷²⁷BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 316.

⁷²⁸Id. Pàgina 323.

⁷²⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 186.

Queda clar que si la bellesa és símbol de moralitat, implica que malgrat la seva autonomia amb l'àmbit lògic i teòric per una banda, i pràctic i utilitari per l'altre, mantindrà una certa relació amb l'àmbit moral⁷³⁰, justament a través del símbol. Per això Kant ha definit "el símbol" com l'exposició d'un concepte a través d'intuïcions⁷³¹, i així conclourà que el gust haurà fet possible el pas del goig sensible a l'interès moral, o dit en paraules Kant, el pas del món de la natura, al món de la llibertat⁷³².

D) "L'energia de l'ànima" ens indica la finalitat, més enllà de tot allò sensitiu. Basch ens indica els inicis i l'objectiu, i en destaca "l'energia específica de l'ànima humana" com l'element que farà d'esperó cap a la finalitat, i que Mirabent aprofundirà en la seva peculiar interpretació espiritualista, superant l'àmbit merament sensitiu:

"En tout cas, voici l'ordre dans lequel me paraissent s'être succédé les différents moments de la découverte des éléments constitutifs de l'Esthétique Kantienne. Avant tout, reconnaissance du sentir comme énergie spécifique de l'âme humaine, puis recherche d'un principe a priori, et fixation de ce principe dans la finalité..."⁷³³

"Per això, la filosofia contemporània, en acceptar en general el judici tal i com Kant l'havia proposat per primera vegada, socava la vella mitologia del concepte que l'intel·lectualisme exagerat en feia el producte rígid i incommovible d'unes abstraccions purament dialèctiques. El judici, amb el seu treball incessant de poliment, de correcció, d'ajustament del contingut dels conceptes, és mogut per

⁷³⁰KANT, Immanuel. Crítica de la facultat de jutjar. Traducció i edició a cura de Jessica Jacques Pi. Edicions 62. Barcelona 2004. Pàgina 377: "Ara és el moment de dir que el bell és símbol del bé moral..."

⁷³¹Id. Pàgina 375: "Els lògics moderns admeten un ús absurd i inexacte del terme *simbòlic*, que consisteix a oposar-lo al mode de representació *intuïtiu*, atès que allò que és simbòlic és només una espècie d'allò que és intuïtiu."

⁷³²KANT, Immanuel. Crítica de la raó pura. Pròleg de la segona edició a cura de Guillermo QUINTÁS Alonso. Introducció. Què és la il·lustració? Editat pel servei de publicacions de la Universitat de València. Col·lecció Educació. Materials de filosofia. València. Segona edició. Novembre 1993. Pàgina 34: "Per consegüent, la llibertat i amb ella la moralitat (...) haurien de posar al seu lloc el mecanisme de la natura."

⁷³³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Introducció, Pàgina XXXIII.

una força íntima i incoercible: la necessitat espiritual de conciliar el pensament i l'acció.”⁷³⁴

L'harmonia de les facultats en l'esperit ens porten a la consideració de la bellesa com a quelcom superior al simple goig sensitiu, però sense oblidar que són justament tots aquests estímuls sensibles, els que possibiliten una satisfacció que tots podrem percebre, i per tant una vocació d'universalitat:

“L'objet beau est pour nous, avant tout, l'objet capable d'éveiller en nous à la fois ces trois ordres de sentiments dans toute leur intensité et dans des proportions qui varient à l'infini. Il doit satisfaire à la fois notre nature sensible, notre nature intellectuelle et notre nature morale. L'harmonie qu'il réalise n'est pas seulement une harmonie entre notre imagination et notre entendement. Il s'adresse à toutes les forces vives de notre individu dans son unité indissoluble d'être corporel et d'être spirituel.”⁷³⁵

“...al nostre entendre, l'home ha de lluitar contra la descoratjadora interpretació del subjectivisme romàntic...reprement la dinàmica pura de l'esperit en les seves arrels més pregoneres... per fonamentar sòlidament una metafísica i amb ella assentar una teoria dels fins morals.”⁷³⁶

“Tota l'estètica Kantiana juga a l'entorn d'aqueixa harmonia espiritual; i diem espiritual perquè, a desgrat que sembla que els principals factors siguin només d'índole intel·lectual (imaginació i enteniment), necessita, per raó del que li exigeix la naturalesa de l'experiència estètica, acudir a formes sentimentals i actives; i ha d'acceptar que el judici conté “la llei del sentiment”, això és, el to hedònic o element de plaer i de dolor que és l'adjectiu inseparable de tot procés de finalitat.”⁷³⁷

La importància del sentiment, i en concret del sentiment de simpatia, és el que ens dóna una vocació global o universal, que impedeix a l'aïllament o al valoració parcial dels nostres judicis:

⁷³⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 181.

⁷³⁵BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 260.

⁷³⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 180.

⁷³⁷Id. Pàgina 188.

“Le sentiment du Beau est avant tout un sentiment sympathique, et l'acte esthétique consiste essentiellement dans l'acte de conférer aux objets extérieurs la vie, la personnalité, de leur prêter une âme, notre âme.”⁷³⁸

“I és que el sentiment de la simpatia és un sentiment general, difícil de reduir a un sol sector de la vida de l'esperit.”⁷³⁹

Novament la original concepció de sentiment com a energia, la veiem anticipada en Basch quan afirma que el sentiment origina el moviment, establint l'emoció com el desencadenant de l'activitat estètica:

“Nous savons que là, comme dans tout phénomène esthétique et artistique, c'est le sentiment qui donne la branle. L'artiste commence par éprouver une émotion”⁷⁴⁰

E) Kant revaloritza el tema del sentiment, però sense aprofundir-hi. Basch i Mirabent coincideixen en atribuir a Kant, el mèrit d'haver aconseguit resituar i “ennobrir” el sentiment per tal de poder renovar dins el terreny filosòfic els diversos elements constitutius de l'estètica i esdevenir així un element primordial:

“La philosophie contemporaine, en reprenant les problèmes traités par Kant, a changé de point de vue. Pour elle, c'est précisément le développement de toutes les manifestations de l'esprit humain, sa lente ascension, des obscures origines où il était encore tout proche de l'animal, jusqu'à l'était où il est parvenu actuellement, qui l'intéresse passionnément. Dans cette histoire de l'évolution de l'âme humaine, le sentiment joue un rôle prépondérant.”⁷⁴¹

“Et tout d'abord Kant a le mérite d'avoir donné, dans la Critique du Jugement, comme la consécration philosophique au rôle prédominant que les

⁷³⁸BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 311.

⁷³⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza*... Pàgina 124.

⁷⁴⁰BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 462.

⁷⁴¹Id. Pàgina 105.

esthéticiens et les littérateurs anglais et Français avaient attribué vers la fin du XVIII siècle au sentiment.”⁷⁴²

“C'est la reconnaissance du sentir comme faculté indépendante du connaître et du désirer qui nous avait paru la supposition nécessaire pour l'établissement d'une esthétique digne de ce nom... Étant donné que le sentiment est l'élément essentiel de la première et capitale partie de la Critique du Jugement.”⁷⁴³

“El gran encert de l'estètica Kantiana és doncs, el d'haver situat el judici de gust en un terreny netament filosòfic i haver-lo orientat en un sentit finalista i universal.”⁷⁴⁴

Malgrat tot, Basch adverteix de la manca d'aprofundiment de Kant pel que fa al concepte del sentiment, que tot i reintroduir en el debat del problema del gust, no desenvolupa a fons. Mirabent també farà seva aquesta crítica i en destacarà l'arrel subjectivista del gust, de la que parla Basch:

“Nous lui avons reproché de plus de n'avoir entrepris la Critique du Jugement que pour des raisons systématiques, que pour faire entrer dans l'orbite de la critique la dernière des grandes facultés de l'âme humaine qu'il venait de découvrir, le sentiment, puis de n'avoir pas soumis ce domaine nouveau à une analyse approfondie...”⁷⁴⁵

“S'arriba a concloure que al llarg de les doctrines estètiques Kantianes, el sentiment no serveix més que per salvar la subjectivitat del judici de gust, i donar-li la naturalesa universal per virtut d'aquella facultat de l'esperit que actua per mitjà del *sensus communis estheticus*, intrínsecament igual en tots els homes...D'això s'originen es restriccions indicades, que l'esteticista actual té l'obligació de situar en el pla històric que els pertoca, però contra les quals ha de

⁷⁴²Id. Pàgina 602.

⁷⁴³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 29.

⁷⁴⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Pàgina 209.

⁷⁴⁵BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 605.

fer valer la força decisiva d'altres elements essencials de l'experiència estètica.”⁷⁴⁶

“Diu Víctor Basch que és l'home qui fa estètics els objectes.”⁷⁴⁷

Afirmació de la importància del sentiment, i crítica a Kant per no anar més enllà del seu intel·lectualisme, ja que una vegada delimitat el camp del sentiment, i diferenciat del camp del coneixement i de la moral, sorgeix el camp estètic com el propi del sentiment:

“Kant et ses prédécesseurs ont bien soupçonné l'importance du sentir pour une théorie du Beau, mais le caractère intellectualiste de leur philosophie ne leur a pas permis de tirer de leurs vues toutes leurs conséquences. A peine le sentiment a-t-il été reconnu, par Kant, comme faculté indépendante, à peine a-t-il été posé par lui comme organe spécial de l'esthétique, qu'il a été subordonné au Jugement, qu'il a été absorbé par le Jugement.”⁷⁴⁸

“...il réduit indûment les sentiments en général au sentiment esthétique.”⁷⁴⁹

Per ambdós autors, Kant es recull en els seus termes “finalitat formal i subjectiva”, com un recurs lingüístic on refugiar-se en la vaguetat terminològica, desvirtuant el sentiment:

“Il y a là trois éléments qui se conditionnent mutuellement, une chaîne dont Kant aurait du reconnaître que l'anneau premier est le sentiment du plaisir: un objet nous plait, la cause de ce plaisir est l'harmonie de l'imagination et de l'entendement, la cause enfin de cette harmonie est la finalité formelle et subjective. Toute l'erreur de Kant, nous croyons l'avoir montré, consiste à avoir renversé ce rapport, à avoir fait du sentiment le dernier chaînon alors que subjectivement, il en est très certainement, -Kant l'avait très bien vu lui même,- le premier.”⁷⁵⁰

⁷⁴⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 198.

⁷⁴⁷Id. Pàgina 248.

⁷⁴⁸BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 105.

⁷⁴⁹Id. Pàgina 159.

⁷⁵⁰Id. Pàgina 183.

El sentiment és l'element subjectiu a través del qual treballar l'estètica, però no podem oblidar que el sentiment parteix d'una emoció intensa, i per tant, de quelcom molt més primari, lligat a la dialèctica plaer-dolor, i per tant a una finalitat subjectiva:

“Lorsque nous avons abordé au début de cette étude la question du Beau, envisagé au point de vue subjectif, nous avons essayé de montrer que c'est le sentiment qui est le véritable, le seul point de départ possible de toute esthétique, qu'avant toute intervention du jugement ou de quelque autre faculté purement intellectuelle, nous commençons par sentir le Beau; bien plus que la vie humaine tout entière débute par le sentir, et que c'est du sentir que jaillissent et le connaître et le vouloir...Le premier moment de toute création artistique est, à nos yeux, une émotion intense, éprouvée en face d'un spectacle de la nature ou d'un événement de la vie.”⁷⁵¹

“...Kant necessita, per raó del que li exigeix la naturalesa de l'experiència estètica, acudir a formes sentimentals i actives; i ha d'acceptar que el judici conté la *llei del sentiment*, això és el to hedònic o element de plaer i de dolor que és l'adjectiu inseparable de tot procés de finalitat. Perquè si en el judici teleològic, la finalitat és explícita, en el judici estètic la finalitat es dona implícitament i d'una manera subjectiva.”⁷⁵²

Mirabent coincideix a grans trets amb Basch en les característiques que fonamenten el procés o l'experiència estètica, des d'allò superficial o epidèrmic, fins a una finalitat ideal, en un procés on hi intervé la imaginació, el record, l'enteniment,... però Mirabent hi afegeix el concepte d'intuïció de Bergson⁷⁵³, novament demostrant un coneixement directe i exhaustiu de la filosofia francesa:

⁷⁵¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 423.

⁷⁵²MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 188.

⁷⁵³GARCÍA Morente, Manuel. *La filosofía de Henri Bergson*. Editorial Encuentros, S.A. Madrid 2010. Pàgina 12: *Mais si la philosophie, ainsi entendu, n'exige plus du philosophie qu'il ait du génie, en revanche elle lui demande un travail bien plus prolongé, un effort bien plus pénible, que s'il entreprenait simplement, avec la dialectique pour instrument et ses imaginations pour matériaux, de construire un système métaphysique. Car la méthode philosophique, telle que je me la représente, comprend deux moments et implique deux démarches successives de l'esprit. Le second de ces deux moments, la démarche finale, c'est ce que j'appelle intuition- un effort très difficile et très pénible par lequel on rompt*

“L’Anàlisi de l’experiència estètica, però, presenta preferentment un procés cíclic en el qual es donen els elements primordials del judici. Comença per un estímul sensorial amb les seves característiques naturals i hedòniques, i s’aclareix en forma d’apercepció de diferents dades sensibles donades conjuntament en un objecte concret, i acompanyada d’un sentiment agradable; desperta immediatament tots els registres de la imaginació i del record; es complica amb les aportacions de l’enteniment, sota les formes de l’observació i de la comparació; i en les intel·ligències cultes i les sensibilitats afinades s’entrellacen processos reflexius, instantàniament aplicats, que moltes vegades prenen tot l’aire d’intuïcions, i ho són en efecte, però en el sentit posat en clar per Bergson; i tot seguit revé una altra vegada una modificació afectiva, de plaer, que no és altra cosa que l’atracció inicial, traduïda ara, en aquesta última etapa de l’evolució psicològica, en una emoció tranquil·la i plenària.”⁷⁵⁴

F) Les dificultats en l’elaboració d’un concepte de sentiment. Malgrat ambdós autors valorin una certa revalorització del sentiment que permet a Kant aprofundir en el judici, ambdós autors insisteixen en la impossibilitat de conceptualitzar el sentiment, i mantenir-lo en la dinàmica del gust enlloc de la de la raó:

“Nous l’avons vu affirmer que le sentiment était absolument irréductible à un concept et aller jusqu’à prétendre que du concept au sentiment tout passage était inconcevable.”⁷⁵⁵

“...la bellesa és una harmonia essencialment subjectiva, que el judici de gust no pot demostrar amb conceptes ni amb principis objectius.”⁷⁵⁶

avec les idées préconçues et les habitudes intellectuelles toutes faites, pour se replacer sympathiquement à l’intérieur de la réalité.

⁷⁵⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 177.

⁷⁵⁵BASCH, Victor. *Essai critique sur l’esthétique*... Pàgina 152.

⁷⁵⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 191.

De fet, és la mateixa crítica que Mirabent introdueix la teoria dels valors, partint de les dissertacions de Basch sobre Kant. En l'àmbit de la moral, els valors només poden tenir un caire orientatiu:

“En second lieu, si nous admettons avec Kant, que le Jugement réfléchissant théorique n'est pas, en effet, une connaissance proprement dite, mais bien un principe directeur, régulateur, euristique de la connaissance, une espèce de contemplation,...”⁷⁵⁷

“Els valors no passen, doncs, -i això és el que nosaltres creiem-, de l'estadi indicatiu; constitueixen un dels materials d'observació sobre els quals treballa la filosofia...”⁷⁵⁸

G) El sentiment i la universalitat del judici estètic. Basch es planteja com assolix Kant la universalitat i necessitat del judici estètic: A través del judici, o a través del sentiment? Per Basch i per Mirabent, la subjectivitat del sentiment serà l'element determinant per assolir la universalitat del judici estètic:

“Tout la difficulté et, à notre sens, toute la faiblesse de la théorie Kantienne, consiste à avoir réclamé cette universalité et un sentiment de réflexion ou de représentation, ou qu'il ne soit qu'un sentiment sensible, la difficulté, quoi qu'en pense Kant, reste la même.”⁷⁵⁹

“El fet arrenca de què la veritable clau estimativa és el sentiment, però entès de la manera com nosaltres l'hem descrit indeslligable del gust, és a dir, fonamentalment recolzat en el judici, o sigui la creació personal i enèrgica d'un esperit que totalitza les seves experiències.”⁷⁶⁰

⁷⁵⁷BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 159.

⁷⁵⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 227.

⁷⁵⁹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 324.

⁷⁶⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgines 247 i 248.

“Ce qui différencie le jugement esthétique de tout autre jugement, c'est son origine psychologique, c'est sa dépendance du sentiment.”⁷⁶¹

H) El desinterès. El desinterès serà una de les característiques que Basch en destaca de l'actitud estètica Kantiana. Cal tenir present que Kant ha separat el coneixement i la moral, de l'art, ja que el gust no prové ni de l'àmbit lògic, ni del moral, sinó que prové del sentiment de plaer i de dolor que es produeix en el subjecte. Mentre allò agradable i allò bo, està sempre unit a un interès en l'objecte, el desinterès serà clau per submergir-se en el plaer que produeix espontàniament, sense conceptualització:

“Mais il n'en reste pas moins vrai que l'attitude esthétique, comparée a l'attitude intellectuelle et à l'attitude morale, est une attitude désintéressée; que dans l'état de contemplation, toutes les puissances, d'habitude divergentes de notre être, convergent...”⁷⁶²

“...neix un sentiment de plaer desinteressat i lliure, característic de l'experiència estètica.”⁷⁶³

I) Excés de formalisme i menysteniment d'allò sensible. Segons Basch, Kant elabora una crítica, amb una metodologia on recela de les dades empíriques, Mirabent també hi veu un excés de formalisme, que limita molt el concepte de bellesa i la redueix a concepcions poc precises:

“Nous avons reproché tout d'abord à Kant la vice général de sa méthode qui se révèle dans son esthétique d'une façon peut-être encore plus manifeste que dans sa théorie de la connaissance et de la volonté, et qui consiste dans le mépris qu'il témoigne pour la psychologie empirique, et dans ce que nous avons appelé son *impérativisme*, c'est-à-dire dans la tendance à représenter des faits, dont l'esprit de son système lui fait considérer l'existence comme nécessairement qu'il

⁷⁶¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 327.

⁷⁶²BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 603.

⁷⁶³MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 180.

n'essaie en aucune façon de constater par des analyses psychologiques, come des lois, comme des ordres, comme des impératifs de la raison.”⁷⁶⁴

“Nous avons fait voir, d'une part, qu'il n'a pas su décider la question de savoir si le Beau ne réside que dans l'état du sujet, ou bien s'il a une existence et en quoi cette existence peut consister, et de l'autre, qu'il a donné des gages à la fois au pur formalisme qui ne fait consister le Beau que dans les rapports harmonieux des parties de l'œuvre d'art totale, et à l'idéalisme qui le fait consister dans la signification, dans le contenu, dans le sujet traité, dans les Idées, et avant tout dans l'idée morale exprimée par cette forme.”⁷⁶⁵

“Perquè en el detall ens separen divergències de doctrina i de mètode. Des del punt de vista de l'Estètica, aquestes divergències afecten principalment l'excessiu formalisme de les conclusions kantianes. Tant en la definició de la bellesa, com en la caracterització del judici del gust, -...-la progressiva eliminació de determinacions positives per tal d'arribar a l'obtenció de forma pura, acaba per deshumanitzar els dos problemes i per esterilitzar llur significació.”⁷⁶⁶

“...sa théorie de l'harmonie de l'imagination et l'entendement est une théorie nettement formaliste.”⁷⁶⁷

No és suficient el tractament que Kant fa dels sentiments estètics, entesos com a simpatia (diu Basch). Hi hauria d'haver aprofundit més, i relacionar-ho especialment amb la capacitat simbòlica, cosa que Basch ja havia apuntat, però que serà Mirabent el que ho desenvoluparà:

“Cependant, la caractéristique que donne Kant du sentiment esthétique, en tant que social et sympathique, n'est pas suffisante.”⁷⁶⁸

⁷⁶⁴BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 605.

⁷⁶⁵BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 606.

⁷⁶⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Pàgines 194 i 195.

⁷⁶⁷BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 511.

⁷⁶⁸Id. Pàgina 284.

“...s'expliquer comment le principe de la sympathie peut naître de l'instinct primordial de notre être qui est l'instinct de la conservation de soi-même.”⁷⁶⁹

“...il doit être placé au début de toute théorie du Beau comme source d'explication véritable des sentiments esthétiques, à savoir le concept du symbole. Remarquons tout d'abord que le concept du symbole n'est pas étranger à Kant, et, qu'au contraire, bien qu'il n'y insiste pas longuement, celui-ci joue dans son esthétique un rôle très important.”⁷⁷⁰

“La sympathie est un des phénomènes essentiels de la nature humaine, et si plus haut nous avons montré que toute manifestation de sympathie véritable exige l'intervention des facultés intellectuelles supérieures, nous pouvons maintenant affirmer que réciproquement tout déploiement intellectuel est en somme un phénomène de sympathie.”⁷⁷¹

Mirabent va detallant molt més els diversos passos d'aquest procés:

“...el complex psicològic de la simpatia esdevé una convergència especial d'inclinacions i de mecanismes que van des del fons biològic, instintiu i primari, fins a la representació intel·lectual més notable: l'expressió i el símbol.”⁷⁷²

Constaten una insuficiència de l'explicació de la finalitat formal Kantiana:

“La conception de finalité subjective et formelle a donc été incapable, à notre avis, de lever les contradictions que nous avons constatées dans la théorie Kantienne de Jugement esthétique.”⁷⁷³

“No obstant, la nostra reflexió experimenta una certa angúnia davant els recursos dialèctics que pretenen explicar –i des del seu punt de vista expliquen– una finalitat sense fi, una bellesa sense concepte, una subjectivitat universal, i sobretot una forma sense contingut expressiu. Podria dir-se que amb aquestes

⁷⁶⁹Id. Pàgina 285.

⁷⁷⁰BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 291.

⁷⁷¹Id. Pàgina 299.

⁷⁷²MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 123.

⁷⁷³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 183.

restriccions, Kant ha trobat la manera d'excloure de l'experiència estètica dues terceres parts dels seus dominis.”⁷⁷⁴

J) Kant no tracta prou el sentiment de simpatia. Segons Basch, el tractament que Kant fa dels sentiments estètics, entesos com a simpatia, és superficial, i hi hauria d'haver aprofundit, relacionant-ho especialment amb la capacitat simbòlica, cosa que com veurem, si que farà Mirabent:

“Cependant, la caractéristique que donne Kant du sentiment esthétique, en tant que social et sympathique, n'est pas suffisante.”⁷⁷⁵

“...s'expliquer comment le principe de la sympathie peut naître de l'instinct primordial de notre être qui est l'instinct de la conservation de soi-même.”⁷⁷⁶

“...il doit être placé au début de toute théorie du Beau comme source d'explication véritable des sentiments esthétiques, à savoir le concept du symbole. Remarquons tout d'abord que le concept du symbole n'est pas étranger à Kant, et, qu'au contraire, bien qu'il n'y insiste pas longuement, celui-ci joue dans son esthétique un rôle très important.”⁷⁷⁷

“ La sympathie est un des phénomènes essentiels de la nature humaine, et si plus haut nous avons montré que toute manifestation de sympathie véritable exige l'intervention des facultés intellectuelles supérieures, nous pouvons maintenant affirmer que réciproquement tout déploiement intellectuel est en somme un phénomène de sympathie.”⁷⁷⁸

Mirabent ho amplia amb escriu:

⁷⁷⁴ MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 196.

⁷⁷⁵ BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 284.

⁷⁷⁶ Id. Pàgina 285.

⁷⁷⁷ BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 291.

⁷⁷⁸ Id. Pàgina 299.

“...el complex psicològic de la simpatia esdevé una convergència especial d'inclinacions i de mecanismes que van des del fons biològic, instintiu i primari, fins a la representació intel·lectual més notable: l'expressió i el símbol.”⁷⁷⁹

Finalment Mirabent evidencia la petjada deixada per Basch:

“De seguida, el problema de la simpatia assoleix una decisiva importància, i preferentment a les darreries del segle XIX i començos del XX amb els estudis de Volkelt, de Lipps i de Victor Basch.”⁷⁸⁰

K) Sobre el sentit comú estètic. Hi ha un sentiment de finalitat compartit que ens projecta cap a la bellesa, que posteriorment aclarirà com a sentiment o sentit comú. En plena dialèctica plaer/dolor (que ja hem vist que no pot fonamentar-se en conceptes), ens trobem amb la determinació d'un gust propi universal (subjectiu, en tant que em podria plaure, independentment dels objectes). Aquest gust propi universal en tothom, se'l anomena sentit comú estètic, i és el que generalment ens comunica uns sentiments determinats:

“(Le Jugement esthétique)...C'est un jugement sur la finalité de l'objet, qui affirme que le plaisir, résultant de la contemplation de la forme d'un objet, peut être universellement et nécessairement partagé.”⁷⁸¹

“... i el gust reposa sobre un sentiment de finalitat, comú a tots els homes, comunicable entre ells, i que, en última instància, aspira a coincidir en un ideal de bellesa...”⁷⁸²

⁷⁷⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 123.

⁷⁸⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 122.

⁷⁸¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 625.

⁷⁸²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 186.

Segons Basch, el sentit comú estètic Kantià fonamenta el judici estètic, tot i que no sap ben bé si definir-lo per si sol, com a facultat superior de la raó o com un tipus determinat de sentiment. Aparentment això podria significar l'adveniment de l'emotivisme (al considerar que la base del judici estètic són els sentiments), per això deixen clar el fet que l'enteniment no es desentén en cap moment d'aquest procés "sentimentalment" comú, ja que no parlem d'un sentit exclusiu, sinó d'una mena de facultat comuna:

“Ce sens commun est ou bien un sentiment commun –et alors, il n’y a pas d’universalité, ou bien il est une intelligence commune- et alors, nous sortons du domaine de l’esthétique.”⁷⁸³

“...nous ne pouvons compter sur le consentement de tous que si nous nous sommes assurés que le cas particulier a été exactement subsumé sous le principe commun du goût, et que le sentiment, sur lequel nous avons fondé notre jugement, n’est pas notre sentiment individuel, *Privatgefühl*, mais un sentiment commun, *gemeinschaftliches Gefühl*, un sens comun, *Gemeinsinn*. Ce sentiment commun, ce sens commun, maintenant, sans lequel l’assentiment nécessaire de tous à l’appréciation esthétique d’un objet donné serait tout à fait incompréhensible, nous savons que Kant, après l’avoir affirmé, se demande ensuite s’il existe réellement, ou bien si c’est un principe plus élevé encore de la raison qui nous fait une règle de le rapporter à des fins plus hautes.”⁷⁸⁴

“...Kant parla del Gust com d’una espècie de *sensus communis* que garanteix la universalitat del judic estètic... es tracta d’una universalitat efectiva, perquè s’origina en un acord entre la nostra sensibilitat i el nostre enteniment, percebut d’una manera immediata pel *sensus communis estheticus*... Per tant, el judici del gust assoleix un valor objectiu al sentit comú estètic, que s’exerceix per igual en tots els homes... Segons Kant, trobem bells els objectes que s’adapten a les nostres facultats, i aquest sentiment de satisfacció interior, subjectiva, que l’acord ens produeix, com que sabem que tots els homes hauran de sentir-lo

⁷⁸³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 627.

⁷⁸⁴Id. Pàgina 321.

igualmente –perquè en tots ells les facultats actuen de la mateixa manera natural-
el transformem en judici de gust, i transferim a l'objecte que l'ha provocat una
determinació qualitativa –bellesa-...”⁷⁸⁵

“...étant donné que le sentiment esthétique est le sentiment qui accompagne
l'harmonie de l'imagination et de l'entendement, étant donné que cette harmonie
est la condition subjective de la faculté de juger en général, et que ces conditions
subjectives doivent être identiques chez tous les hommes, les sentiments
esthétiques doit pouvoir être identiques chez tous les hommes, le sentiment
esthétique doit pouvoir être communiqué universellement et nécessairement.
Cette faculté de pouvoir être communiquée universellement et nécessairement
suppose ce que Kant appelle le sens commun ou précisément le sens commun
esthétique.”⁷⁸⁶

“Il constate ensuite que d'une parte, le jugement de gout prétend à l'assentiment
universel comme si c'était un jugement objectif, et que de l'autre, il est
impossible de le déterminer par des preuves, tout comme s'il était purement
subjectif, d'où il résulte qu'il ne saurait y avoir de principe objectif du gout,
mais seulement un principe subjectif, le principe subjectif du Jugement en
général.”⁷⁸⁷

La conclusió és que aquesta facultat general (el sentit o sentiment comú) que parteix
d'elements biològics o naturals, ens condueix a un fita superior que podem comprendre
de manera simbòlica, però que es concreta en una finalitat, una moral:

“Ainsi donc, après avoir employé toutes les prodigieuses ressources de sa
dialectique á séparer absolument le jugement esthétique di jugement intellectuel
et du jugement moral, Kant fonde, en dernière analyse, l'universalité et la
nécessité du jugement du Beau sur un besoin de la raison, sur la tâche de faire
concorde toutes nos facultés de connaître, que l'intelligible assigne comme but
dernier à notre nature, et conclut que le Beau est le symbole de la moralité, et
que c'est seulement sous ce point de vue, en vertu d'une relation naturelle à

⁷⁸⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 187.

⁷⁸⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 524.

⁷⁸⁷Id. Pàgina 322.

chacun et que chacun exige de tous les autres comme un devoir, qu'il plait et qu'il prétend à l'assentiment universel.”⁷⁸⁸

“El judici teleològic de Kant no és, doncs, una conseqüència del judici estètic de Kant, perquè aqueix judici teleològic s'adreça a les formes orgàniques i biològiques, i s'explica –almenys hipotèticament- per les dades de la naturalesa; contràriament, la finalitat del judici estètic Kantià està molt més a prop de la nostra actitud ideal; és un fi moral; es resol en un idealisme de la bellesa.”⁷⁸⁹

Malgrat l'idealisme, el simbolisme i d'altres característiques presents en aquesta teoria de la bellesa, no podem deixar de “tocar de peus a terra”, perquè a les finalitats més nobles i elevades, s'hi arriba des del concret:

“La idea de bellesa pertany al món ideal, únicament assolible per l'exercici de la racionalitat i les definicions de les coses belles s'originen empíricament, sobre les dades del món concret.”⁷⁹⁰

L) Sobre la universalitat del judici. Un punt determinant és el de la universalitat del judici com a element a priori per vertebrar la crítica:

“...Au lieu de commencer par démontrer que le jugement esthétique est véritablement fondé à prétendre à l'universalité et à la nécessité,... Kant aurait d'ailleurs parfaitement les droits de partir dans son esthétique, comme il l'avait fait en morale et dans sa théorie de la connaissance, de postulats. Nous avons déjà dit qu'il nous paraît absolument impossible de constituer une science, quelle qu'elle fût, sans partir d'une hypothèse générale.”⁷⁹¹

“En el judici estètic o de gust, si es pot parlar d'apriorisme i universalitat és perquè el subjecte –tots els homes- és capaç de crear, de comunicar i de fer acceptar unànimement un món espiritual, metaempíric, independent del temps i de l'espai- el món de la bellesa –que fon en un tot la intuïció (o empirisme del

⁷⁸⁸BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 323.

⁷⁸⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 236.

⁷⁹⁰Id. Pàgina 239.

⁷⁹¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 167.

Gust) i el concepte (o racionalisme del Gust), i origina una nova entitat autònoma, lliure, ideal, on es realitza l'acord de la imaginació i l'enteniment sota les *suggerències* dels objectes.”⁷⁹²

M) Excessiva restricció en el concepte de bellesa adherent, que acaba limitant excessivament el concepte de bellesa:

“La conception de la *pulchritudo adherens* est, dans le système de Kant, une manifeste contradiction.”⁷⁹³

“Tots recordem, també, els exemples de bellesa adherent o associada: la força humana, la d'alguns animals nobles, la de certes formes arquitectòniques... Si reflexionem que aquestes últimes formes de bellesa –que per nosaltres, com per tots els homes sensibilitzats per la convivència amb les formes naturals i artístiques, contenen (amb la música i les arts plàstiques) el màxim d'emoció vital- són considerades per Kant invàlides per al judici del gust, perquè expressen una relació de finalitat intencional o conceptual...”⁷⁹⁴

“...ens adonarem de la deshumanització que Kant practica en el concepte de bellesa, i negarem que sigui possible d'establir de cap manera no ja un primat de la bellesa lliure sobre la bellesa adherent, sinó ni tan sols una distinció normal entre elles. Al nostre entendre, és una extensió abusiva de la significació de l'interès, i del concepte, i de la intenció, i del plaer, i del fi, i en general de totes les restriccions kantianes, la que pretén limitar els continguts de l'experiència estètica i la determinació de les coses belles.”⁷⁹⁵

N) Una de les crítiques de Mirabent a Kant és la de la vaguetat de les seves expressions, cosa que ja havia anticipat Basch:

⁷⁹²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 191.

⁷⁹³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 626.

⁷⁹⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 196.

⁷⁹⁵Id. Pàgina 197.

“D'autre part, il ne saurait échapper à un lecteur attentif de la Critique du Jugement que le rôle joué par l'entendement dans son jeu harmonieux avec l'imagination est fort malaisé à entendre. Cette *tendance vers le connaître en général*, cette *connaissance indéterminée*, qui doit précéder le sentiment esthétique, et avoir pour conséquence le plaisir du Beau, nous paraît, malgré toutes les explications de Kant, obscure et mystérieuse.”⁷⁹⁶

“Quan hom intenta donar un contingut efectiu a les expressions kantianes que volen caracteritzar el judici de gust, i d'acord amb elles cercar els exemples reals que poden justificar-les, ens és del tot impossible de moure'ns fora del camp de les més vagues abstraccions.”⁷⁹⁷

Basch en la conclusió del seu llibre, diu que Kant deixa massa fronts oberts, conceptes poc definits, temes sense resoldre, abstraccions poc definides,...:

“Nous avons fait voir, d'une part, qu'il n'a pas su décider la question de savoir si le Beau ne réside que dans l'état du sujet, ou bien s'il a une existence objective et ne quoi cette existence peut consister, et, de l'autre, qu'il a donné des gages à la fois au pur formalisme qui ne fait consister le Beau que dans les rapports harmonieux des parties de l'œuvre d'art totale, et à l'idéalisme qui le fait consister dans la signification, dans le contenu, dans le sujet traité, dans les Idées, et avant tout dans l'idée morale exprimée par cette forme. Un système esthétique qui laisse ouvertes des questions aussi capitales que celles que nous venons d'énumérer, ne peut même pas, à proprement parler, être appelé un système.”⁷⁹⁸

O) Basch, parla dels escassos coneixements artístics de Kant, paradoxalment al gran tractament intel·lectual que elabora:

“C'est le solitaire philosophe du septentrion de l'Allemagne, qui n'avait jamais quitté sa ville Koenigsberg, qui n'avait jamais pu admirer ni les statues grecques, ni les chefs-d'œuvre de la peinture de la Renaissance... qu'il ignorait les noms de

⁷⁹⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 237.

⁷⁹⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 195.

⁷⁹⁸BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 606.

Haendel et Haydn...qu'il ait jamais lu une ligne de Goethe, c'est lui qui créé, par sa théorie de la contemplation, l'esthétique moderne comme il a créé la théorie de la connaissance et la morale modernes.”⁷⁹⁹

“Si nous avons contesté que l'insuffisance de l'éducation artistique de Kant ait dû nécessairement l'empêcher de donner une théorie métaphysique du Beau, d'assigner à l'esthétique sa place parmi les autres disciplines philosophiques, de découvrir parmi les facultés humaines celle qui correspond à l'état de contemplation, il n'en est pas de même de la théorie de l'art, de l'artiste et des Beaux-Arts. Ici il semble qu'une préparation suffisante ait manqué au grand solitaire de Koenigsberg.”⁸⁰⁰

“És evident que Kant especula sobre les qüestions estètiques amb un criteri d'home sense gaire cultura artística –tot el que diu sobre l'Art no és més que una freda estimació intel·lectual- i segurament amb l'escassa experiència personal de les profundes emocions que provoca el contacte continu amb les múltiples manifestacions de la bellesa natural i de la meditació sobre les bel·leses artístiques i llur desenrotllament històric.”⁸⁰¹

P) L'estat de la ment, l'ànima,... com a matriu indesxifrable amb connotacions espiritaulistes:

“Però hi ha quelcom que és indestructible, i és la naturalesa substancial de l'ànima...Per la bellesa, com per l'Art, hi haurà sempre, però un refugi invulnerable: l'ànima individual humana.”⁸⁰²

“Pour lui le véritable motif, *Bestimmungsgrund*, du Jugement esthétique n'est ni un sentiment, ni une règle du Jugement, c'est un état d'âme, *Gemüthszustand*, l'était d'âme particulier qui résulte de l'harmonie des facultés de connaître en tant qu'elles rapportent une représentation donnée à la connaissance générale.

⁷⁹⁹Id.Pàgina 242.

⁸⁰⁰BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 408.

⁸⁰¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza*... Pàgina 197.

⁸⁰²Id.Pàgina 254.

Examinons cette nouvelle position du problème qui constitue un des points les plus délicats du système, un de ceux où *l'alchimie* de Kant s'exerce avec le plus de subtilité. Le motif du jugement esthétique, dit Kant, n'est plus le sentiment ni le connaître, mais c'est l'état d'âme, *Gemüthszustand*, résultant du jeu harmonieux des facultés de connaître.⁸⁰³

Q) Necessitat de revaloritzar la bellesa artística, davant del rebuig Kantià. Basch dedica també el capítol VI (L'art, l'artiste et les beaux-arts⁸⁰⁴), a explicar la postura de Kant davant la bellesa natural i la bellesa artística, coincidint amb el Capítol III del llibre de Mirabent: De la Bellesa, titulat justament: *Bellesa natural i bellesa artística*.⁸⁰⁵

Per Basch, Kant dóna més importància a bellesa natural que a la bellesa artística:

“Kant a été très certainement plus sensible aux beautés de la nature qu'à la beauté de l'art.”⁸⁰⁶

Ambdós autors coincideixen contra Kant, en la necessitat de no cloure la bellesa artística a un segon terme:

“Nous avons seulement à retenir que le Beau de l'art doit occuper dans toute esthétique une place très importante, plus importante que celle que Kant lui accordée...”⁸⁰⁷

“Hem de pensar, doncs, que la bellesa natural i la bellesa artística s'enllacen i s'entrecreuen, i que l'esperit de l'home no pot repudiar l'una per afavorir l'altra en l'experiència estètica.”⁸⁰⁸

“Sense voler discutir ara la transcendència de la moral de l'Art, qüestió que ens ha semblat sempre ociosa i inútil quan s'enfoca del punt de vista de la crítica artística; ni acceptar en absolut la posició Kantiana, sobretot pel que fa

⁸⁰³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 177.

⁸⁰⁴Id. Pàgines 401-496.

⁸⁰⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 43.

⁸⁰⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 402.

⁸⁰⁷Id. Pàgina 403.

⁸⁰⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 100.

referència a la suposada inferioritat de l'Art, que Kant postula per raons que ja veurem en tractar del judici estètic; remarquem només com la naturalesa és inseparable de la vida humana, i com sosté amb ella nombroses i profundes relacions.»⁸⁰⁹

Poc després afegeix:

“En el problema de la bellesa natural i la bellesa artística no podem deixar mai l'anàlisi dels processos psicològics. Per aquesta anàlisi se'ns farà cada vegada més clara la relació íntima i indeslligable entre l'home i la naturalesa, i com els conceptes ontològics –ens ho ha ensenyat sempre Jaume Serra Hunter- se'ns desvetllen en el si de la nostra activitat conscient i els transportem després a les especulacions del pensament racional. És el mèrit de l'espiritualisme francès contemporani, haver recollit els ensenyaments de la vella i immarcible psicologia i la metafísica, a desgrat del somriure mofeta de les concepcions científicistes i del menyspreu olímpic de les construccions de l'idealisme abstracte del XIX segle.»⁸¹⁰

“Un dels sentiments que la vida humana troba més arrelat en el seu si, és el sentiments de la naturalesa...., hi trobem dos aspectes: a)un aspecte positiu, segons el qual la naturalesa ens apareix com un exemple d'ordre... b)un aspecte negatiu, segons el qual la naturalesa és una força que se'ns enfronta i ens coacciona, fins al punt de crear una oposició de tanta transcendència, que Lachelier creu que és l'oposició fonamental de la filosofia. És la profunda idea de Kant sobre l'oposició entre llibertat i naturalesa.»⁸¹¹

En aquest sentit, cal destacar l'estudi elaborat per Jessica Jacques Pi⁸¹², segons el qual, Mirabent anticipa una nova manera de treballar la bellesa natural, com a element indissociable de l'ésser humà.

⁸⁰⁹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Pàgina 98.

⁸¹⁰Id. Pàgina 73.

⁸¹¹Id. Pàgina 74.

⁸¹²JACQUES Pi, Jèssica. L'estètica de Francesc Mirabent: Anacronia i anticipació. Revista Enrahonar, número 44. UAB. 2010. Pàgines 93-104.

R) Kant, l'idealista. Mirabent acusa a Kant d'introduir una guspira romàntica que Hegel posteriorment desenvoluparà, però prèviament, ens trobem que Basch ja havia anunciat l'enfocament idealista de Kant, malgrat no citi explícitament a Hegel:

“Podríem dir que la llavor romàntica havia estat sembrada per Kant en afirmar que el judici estètic salvava l'abisme entre el món de l'ésser i el món del deure ésser; podríem dir que l'esperit de l'època ho afavoria... Però el cert és que Hegel troba l'expressió fidelíssima del clima espiritual de l'home sensible i civilitzat; la veritat de Hegel era la veritat que l'esperit es creava lliurement en el procés d'una lluita incessant per assolir la perfecció.”⁸¹³

“La beauté naturelle a donc pour Kant, au point de vue moral, un avantage signalé sur la beauté de l'art, et comme nous savons que chez lui l'intérêt esthétique en général est très étroitement lié à l'intérêt moral... Les grands esthéticiens idéalistes qui sont sortis de Kant occupent à ce point de vue une position diamétralement opposée à celle de leur maître. Pour Schelling, en effet, l'esthétique est avant tout la science de la beauté artistique, et le Beau l'œuvre du génie humain, et quant à Hegel, l'on sait qu'il a déclaré dans l'Introduction de son Esthétique ne vouloir traiter que de la philosophie des Beaux-Arts, et ne point s'occuper du Beau de la nature, vu que la beauté artistique est supérieure à la nature, étant la Beau né de l'esprit et recréé par l'esprit...”⁸¹⁴

“Per això cal pensar sempre, quan es parla de sentiment en termes de pura filosofia, per tal de fer-lo entrar en la discussió doctrinal, que hom es refereix a un estadi elevat de la vida de l'esperit, on res no es dona en estat de nuesa, sinó que tot es relaciona i s'harmonitza amb el conjunt de l'activitat conscient; i aleshores hom afegirà mentalment les qualificacions necessàries per a precisar el concepte, i pensarem en el sentiment moral, en el sentiment religiós, en el sentiment estètic, en el sentiment intel·lectual; és a dir, totes aquelles formes superiors on l'home troba la seva plena dignitat de criatura espiritual.”⁸¹⁵

⁸¹³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 49.

⁸¹⁴BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 402.

⁸¹⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 145.

S) Similitud en el tractament del tema del joc. En aquest cas, també coincident amb Lalo:

“Nous avons montré, avec les psychologues anglais, que les mouvements de jeu sont des mouvements qui se distinguent de tous les autres par le fait de n'être pas exécutés en vue de fonctions vitales importantes, mais uniquement pour le plaisir de l'activité elle-même.”⁸¹⁶

“Hi ha tota una Estètica fonamentada en aquestes experiències del plaer i del desplaer sensible relacionats amb elements representatius, i recolzant sobre dades biofisiològiques, sempre interessants i que ja provenen de les antigues recerques de Burke i Lord Kames...”⁸¹⁷

“Tant si s'accepta que el joc sigui un excés d'energia que l'home descarrega per vies de la imitació -i, per tant el joc seria un luxe -, com si s'accepta que sigui un impuls natural i espontani al servei de la vida per compensar altres funcions momentàniament inactives -i per tant, el joc seria una necessitat -; per a l'esteticista la conclusió és la mateixa: que el joc és *autotèlic*, és a dir, que el seu fi és el joc mateix.”⁸¹⁸

T) Filòsofs de *l'Einfühlung* com a antecessors comuns. Mirabent es refereix a *l'Einfühlung* amb uns termes molt semblants als que Basch utilitza per definir els moviments expressius de l'art. La peculiaritat és que Basch ens remet a Taine per parlar de *l'emoció de simpatia*, i Mirabent parla directament d'*Einfühlung* tal i com havia exposat Lipps:

“...M.Taine, commence sa célèbre analyse de la nature de l'œuvre d'art... ont comme caractère commun essentiel d'être des arts d'imitation... Nous pouvons donc conclure là encore, d'une façon assez certaine, que les mouvements expressifs de l'art sont des mouvements d'imitation, et en faisant entrer dans

⁸¹⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 419.

⁸¹⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 108.

⁸¹⁸Id. Pàgina 111.

notre définition les caractères que nous avons notés plus haut, sont des mouvements d'imitation expressifs d'émotions sympathiques.”⁸¹⁹

“Lipps assenyala dos elements primordials i irreductibles de l'Einfühlung : a)l'instint d'imitació de moviments i actituds alienes, de persones o de coses; i b) la connexió innata i recíproca entre els estats de consciència i modificacions orgàniques. És doncs un enllaç entre la teoria clàssica de la imitació i les teories modernes de la *Einfühlung* .”⁸²⁰

Cal dir però, que Taine i Lipps representen tendències diferents dins de l'estètica del moment. Taine representa la historiografia positivista de l'art, segons la qual, la història de l'art ha d'actuar amb el rigor científic propi de qualsevol ciència, tenint present el seu context, el medi, el conjunt que determina l'obra,... i Lipps formularà la teoria de la *Einfühlung* , l'empatia estètica o acte a través del qual el subjecte es”desplaça” cap a l'objecte per retrobar-hi allò que li manca.

U) L'emoció i l'ideal. Hi ha una clara vinculació, especialment quan fan referència al concepte d'ideal. Mirabent el situa en l'àmbit estètic, després d'especificar les característiques dels judicis lògics i morals. Basch no fa aquesta triple distinció en els judicis, però deixa clar que la intenció ideal, arrenca amb el matís sentimental, o el”caire emotiu” que hi trobem en tota creació artística.

“C'est à ce stock innombrable d'images et d'éléments d'images, vivant d'une vie sourde et inconsciente dans le cerveau de l'artiste, qu'une émotion intense comme le branle.”⁸²¹

“Quand l'émotion s'empare de l'artiste, nous l'avons dit, les images lui arrivent en foule, se groupent, s'agglutinent, se déforment et se reforment, comme dans une fermentation spontanée.”⁸²²

⁸¹⁹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...*Pàgina 430.

⁸²⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 124.

⁸²¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...*Pàgina 468.

⁸²²Id.Pàgina 469.

“Des de la filosofia grega i fins ben avançada la filosofia moderna, la bellesa és un atribut de caràcter ideal i moral, que es confon en la majoria de les vegades amb el bé, per exaltar-lo i ennoblir-lo. És en l'anàlisi dels esteticistes i els psicòlegs del segle XVIII on comença una nova manera de formular els elements de la bellesa, i és aquesta anàlisi la que recull Kant i l'enllaça a les seves meditacions personals sobre la facultat de jutjar; i aleshores el problema de la bellesa es planteja sota d'altres aspecte, que li donen una existència independent i perillosa. Perillosa perquè tot és a refer i el judici estètic es troba amb un material verge, que és el sentiment, i més concretament, el sentiment de naturalesa i el sentiment de contemplació artística, recent arribats a la consideració espiritual dels homes.”⁸²³

V) El geni artístic. Sobre la teoria del geni artístic kantiana, Basch manté els termes kantians, que també utilitza Mirabent, però en destaca el *Gesit, l'âme*, és a dir l'espirit, l'ànima...:

“Il accorde que le génie suppose toujours un concept déterminé de son but, c'est-à-dire l'entendement, et une représentation au moins indéterminée de la matière, de l'intuition propre à la représentation de ce concept, c'est-à-dire une représentation sensible de l'imagination reproductrice, et, par conséquent, un rapport de l'entendement à l'imagination. Seulement cette représentation d'un concept déterminé ne suffit pas pour constituer une œuvre vraiment géniale. Le principe vivifiant du génie, ce n'est ni l'entendement, ni l'imagination reproductrice, c'est ce que Kant appelle le *Geist*, et ce que nous avons appelé avec Barni, tout en nous rendant compte de l'impropriété de la traduction, *âme*.”⁸²⁴

“Però ja sabem que tot, en la vida del pensament, són problemes que la vida activa o real ens presenta sota aspectes antagònics. El treball de l'espirit és un

⁸²³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgines 167 i 168.

⁸²⁴BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*... Pàgina 473.

treball de superació i de coherència que cerca dramàticament la unitat essencial.”⁸²⁵

“Tota l'estètica Kantiana juga a l'entorn d'aqueixa harmonia espiritual; i diem espiritual perquè, a desgrat que sembla que els principals factors siguin només d'índole intel·lectual (imaginació i enteniment), Kant necessita, per raó del que li exigeix la naturalesa de l'experiència estètica, acudir a formes sentimentals i actives; i ha d'acceptar que el judici conté”la llei del sentiment”, això és, el to hedònic o element de plaer i de dolor que és l'adjectiu inseparable de tot procés de finalitat.”⁸²⁶

W)Bellesa com a símbol. La bellesa com a símbol, serà una de les conclusions que ambdós autors certifiquen de l'estètica Kantiana. Fins i tot, certifiquen una estreta relació entre bellesa i bondat (moral), car atribueixen el mateix estatut a cadascuna d'elles. No podríem creure en la bondat sense el camí de progrés, perfecció, benestar,... de la bellesa:

“Kant a très profondément décrit l'état esthétique. Il a admirablement montré qu'une des caractéristiques essentielles de cet état, c'est le sentiment de l'harmonie de nos facultés de connaître, mais ce qu'il n'a pas démontré et ce qu'il est impossible démontrer subjectivement, c'est que devant tel objet, doive s'établir harmonie de l'imagination et de l'entendement, et, devant tel autre non. Il y a là évidemment quelque chose qui ne dépend plus de nos facultés de connaître, qui ne dépend plus de leur harmonie subjective, mais qui doit avoir son principe d'explication dans les choses elles-mêmes. Nous pouvons donc conclure définitivement que Kant, lui aussi, a admis un principe objectif du Beau, que ce principe, il faut le chercher dans le domaine du supra-sensible, dans la région des choses en soi, dans la sphère de la liberté, dont la Beauté, pour Kant, n'est que l'apparition, n'est que le symbole.”⁸²⁷

⁸²⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgines 177 i 178.

⁸²⁶Id.Pàgina 188.

⁸²⁷BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgines 518 i 519.

“La bellesa, sense perdre de cap manera el seu prestigi natural, queda, però, enfocada pel subjecte i coneguda per la satisfacció específica que distribueixen els objectes que ens semblen bells; el subjecte la jutja mitjançant una facultat que anomenem Gust; i el gust reposa sobre un sentiment de finalitat, comú a tots els homes, comunicable entre ells, i que en última instància, aspira a coincidir en un ideal de bellesa, i que depassa les pures condicions estètiques per elevar-se fins a símbol de moralitat.”⁸²⁸

“Donc le Beau est assimilé en dernière analyse à la moralité, l’Idée esthétique à l’Idée éthique.”⁸²⁹

“Kant a fait concorder, grâce à la théorie de l’harmonie de l’imagination et de l’entendement, la sphère de l’esthétique avec les sphères du connaitre et du vouloir...”⁸³⁰

X) Concepció unitària de la persona. Basch exposa la necessitat d’una concepció unitària de la persona, davant de possibles interpretacions excessivament parcials. Seguint aquesta línia, Mirabent diu que el judici teleològic s’adreça a formes orgàniques, mentre que la finalitat del judici estètic és la que ens descobreix la tendència ideal, és a dir, que implica la persona en tots els seus aspectes o totes les potencialitats, per tal d’evitar el perill de comprendre-la de manera parcial, i per tant superficialment:

“Nous avons tenté de montrer, dans ce chapitre, le bien fondé des théories de Kant sur la finalité particulière des organismes et sur la finalité en général, et nous lui avons reproché seulement de n’avoir pas donné à cette conception assez d’extension et de ne l’avoir pas mise d’accord avec sa théorie générale du développement physique, intellectuelle et moral.”⁸³¹

⁸²⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 186.

⁸²⁹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 527.

⁸³⁰Id. Pàgina 603.

⁸³¹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 150.

“El judici teleològic de Kant, no és, doncs, conseqüència del judici estètic Kantià, perquè aqueix judici teleològic s'adreça a formes orgàniques i biològiques, i s' explica –almenys hipotèticament- per les dades de la naturalesa; contràriament, la finalitat del judici estètic està molt més a prop de la nostra actitud ideal; és un fi moral, es resol en un idealisme de la bellesa. Si l'estètica no tingués altre objectiu que el d'harmonitzar certes facultats anímiques, i en particular, imaginació i enteniment... creiem nosaltres que l'estètica mancaria d'eficàcia directiva en el conjunt de les disciplines superiors del pensament humà, i restaria convertida en un divertiment més o menys necessari i agradable, però sense cap transcendència real per al nostre millorament.”⁸³²

Y) Raó teòrica i raó pràctica: natura i llibertat. Basch insisteix en la importància de la tercera crítica (la crítica del judici de Kant), on Kant pretén vincular l'àmbit de la llibertat amb el de la natura. Mirabent ho destacarà de manera semblant, amb uns altres termes, exposant, com aquesta és la conciliació de la raó teòrica amb la raó pràctica:

“Grâce à la Critique du Jugement nous découvrons comme un troisième monde, comme une troisième chose en soi qui n'est ni nature, ni liberté, mais qui est lié au principe de liberté, c'est-à-dire avec la supra-sensible dans lequel la faculté théorique se confond avec la faculté pratique d'une manière inconnue mais semblable pour tous.”⁸³³

“Hem vist com el sentiment realitza –o vol almenys realitzar- la conciliació harmònica entre el món de la naturalesa i el món de la llibertat, entre la raó teòrica i la raó pràctica.”⁸³⁴

De fet, són matisos de les pròpies paraules de Kant:

“La nostra facultat de conèixer té dos dominis en relació amb la seva totalitat, atès que és a través d' ambdós que és legisladora a priori; es tracta del domini dels conceptes de la natura i del domini del concepte de la llibertat. De

⁸³²MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 236.

⁸³³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 604.

⁸³⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 235.

conformitat amb aquesta perspectiva, la filosofia es divideix també en teòrica i pràctica.”⁸³⁵

Seguint la crítica fins i tot, podem afegir-hi l'analogia entre raó teòrica i naturalesa amb el món d'allò sensible per una banda, i per l'altra entre la raó pràctica i la llibertat i allò suprasensible⁸³⁶.

Z) Finalment, el darrer Capítol de l'obra de Basch, (Chapitre VII: Le beau et ses modifications) es centra en l'estudi de la subjectivitat i/o objectivitat de l'estètica⁸³⁷, coincidint amb els darrers punts del capítol sobre el judici estètic de Mirabent⁸³⁸.

Divergències temàtiques d'ambdós autors:

A) Mirabent demostra conèixer molt bé les teories de Basch, fins al punt de matisar algunes de les afirmacions de l'esteta francès, especialment quan Basch desmenteix el paper capdavanter de la filosofia germànica en les posteriors investigacions Kantianes. Mirabent deixa entreveure un cert interès de Basch en forçar un vincle cultural franco-germànic en les teories Kantianes:

“Au point de vue de l'influence exercée sur la littérature allemande, on peu soutenir que toute l'évolution de la littérature classique de l'Allemagne est dominé par la Critique du Jugement.”⁸³⁹

“A partir de Kant, c'est Allemagne qui prend la direction de tout le mouvement et qui le garde, d'une façon incontestée, jusqu'au premier tiers de ce siècle, où

⁸³⁵KANT, Immanuel. Crítica de la facultat de jutjar. Traducció i edició a cura de Jessica Jacques Pi. Edicions 62. Barcelona 2004. Pàgina 107.

⁸³⁶Id. Pàgina 109.

⁸³⁷BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Vegi's Apartat I: *Le Beau est-il objectif ou purement subjectif ?*, Pàgina 499. Apartat II: *Causes objectives du Beau*, Pàgina 511. Finalment, Apartat III: *Interprétations subjectiviste et sentimentaliste*, pàgina 519.

⁸³⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Capítol V, apartat VII: De la universalitat i la subjectivitat del judici estètic.; Pàgina 182. Posteriorment, Capítol VI, apartat V: De la subjectivitat de la bellesa, pàgina 243, i Apartat VII: De l'objectivació de la bellesa, Pàgina 256.

⁸³⁹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 607.

s'écroule le vaste édifice hégélien et où commence un travail de désagrégation des théories esthétiques, au milieu duquel nous vivons encore.”⁸⁴⁰

“No són ni els escriptors ni els teoritzadors francesos dels segles XVII i XVIII...ni són tampoc els crítics i els filòlegs alemanys del segle XVIII els qui marquen l'empremta més profunda dels pensament estètic Kantià, amb tot i reconèixer, com vol Victor Basch, que s'hi observen relacions importants.”⁸⁴¹

B) Per Mirabent, la gran influència que deixarà empremta i servirà d'estímul a la filosofia Kantiana serà la filosofia anglesa en la que s'havia format a l'escola de Barcelona, i no pas la franco-germànica que Basch apunta:

“...hem conservat la definició de gust, i hem fet una definició substantiva recollint l'herència anglesa del segle XVIII i les suggestions Kantianes que l'alliberen de la submissió a les formes fisiològiques i sensuals.”⁸⁴²

De fet, una de les escasses referències de Basch a la filosofia anglesa, fa referència a la necessitat de fonamentar la universalitat i la necessitat dels judicis estètics; Basch hi troba la relació amb les facultats del coneixement, on universalitat i necessitat es converteixen en una mena d'imperatiu moral dels judicis:

“L'esthétique, dans cette conception, devient tributaire de l'éthique, l'originalité de l'état esthétique s'évanouit, et nous voilà ramenés tout droit à cette confusion entre le point de vue esthétique et le point de vue moral, qui avait été un des lieux communs de l'esthétique anglaise et allemande du XVIII siècle...”⁸⁴³

⁸⁴⁰BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Introducció, Pàgina XIV.

⁸⁴¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. *De la Belleza...* Pàgina 183.

⁸⁴²Id. Pàgina 183.

⁸⁴³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...* Pàgina 335.

C) La tendència espiritualista de Mirabent. El capítol V de l'assaig de Basch: *Le Sentiment esthétique*⁸⁴⁴ es titula igual que el capítol IV de Mirabent (Del sentiment estètic⁸⁴⁵). Mirabent no fa les distincions que Basch identifica, malgrat insisteix en el tractament metafísic:

“C'est in sentiment intellectuel, moral par alliance, et si l'on pouvait dire ainsi, métaphysique, que nous nous contentons, sans rien décider encore, ni sur sa valeur ni sur sa portée, de ranger, sous le nom de sentiment esthétique métaphysique, au rang le plus élevé de la gamme de sentiments esthétiques que nous avons énumérés jusqu'ici. Nous obtenons donc en récapitulant, sept formes de sentiments, qui toutes peuvent jusqu'à un certain point prétendre à être le sentiment esthétique par excellence: le sentiment sensible ou le sentiment de l'agréable, le sentiment formel objectif, le sentiment de l'harmonie de l'imagination et de l'entendement, le sentiment de finalité, le sentiment d'universalité, le sentiment esthétique moral et le sentiment métaphysique.”⁸⁴⁶

“...tota la psicologia del sentiment està involucrada en altres formes de la vida mental, i Kant s'esforça a delimitar, a aclarir, a precisar l'abast de les seves pròpies classificacions.”⁸⁴⁷

“És clar que nosaltres som també dels que creuen que l'experiència estètica – com tota altra experiència humana- és, en últim terme, indeslligable de la moral i del pensament metafísic...”⁸⁴⁸

“Il semble que le point de vue esthétique soit le point de vue suprême auquel puisse s'élever l'esprit humain, et que la chose en soi du Beau, soit le véritable substratum supra-sensible de l'humanité.”⁸⁴⁹

⁸⁴⁴BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 225.

⁸⁴⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 101.

⁸⁴⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 233.

⁸⁴⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 183.

⁸⁴⁸Id. Pàgina 200.

⁸⁴⁹BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 604.

D) Superació de Basch. Basch acusa a Kant de no especificar exactament els elements de contemplació de la Bellesa de la contemplació qualsevol. Per Mirabent, la voluntat de Basch és molt lloable, però aquest hi introdueix ens elements excessivament conceptuals, que l'allunyen o desvirtuen de la seva pròpia comprensió, en la mesura que més es distancii dels factors emocionals:

“Kant a admirablement décrit l'état de contemplation en général, mais il négligé d'expliquer en quoi la contemplation du Beau se distingue de toute autre contemplation.”⁸⁵⁰

“Si el contemplador estètic no depassa les fronteres que li marca Victor Basch quan diu que no ha d'insistir en l'essència de les coses ni en el desig d'arribar a llur estructura conceptual, l'Estètica no anirà més enllà del que volen certes escoles contemporànies que la redueixen a una teoria de l'Art o una teoria del plaer estètic; dues matèries ben útils, ben necessàries però insuficients. El contemplador estètic ha de transferir el seu goig, la seva fruïció, a noves actituds superiors, on el judici, sota l'estímul de l'experiència inicial primària i sensible, s'exerciti en la captació immediata del seu valor humà.”⁸⁵¹

E) Matisos diferents en el concepte d'intuïció i d'imaginació. Per Mirabent, Basch parteix d'un concepte d'intuïció molt reduït, lligat a allò sensible i a les emocions que se'n deriven, però novament evitant aprofundir en elles tal i com si havia apuntat la filosofia anglesa, segons la tendència espiritualista:

“Il accorde que le génie suppose toujours un concept déterminé de son but, c'est-à-dire l'entendement, et une représentation au moins indéterminée de la matière, de l'intuition propre à la représentation de ce concept, c'est-à-dire une représentation sensible de l'imagination reproductrice, et, par conséquent, un rapport de l'entendement à l'imagination.”⁸⁵²

“La intuïció estètica a la manera de Croce, com a síntesi a priori de sentiment i d'imaginació; o a la manera de Basch, com reduïda a la percepció sensible i l'emotivitat que l'acompanya.”⁸⁵³

⁸⁵⁰BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...*Pàgina 247.

⁸⁵¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 210.

⁸⁵²BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique...*Pàgina 473.

⁸⁵³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 34.

“Per això creiem que no tot és la vida emocional quan es parla de la bellesa. És clar que per a l'anàlisi de l'experiència estètica està bé distingir –com fa Víctor Basch- l'actitud intel·lectual i l'actitud estètica, i diferenciar el concepte i la intuïció. Però creiem nosaltres que per a la síntesi filosòfica subsegüent a l'anàlisi psicològica, l'únic propòsit eficient és harmonitzar-los i fondre'ls, és aquest el sentit filosòfic de l'Estètica, que recolzada en uns fets típics de la vida mental, cerca la manera d'enllaçar-los a les formes vives del pensament.”⁸⁵⁴

El concepte d'imaginació serà per tant determinant:

“Il a fait résider la vie esthétique dans un équilibre particulier, dans une harmonie spécifique de deux de nos facultés de connaître, de l'imagination et de l'entendement.”⁸⁵⁵

“Quan la representació de la forma de l'objecte –i retingui's bé que Kant parla de “forma”, en el sentit modern de “figura” o configuració externa- aconseguix un acord, una col·laboració harmònica entre la imaginació (“que combina la diversitat de les intuïcions”) l'enteniment (“que unifica les representacions en conceptes”) neix un sentiment de plaer desinteressat i lliure característic de l'experiència estètica.”⁸⁵⁶

“...à savoir: sur l'accord final d'un objet avec le rapport de nos facultés de connaître, c'est-à-dire de l'imagination et de l'entendement.”⁸⁵⁷

“Le génial fondateur de la psycho-pysique, Fechner, a été le premier à affirmer qu'il n'y a pas une imagination une, semblable chez tous les hommes, mais qu'il est des formes particulières d'imagination variant d'individu à individu. Il a établi dans le chapitre XVI de sa Psycho-physik une comparaison entre ce qu'il a appelé et ce que la psychologie allemande a appelé d'après lui des *Nachbilder*...”⁸⁵⁸

⁸⁵⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgines 157 i 158.

⁸⁵⁵BASCH, Víctor. *Essai critique sur l'esthétique*...Pàgina 434.

⁸⁵⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa...Pàgina 183.

⁸⁵⁷BASCH, Víctor. *Essai critique sur l'esthétique*...Introducció, Pàgina XXXI.

⁸⁵⁸Id.Pàgina 438.

UN ALTRE AUTOR FRANCÈS: RIBOT I LES “IMATGES AFECTIVES” EN MIRABENT.

Ribot fou professor de psicologia experimental a la Universitat de la Sorbona, de París, a partir de l'any 1888. En aquell moment començà a difondre principalment la psicologia anglesa, de tendència experimental, positivista, i molt influenciat per autors britànics com Stuart Mill, Spencer, Bain i francesos com Taine.

Defensava una investigació sense supòsits metafísics, de caire psicològic en oposició a la psicologia espiritualista i idealista francesa.

Ens hem centrat en el llibre publicat l'any 1896: *La Psychologie des sentiments*⁸⁵⁹, on Ribot elabora un estudi experimental molt complet sobre la vida afectiva, i dins la qual hi trobem el concepte d'imatge afectiva (*Image affective*).

Les “imatges afectives” tenen el seu origen en la distinció força freqüent dels s.XVIII i XIX, que dividia les formes de la potencialitat psicològica en tres parts: Sentiment, intel·ligència i voluntat.

Ribot segueix els estudis sobre els sentiment que han elaborat diversos estetes bàsicament britànics, però en fa un tractament diferenciat⁸⁶⁰, incloent dins del sentiment les diverses formes afectives. Val a dir que altres autors de tradició germànica ja havien elaborat diversos estudis en aquest sentit, especialment els considerats filòsofs de l'*Einfühlung*.

Segons Ribot, disposem d'una memòria afectiva⁸⁶¹, en forma imatges determinades que ens han subministrat els sentits. Una mena de predisposició emotiva, que va definint les traces de les imatges que elaborem, ja que un succés actual, suscita en nosaltres imatges de successos anteriors semblants.

Per arribar a aquesta conclusió, Ribot ha dividit totes les representacions afectives que podem rebre en quatre grups, buscant els patrons a partir dels quals n'elaborem unes

⁸⁵⁹RIBOT, Théodule-Armand. *La psychologie des Sentiments*. Libraire Félix Alacan. París 1922.

⁸⁶⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 120: *La simpatia no era encara un sentiment diferenciat com ho és en els estudis de Ribot...*

⁸⁶¹RIBOT, Théodule-Armand. *La psychologie des Sentiments*. Libraire Félix Alacan. París 1922. Chapitre XI. La Mémoire affective. Pàg 140.

imatges determinades. Cercarà les imatges que es desprenen de: 1-Gust i olfacte, 2-Sensacions internes, 3-Plaers i dolors i 4-Emocions i passions.

Com a defensor de la filosofia experimental, prengué diversos grups de persones als que va sotmetre a investigació:

1-Gust i olfacte.

Per Ribot, el gust i l'olfacte deixen en nosaltres uns records, que perduren com a residus, i que poden tornar a entrar en la consciència en un fenomen que anomena "reviviscència" de les imatges, de tal manera que si estirem el fil dels gustos o olors que percebem, hi trobarem un gust o olor antic.

Ens exposa l'exemple del bon cuiner o del bon *somelier*, capaç de distingir gustos i aromes delicadíssims, que identifiquen immediatament amb sensacions anteriors, en una mena de record provocat.

Després d'analitzar les respostes de diversos grups de persones en una sessió ensumant perfums, un tast i una degustació, arriba a la conclusió que no hi ha una resposta unívoca: Hi ha gent que no reviu cap imatge, la majoria en tenen alguna, i molt poques diuen ser capaces de reviure'n moltes.

En la majoria la reviviscència és espontània en algunes olors com ara l'olor d'herba, a camp, violetes,...

2-Les sensacions internes desenvolupen un paper cabdal a la vida afectiva.

En aquest cas, Ribot interroga diverses persones sobre la representació de la gana, i sembla que hi havia més gent incapaç de representar-la que no la capaç. Cal dir, que la pregunta fou feta en un moment en que la sensació real no existia.

En canvi, la imaginació de la set és molt més freqüent: gairebé un 70% de les persones amb les que havia treballat Ribot si que eren capaç d'imaginar-se-la (com a sequedat a la gola, calor...).

3-Els plaers i dolors (físics i mentals) mostren amb freqüència la reviviscència de les imatges afectives.

Per exemple el record de l'extracció d'un queixal. En aquest cas, majoritàriament hi ha la imatge de torsió de la mandíbula, batzegades i fiblades, sons peculiars...

Fins i tot un home que durant el servei militar havia tingut mesos de depressió, recorda aquelles imatges amb un to girs...

Pel que fa als estats agradables, els més citats són les imatges de patinar, deixar-se anar per l'aigua, trotar a cavall,... normalment va associat a un estat general d'excitació, obriment del pit, dilatació del rostre, tendència a fer gestos dels nens petits,...

4-Reviviscència d'emocions i passions (normalment el record de les circumstàncies properes a l'emoció).

Ribot pregunta a diverses persones si són capaços de reviure un cas particular d'una emoció passada.

La majoria en tenen una memòria que en diu "intel·lectual": es reviu un cert to emocional, però vagament, en comparació amb el que ha estat. Per això podem explicar serenament la mort d'algú proper, sense patir excessivament.

Totes aquestes imatges ens arriben gràcies a un comportament motor o fisiològic, i alhora un component social o relacional dels diversos elements de la consciència, que acaben determinant les imatges. Difícilment un fet aïllat, sense relació, quedarà fixat en la consciència.

Però aquesta memòria afectiva pot ser vertadera (quan afecta la persona en la seva totalitat) o bé falsa (quan només afecta determinats elements de la persona)⁸⁶²:

A-Memòria afectiva falsa o abstracta:

És una representació esquemàtica, una imatge genèrica de diversos estats (igual que el que ha tingut mal de queixal, o atacs de pànic).

En el seu grau més elevat, els conceptes com la força, moviment, quantitat,... suposen dues coses: una paraula que els fixa i representa, i un saber potencial, latent, ocult,...

⁸⁶²RIBOT, Théodule-Armand. *La psychologie des Sentiments*. Libraire Félix Alacan. París 1922. Chapitre XI. La Mémoire affective. Pàg 159.

El record afectiu fals o abstracte, no és més que un simulacre, un substitut de l'esdeveniment real, un estat intel·lectualitzat que afegeix la representació als elements intel·lectuals. D'alguna manera sempre serà parcial.

Una persona podria ser considerat un especialista en el dolor de queixal, i no haver-ne patit mai, o una fòbia concreta a un objecte determinat que mai haguem experimentat com a tal (memòria abstracta o falsa).

B-Memòria afectiva vertadera o concreta:

Consisteix en la reproducció actual d'un estat afectiu anterior. Seguint les lleis formulades per Dugald Stewart i Taine, cal una creença momentània de realitat actual, que tingui ressonància en tot el cos (si no, seria un simple estat intel·lectual).

Aquesta memòria vertadera afectiva és la que ens dóna un grau d'identificació molt superior al simple coneixement intel·lectual.

Per concloure, podríem dir que Ribot proposa l'existència d'un model afectiu, que considera tan evident com el model visual, auditiu o motor, i que consisteix en la reviviscència (capacitat per reviure) les representacions afectives, de les quals les imatges que se'n deriven en són una prova.

Malgrat no hi hagi un model afectiu general (hi ha persones que reviuen imatges alegres amb facilitat, i altres a l'inversa), Ribot afirma que la capacitat de reviure diverses imatges depèn de condicions fisiològiques internes, però també del caràcter i del temperament individuals.

Mirabent ha treballat a fons els estudis de Ribot, del qual n'extreu diverses suggestions. En aquest cas, Mirabent rebutja tractar els sentiments únicament des del punt de vista afectiu:

“ni la intuïció, ni l'emoció, ni l'expressió poden ésser enteses des del punt de vista purament afectiu, si volem avançar amb eficàcia en l'exploració de l'experiència estètica i la determinació del sentiment de la bellesa”⁸⁶³.

⁸⁶³MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Pàgina 137.

Però reconeix el mèrit de Ribot en anar ressituant els estudis sobre la simpatia que havien iniciat els britànics, i acabar determinant un estat psicològic on s'exerceixen totes les formes de la consciència, en un sentiment diferenciat.

Per Mirabent el mateix estímul que porta a l'espectador de melodrames⁸⁶⁴ a emocionar-se profundament, continuarà esperonant-nos perquè en la mesura que ens asserenem, continuem reconduint aquell impuls cap a una major claredat. En aquest moment, els nostres judicis van afinant-se cada vegada més en el conjunt de l'activitat espiritual de l'home.

Dit d'una altra manera: les imatges afectives van dibuixant-se sense interrupció, i van convertint-se tot seguit en el nou taló de fons de si mateixes.

Imatge, emoció, llenguatge, intuïció, memòria, intel·lecte... tot plegat harmonitzat entre si, per la nostra consciència afectiva, que sent una unitat en tots aquests aspectes, irrenunciables, però parcials⁸⁶⁵. Així el sentiment es converteix en la facultat on anem relacionant i harmonitzant totes les dades que ens arriben a la consciència, i pren una dimensió més pròpiament humana.

Per això Mirabent cita a Ribot:

“Ribot ens recorda que l'home ha pogut ésser definit com animal racional i com animal religiós, però també podria definir-se com a animal estètic”⁸⁶⁶.

Sense menysprear el reconeixement que Mirabent fa de les teories de Ribot, apuntem la direcció Kantiana que Mirabent ens indicarà als següents capítols de la seva obra⁸⁶⁷:

Hem parlat de la importància de les imatges afectives, l'afectivitat en general i el sentiment com a element cohesionador de la consciència, aparentment postures molt properes a l'emotivisme, però veurem com Mirabent ens indica (seguint les traces Kant) la possibilitat que la voluntat pugui modificar aquest sentiment i canviar per tant la manera de veure el món. A partir d'aquest moment, la voluntat (en la qual la raó hi té un

⁸⁶⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 137.

⁸⁶⁵Id.Pàgina 141: “...al sentiment com a funció bàsica, com a organització que totalitza els diversos elements de la vida afectiva, com a fons permanent i distintiu de la nostra naturalesa psíquica...”

⁸⁶⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Pàgina 145.

⁸⁶⁷Vegi's: MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Capítol V (Del judici estètic).

paper destacat), torna a erigir-se com a element clau en els nostres judicis, i especialment el Gust, que Kant considerarà una mena de “sentit comú” universal que s’origina en l’acord entre la sensibilitat i l’enteniment.

Per aquest motiu, Mirabent diu que hi ha dues zones diferenciades en la funció de jutjar⁸⁶⁸: Per una banda l’àmbit dels judicis inferiors on s’hi troben les sensacions confuses, imatges determinades, judicis preparatoris,... i per altra banda, una zona superior i reflexiva, regida per principis racionals, on s’hi troben també els judicis ideals.

El concepte d’imatges afectives, memòria afectiva,... de Ribot, permeten a Mirabent dignificar, o donar una major importància a la relació entre sensació i emoció, allunyant-lo d’explicacions simplement fisiològiques, avocant-lo a una revalorització de la raó, i assumint una tendència ideal irrenunciable.

⁸⁶⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Pàgina 169.

CONCLUSIONS.

Mirabent, representa un cas molt peculiar dins del panorama filosòfic de l'Escola de Barcelona: La seva formació inicial arrenca amb un neguit polític i periodístic que el porta a escriure a diversos diaris republicans i liberals, majoritàriament publicats fora de Catalunya i alguns d'ells dirigits per il·lustres maçons. Diversos dels articles periodístics inèdits d'aquest treball, evidencien la important tasca periodística realitzada pel jove Mirabent, com a pas previ a una carrera literària sense massa èxit. En aquest moment, seguint els consells d'Unamuno, iniciarà la seva formació acadèmica a la Universitat de Barcelona i coneixerà, sota el mestratge de Jaume Serra Hunter, la filosofia de l'Escola Catalana. Per tant, la seva formació pre-universitària és bàsicament la que coneix en els cercles periodístics i literaris castellans, a diferència de la majoria dels companys de la universitat.

A partir d'aquest moment, se sentirà per sempre més, vinculat a la tradició filosòfica de l'Escola Catalana, però això no li va impedir tenir un gran coneixement de l'estètica francesa. De fet, tal i com hem comprovat en la correspondència amb Basch de l'any 1929, el Catedràtic de la Sorbona, l'esperona a seguir aquesta direcció d'estudi, i li indica la seva evolució personal coincidint amb els filòsofs anglesos. A partir dels anys 1930, el seu europeisme (utilitzem el terme "europeisme" per incloure la tradició britànica i en menor mesura, alemanya, que també coneixia) arribarà bàsicament partir dels estetes francesos, tal i com demostra la gran quantitat de coneixences internacionals que hem pogut descobrir en el seu *Diary*, en el qüestionari fins ara inèdit, presentat l'any 1948 a l'*Institut International de Philosophie* (IIP), la seva tasca "d'embaixador" o interlocutor entre l'IIP, i els principals filòsofs espanyols (facilitant els noms i l'adreça de persones com Ortega y Gasset, Muniáin, Camón Aznar, Sanvisens...), alhora que mantenia el contacte "extra-oficial" amb Serra-Hunter (valgui la carta inèdita on se li comunica la mort de Serra Hunter, amagada entre els seus llibres), o la visita al Canonge Carles Cardó, a Suïssa.

A grans trets, hem dividit els vincles de l'estètica del Dr. Mirabent i la dels estetes francesos de finals del s.XIX i principis del s.XX en cinc punts que ens permeten

agrupar-los, i veure com poden configurar entre si una certa unitat, en la qual el Dr.Mirabent no en pot restar al marge:

1-Vinculació personal. Amistat, correspondència, i visites constants amb Charles Lalo i Raymond Bayer. Abundant documentació i càrrecs de responsabilitats de Mirabent dins de diversos organismes de l'estètica francesa.

2-Coincidència metodològica amb en el tractament de l'estètica, per part dels principals estetes francesos del moment.

3-Referents filosòfics principalment francesos (Ribot, Jouffroy, Delacroix, Maine de Biran,...).

4-Uns antecedents comuns: Molts d'aquestes estetes francesos, inicien les seves investigacions, partint dels estetes anglesos del s.XVIII.

5-Coincidència temàtica. Especialment el tractament del tema del sentiment com a energia. Utilitzant una terminologia innovadora a casa nostra, però molt propera a les nocions dels estetes francesos.

Tot plegat ens porta a pensar fins a quin punt Mirabent representaria més aviat un pensament eclèctic, sent aquesta també, una característica típicament francesa, que podríem considerar com una de les seves petjades de l'estètica francesa, en la filosofia de l'Escola de Barcelona.

1-Vinculació personal.

Mirabent manté una interessant correspondència amb Charles Lalo i Raymond Bayer, amb els quals s'hi reuneix periòdicament, ja sigui en les freqüents visites a París de Mirabent, com en les trobades estiuenques que es celebraven a la Universitat de Laussanne⁸⁶⁹, a diversos congressos, etc.

L'abundant documentació sobre cursos, temaris, resums de llibres, conferències... realitzats a la Sorbona evidencien un contacte constant, que es certifica en la seva

⁸⁶⁹LIM. DI-III (UB) Pàgina 143. Segons Mirabent, encontres realitzats Laussanne i Neuchatel, amb la participació del Catedràtic de la Universitat de Lausanne, Arnold Reymond.

participació a diversos congressos internacionals en els quals s'expressa en llengua francesa⁸⁷⁰.

Possiblement és dels primers *estetes* de l'Estat espanyol a presentar-se i ser citat internacionalment com a tal.

De manera semblant, serà el primer esteta de l'Estat espanyol membre del "Comitè

Internacional d'Estètica i filosofia de l'art", membre del comitè administratiu de *l'Institut International de Philosophie (IIP)* i delegat de la *Bibliographie de Philosophie*.

Finalment la seva participació l'any 1949 a Neuchatel al Congrés de Societats de Filosofia en llengua francesa, demostren fins a quin punt el Dr. Mirabent era reconegut i acceptat en l'àmbit lingüístic de l'estètica francesa.

Tots ells, càrrecs específics i rellevants que difícilment serien sol·licitats a algú aliè a la pròpia estètica francesa.

2-Coincidència metodològica.

A principis del s.XX, la estètica pateix encara la inseguretat d'una disciplina molt jove, que necessita conèixer-se molt més per poder afirmar-se a si mateixa, per això Mirabent començarà el seu estudi de la mateixa manera que ho feien Lalo, Basch, Ribot o Bayer: Explicant-nos des de quin paradigma voldrà estudiar l'estètica per tal que aquesta pugui ser considerada una disciplina autònoma.

No en deixarà dubte, treballarà l'estètica des del punt de vista filosòfic, o en altres paraules: com una disciplina filosòfica⁸⁷¹. De manera semblant, ho ha manifestat anteriorment Lalo amb el seu projecte de "ciència estètica" com a inici del seu llibre⁸⁷², no pel contingut d'aquesta, sinó per la similitud en la manera (el mètode) de fer-ho.

⁸⁷⁰Vegi's en l'apartat anterior: "Mostres d'aquest replantejament intel·lectual". Pàgina 145.

⁸⁷¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Capítol I: De l'Estètica, disciplina filosòfica.

⁸⁷²LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pàgina 1. Introduction. L'esthétique scientifique.

Mirabent optarà per situar-la dins de l'àmbit filosòfic, seguint les tendències de Basch, que haurà fet del judici estètic Kantià la pedra de toc de l'estètica, ja des dels seus inicis en la seva tesi doctoral: *La première question qui s'impose à nous, en abordant l'examen de l'esthétique de Kant, est la question de la méthode*⁸⁷³.

La crítica del judici li permet a Mirabent treballar l'estètica dins dels paràmetres de la filosofia, obtenint així una dimensió pròpia i universal, enlloc de reduir-la a investigacions psicològiques, biològiques, utilitaristes, sociològiques... comunes en estetes anteriors, i fins i tot en el mateix Lalo, que el vincula al mètode sociològic.

Aquesta característica, queda també clarament definida en un dels filòsofs i amic personal de Mirabent a la Sorbona: Raymond Bayer, especialment al seu llibre: *Essais sur la méthode en esthétique*⁸⁷⁴.

3-Referents filosòfics principalment francesos.

Mirabent cita explícitament diversos autors francesos, que demostra conèixer força bé, i dels quals afirma haver-ne deduït fecundes suggestions:

Jouffroy: Un dels filòsofs que donà a conèixer la filosofia escocesa a França, especialment a partir de les traduccions de Thomas Reid, autor a qui Mirabent dedica tot un capítol de la seva tesi doctoral⁸⁷⁵, i alhora un personatge extensament tractat per Llorens i Barba⁸⁷⁶, un dels mestres de l'Escola de Barcelona que freqüentment cita Mirabent.

Delacroix: El sentiment és considerat quelcom molt superior al plaer sensorial, que en la mesura que abandona el somatisme i s'espiritualitza⁸⁷⁷. A més, ambdós autors

⁸⁷³BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*. "Le méthode". Pàgina 1.

⁸⁷⁴BAYER, Raymond. *Essais sur la méthode es esthétique*. Flammarion Éditeur. París 1953.

⁸⁷⁵MIRABENT Vilaplana, Francesc. La estètica anglesa... Capítol III. Los Intuicionistas. Thomas Reid. Pàgina 263.

⁸⁷⁶ANGLÈS Cervelló, Misericòrdia. El pensament de F.Xavier Llorens i Barba i la filosofia escocesa. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 1998. Pàgina 72: "...S'infereix de les seves lliçons el seu coneixement de la versió de les obres completes de Reid publicada per Hamilton, encara que aquest exemplar no es conserva. En canvi, si que es pot consultar l'exemplar de la traducció francesa que Llorens indubtablement posseïa, ja que el seu nom es troba a l'inici dels volums 2 i 3."

⁸⁷⁷MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 155.

aprofundeixen també en l'estudi sobre el joc com a finalitat sense fi⁸⁷⁸. Posteriorment Mirabent publicarà: *Delacroix, o la inquietud de lo estético*.⁸⁷⁹

Main de Biran: N'extreu la necessitat de limitar el sensualisme, i converteix el subjecte en una "entitat substancial", enlloc de ser l'element entremig de la sensació i l'absolut metafísic. La seva afirmació de l'existència d'una vida espiritual superior, on les resistències físiques i corporals s'esvaeixen davant la força de l'esperit, constitueixen allò de més genuí i propi, cosa que serà possible per la intervenció de Déu⁸⁸⁰.

Aquesta vessant espiritualista, molt fructífera a França, serà també una de les característiques que admetrà el propi Mirabent, i serà també comuna amb diversos membres de l'Escola de Barcelona.

Cal dir que molts dels autors citats per Mirabent són també de tradició francesa: Descartes⁸⁸¹, Bergson⁸⁸²,...

4-Uns antecedents comuns (els estetes anglesos del s.XVIII).

Ja hem vist com Mirabent pren de referents inicials en la seva tesi doctoral, els estetes anglesos del s.XVIII⁸⁸³, essent aquests els mateixos que havien centrat l'atenció dels estetes precedents a França:

-Cousin: Autor d'obres com ara: *Philosophie de Locke*, *Philosophie écossaise*, *Philosophie sensualiste au XVIIIe siècle*, *Philosophie de Kant*.

⁸⁷⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 112.

⁸⁷⁹*Delacroix, o la inquietud de lo estético*. Dins de MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Volum I. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto "Luis Vives" de Filosofía. Barcelona 1957. Pàgina 71.

⁸⁸⁰*La estetica en la metafísica de Maine de Biran*. Dins de: MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Volum I. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto "Luis Vives" de Filosofía. Barcelona 1957. Pàgina 221.

⁸⁸¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Autor citat fins a 9 vegades. Vegi's: Índex d'autors, pàgina 299.

⁸⁸²*A propósito de Bergson*. Capítol sencer dins de: MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Volum I. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto "Luis Vives" de Filosofía. Barcelona 1957. Pàgina 278.

⁸⁸³MIRABENT Vilaplana, Francesc. La estética inglesa...

-Diderot: Traductor del *Inquiry concerning Virtue or Merit*, de Shaftesbury.

-Main de Biran: *Essai sur les fondements de la psychologie et sur ses rapports avec l'étude de la nature, Exposition de la doctrine philosophique de Leibnitz* o *Nouvelles Considérations sur les Rapports du Physique et du Moral de L'Homme*. Ouvrage posthume publié par M. Cousin, Paris, Ladrance, 1834.

-Jouffroy: *Oeuvres complètes de Thomas Reid et l'école écossaise, i Esquisses de philosophie morale par M. Dugald Steward*.

- Taine: *Le positivisme anglais, étude sur Stuart Mill, L'idéalisme Anglais, étude sur Carlyle, i Histoire de la littérature anglaise*.

Mirabent fa el que ja havien fet alguns dels seus antecessors de l'escola de Barcelona, que és anar a França i portar de París moltes de les novetats intel·lectuals que es coïen a la capital Francesa. Tal i com hem vist que havien fet Eixalà o Milà, traduint llibres i manuals francesos que esdevindran posteriorment a Barcelona obres de referència (com ara el "Manual de la història de la filosofia" d'Eixalà, o el "Manual d'estètica" de Milà).

5-Coincidència temàtica.

Mirabent considera el tema de la *Einfühlung* com un dels temes cabdals de l'estètica, tal i com ja ho havia fet Charles Lalo, del qual fins i tot, en copia fragments literals en diverses ocasions.⁸⁸⁴

Són també nombroses les cites a la seva obra⁸⁸⁵, la coincidència en l'ordre d'exposició temàtica de determinats conceptes⁸⁸⁶ i fins i tot hi trobem anticipada una de les definicions més genuïnes de Mirabent, quan defineix el sentiment com a "energia substancial de l'ànima"⁸⁸⁷.

Hem vist com Lalo, ja ha definit el sentiment com a "energia especial", i com de fet, aquesta concepció del sentiment com a energia és propera a les nocions de *l'énergie* francesa. Malgrat la originalitat en l'ús d'aquests termes dins de l'Escola de Barcelona,

⁸⁸⁴Vegi's l'apartat anterior: "A l'entorn de la sensibilitat estètica." Pàgina 194.

⁸⁸⁵Vegi's l'apartat anterior: "Sobre les teories de l'Einfühlung." Pàgina 213.

⁸⁸⁶Vegi's l'apartat anterior: "Del joc i de l'instint sexual. A)Del joc." Pàgina 198.

⁸⁸⁷Vegi's l'apartat anterior: "Del sentiment com a energia substancial de l'ànima." Pàgina 222.

el trobem anticipat en diversos autors com Lalo, Ribot, Bergson, Jouffroy, Lamennais... tots ells de la tradició francesa.

Però de tots ells, Basch ha estat el que li ha obert la porta al pensament Kantià, i això li permet resituar el seu pensament estètic dins del marc plenament filosòfic: En pren el referents explicats per Basch (Locke, Leibniz, els anglesos...), defineix de manera molt semblant termes com ara el del geni artístic, del joc, de l'ideal; posa de manifest algunes crítiques a Kant que Basch ja ha anunciat (l'excessiu formalisme, el menyspreu Kantià de tot allò sensible, la vaguetat de les seves expressions, la necessitat de revaloritzar la bellesa...) i també alguns encerts com ara la revalorització del sentiment que realitza Kant.

Hem vist també com Mirabent seguirà explícitament el concepte d'emoció⁸⁸⁸ de Ribot. Ribot serà un gran coneixedor dels estudis sobre el sentiment⁸⁸⁹, i els filòsofs de *l'Einfühlung*⁸⁹⁰, que Mirabent haurà tractat posteriorment manera extensa al Capítol IV (Del sentiment estètic)⁸⁹¹.

Sense negar la originalitat al Dr.Mirabent, el qual crea la pròpia definició i la desenvolupa al llarg de diversos capítols, sembla clar, que els termes utilitzats són bastament treballats pels estetes francesos anteriors.

Dins d'aquesta corrent d'estudi sobre el sentiment, ell prendrà la direcció subjectivista que ha conegut en els comentaris sobre Kant de Victor Basch. Per una banda ja coneix les investigacions germàniques de la *Einfühlung*, i ara, el treball sobre la darrera de les crítiques Kantianes, li permeten mantenir en el judici, l'atuell espiritual en el que situar la bellesa, la veritat, la bondat i seguir el matís espiritualista comú tant en l'Escola de Barcelona com en diversos estetes francesos.

Podem dir per tant, que Mirabent arriba al debat europeu sobre el judici kantià, a partir de les traduccions i interpretacions franceses, principalment de Lalo i Basch. Però no només hi ha similitud en el punt d'arribada:

⁸⁸⁸Vegi's, l'apartat anterior: "Un altre filòsof francès: Ribot i les imatges afectives en Mirabent."Pàgina 315.

⁸⁸⁹RIBOT, Theodule. *La Psychologie des Sentiments*. Libraire Felix Alacan. París 1922.

⁸⁹⁰RIBOT, Theodule. *La Psychologie allemande contemporaine (1879)*. Ed.L'Harmattan. París 2003.

⁸⁹¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pàgina 101.

De moment hem vist com comparteixen un mateix mètode (malgrat la diversitat d'interpretacions), un estímul comú en la filosofia anglesa, uns mateixos referents, i una similitud temàtica.

Posteriorment, quan Lalo i Basch situen Mirabent en el debat estètic les teories de l'*Einfühlung*, aquest redescobreix el sentiment que ja havia treballat amb els anglesos, i ho enriquirà, com hem vist en la nostra comparació, amb les teories de Lalo. Fins i tot coincidint en moltes de les crítiques, argumentacions, vocabulari o cites explícites.

Després d'aquest treball no volem pas posar en dubte la identificació de Mirabent amb l'Escola de Barcelona (de la qual ell mateix havia professat "afiliació"), ni la important tasca que el Dr. Mirabent realitzà a partir del 1939 a la Universitat de Barcelona, per tal de revitalitzar l'assignatura d'estètica, així com la col·laboració posterior amb diversos col·legues espanyols com Zaragueta, Camon Aznar o Muniain, als que facilità els seus contactes a França i en delegà responsabilitats.

Però si que veiem en Mirabent, un intel·lectual que va adquirint un discurs estètic propi a partir del referent dels estetes francesos, amb els quals col·laborarà durant gairebé tota la seva vida acadèmica, n'exercirà càrrecs de responsabilitat, hi enviarà alumnes, mantindrà un contacte permanent, i a través seu, durà a terme un procés d'internacionalització de l'estètica feta a Barcelona com mai s'havia produït.

Paral·lelament, analitzant l'evolució intel·lectual de Mirabent, veiem com comença en les èpoques de joventut, mogut pels ideals del republicanisme espanyol, proper al krausisme i l'agnosticisme, i acaba defensant postures pròpies d'un personalisme cristià catalanista, després de passar per una etapa de formació en l'escola del sentit comú. Aquesta peculiar barreja de conceptes o teories, ens genera un problema considerable: la dificultat per delimitar exactament quins són els elements necessaris per considerar que hi ha una certa unitat filosòfica, una escola determinada.

Malgrat tot, aquest és també un dels trets que podem considerar d'importació francesa: l'eclecticisme amb el qual el nostre autor rep una formació d'origen britànic (filosofia

del sentit comú que coneix a la universitat), a través de França, partint d'una base castellana amb tendències germàniques (krausisme castellà que coneix en la seva etapa inicial com a periodista i literat) per acabar finalment, en posicions que ell mateix definia com a espiritualistes.

Sovint hem parlat de la importància de la filosofia anglesa i escocesa en la filosofia catalana, cosa que possiblement plauria als nostres antecessors per les nombroses suggestions generades, però en canvi, creiem que s'ha parlat ben poc d'una altra influència tan o més propera i suggerent per la filosofia catalana com és la filosofia francesa.

Tot plegat ens apunta que la direcció que segueix el Dr. Mirabent és justament la de resituar la filosofia de l'Escola de Barcelona, en l'àmbit de fecunditat que li correspon, amb una relació de familiaritat, més que no de simple veïnatge, amb la filosofia francesa.

CONCLUSIONI.

Mirabent rappresenta un caso molto peculiare all'interno del panorama filosofico della Scuola di Barcellona. La sua formazione iniziale comincia con un diverbio politico e giornalistico che lo porta a scrivere in diversi giornali repubblicani e liberali, pubblicati principalmente al di fuori della Catalogna e alcuni di questi diretti da illustri massoni. Alcuni degli articoli di giornale inediti di questo lavoro evidenziano l'importante compito giornalistico del giovane Mirabent, come passo previo alla carriera letteraria non proprio soddisfacente. In questo momento, seguendo i consigli di Unamuno, Mirabent inizierà la propria formazione accademica presso l'Università di Barcellona e conoscerà, grazie all'insegnamento di Jaume Serra Hunter, la filosofia della Scuola Catalana. A differenza della maggior parte dei compagni di Università, la sua formazione preuniversitaria deriva fundamentalmente dai circoli giornalistici e letterari spagnoli.

Da questo momento, Mirabent si sentirà per sempre più vincolato alla tradizione filosofica della Scuola Catalana, ma questo non gli impedirà di avere una grande conoscenza dell'estetica francese. Infatti, così come abbiamo constatato nella corrispondenza con Basch del 1929, il Professore della Sorbonne lo spronava a seguire questa direzione di studio e gli indica la sua evoluzione personale coincidendo con i filosofi inglesi. Dal 1930, il suo europeismo (utilizziamo il termine "europeismo" per includere la tradizione britannica e in misura inferiore quella tedesca che Mirabent conosceva) deriverà fundamentalmente dagli esteti francesi, come dimostrato dalla grande quantità di personalità internazionali che abbiamo potuto scoprire nel suo *Diary*, nel questionario finora inedito presentato nel 1948 presso l'*Institut International de Philosophie* (IIP), dal suo incarico di "ambasciatore" o interlocutore tra l'IIP e dai principali filosofi spagnoli (fornendo i nomi e gli indirizzi di personalità come Ortega y Gasset, Muniáin, Camón Aznar, Sanvisens, ecc.), quando al contempo manteneva il contatto "extraufficiale" con Serra-Hunter (come la lettera inedita in cui gli viene comunicata la morte di Serra Hunter, nascosta tra i suoi libri) o durante la visita al Canonico Carles Cardó, in Svizzera.

A grandi tratti, abbiamo diviso i vincoli dell'estetica del Dott. Mirabent e degli esteti francesi della fine del XIX sec. e degli inizi del XX sec. in cinque punti, che ci consentiranno di raggrupparli e osservare come possono configurare tra loro una certa unità dal quale il Dott. Mirabent non può essere escluso.

1 – Vincolo personale. Amicizia, corrispondenza e visite costanti con Charles Lalo e Raymond Bayer. Abbondante documentazione e responsabilità di Mirabent in vari organismi dell'estetica francese.

2 - Coincidenza metodologica con il trattamento dell'estetica da parte dei principali esteti francesi del momento.

3 – Riferimenti filosofici principalmente francesi (Ribot, Jouffroy, Delacroix, Maine de Biran, ecc.).

4 – Antecedenti comuni: molti di questi esteti francesi iniziano le loro ricerche partendo dagli esteti inglesi del XVIII sec.

5 - Coincidenza tematica: soprattutto il trattamento della tematica del sentimento come energia. Utilizzo di una terminologia innovativa nel nostro paese, propria, invece, dei concetti dell'estetica francese.

Tutto ciò ci porta a pensare fino a che punto Mirabent rappresenterebbe un pensiero eclettico, essendo anche questa una caratteristica tipicamente francese che potremmo considerare come una delle sue impronte dell'estetica francese nella filosofia della Scuola di Barcellona.

1 – Vincolo personale.

Mirabent mantiene un'interessante corrispondenza con Charles Lalo e Raymond Bayer, con i quali si riunisce periodicamente durante le frequenti visite di Mirabent a Parigi,

durante gli incontri estetici celebrati presso l'Università di Losanna⁸⁹², in occasione di vari congressi, ecc.

L'abbondante documentazione su corsi, programmi, riassunti di libri, conferenze, ecc. realizzati alla Sorbonne evidenziano un contatto costante attestato dalla sua partecipazione a vari congressi internazionali dove si esprime in lingua francese⁸⁹³.

Probabilmente, è uno dei primi *esteti* dello Stato spagnolo a presentarsi e ad essere menzionato come tale a livello internazionale.

Allo stesso modo, sarà il primo esteta dello Stato spagnolo membro del "Comitato internazionale di estetica e filosofia dell'arte", membro del comitato amministrativo dell'IIP (*Institut International de Philosophie*) e delegato della *Bibliographie de Philosophie*.

Per concludere, la sua partecipazione nel 1949 al Congresso delle società di filosofia in lingua francese di Neuchâtel dimostra fino a che punto il Dott. Mirabent era riconosciuto e accettato nell'ambito linguistico dell'estetica francese.

Tutti questi incarichi specifici e rilevanti difficilmente verrebbero richiesti a qualcuno estraneo all'estetica francese.

2 – Coincidenza metodologica.

All'inizio del XX secolo, l'estetica subisce ancora l'insicurezza di una disciplina molto giovane che ha bisogno di conoscersi meglio per affermarsi, per questo Mirabent inizierà i propri studi alla stregua di Lalo, Basch, Ribot o Bayer, spiegandoci da quale paradigma vorrà studiare l'estetica affinché questa possa essere considerata una disciplina autonoma.

Non trascurerà alcun dubbio, analizzerà l'estetica da un punto di vista filosofico o, in altre parole, come disciplina filosofica⁸⁹⁴. In modo simile, tutto ciò è stato dimostrato in

⁸⁹²LIM. DI-III (UB) Pagina 143. Secondo Mirabent, incontri svolti a Losanna e realitzats Lausanne i Neuchâtel, con la partecipazione del Professore Arnold Reymond dell'Università di Losanna.

⁸⁹³Vedasi il paragrafo precedente: "Mostres d'aquest replantejament intel·lectual". Pagina 145.

⁸⁹⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Bellesa... Capitolo I: De l'Estètica, disciplina filosòfica.

precedenza da Lalo con il suo progetto di “scienza estetica” come inizio del suo libro⁸⁹⁵, non per il contenuto dell'opera, bensì per la similitudine nel modo (metodo) di farlo.

Mirabent sceglierà di inserire la scienza estetica nell'ambito filosofico, seguendo le tendenze di Basch, che avrà fatto del giudizio estetico di Kant la pietra di paragone dell'estetica, già dagli inizi, durante la sua tesi di dottorato: *La première question qui s'impose à nous, en abordant l'examen de l'esthétique de Kant, est la question de la méthode*⁸⁹⁶.

La critica del giudizio consente a Mirabent di analizzare l'estetica all'interno dei parametri della filosofia, ottenendo in tal modo una dimensione propria e universale, anziché ridurla a studi psicologici, biologici, utilitaristi, sociologici e così via, comuni negli esteti precedenti e persino in Lalo, che la vincola al metodo sociologico.

Questa caratteristica viene chiaramente definita in uno dei filosofi e amico personale di Mirabent alla Sorbonne: Raymond Bayer, in particolare nel suo libro: *Essais sur la méthode en esthétique*⁸⁹⁷.

3 – Punti di riferimento filosofici principalmente francesi.

Mirabent cita esplicitamente autori francesi che dimostra di conoscere abbastanza bene e dei quali afferma di averne dedotto feconde suggestioni.

Jouffroy: uno dei filosofi che diffonde la propria filosofia scozzese in Francia, in particolare mediante le traduzioni di Thomas Reid, autore al quale Mirabent dedica un intero capitolo della sua tesi di dottorato⁸⁹⁸, e un personaggio trattato in modo esaustivo da Llorens i Barba⁸⁹⁹, uno dei maestri della Scuola di Barcellona citato frequentemente da Mirabent.

⁸⁹⁵LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques...* Pagina 1. Introduction. L'esthétique scientifique.

⁸⁹⁶BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique*. “Le méthode”. Pagina 1.

⁸⁹⁷BAYER, Raymond. *Essais sur la méthode es esthétique*. Flammarion Éditeur. Paris 1953.

⁸⁹⁸MIRABENT Vilaplana, Francesc. La estètica inglesa... Capítol III. Los Intuicionistas. Thomas Reid. Pagina 263.

⁸⁹⁹ANGLÈS Cervelló, Misericòrdia. El pensament de F.Xavier Llorens i Barba i la filosofia escocesa. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 1998. Pagina 72: “...S'infereix de les seves lliçons el seu coneixement de la versió de les obres completes de Reid publicada per Hamilton, encara que aquest

Delacroix: il sentimento è considerato come qualcosa di molto superiore rispetto al piacere sensoriale, nella misura in cui abbandona il somatismo e si spiritualizza⁹⁰⁰. Inoltre, entrambi gli autori approfondiscono anche lo studio sul gioco come finalità senza fine⁹⁰¹. Successivamente, Mirabent pubblicherà: *Delacroix, o la inquietud de lo estético*.⁹⁰²

Main de Biran: estrapola la necessità di limitare il sensualismo e converte il soggetto in un'entità sostanziale, anziché essere l'elemento a metà strada tra la sensazione e l'assoluto metafisico. La sua affermazione dell'esistenza di una vita spirituale superiore, dove le resistenze fisiche e corporali svaniscono dinanzi alla forza dello spirito, costituisce qualcosa di più genuino e proprio, e ciò sarà possibile mediante l'intervento di Dio⁹⁰³.

Questo versante spiritualista, molto fruttifero in Francia, sarà anche una delle caratteristiche ammesse dallo stesso Mirabent, e sarà comune anche tra diversi membri della Scuola di Barcellona.

Occorre evidenziare che anche molti degli autori citati da Mirabent sono di tradizione francese: Cartesio⁹⁰⁴, Bergson⁹⁰⁵, ecc.

4 – Alcuni antecedenti comuni (gli esteti inglesi del XVIII sec.).

exemplar no es conserva. En canvi, si que es pot consultar l'exemplar de la traducció francesa que Llorens indubtablement posseïa, ja que el seu nom es troba a l'inici dels volums 2 i 3.”

⁹⁰⁰MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pagina 155.

⁹⁰¹MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pagina 112.

⁹⁰²*Delacroix, o la inquietud de lo estético*. Dins de MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Volume I. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto “Luis Vives” de Filosofía. Barcelona 1957. Pagina 71.

⁹⁰³*La estetica en la metafísica de Maine de Biran*. Dins de: MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Volume I. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto “Luis Vives” de Filosofía. Barcelona 1957. Pagina 221.

⁹⁰⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza... Autore citato 9 volte. Vedasi: Indice di autori, pagina 299.

⁹⁰⁵*A propósito de Bergson*. Capitolo intero in: MIRABENT Vilaplana, Francesc. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Volume I. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto “Luis Vives” de Filosofía. Barcelona 1957. Pagina 278.

Abbiamo già visto come Mirabent prende come punti di riferimento iniziali nella propria tesi di dottorato gli esteti inglesi del XVIII⁹⁰⁶ secolo, in quanto questi avevano posto la propria attenzione sugli esteti precedenti agli esteti francesi:

- Cousin: autore di opere quali, *Philosophie de Locke*, *Philosophie écossaise*, *Philosophie sensualiste au XVIIIe siècle*, *Philosophie de Kant*.
- Diderot: traduttore di *Inquiry concerning Virtue or Merit*, di Shaftesbury.
- Main de Biran: *Essai sur les fondements de la psychologie et sur ses rapports avec l'étude de la nature*, *Exposition de la doctrine philosophique de Leibnitz* o *Nouvelles Considérations sur les Rapports du Physique et du Moral de L'Homme*. Ouvrage posthume publié par M. Cousin, Paris, Ladrance, 1834.
- Jouffroy: *Oeuvres complètes de Thomas Reid et l'école écossaise, i Esquisses de philosophie morale par M. Dugald Steward*.
- Taine: *Le positivisme anglais, étude sur Stuart Mill*, *L'idéalisme Anglais, étude sur Carlyle*, i *Histoire de la littérature anglaise*.

Mirabent, alla stregua dei suoi predecessori della Scuola di Barcellona, si reca in Francia e porta da Parigi molte delle novità intellettuali emergenti nella capitale francese. Così come avevano fatto Eixalà o Milà, traduce libri e manuali francesi che si convertiranno in seguito in opere di riferimento a Barcellona (quale il “Manual de la història de la filosofia” di Eixalà o il “Manual d'estètica” di Milà).

5 – Coincidenza tematica.

Mirabent considera il tema della *Einfühlung* come uno degli argomenti principali dell'estetica, così come aveva fatto Charles Lalo, dal quale copia, in diverse occasioni, frammenti letterari.⁹⁰⁷

Molto numerose sono anche le citazioni alla sua opera⁹⁰⁸, la coincidenza nell'ordine di esposizione tematica di determinati concetti⁹⁰⁹ e troviamo persino un'anticipazione di

⁹⁰⁶MIRABENT Vilaplana, Francesc. La estètica inglesa...

⁹⁰⁷ Vedasi il paragrafo precedente: “A l'entorn de la sensibilitat estètica.” Pagina 194.

⁹⁰⁸ Vedasi il paragrafo precedente: “Sobre les teories de l'Einfühlung.” Pagina 213.

⁹⁰⁹ Vedasi il paragrafo precedente: “Del joc i de l'instint sexual. A)Del joc.” Pagina 198.

una delle definizioni più genuine di Mirabent, quando definisce il sentimento come “energia sostanziale dell'anima”⁹¹⁰.

Abbiamo visto che Lalo ha definito il sentimento come “energia speciale” e come, di fatti, questa concezione del sentimento come energia si avvicina alle nozioni di *énergie* francese. Malgrado l'originalità nell'uso di questi termini all'interno della Scuola di Barcellona, questi vengono anticipati da diversi autori quali Lalo, Ribot, Bergson, Jouffroy, Lamennais, ecc., tutti di tradizione francese.

Tra questi, Basch è stato colui che gli ha aperto la porta al pensiero di Kant, pensiero che gli consente di ricollocare il proprio pensiero estetico in un contesto pienamente filosofico. Prende come punti di riferimento le personalità già citate da Basch (Locke, Leibniz, gli inglesi, ecc.); definisce in modo molto simile termini quali il genio artistico, il gioco, l'ideale; mette in evidenza alcune critiche di Kant annunciate già da Basch (l'eccessivo formalismo, il disprezzo kantiano per tutto ciò che è sensibile, la vaghezza delle sue espressioni, la necessità di rivalutare la bellezza, ecc.) e anche alcuni concetti riusciti come la rivalutazione del sentimento condotta da Kant.

Abbiamo visto inoltre come Mirabent seguirà esplicitamente il concetto di emozione⁹¹¹ di Ribot. Questi sarà un grande conoscitore degli studi sul sentimento⁹¹² e sui filosofi della *Einfühlung*⁹¹³, che Mirabent tratterà successivamente in modo esaustivo nel Capitolo IV (Del sentiment estètic)⁹¹⁴.

Senza negare l'originalità del Dott. Mirabent, il quale crea la propria definizione e la sviluppa in vari capitoli della sua opera, è evidente che i termini da lui utilizzati sono stati abbastanza approfonditi da esteti francesi precedenti.

Nel contesto di questa corrente di studio sul sentimento, Mirabent prederà la propria direzione soggettivista che ha conosciuto nei commenti su Kant esposti da Victor Basch. Da un lato, conosce già le ricerche tedesche della *Einfühlung* e adesso il lavoro sulle precedenti critiche kantiane gli permette di mantenere nel giudizio il concetto

⁹¹⁰Vedasi il paragrafo precedente: “Del sentiment com a energia substancial de l'ànima.” Pagina 222.

⁹¹¹Vedasi il paragrafo precedente: “Un altre filòsof francès: Ribot i les imatges afectives en Mirabent.” Pagina 315.

⁹¹²RIBOT, Theodule. *La Psychologie des Sentiments*. Libraire Felix Alacan. París 1922.

⁹¹³RIBOT, Theodule. *La Psychologie allemande contemporaine (1879)*. Ed.L'Harmattan. París 2003.

⁹¹⁴MIRABENT Vilaplana, Francesc. De la Belleza...Pagina 101.

spirituale nel quale collocare la bellezza, la verità, la bontà e seguire la sfumatura spiritualista che accomuna la Scuola di Barcellona e i vari esteti francesi.

Possiamo affermare, quindi, che Mirabent arriva al dibattito europeo sul giudizio kantiano attraverso le traduzioni e interpretazioni francesi, in particolare di Lalo e Basch. Tuttavia, la similitudine non risiede solamente nel punto di partenza.

Per adesso, abbiamo visto come condividono uno stesso metodo (nonostante la diversità delle interpretazioni), uno stimolo comune nella filosofia inglese, gli stessi punti di riferimento e una similitudine tematica.

Più tardi, quando Lalo e Basch collocano Mirabent nel dibattito estetico sulle teorie della *Einführung*, quest'ultimo riscopre il sentimento già studiato dagli inglesi e lo arricchirà, come abbiamo visto nella nostra analisi comparativa, con le teorie di Lalo. Coincidono persino in molte critiche, argomentazioni, vocabolario o citazioni esplicite.

Dopo questo lavoro non vogliamo mettere in dubbio l'identificazione di Mirabent con la Scuola di Barcellona (lui stesso ne aveva professato la propria "appartenenza"), né tantomeno l'importante compito che il Dott. Mirabent realizzerà dal 1939 presso l'Università di Barcellona, al fine di ravvivare la materia di estetica, così come la posteriore collaborazione con vari colleghi spagnoli, quali Zaragueta, Camon Aznar o Muniain, ai quali fornisce i propri contatti in Francia e delega responsabilità.

Tuttavia, riconosciamo in Mirabent la figura di un intellettuale che acquisisce progressivamente un discorso estetico proprio mediante gli esteti francesi di riferimento, con i quali collaborerà durante quasi tutta la sua vita accademica, eserciterà incarichi e responsabilità vincolati a questi, invierà alunni in Francia, manterrà un contatto permanente e potrà a termine un processo di internazionalizzazione dell'estetica di Barcellona senza precedenti.

Parallelamente, analizzando l'evoluzione intellettuale di Mirabent, vediamo come inizia nel periodo giovanile, mosso dagli ideali del repubblicanesimo spagnolo, prossimo al

krausismo, e finisce per difendere posizioni proprie di un personalismo catalanista, passando per un periodo di formazione presso la scuola del senso comune. Questo peculiare miscuglio di concetti o teorie ci crea un problema considerevole: la difficoltà di delimitare esattamente quali sono gli elementi necessari per considerare che esiste una certa unità filosofica, una scuola determinata.

Nonostante tutto, questo è anche uno dei tratti che possiamo considerare di influenza francese: l'ecletticismo con il quale il nostro autore riceve una formazione di origine britannica (filosofia del senso comune appresa all'università), passando per la Francia, partendo da una base spagnola con tendenze tedesche (krausismo spagnolo con il quale viene a contatto nel periodo iniziale come giornalista e letterato) per terminare, infine, in posizioni che lui stesso definiva spiritualiste.

Abbiamo spesso parlato dell'importanza che assume la filosofia inglese e scozzese per la filosofia catalana, un aspetto che probabilmente piacerebbe ai nostri predecessori per le numerosi suggestioni create; tuttavia, crediamo invece che si è parlato ben poco di un'altra influenza di uguale o maggiore importanza per la filosofia catalana, quale la filosofia francese.

Queste osservazioni ci inducono a pensare che la direzione seguita dal Dott. Mirabent sia giustamente la volontà di ricollocare e consolidare la filosofia della Scuola di Barcellona nell'ambito della fecondità che merita, con una relazione di familiarità piuttosto che di semplice prossimità all'estetica francese.

BIBLIOGRAFIA:

- ADORNO, Theodor W. *Crítica de la cultura y sociedad I*. Editorial Akal. Madrid 2008.
- AGUSTÍN, Antonio. *Sobre la Estética del Dr. F.Mirabent*. PPU. Barcelona 1985.
- ANGLÈS Cervelló, Misericòrdia. *El pensament de F.Xavier Llorens i Barba i la filosofia escocesa*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 1998
- AMICE, Jean-François. *Manuel de philosophie expérimental*. Roret Libraire. París 1829.
- BALMES, Jaime Luciano. *Historia de la filosofía*. Ed. Sopena. Buenos Aires. Segona Edició: febrer del 1941.
- BAROJA, Pío: *Camino de perfección*. Alianza Editorial, Madrid 2001.
- BASCH, Victor. *Essai critique sur l'esthétique de Kant* (1896). Kessinger Publishing 2010.
- Mon Judaïsme*. Connaître. París 1924.
- La Guerre de 1914 et le droit*. Ligues des droits de l'homme et du citoyen-Marcel Rivière. París 1915.
- Les Doctrines politiques des philosophes classiques de l'Allemagne: Leibniz, Kant, Fichte, Hegel*. Ed. Alacan. París 1927.
- BASCH, Françoise, et Liliane Crips, Pascale Gruson. *Victor Basch, un intellectuel cosmopolite* Berg International Éditeurs. París 2000
- BAYER, Raymond. *L'esthétique de la grace*. Felix Alcan Libraire. París 1933.
- Essai sur la méthode en esthétique*. Flammarion Editeur. París 1953.
- Traité d'esthétique*. Armand Colin. París 1956.
- Histoire de l'esthétique*. Armand Colin. París 1961.
- Orinetaciones actuales de la estética*. Editorial Troquel. Buenos Aires 1961.
- BERGSON, Henri. *L'énergie spirituelle*. Presses Universitaires de France. París.1962.

- *Les deux sources de la morale et de la religion*. Presses universitaires de France. París. 1958.
- BERRIO, Jordi. *El pensament filosòfic català*. Editorial Bruguera. Barcelona 1966.
- BESTEIRO Fernandez, Julián i altres. *Teoría del conocimiento*. Editorial Porrúa. México 2009.
- BILBENY, Norbert. *Filosofia Contemporània a Catalunya*. Edhasa. Barcelona 1985.
- BIRAN, Maine de. *Autobiografía y otros escritos*. Ed.Aguilar Argentina. Buenos Aires 1967.
- *Sobre la causalidad*. Ediciones Encuentro. Madrid 2006.
- BOFILL Bofill, Jaime. (Director) *Francesc P.Mirabent. Más apunts sobre la síntesi estètica*. Convivium. Facultad de Filosofía y letras (UB). Any II, Num.1. Gener-Juny 1957. Pàgina 183.
- BOVÉ, Salvador. *La filosofía nacional de Catalunya*. Estampa de Fidel Giró. Barcelona 1902.
- BRÉHIER, Émile. *Història de la filosofia*. Edició Catalana a cura de Pere Lluís Font. Volum 3. (El segle XIX) Ed. Tecnos i de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona 1998.
- BRETT, R.L. *La filosofía de Shaftesbury y la estética literaria del siglo XVIII*. Facultad de Filosofía y Humanidades. Universidad Nacional de Cordoba. (Argentina) 1959
- CABOT, Mateu. *Imatges i conceptes. Introducció a l'estètica*. Edicions UIB. Mallorca 2001.
- CABRERA García, Maria Isabel. *Francisco Mirabent Vilaplana. Portavoz de las primeras experiencias críticas de acercamiento a la vanguardia tras la guerra civil*. Cuadernos de arte. Universidad de Granada. Editorial Universidad de Granada. Num.29. 1998. Pàgines 165-172.

- CARCASÓ i Díaz, Jordi. *L'economia*. XI Col·loqui de Vic. (Edició a cura de Josep Monserrat i Ignasi Roviró). Vic 2007. *Francesc de Paula Mirabent: L'economia des del sentiment*. Pàgina 134.
- Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana: la importància del sentiment en la captació de la bellesa*. "Actes del Primer Congrés Català de filosofia". Grau, Andreu, Roviró, Ignasi i Montserrat, Josep (Eds.) Editat per la Societat Catalana de Filosofia. Barcelona 2011. Pàgina 133.
- La imatge* XVI Col·loqui de Vic. (Edició a cura de Josep Monserrat i Ignasi Roviró) Vic 2012. *Mirabent i les imatges afectives de Th.Ribot*. Pàgina 102.
- La influència de l'estètica francesa sobre Francesc Mirabent*. Journal of Catalan Intellectual History (Revista d'història de la filosofia catalana). Num.4.Volum 2. Barcelona 2012. Pàgina 149.
- L'estètica francesa i l'escola catalana: el cas de Mirabent*. "II Congrés Català de filosofia". Casaban, Enric i Serra, Xavier (Eds.) Editorial Afers Catarroja-Barcelona 2012. Pàgina 185.
- CARRERAS i Artau, Joaquim. *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. CSIC. Barcelona 1957. Vol.I i Vol II.
- CASTRO, Jorge,i altres. *Revista Estudios de psicología. La psicologización del ámbito estético entre mendicados del siglo XIX y principios del XX*. Editat per la *Fundación Infancia y Aprendizaje*. Volum 26, número 2. Madrid 2005.
- CERVANTES, Miguel de: *Don Quijote de la Mancha*. Alianza Editorial Madrid 1998.
- COLOMER, Eusebi. *El pensament alemany de Kant a Heidegger*. Volum I. La filosofia Transcendental: Kant. Editorial Herder. Barcelona 1993.
- COUSIN, Victor. *Du vrai, du beau et du bien*. Didier Segona edició. París 1854. Pàgina 167.
- CUSCÓ Clarasó, Joan. *De l'estètica a la filosofia: Francesc Mirabent i la reivindicació de la bellesa*. Revista Enrahonar. Volum 7. Número 2. UAB 2005.
- Francesc Xavier Llorens i Barba*. Filosofia i consciència. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Barcelona 2010.

- DARIO, Rubén. *Prosas Profanas y otros poemas*. Editorial Akal. Madrid 1999.
- Azul*. Red Ediciones. Las Palmas de Gran Canaria, 2011.
- DE LA VEGA, Garcilaso *Sonetos*. Red Ediciones. Barcelona 2012.
- DOLL, Rubén, i VERDAGUER, Miquel. *Jaume Serra Húnter i Francesc Mirabent: els últims sospirs d'una relació intel·lectual*. Revista Comprendre V-2003/1.
- DURKHEIM, Emile. *Las reglas del método sociológico*. Fondo de cultura economica.
- Traducció d'Ernestina de Champourcín. Méxic Segona reimpressió del 2001.
- ESCUADERO, Avelina i Conrad Vilanou. (coord.). *Alexandre Sanvisens Marfull*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona 2005.
- FER, Briony (David Batchelor i Paul Wood). *Realismo, Racionalismo y surrealismo. El arte de entreguerras (1914-1945)*. Ed. Akal. Madrid 1999.
- FOCILLON, Henri. *La escultura románica: Investigaciones sobre la historia de las formas*. Madrid, Akal, 1987.
- FOSSAS, Xavier, i Jordi Puigdomènech *El pensament català*. Edicions Documenta Balear SL. Palma de Mallorca 2011
- FRANZINI, Elio. *L'estetica francese del '900*. Unicolpi. Milano 1984.
- *Filosofia dei sentimenti*. Mondadori. Milano 1997.
- *La estética del siglo XVIII*. Ed. Visor. Madrid 2000.
- GARCÍA Morente, Manuel. *La filosofía de Kant. Una introducción a la filosofía*. Ediciones Cristiandad. Madrid-Barcelona 1996.
- *La filosofía de Henri Bergson*. Editorial Encuentros, S.A. Madrid 2010.
- GATTI, Andrea. *Il gentile Platone d'Europa*. Campanotto editore. Udine 2000.
- GERANDO, Joseph-Marie de. *Histoire comparée des systèmes de philosophie*. Librairie Philosophique de Ladrangé. París 1833.

- GILL, Michael B. *The British Moralists on human nature and the birth of secular ethics*. Cambridge University Press. New York EUA. 2006.
- GIRÓ i París, Jordi. *El pensament polític de Carles Cardó i Jacques Maritain*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 1995.
- GUY, Alain. *Histoire de la Philosophie Espagnole*. Publications de l'Université de Toulouse-Le Mirail. Toulouse 1983
- GUYAU, Jean-Marie. *L'art au point de vue sociologique. Chapitre II: L'Émotion esthétique et son caractère social*. Edició electrònica realitzada per la càtedra de ciències socials de l'Université du Québec à Chicoutimi.
- HERSCHEL B, Chipp. *Teoría del arte contemporáneo*. Ed. Akal. Madrid 1995.
- JAQUES Pi, Jèssica. *L'estètica de Francesc Mirabent: Anacronia i anticipació*. Revista Enrahonar, número 44. UAB. 2010
- JIMÉNEZ -Pedraza, *Manual de Literatura Española*. Volumen VIII. Cenlit Ediciones 1991.
- JIMÉNEZ, Juan Ramón. *El Modernismo. Notas de un curso (1953)*. Ed. Aguilar. México 1962.
- JOUFFROY, Théodore. *Esquisses de philosophie morale par M. Dugald Steward*. Chez A. Johaneau Libraire-Éditeur París 1826.
- Oeuvres complètes de Thomas Reid et l'école écossaise*. Chez A. Sautetlet Libraires. París 1829.
- Cours d'esthétique*. Libraire de L. Hachette. París 1843.
- KANT, Immanuel. *Crítica de la Facultad de jutjar*. Traducció i edició a cura de Jèssica Jaques Pi. Edicions 62. Barcelona 2004.
- Observaciones acerca del sentimiento de lo bello y de la sublime*. Traducció de José Jiménez Moreno. Alianza Editorial. Madrid 2008.
- La pau perpètua*. Editorial Barcino. Barcelona 1932. Traducció a cura d'Eduard Serra.

- Crítica de la raó pura*. Pròleg de la Segon edició. Què és la il·lustració? . Universitat de València. Segona edició. València 1993.
- *Antropología en sentido pragmático*. Alianza Editorial. Barcelona 2004.
- LALO, Charles. *Les sentiments esthétiques*. Félix Alcan, Éditeur. París 1910.
- Programme d'une esthétique sociologique*, a la Revue philosophique, LXXVIII, juliol-desembre 1914, pàgina 50.
- El arte y la vida social*. Editorial Albatros Maipu. Buenos Aires 1946.
- L'économie des passions*. Librairie philosophique J.Vrin. París 1947.
- *Notions d'esthétique*. Presses Universitaires de France. París 1948.
- LAMENNAIS, Félicité Robert. *De l'art et de beau*, Volum III del *Esquisse d'une philosophie*. Ed, Garnier. París 1865.
- LANGEVIN, Paul, et... *Victor Basch. De l'affaire Dreyfus au crime de la milice*. Editat per la Ligue des droits de l'Homme. París 1945.
- LEÓN Tello, Francisco José. *La estética y la filosofía del arte en España en el siglo XX*. Volum I. Imp. Nácher. València 1983.
- LIPPS, Theodor. *Los fundamentos de la estética*. Ed. Jorro. Madrid 1924.
- LIM. CP. Actes, fascicle XII, PÀG 80-89. IX Congrés Internacional de Filosofia a París, on presenta la comunicació: *Les valeurs esthétiques et le jugement du gout*.
- LIM. DI. (UB)
- LLORENS y Barba, Francisco Javier. *Lecciones de Filosofía*. Publicaciones de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Barcelona. Volums I, II i III. Barcelona 1956.
- LOCKE, John. *Ensayo sobre el entendimiento humano*. Fondo de cultura económico. México 1999.

- LÓPEZ Quintás, Alfonso. *Filosofía española contemporánea*. Publicaciones de la Universidad de Navarra. Pamplona 1966.
- LLUÍS Font, Pere. *Esquema històric de la filosofia catalana*. Revista Enrahonar. Quaderns de filosofia. Universitat Autònoma de Barcelona. Num. 10 (1984).
- MACHADO, Antonio. *Campos de Castilla*. Editorial Cátedra 1976.
- MARITAIN, Jacques et Raissa. *Oeuvres complètes*. Academic Press Fribourg Suisse. Saint-Paul Éditions Religieuses. París 2007.
- MARTÍNEZ Ruiz, José (Azorín). *La voluntad*, Editorial Catedra, Madrid 1997.
- MENÉNDEZ Pelayo, Marcelino. *Historia de las ideas estéticas en España*. Volumes I i II. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid 1994.
- MIRABENT Vilaplana, Francesc. *El camino azul*. Editorial Cervantes. Barcelona 1912.
- El sapo romántico*. El libro Popular. Madrid, 1914.
- Mi ventana florida*. F.Sempere y Compañía, Editores. València 1920.
- La estetica inglesa del s.XVIII.*. Editorial Cervantes. Barcelona 1927
- De la Belleza*. Biblioteca filosòfica dirigida per Pere Coromines. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona 1936
- Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*. Volum I i II. Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto "Luis Vives" de Filosofía. Barcelona 1957.
- MONLAU, Pedro Felipe. *Del grado de certeza en medicina*. Imprenta de A.Bergnes i Cia. Barcelona 1832.
- MONTSERRAT, Josep i CASANOVAS Pompeu (eds). *Pensament i filosofia a Catalunya II 1924-1939*. INHECA (Institut d'Estudis Humanístics Miquel Coll i Alentorn). Barcelona 2003. www.catalanphilosophy.cat.
- NICOL, Eduardo. *El problema de la filosofia hispanica*. Editorial Tecnos. Madrid 1961.

- PLOTINO. *Sobre la belleza*. Traducció d'Agustin Lòpez i María Tabuyo. Limpegraf S.L. Barcelona 2007.
- QUEROL Gavalrà, Miguel. *La escuela Catalana Contemporanea*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto "Diego Velazquez". Madrid 1953.
- QUINTÁS Alonso, Guillermo. (Director de la col·lecció). *Crítica de la raó pura*. Pròleg de la segona edició. Introducció. Què és la il·lustració? Editat pel servei de publicacions de la Universitat de València. Col·lecció Educació. Materials de filosofia. València. Segona edició. Novembre 1993
- RIBOT, Théodule-Armand. *La Psychologie anglaise contemporaine: l'école expérimentale*. Troisième édition. Felix Alcan. París 1901.
- La psychologie des Sentiments*. Libraire Félix Alacan. París 1922
- La psicología de los sentimientos*. Daniel Jorro editor. Traducció de Ricardo Rubio. Madrid 1924.
- ROUSSEAU, Jean Jacques. *Discurso sobre las ciencias*. Ed. Aguilar. Madrid 1963.
- ROVIRÓ, Ignasi. *Francesc Mirabent*. Col·lecció Eusebi Colomer. Núm.3. Publicacions de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. Vic 2003.
- Francesc Mirabent i Vilaplana*. Dins de *Pensament i filosofia a Catalunya II 1924-1939*, de Josep Montserrat i Pompeu Casanovas.(Eds.) INHECA (Institut d'Estudis Humanístics Miquel Coll i Alentorn). Barcelona 2003.
- RUBERT DE VENTÓS, Xavier. *Teoria de la sensibilitat*. Volums 1 i 2. Edicions 62. Barcelona 1968.
- RUBERT DE VENTÓS, Xavier. *Pensadors catalans*. Edicions 62. Barcelona 1987.
- SEMPRUN, Jorge. *Mal et modernité*. Éditions Climats. París 1995.
- SERRA Hunter, Jaume. *Filosofia i cultura*. Primera sèrie. Llibreria Catalònia. Barcelona 1930.
- Filosofia i cultura*. Segona sèrie. Llibreria Catalònia. Barcelona 1932.

- El pensament i la vida*. Club del llibre català. Mèxic, D.F. 1945.
- Problemes de la vida contemporània*. Ed. Columna. Barcelona 1985.
- SHAFTESBURY, Anthony Ashler Cooper. *Characteristics of Men, Manners, Opinions, Times, Liberty*. Fund, Inc. Indianapolis, Indiana. 2001.
- Sensus Communis*. Editorial Pre-textos. València 1995.
- Investigación sobre la virtud y el mérito*. Traduït per Agustín Andreu. Edita CSIC. Madrid 1997.
- Cartas sobre el entusiasmo*. Traduït per Agustín Andreu. Editorial Crítica. Barcelona 1997.
- SOURIAU, Étienne. *L'Abstraction sentimentale*. Ed. Hachette. París. 1925
- L'avenir de l'esthétique. Essai sur l'objet d'une science naissante*. Ed. Félix Alcan. París 1929.
- L'instauration philosophique* Ed. Félix Alcan. París 1939.
- *La correspondencia de las artes*. FCE. México 1965.
- SPENGLER, Oswald. *La decadencia de Occidente*. Traducció de Manuel García Morente. Editorial Espasa Calpe. Madrid 1950.
- TAINÉ, Adolphe-Hippolyte. *Le positivisme anglais, étude sur Stuart Mill*. Germer Baillière, Libraire-Editeur. París 1864.
- L'idéalisme Anglais, étude sur Carlyle*. Germer Baillière, Libraire-Editeur. París 1864.
- Histoire de la littérature anglaise*. Hachette. París 1873.
- TUÑÓN DE LARA. M: *Medio siglo de cultura española. (1885-1936)*. Ed. Tecnos. Madrid 1973.
- UNAMUNO, Miguel de. *Del sentimiento trágico de la vida*. Editorial Optima. Barcelona 1998.

-VILLANUEVA, Javier. *Anuario Filosófico de la Universidad de Navarra*. Pamplona 1984 (17).

-VALÉRY, Paul. *La politique de l'esprit, notre souverain bien*. Éditions de l'Université de Manchester. Anglaterra 1941.

-ZANOLETTI, Gabriela. *Estetica Española conetmporanea*. Museo e instituto de Humanidades "Camon Aznar". Saragossa 1981.

Les relacions epistolars del Dr.Mirabent

CONJUNT DE CARTES TROBADES AL SEU LLEGAT:

	TOTAL	1910	1911	1912	1916	1924	1925	1927	1928	1931	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Bayer, Raymond (Paris)	88												6	2		1	1	3	5	3	3	3	22	30	4	3	2
Camón Aznar	43																			1	3	10	9	14	6		
Munian	36																		3	9	3		3	6	6	5	1
Batlori, Miquel	24													5	1				2	3			1	2	2	5	3
Borrás Prim, Ramon	19																							10	6	3	
Munro, Thomas	17																				2	1	5	3	1	3	2
Lalo, Charles (Paris)	15							2	2				2					1	1	2			1	4			
Beth, E. W.	13																					2	9	1	1		
Olguin, Manuel (California)	13																						4			5	4
Delorme, Suzanne	12																								9	1	2
Calogero, Guido	10																							6			4
Kuhn, Hugo. (Tübingen)	8																							1	7		
Sala, Xavier de	7																								1	6	
Deckers, Herman. (Amberes)	6																							3			3
Stefanini, Luigi (Padova)	6																						1	4	1		
Terrasa, Juan	6												2													4	
Hammond	4												4														
Planella Guille, Joan	4												1													3	
Reymon, Arnold (Raymond)	4																							3	1		
Tarazena, Blas	4																						2	1	1		
Breda, H.L. Van	3																									2	1
Carreras Artau, Joaquin	3																1	1	1								
Diez Blanco, Alejandro	3																							2	1		
Garriga Masó, Joan	3															1	2										

	TOTAL	1910	1911	1912	1916	1924	1925	1927	1928	1931	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Goblot, Edmond	3							3																			
Utiz, E. (Praga)	3										1		2														
Alcazar, Cayetano	2																		1						1		
Basch, Victor	2					1		1																			
Carreras Artau, Tomás	2												1													1	
Delgado, Osiris	2																						1	1			
Duran, Enrique	2																1									1	
Escarré i Cuellar	2																									2	
Fernández Casado, Carlos	2																								1	1	
Gimenez Caballero, E	2								2																		
Jordan de Urries, Pablo	2																								2		
Lluchmajor, Fra Miquel d	2																							2			
Lunham, Barbara	2												2														
Miguel de Val, Mariano	2		1	1																							
Nicol, Eduard	2																								2		
Romero	2										1													1			
Sciacca, F. (Genova)	2																								2		
Tejerina, Ángel	2																								1	1	
Unamuno, Miguel	2		1	1																							
Alas Pumeriño, Armando c	1					1																					
Albareda, M.A.	1												1														
Aramon, J.	1																		1								
Avison, Helaine	1																										1
Bohm, Franz (U. Frankfurt)	1																								1		

	TOTAL	1910	1911	1912	1916	1924	1925	1927	1928	1931	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Boseli, Carlo (Milano)	1								1																		
Briol, Josep M.	1																								1		
Carulla Riera, Vicente	1																									1	
Dalmases, Cándido de	1																				1						
Dheferd, Dorothy	1																							1			
Diaz Plaja	1																1							1			
Edmund+Beth+Von Wrigl	1																	1								1	
Fonçillac	1														1												
Font Puig, Pere	1							1																			
Fontserè	1																				1						
García Barrón, Carlos	1																									1	
García Tonel, Lorenzo	1																									1	
García, Víctor	1																									1	
Giacom, Carlo	1																										1
Giacom, Carlo (U. Mesin	1																										1
Gomà, Francesc	1																							1			
Hanarath, F.	1																										1
Junoy, Josep Maria	1													1													
Mahuquer (Salamanca)	1																									1	
Miró, Gabriel	1			1																							
Muñoz Alonso, Adolfo	1																										1
Palmés, Fernando M.	1																									1	
Perpiñá Crau, Roman	1																					1					
Puig, Isidro	1	1																									

	TOTAL	1910	1911	1912	1916	1924	1925	1927	1928	1931	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Puigvert, Antoni Dr.	1																									1	
R. Jaume	1																								1		
Roig, Joan	1																									1	
Ruiz Santayana, Jorge	1									1																	
Salvador, Josep M.	1																									1	
Santos, Derf (Lisboa)	1																							1			
Satorras, Alexandre	1																									1	
Schoen, Max	1																					1					
Serrallonga y Guasch, Lu	1																									1	
Veinstein, A.	1																										1
Total	430																										

CORRESPONDÈNCIA INTERNACIONAL:

	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	TOTAL	
Avison, Helaine																											1		1		
Basch, Victor	1				1																									2	
Batliori, Miquel														5	1							2	3			1	2	2	5	3	24
Bayer, Raymon (Paris)													6	2		1	1				3	5	3	3	3	22	30	4	3	2	88
Beth, E.W.																								2	9	1	1			13	
Bohm, Franz (U. Frankfurt)																										1				1	
Boseli, Carlo (Milano)						1																								1	
Breda, H.L.Van																											2	1		3	
Calogero, Guido																										6			4	10	
Deckers, Herman. (Ambers)																										3			3	6	
Delorme, Suzanne																											9	1	2	12	
Dheferd, Dorothy																										1				1	
Edmund+Beth+Von Wright																												1		1	
Foncillac															1															1	
Giacom, Carlo																													1	1	
Giacomm Carlo (U. Mesina)																													1	1	
Gimenez Caballero, E							2																							2	
Goblot, Edmond					3																									3	
Hammond													4																	4	
Hanarath, F.																													1	1	
Kuhn, Hugo. (Tübingen)																											1	7		8	
Lalo, Charles (Paris)					2	2							2								1	1	2			1	4			15	
Lunham, Barbara													2																	2	
Munro, Thomas																							2	1	5	3	1	3	2	17	
Oiguin, Manuel (California)																										4			5	4	13
Reymon, Arnold (Raymon)																											3	1		4	
Ruiz Santayana, Jorge						1																								1	

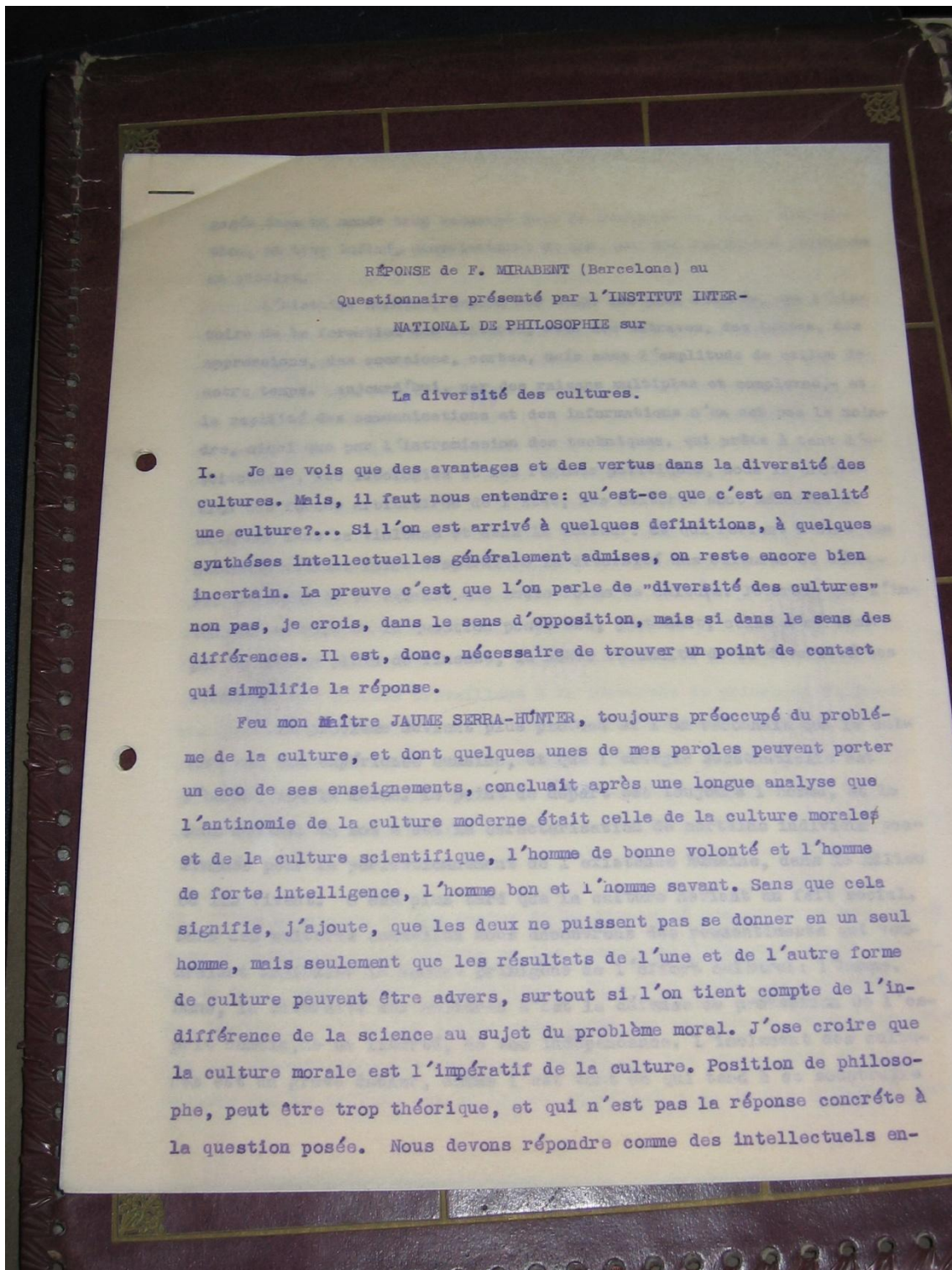
	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	TOTAL
Sala, Xavier de																										1	6			7
Schoen, Max																								1						1
Sciacca, F. (Genova)																										2				2
Stefanini, Luigi (Padova)																									1	4	1			6
Terrasa, Juan												2																4		6
Utiz, E. (Praga)									1			2																		3
Veinstein, A.																												1		1
Santos, Derf (Lisboa)																									1					1

CORREPOONDÈNCIA ESTATAL

	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1925	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	TOTAL
Alas Pumeriño, Armando de las							1																								1
Albareda, M.A.														1																	1
Alcazar, Cayetano																						1									2
Aramon, J.															1																1
Borrás Prim, Ramon																										10	6	3			19
Briol, Josep M.																												1			1
Camón Aznar																						1	3	10	9	14	6				43
Carreras Artau, Joaquin																						1	1	1							3
Carreras Artau, Tomás														1															1		2
Carulla Riera, Vicente																													1		1
Dalmasas, Cándido de																								1							1
Delgado, Osiris																									1						2
Diaz Plaja																										1					1
Diez Blanco, Alejandro																											2	1			3
Duran, Enrique																			1												2
Escarré i Cuellar																													2		2
Fernández Casado, Carlos																												1	1		2
Font Puig, Pere								1																							1
Fontserè																							1								1
García Barrón, Carlos																													1		1
García Tonel, Lorenzo																														1	1
García, Victor																													1		1
Garriga Masó, Joan																															3
Gomà, Francesc																															1
Jordan de Urriés, Pablo																													2		2
Junoy, Josep Mania															1																1
Lluçmajor, Fra Miquel de																											2				2
Mahuquer (Salamanca)																												1			1
Miguel de Val, Mariano		1	1																												2
Miró, Gabriel		1																													1

	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1925	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	TOTAL
Muniain																						3	9	3		3	6	6	5	1	36
Muñoz Alonso, Adolfo																													1		1
Nicol, Eduard																											2				2
Palmés, Fernando M.																												1			1
Perpiñá Crau, Roman																								1							1
Planella Guille, Joan														1															3		4
Puig, Isidro		1																													1
Puigvert, Antoni Dr.																												1			1
R. Jaume																											1				1
Roig, Joan																												1			1
Romero										1																					2
Salvador, Josep M.																													1		1
Satorras, Alexandre																													1		1
Serrallonga y Guasch, Luis																													1		1
Tarazena, Blas																									2	1	1				4
Tejerina, Ángel																											1	1			2
Unamuno, Miguel		1	1																												2

Article inédit (Questionari presentat a l'Institut internacional de filosofia).

- 2 -

gagés dans un monde trop submergé dans la confusion et dans l'abstraction, et trop influé, consciemment ou non, par des exigences pratiques et vitales.

L'histoire humaine, depuis les temps les plus reculés, est l'histoire de la formation des cultures, avec des entraves, des luttes, des oppressions, des coercitions, certes, mais sans l'amplitude de celles de notre temps. Aujourd'hui, par des raisons multiples et complexes, - et la rapidité des communications et des informations n'en est pas la moindre, ainsi que par l'intromission des techniques, qui prête à tant d'équivoques, les idéologies et les régimes politiques, sous la protection des forces arbitraires de l'Etat, les cultures sont menacées du naufrage dans la violence et dans la terreur. Ce qui revient à dire que beaucoup veulent faire disparaître la diversité des cultures et déclarer triomphante et valable une seule forme de culture. Je crois que l'intention subtile de la question posée est, justement, celle d'affirmer par un détour plein de finesse, la noble fécondité de la diversité des cultures.

Le problème devient plus profond si l'on reconnaît que la culture est une expérience humaine, et que l'énergie substantielle est l'homme, non la masse. Le point de départ est toujours l'homme, et le sens radical du mot c'est la caractérisation de certains individus passionnés pour le perfectionnement de l'existence humaine, dans le milieu où ils vivent. C'est plus tard que la culture devient un fait social. Dans des cultures actuelles nous découvrons des ressentiments qui voudraient anéantir la source primigène de l'effort culturel: l'homme. Donc, la diversité des cultures c'est la défense ou protection de l'esprit humain, de sa liberté, de son indépendance. L'isolement des cultures est un grave danger, comme l'est tout ce qui tend à se soustraire

- 3 -

de la discussion et de la l'analyse.

Mais, il faut bien comprendre que la diversité ne doit pas être antagonisme, ni mépris des unes aux autres. Si c'était ^{ainsi} la diversité serait ^{très} misérable. La dureté des temps actuels, et surtout le désordre économique du monde, a gravement interféré dans le concept de culture, avec cette tendance à convertir en fait vital ce qui ne devrait être toujours que phénomène spirituel. Sans vouloir discuter ici le thèse de Spengler sur la civilisation et la culture (d'abord par les conclusion sceptiques que cette thèse comporte en raison de la finitude et de la temporalité, avec lesquelles l'on arrive à saper les valeurs morales), il me semble indéniable que lorsque dans la définition de la culture nous trouvons le mot "social", nous sommes de suite placés, même sans vouloir, dans un point de vue sociologique et utilitaire, qui dénature le sens original de la Culture. Cela n'est pas nier les services de la sociologie. Mais, à mon avis, la culture reste plus en deçà et plus au delà. Plus en deçà, car c'est la finesse de la pensée de quelques méditatifs éminents qui depuis des siècles travaillent à la recherche de principes fondamentaux permanents pour la conduite et pour la spéculation humaine. Plus au delà, car elle surveille cette profonde liberté du jugement personnel, qui est la garantie même de l'efficacité des cultures, pourvu qu'elles se produisent dans un domaine de respect réciproque.

II. Les avantages et les vertus de la diversité des cultures sont, donc, ceux de conjointre les efforts et les responsabilités pour que la vie humaine soit respectueuse et pacifique. Il peut y avoir, il y a réellement, des idéaux de perfection différents. Aussi des peuples et des collectivités qui sousentiment les cultures autres que les leurs. Mais si l'on accepte que la culture est le trésor spirituel - et je dis spirituel dans

- 4 -

un sens fermement anthropologique, et préférentiellement dirigé par l'intelligence et par le sentiment, la volonté étant un tiers élément mental pour renforcer ces deux autres - les inconvénients que peuvent exister dans la diversité des cultures seront surpassés et vaincus par la compréhension loyale et par le respect réciproque. C'est peut être un idéalisme vieillot. Mais je le crois la seule façon, quoique sévèrement difficile, de sauver la désintégration de la coopération humaine. Si, comme je le crois, la nature de l'homme est spirituelle, voici la loi et le sens ultime des cultures. D'abord, bien discriminer les problèmes généraux de l'humanité, et les problèmes particuliers des différents peuples et des diverses collectivités. Comprendre que les formes de l'Art, de la Science, du Langage, des Mœurs, des modes de Gouvernement, de la Morale, de la Philosophie et de la Religion, sans oublier les nombreux besoins et les multiples applications de la vie pratique, constituent cette diversité des cultures; mais, sentir bien sincèrement l'horreur de l'uniformité. En revanche, se sentir attiré par une unité des fins, unité bien compatible avec la diversité.

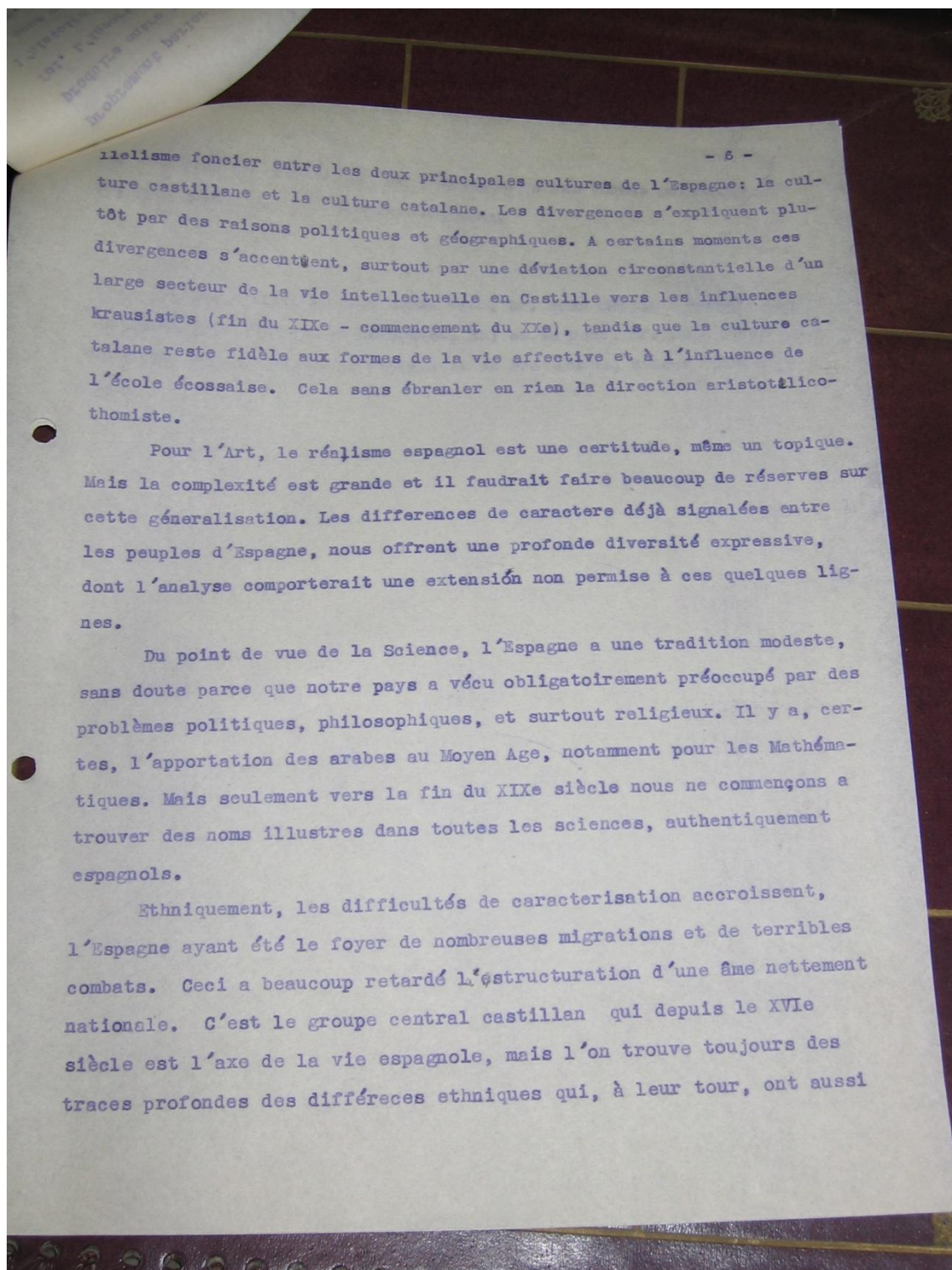
L'homme doit pouvoir réaliser toute la dimension de sa capacité spirituelle. Les limites seront signalées par la force même du contraste et de la fécondité des cultures. Y a-t-il, donc, une similitude entre culture et humanisme?... Le mot culture ne sera-t-il pas une sorte d'équivalent contemporain du mot humanisme, non pas dans le sens historique de celui-ci, dont la racine est classique, médiévale et renaissante, mais plutôt dans le sens proposé par Léon Brunschvicg, quoique plus imprégné de sentiment?... Du moins, ils nous semblent bien après l'un de l'autre. Mais la ^{celle} question dépasse le problème que la question pose.

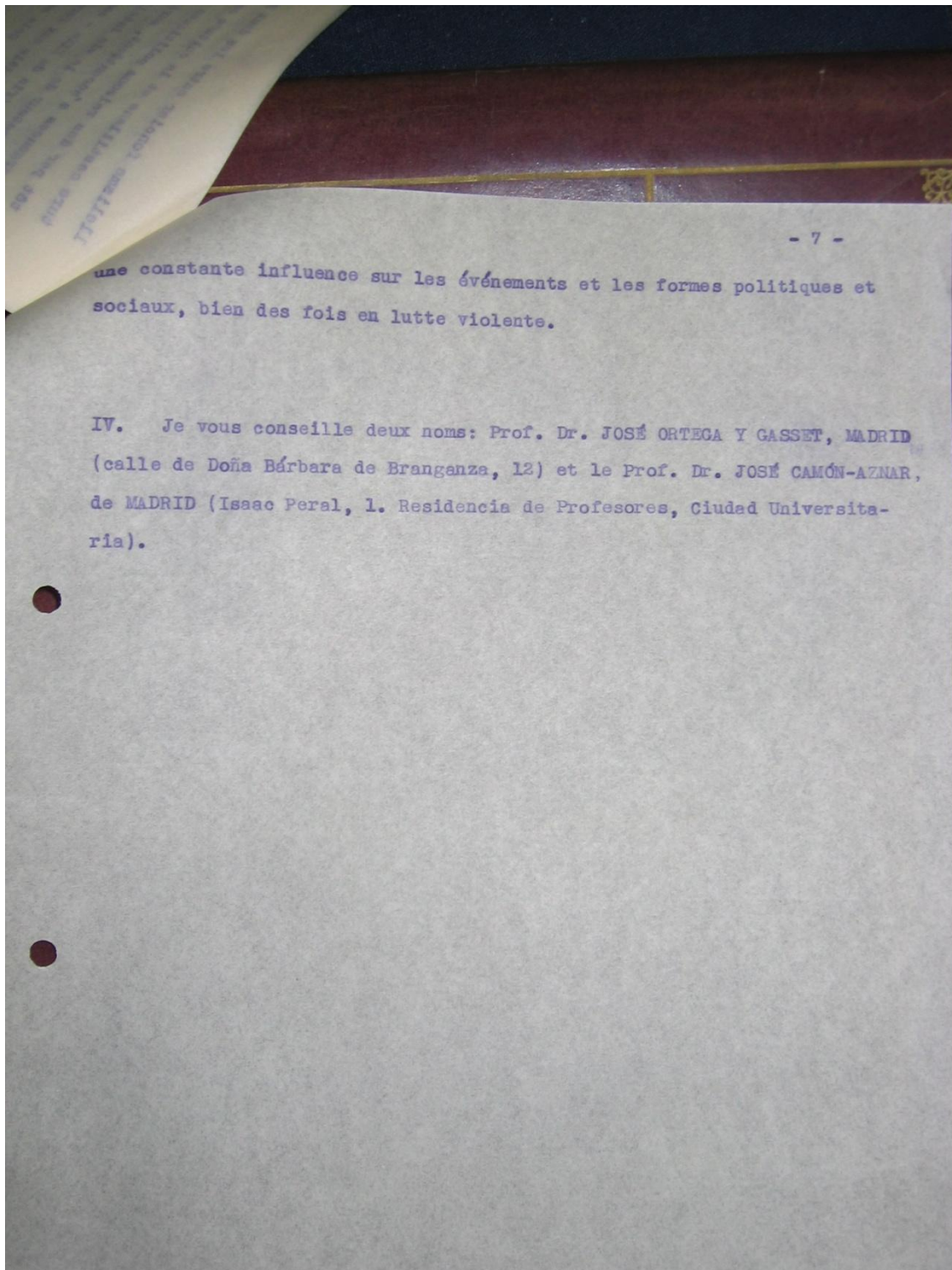
Ce qui est essentiel, j'insiste, c'est la compréhension mutuelle et le respect réciproque. Dans chaque culture il y a certainement une explicité intention morale. Sans cela il n'y aurait pas de culture, à

proprement parler. Je ne vois d'autre remède aux frictions qui peuvent se produire entre la diversité des cultures, que la sincérité et la bonne foi. L'incertitude de la connaissance humaine, ce résultat inéluctable de l'histoire de la réflexion, doit nous suffire pour nous engager à l'effort de nous comprendre et de nous conduire avec loyauté les uns envers les autres.

III. La culture nationale espagnole est extrêmement difficile d'esquisser. La profonde diversification de la mentalité péninsulaire subsiste toujours comme quelque chose de si vif, qu'aucune coercition extérieure ne peut vaincre, malgré les efforts politiques depuis le XVIIe. siècle à ce jour. La puissance politique n'a pas réussi à modifier les caractères fonciers des différents peuples d'Espagne. Cependant, à une époque où le pouvoir de l'État est si formidable - du moins, matériellement-, il faut avoir une perception très fine pour tâter les pouls de tout ce qui bat, insubornable et authentique, sous les affirmations uniformistes, bien trop puérilement annoncées.

En Philosophie, le fond réaliste est évident, solidement appuyé sur l'intellectualisme scolastique, et notamment thomiste, qui est le fort bastion de notre traduction philosophique. Pourtant, il ne faut pas oublier l'indépendance et l'originalité de Francisco Suárez (1548-1617), scolastique non thomiste, qui s'applique à une méditation directe de la réalité et se libère de toute soumission aveugle à l'autorité traditionnelle; mais après lui on revient, en général à la servitude scolastico-thomiste, dont on ne s'affranchit que par l'oeuvre de Jaume Balmes (1810-1848). Ce caractère réaliste se donne aussi dans le courant des penseurs du Levant, et notamment avec Joan Lluís Vives (1492-1540). Malgré des attitudes et des nuances assez distinctes, il y a toujours un para-

Transcripció de l'article :

Réponse de F.Mirabent (Barcelona) au Questionnaire présenté par l'INSTITUT INTERNATIONAL DE PHILOSOPHIE sur

La diversité des cultures.

I. Je ne vois pas que des avantages et des vertus dans la diversité des cultures. Mais, el faut nous entendre : qu'est-ce que c'est en réalité une culture ?... Si l'on est arrivé à quelques définitions, à quelques synthèses intellectuelles généralement admises, on reste encore bien incertain. La preuve c'est que l'on parle de « diversité des cultures » non pas, je crois, dans les sens d'opposition, mais si dans le sens des différences. Il est, donc, nécessaire de trouver un point de contact qui simplifie la réponse.

Feu mon Maître JAUME SERRA-HUNTER, toujours préoccupé du problème de la culture, et dont quelques unes de mes paroles peuvent porter un écho de ses enseignements, concluait après une longue analyse que l'antinomie de la culture moderne était celle de la culture morale et de la culture scientifique, l'homme de bon et l'homme de forte intelligence, l'homme bon et l'homme savant. Sans que cela signifie, j'ajoute, que les deux puissent pas se donner en un seul homme, mais seulement que les résultants de l'une et de l'autre forme de culture peuvent être adverse, surtout si l'on tient compte de l'indifférence de la science au sujet du problème moral. J'ose croire que la culture morale est l'impératif de la culture. Position de philosophe, peut être trop théorique, et qui n'est pas la réponse concrète à la question posée. Nous devons répondre comme des intellectuels engagés dans un monde trop submergé dans la confusion et dans l'abstraction, et trop influé, consciemment ou non, par des exigences pratiques et vitales.

L'histoire humaine, depuis les temps les plus reculés, est l'histoire de la formation des cultures, avec des entraves, des luttes, des oppressions, des coercions, certes, mais sans l'amplitude de celles de notre temps. Aujourd'hui, par des raisons multiples et complexes, -et la rapidité des communications et des informations n'est pas la moindre, ainsi que par l'intromission des techniques, qui prête à tant d'équivoques-, les idéologies et les régimes politiques, sous la protection des forces arbitraires de

l'Etat, les cultures sont menacées du naufrage dans la violence et dans la terreur. Ce qui revient à dire que beaucoup veulent faire disparaître la diversité des cultures et déclarer triomphante et valable une seule forme de culture. Je crois que l'intention subtile de la question posée est, justement, celle d'affirmer par un détour plein de finesse, la noble fécondité de la diversité des cultures.

Le problème devient plus profond si l'on reconnaît que la culture est une expérience humaine, et que l'énergie substantielle est l'homme, non la masse. Le point de départ est toujours l'homme, et le sens radical du mot c'est la caractérisation de certains individus passionnés par le perfectionnement de l'existence humaine, dans le milieu où ils vivent. C'est plus tard que la culture devient un fait social. Dans des cultures actuelles nous découvrons des ressentiments qui voudraient annihiler la source primigène de l'effort culturel : l'homme. Donc, la diversité des cultures c'est la défense ou protection de l'esprit humain, de sa liberté, de son indépendance. L'isolement des cultures est un grave danger, comme l'est tout ce qui tend à se soustraire de la discussion et de l'analyse.

Mais, il faut bien comprendre que la diversité ne doit pas être antagonisme, ni mépris des uns aux autres. Si c'était ainsi la diversité serait misérable. La dureté des temps actuels, et surtout le désordre économique du monde, a gravement interféré dans le concept de culture, avec cette tendance à convertir en fait vital ce qui ne devrait être toujours que phénomène spirituel. Sans vouloir discuter ici la thèse de Spengler sur la civilisation et la culture (d'abord par les conclusions sceptiques que cette thèse comporte en raison de la finitude et de la temporalité, avec lesquelles l'on arrive à saper les valeurs morales), il me semble indéniable que lorsque dans la définition de la culture nous trouvons le mot « social », nous sommes de suite placés, même sans vouloir, dans un point de vue sociologique et utilitaire, qui dénature le sens original de la Culture. Cela n'est pas nier les services de la sociologie. Mais, à mon avis, la culture reste plus en deçà et plus delà. Plus en deçà, car, car c'est la finesse de la pensée de quelques méditatifs éminents qui depuis des siècles travaillent à la recherche de principes fondamentaux permanents pour la conduite et pour la spéculation humaine. Plus au-delà, car elle surveille cette profonde liberté du jugement

personnel, qui est la garantie même de l'efficacité des cultures, pourvu qu'elles se produisent dans un domaine de respect réciproque.

II. Les avantages et les vertus de la diversité des cultures sont, donc, ceux de conjoindre les efforts et les responsabilités pour que la vie humaine soit respectueuse et pacifique. Il peut y avoir, il y a réellement, des idéaux de perfection différents. Aussi des peuples et des collectivités qui sousestiment les cultures autres que les leurs. Mais si l'on accepte que la culture est les trésor spirituel –et je dis spirituel dans un sens fermement anthropologique, et préféremment dirigé par l'intelligence et par le sentiment, la volonté étant un tiers élément mental pour renforcer ces deux autres –les inconvénients que peuvent exister dans la diversité des cultures seront surpassés et vaincus par la compréhension loyale et par le respect réciproque. C'est peut être un idéalisme vieillot. Mais je les vois la seule façon, quoique sévèrement difficile, de sauver la désintégration de la coopération humaine. Si, comme je le crois, la nature de l'homme est spirituelle, voici la loi et les sens ultime des cultures. D'abord, bien discriminer les problèmes généraux de l'Humanité, et les problèmes particuliers des différents peuples et des diverses collectivités. Comprendre que les formes de l'Art, de la Science, du Langage, des Mœurs, des modes de Gouvernement, de la Morale, de la Philosophie et de la Religion, sans oublier les nombreux besoins et les multiples applications de la vie pratique, constituent cette diversité des cultures ; mais sentir bien sincèrement l'horreur de l'uniformité. En revanche, se sentir attiré par une unité des fins, unité bien compatible avec la diversité.

L'homme doit pouvoir réaliser tout la dimension de sa capacité spirituelle. Les limites seront signalées par la force même du contraste et de la fécondité des cultures. Y a-t-il, donc, une similitude entre culture et l'humanisme ?... Le mot culture ne sera-t-il pas une sorte d'équivalent contemporain du mot humanisme, non pas dans les sens historique de celui-ci, -dont la racine est classique, médiévale et renaissante-, mais plutôt dans les sens proposé par Léon Brunschvieg, quoique plus imprégné de sentiment ?... Du moins, ils nous semblent bien près l'un de l'autre. Mais cela dépasse le problème que la question pose.

Ce qui est essentiel, j'insiste, c'est la compréhension mutuelle et le respect réciproque. Dans chaque culture il y a certainement une explicite intention morale. Sans cela il n'y aurait pas de culture, à proprement parler. Je ne vois d'autre remède aux frictions qui peuvent se produire entre la diversité des cultures, que la sincérité et la bonne foi. L'incertitude de la connaissance humaine, ce résultat inéluctable de l'histoire de la réflexion, doit conduire avec loyauté les uns envers les autres.

III. La culture nationale espagnole est extrêmement difficile d'esquisser. La profonde diversification de la mentalité péninsulaire subsiste toujours comme quelque chose de si vif, qu'aucune coercion extérieure ne peut vaincre, malgré les efforts politiques depuis le XVIe siècle à ce jour. La puissance politique n'a pas réussi à modifier les caractères fonciers des différents peuples d'Espagne. Cependant, à un époque où le pouvoir de l'État est si formidable –du moins, matériellement-, il faut avoir une perception très fine pour tâter les plous de tout ce qui bat, insubornable et authentique, sous les affirmations uniformistes, trop puérilement annoncées.

En Philosophie, le fond réaliste est évident, solidement appuyé sur l'intellectualisme scolastique, et notamment thomiste, qui est le fort bastion de notre traduction philosophique. Pourtant, il ne faut pas oublier l'indépendance et originalité de Francisco Suárez (1548-1617), scolastique non thomiste, que s'applique à une méditation directe de la réalité et se libère de toute soumission aveugle à l'autorité traditionnelle ; mais après lui on revient, en général à la servitude scolastico-thomiste, dont on ne s'affranchit que par l'œuvre de Jaume Balmes (1810-1848). Ce caractère réaliste se donne aussi dans le courant des penseurs du Levant, et notamment avec Joan Lluís Vives (1492-1540). Malgré des attitudes et des nuances assez distinctes, il y a toujours un parallélisme foncier entre les deux principales cultures de l'Espagne : la culture castillane et la culture catalane. Les divergences s'expliquent plutôt par des raisons politiques et géographiques. A certains moments ces divergences s'accroissent, surtout par une déviation circonstancielle d'un large secteur de la vie intellectuelle en Castille vers les influences krausistes (fin du XIXe- commencement du XXe), tandis que la culture catalane reste fidèle aux formes de la vie affective et à l'influence de l'école écossaise. Cela sana ébranler en rien la direction aristotélico-thomiste.

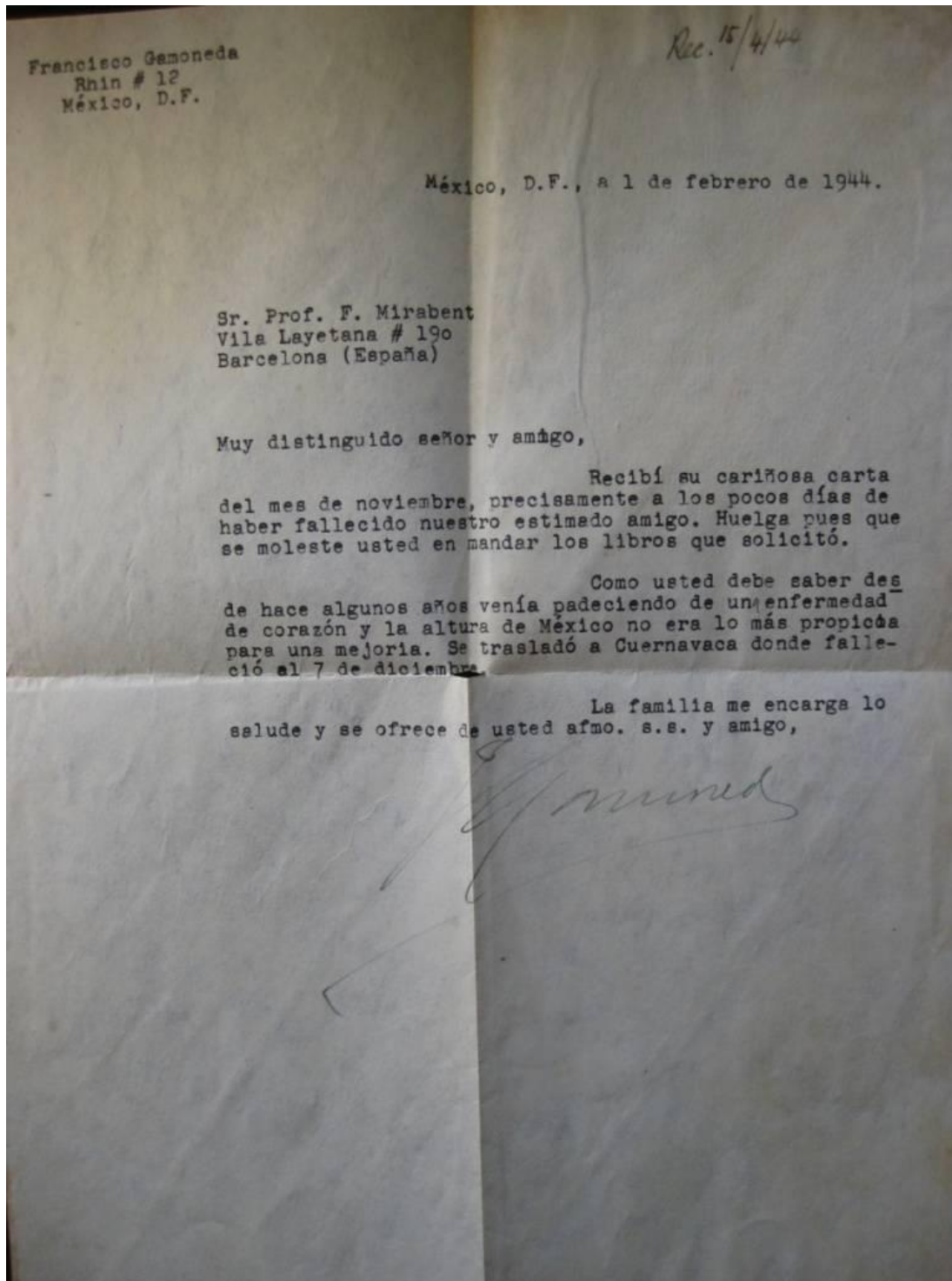
Pour l'Art, le réalisme espagnol est une certitude, même un topique. Mais la complexité est grande et il faudrait beaucoup de réserves sur cette généralisation. Les différences de caractère déjà signalées entre les peuples d'Espagne, nous offrent une profonde diversité expressive, dont l'analyse comporterait une extension non permise à ces quelques lignes.

Du point de vue de la Science, l'Espagne a une tradition modeste, sans doute parce que notre pays a vécu obligatoirement préoccupé par des problèmes politiques, philosophiques, et surtout religieux. Il y a, certes, l'apportation des arabes au Moyen Age, notamment, pour les Mathématiques. Mais seulement vers la fin du XIXe siècle nous ne commençons à trouver des noms illustres dans toutes les sciences, authentiquement espagnols.

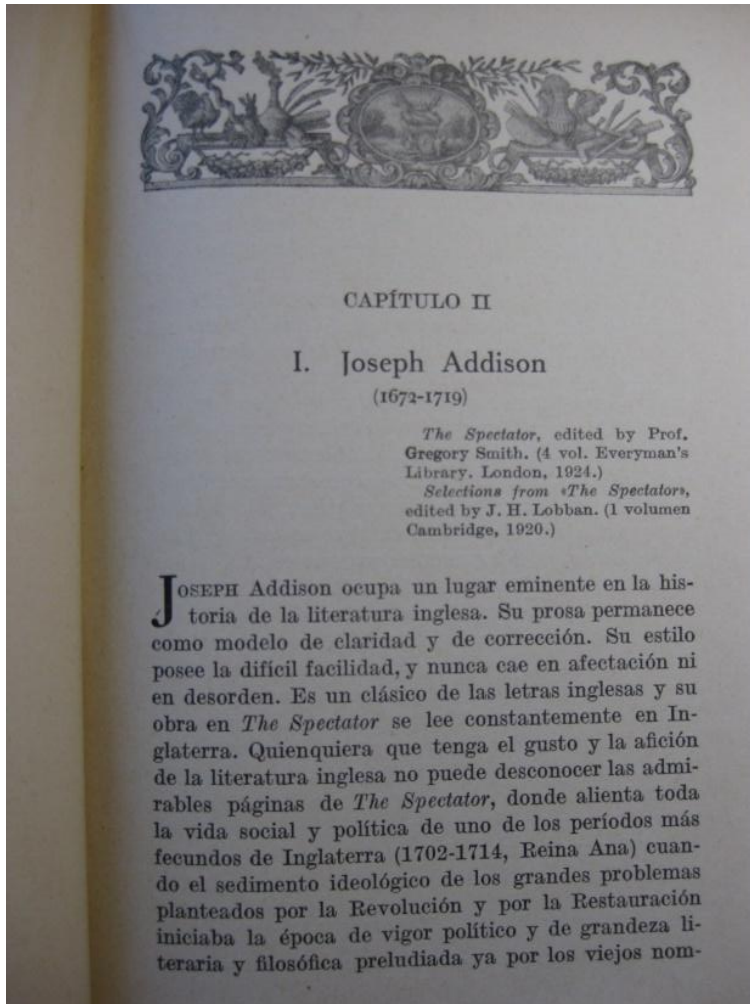
Ethniquement, les difficultés de caractérisation accroissent, l'Espagne ayant été le foyer de nombreuses migrations et de terribles combats. Ceci a beaucoup retardé l'structuration d'une âme nettement nationale. C'est le groupe central castillan qui depuis le XVIe siècle est l'axe de la vie espagnole, mais l'on trouve toujours des traces profondes des différences ethniques qui, à leur tour, ont aussi une constante influence sur les événements et les formes politiques et sociaux, bien des fois en lutte violente.

Carta inèdita (Dr. Serra Hunter).

Carta inèdita, trobada entre els llibres de Serra Hunter de Mirabent. Possiblement per tal d'evitar possibles represàlies si durant el franquisme algú hagués denunciat la seva relació amb el professor exiliat.

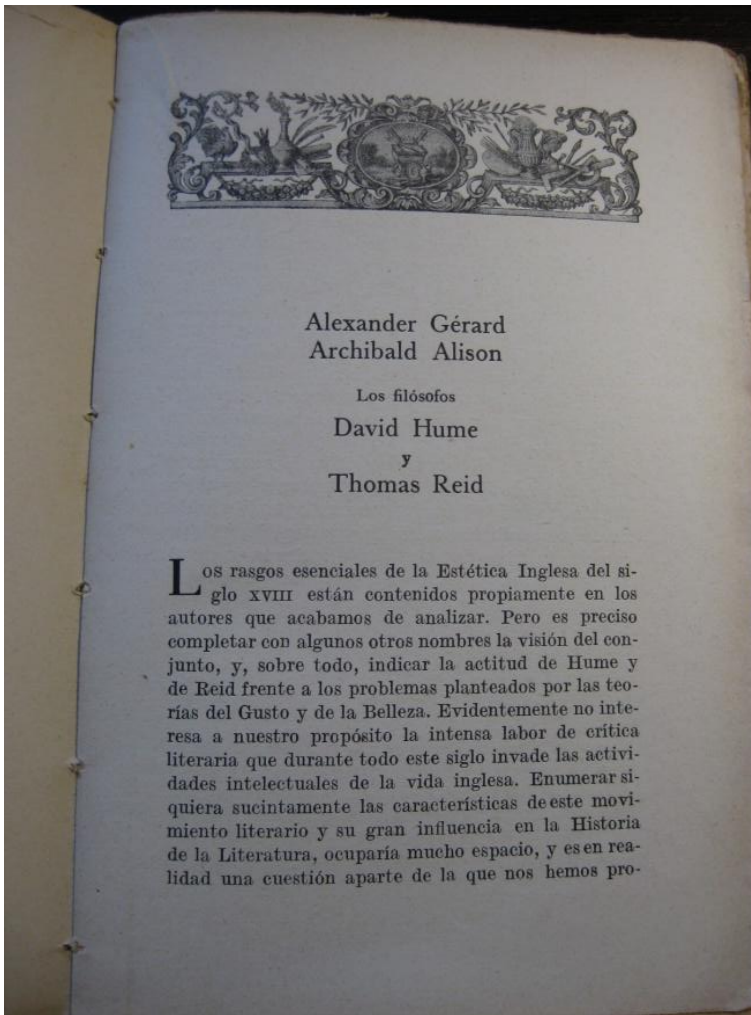

Les il·lustracions de “La estètica anglesa del s.XVIII”: L’afinitat amb Shaftesbury, la relació dels “platonistes de Cambridge” i la maçoneria.

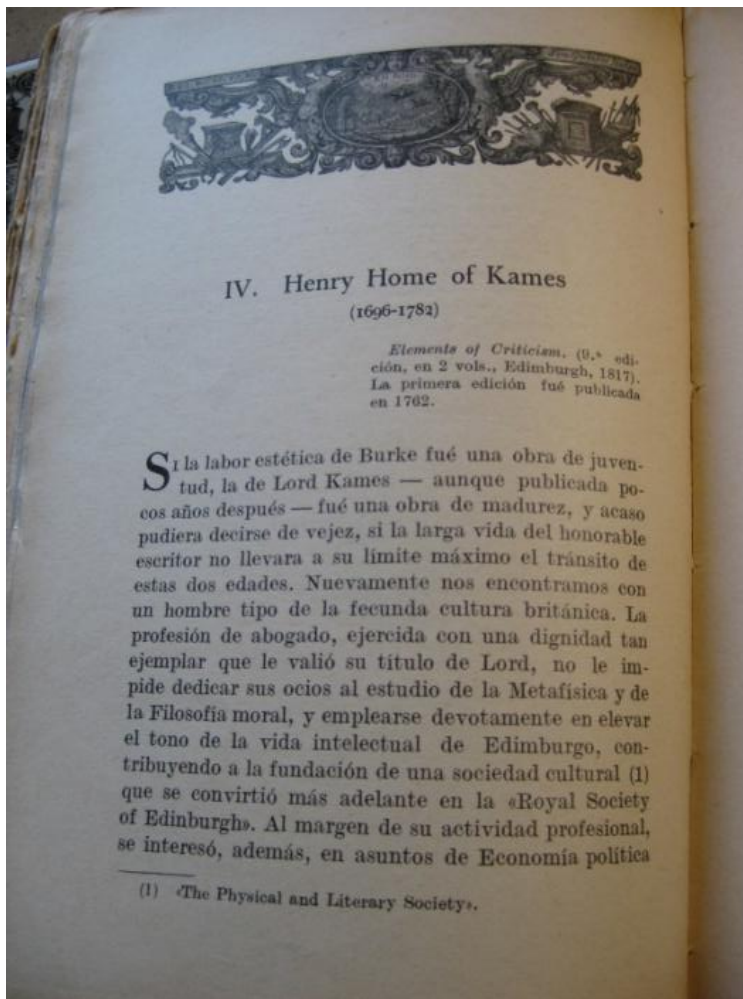
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estètica anglesa... Pàgina 43.

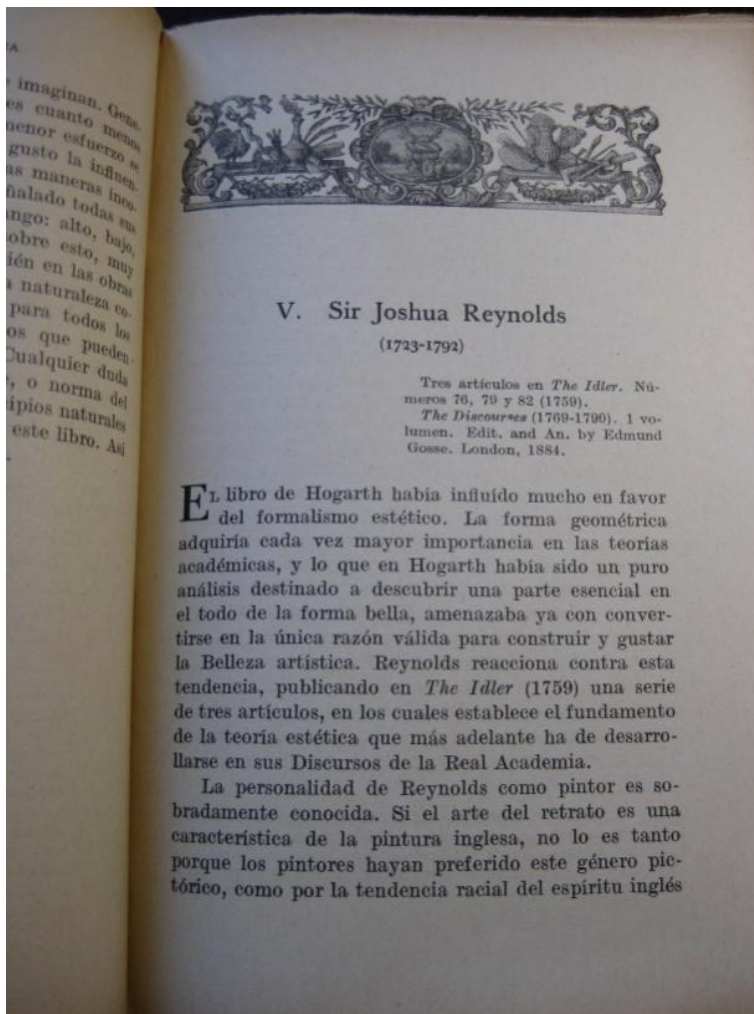
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 247.

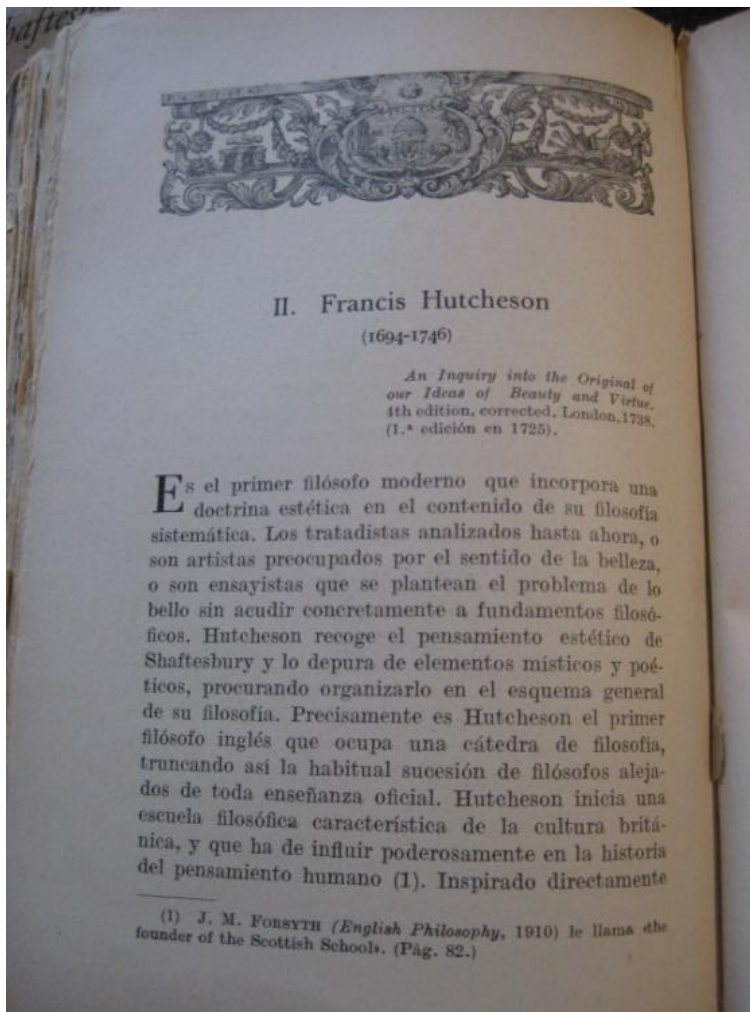
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 132.

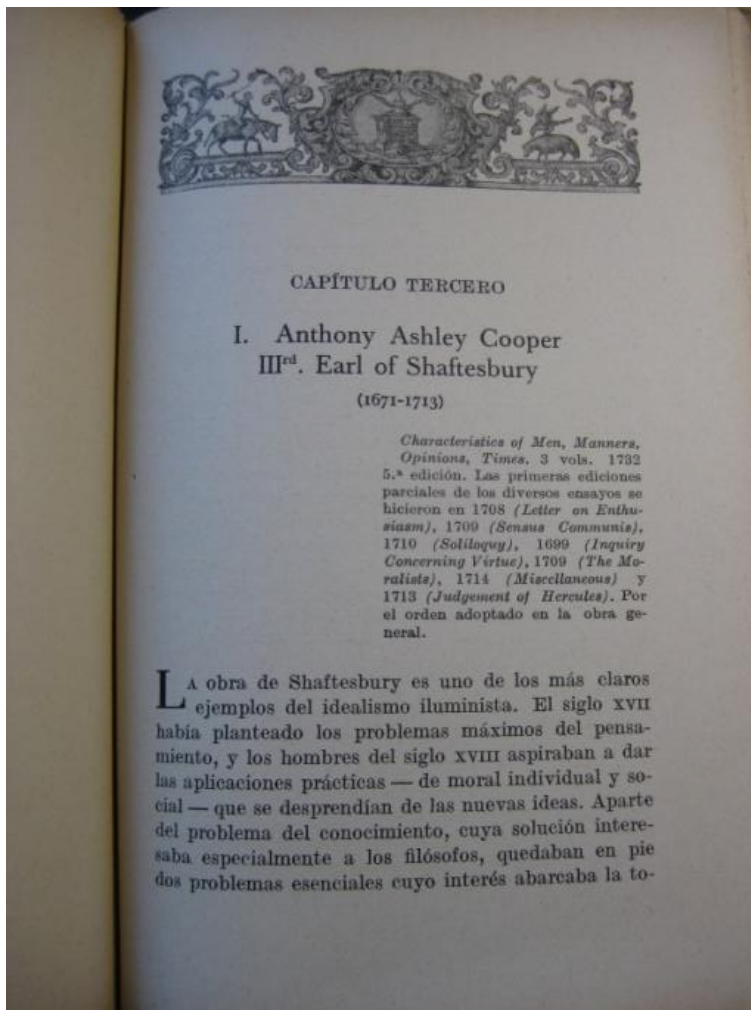
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 165 .

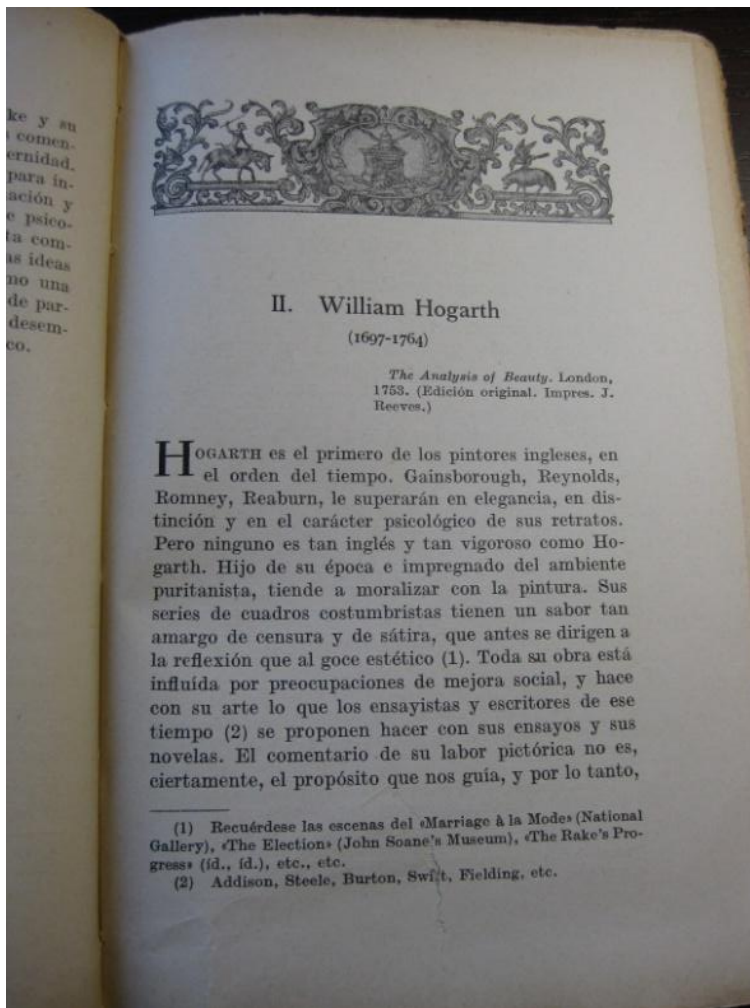
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 218.

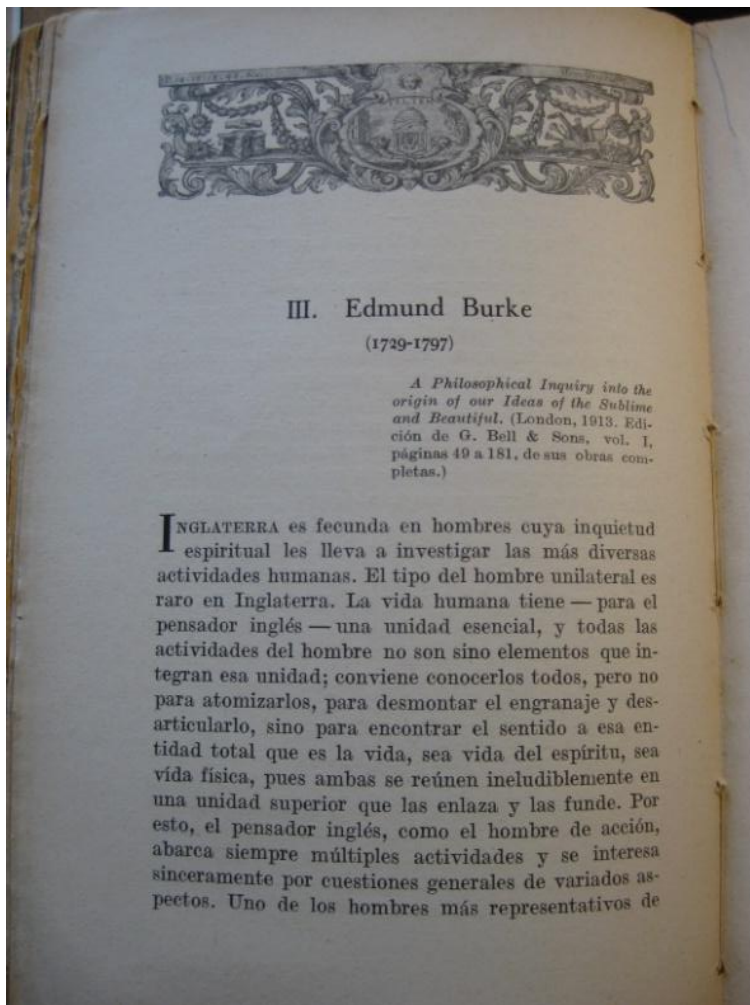
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 191.

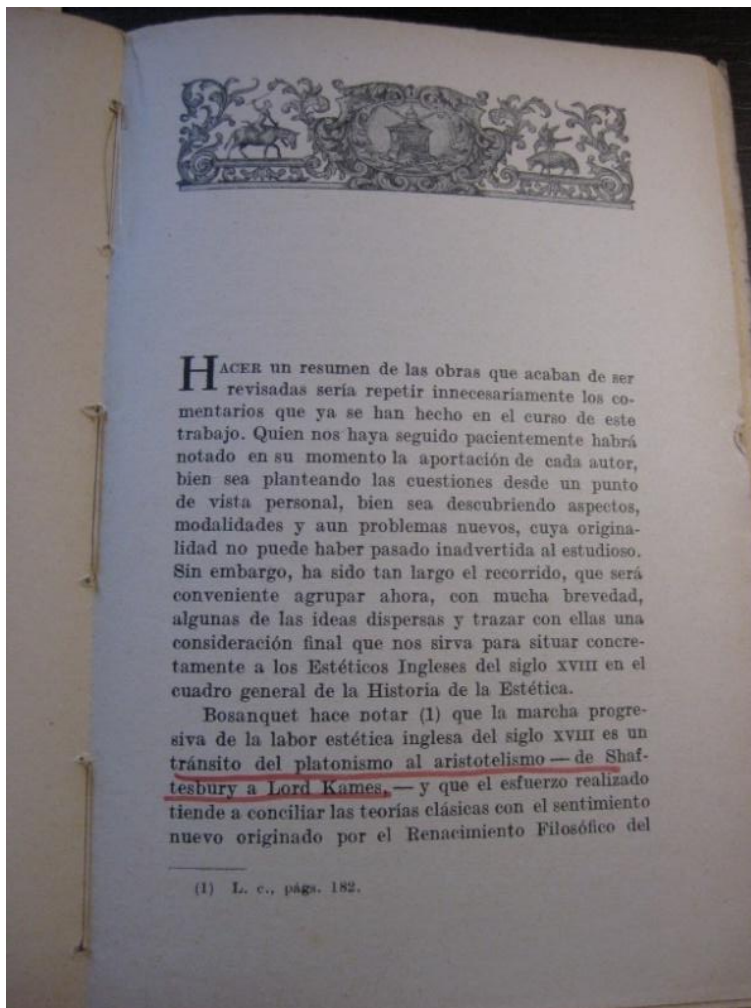
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 69.

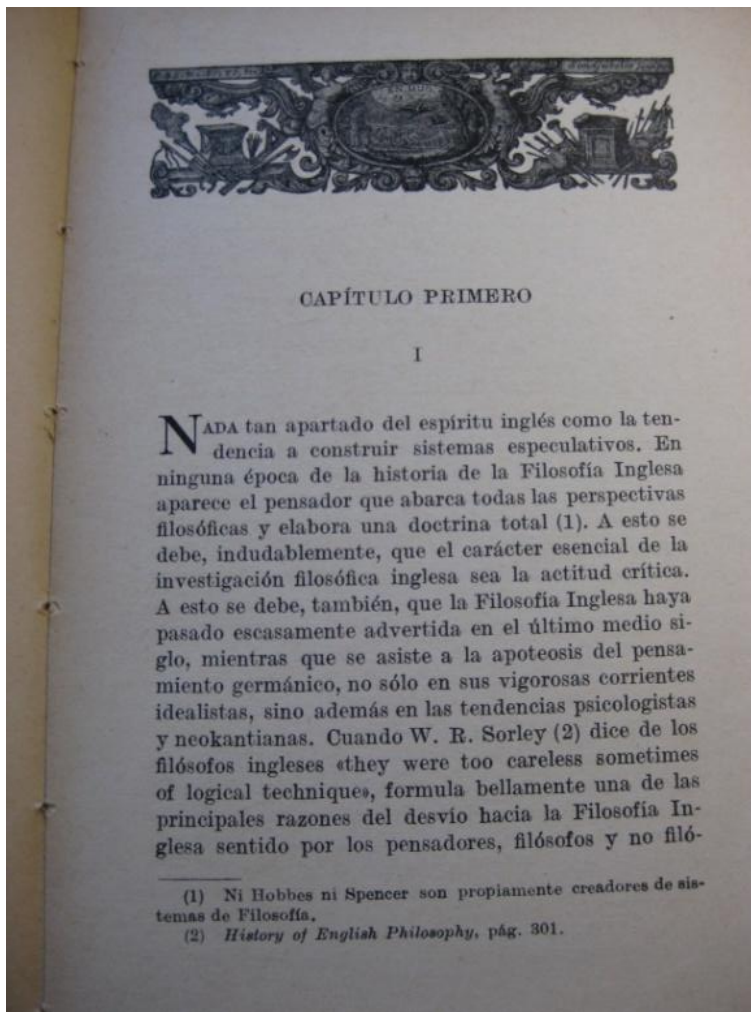
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 88.

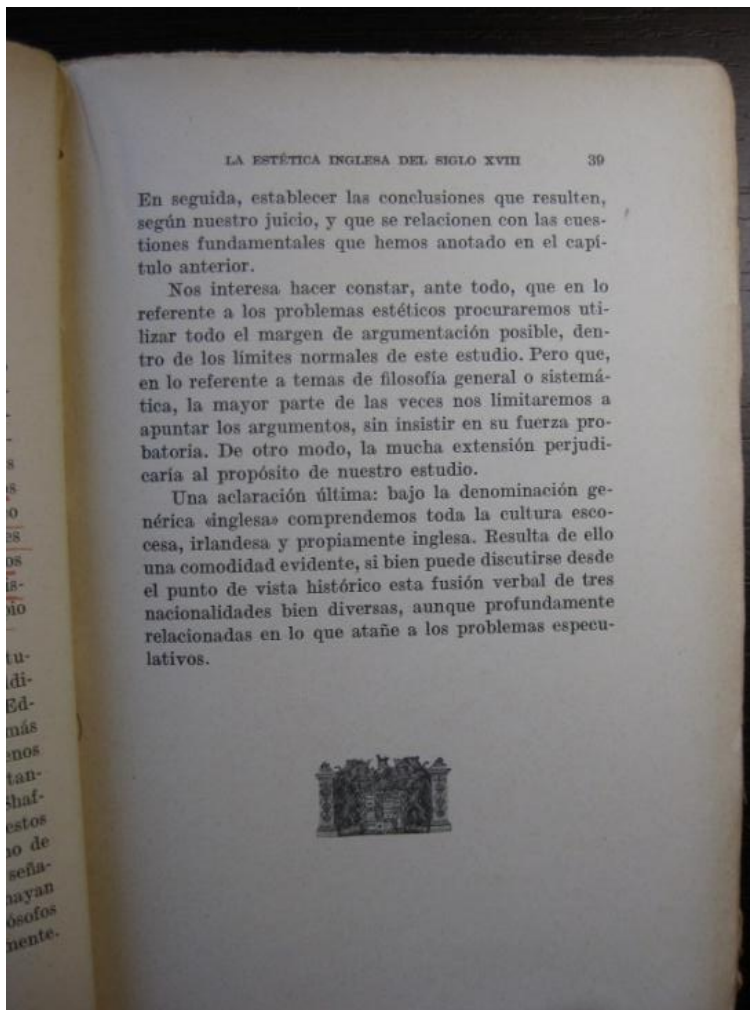
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 265.

MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 7.

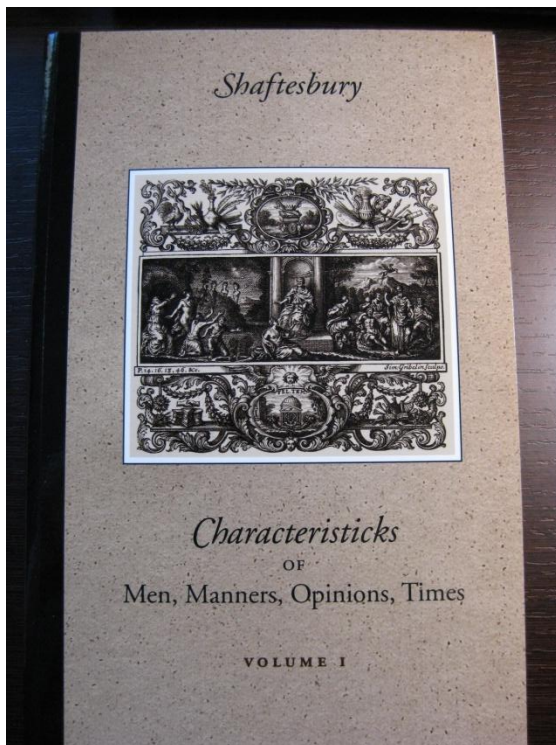
MIRABENT Vilaplana,

Francesc. La estética inglesa... Pàgina 39.

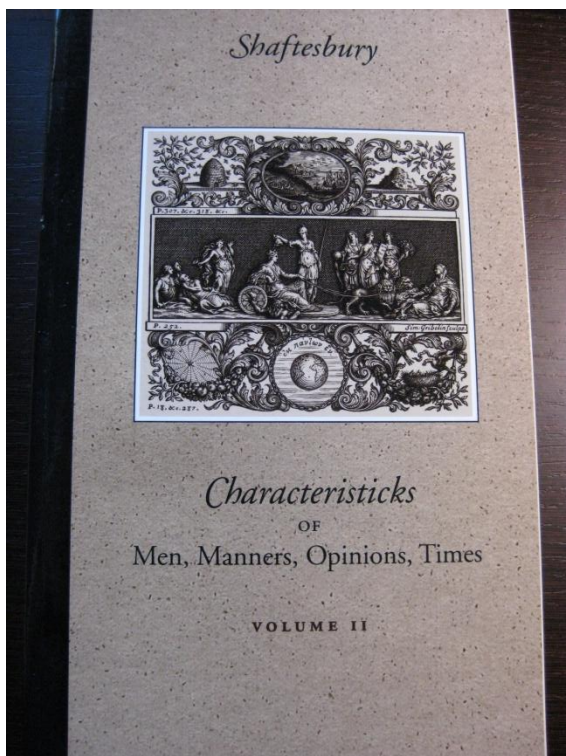

Earl of Shaftesbury.

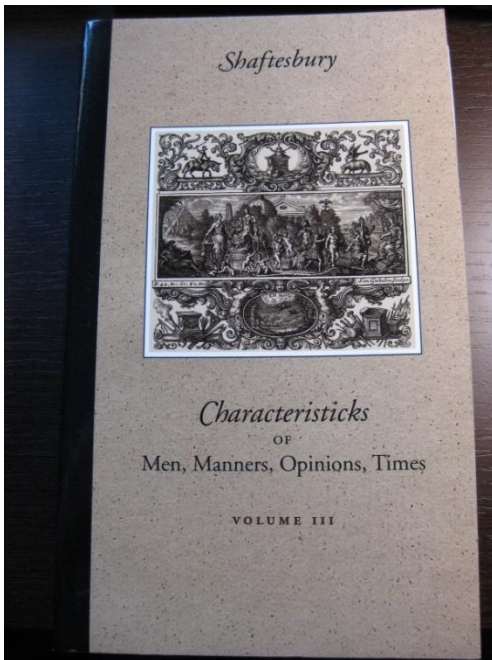
Escut de Anthony Ashley Cooper, the Third

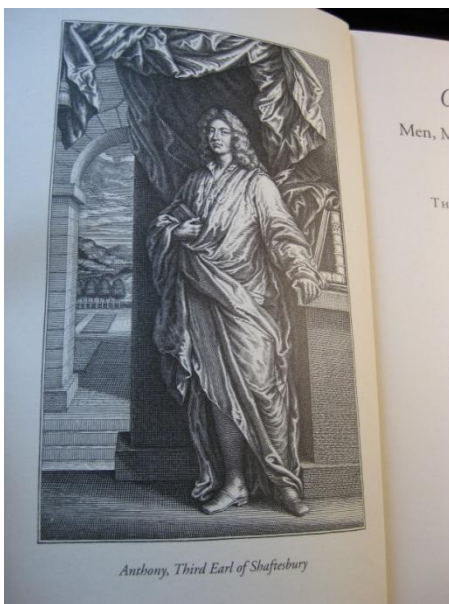
SHAFTESBURY, Anthony. *Characteristicks of Men, Manners, Opinions*. (1732) Times. Reeditat l'any 2001 per Liberty Fund, Inc. Indianapolis, Indiana (EUA). Portada del llibre.

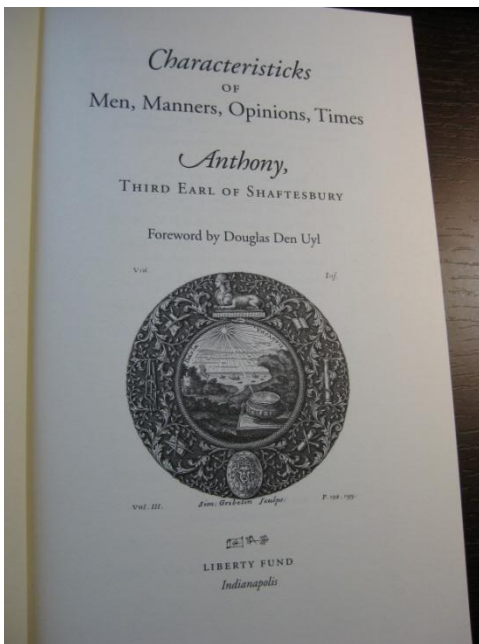
SHAFTESBURY, Anthony. *Characteristicks of Men...* Portada del volum II.

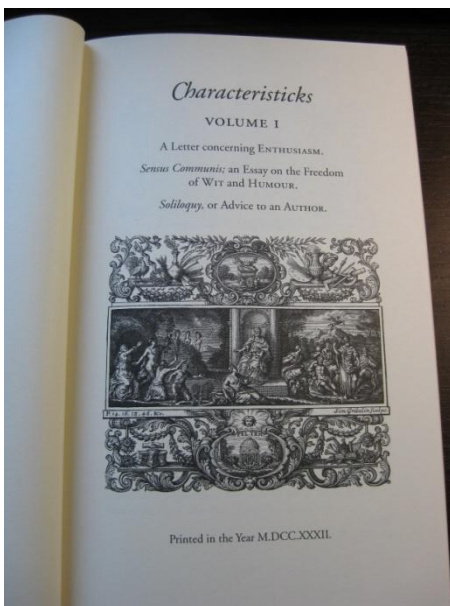
SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men... Portada del volum III.

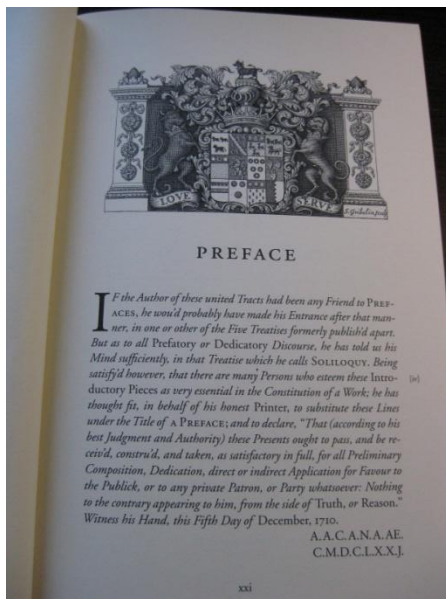
SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men... Volum I. Pàgina I.

SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men... Volum I. Pàgina II.

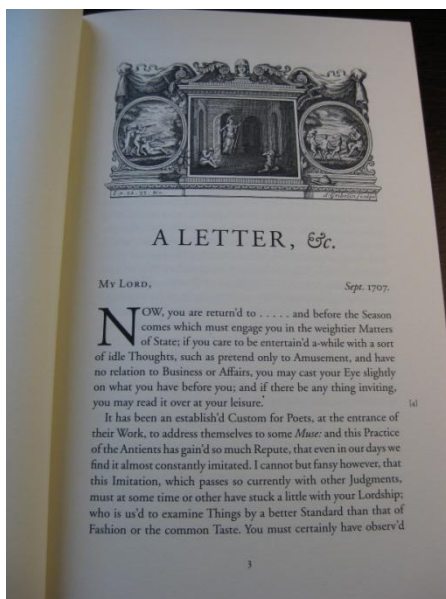

SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men... Volum I. Pàgina XIX.

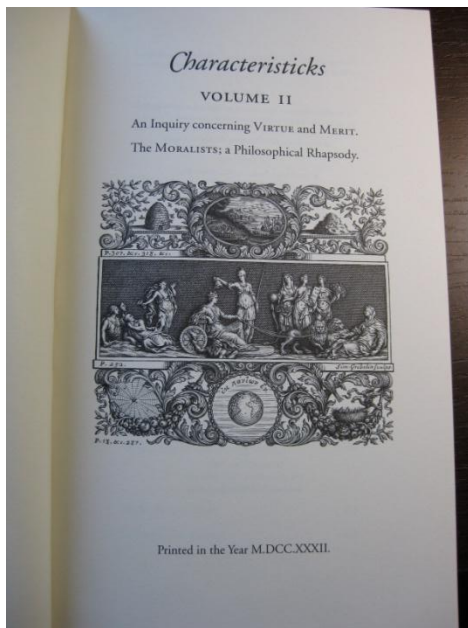
SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men...

Volum I. Pàgina XXI.

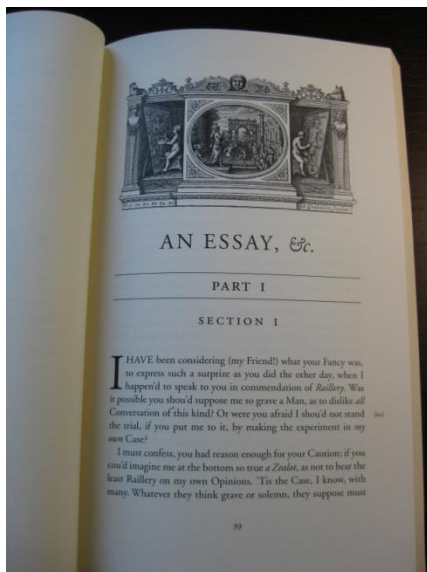
SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men...

Volum I. Pàgina 3.

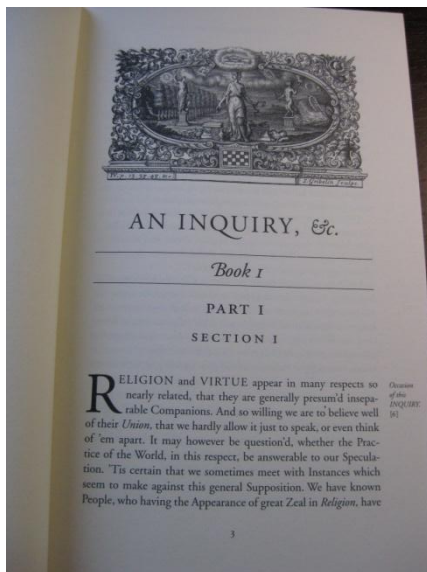
SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men...

Volum II. Pàgina III.

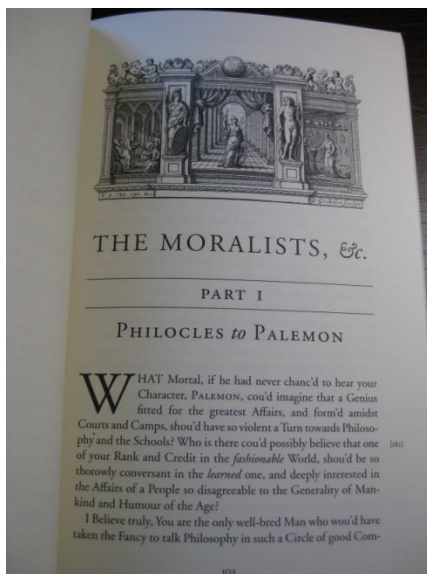
SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men...

Volum I. Pàgina 1.

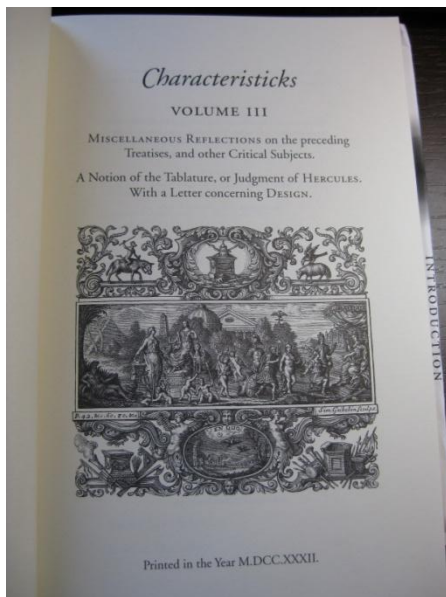
SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men...

Volum II. Pàgina 3.

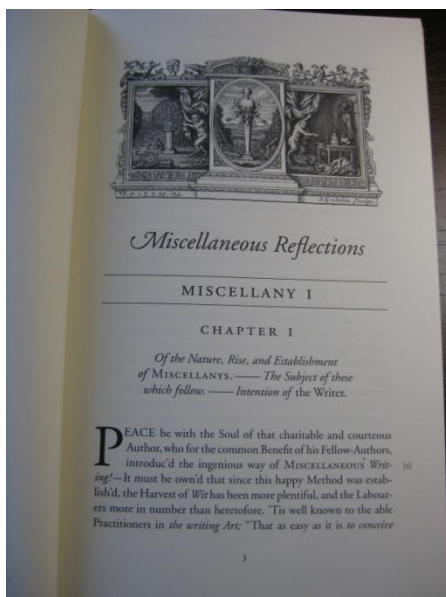
SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men...

Volum II. Pàgina 103.

SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men...

Volum III. Pàgina II.

SHAFTESBURY, Anthony. Characteristicks of Men...

Volum III. Pàgina 3.